åtskilliga sammanhang fäst statsmakternas uppmärksamhet på nödvändigheten av att utbygga konsulentorganisationen.

Vissa andra anmärkningar av statsrevisorerna.

Revisorerna hava uppmärksammat, att särskild sekreterare under budgetåret 1938/1939 icke funnits anställd hos mödrahjälpsnämnderna i Hälsingborg och i Älvsborgs läns landstingsområde, utan att sekreterargöromålen i dessa nämnder bestridits av vederbörande ordförande. Revisorerna hava ifrågasatt, om icke ett bibehållande av denna anordning kunde äventyra ärendenas noggranna handläggning, i synnerhet inom mödrahjälpsnämnder med större arbetsbörda.

I instruktionen för mödrahjälpsnämnderna föreskrives bland annat, att mödrahjälpsnämnd må, efter inhämtat medgivande av socialstyrelsen, antaga sekreterare. Av bestämmelsen framgår, att det icke föreligger någon skyldighet för mödrahjälpsnämnd att hava särskild sekreterare. Även om medgivande lämnats, står det mödrahjälpsnämnd fritt att begagna sig eller att underlåta att begagna sig av medgivandet.

Socialstyrelsen har alltid bifallit framställningar om tillstånd att antaga sekreterare. Styrelsen kan nämligen i likhet med revisorerna icke anse det vara lämpligt, att ärendena skola beredas och föredragas av ordföranden, som har att leda mödrahjälpsnämndens överläggningar. Därigenom skulle övriga ledamöter lätt kunna faktiskt sättas åt sidan. Beredning av ärendena och deras föredragning torde böra ske antingen av en sekreterare eller ock, såsom tillämpas i Stockholm, av ledamot i nämnden.

Styrelsen vill emellertid meddela, att mödrahjälpsnämnden i Hälsingborg begärt och erhållit tillstånd att antaga sekreterare från och med år 1940. Det torde sålunda numera endast vara mödrahjälpsnämnden i Älvsborgs läns landstingsområde, som icke har särskild sekreterare.

Revisorerna hava undersökt antalet sammanträden under budgetåret 1938/1939 med de olika mödrahjälpsnämnderna. De hava funnit, att antalet sammanträden per nämnd ställt sig mycket olika på olika håll. Revisorerna uttala härom, att de iakttagit, att mödrahjälpsnämnder med väsentligt större antal avgjorda ärenden, än vad fallet varit inom vissa angivna nämnder, kunnat avverka dessa på betydligt färre sammanträden.

Socialstyrelsen vill för sin del i denna fråga endast anföra, att styrelsen med gällande bestämmelser saknat befogenhet att ingripa reglerande i fråga om mödrahjälpsnämndernas arbete, så snart blott deras expenskostnader hållit sig inom den av styrelsen fastställda ramen. Till denna fråga återkommer styrelsen nedan.

Vid granskningen av resekostnader och traktamentsersättningar åt mödrahjälpsnämndernas ledamöter hava revisorerna uppmärksammat, att en av nämnderna haft speciellt stora utgifter härför. Enligt till revisorerna lämnad uppgift skulle detta i främsta rummet vara beroende på att nämndens sammanträden hållits på olämplig plats.

Socialstyrelsen har saknat befogenhet att ingripa mot mödrahjälpsnämnd i förevarande avseende.

Revisorerna hava granskat de belopp, som av mödrahjälpsnämnderna använts för expenser för budgetåret 1938/1939. Revisorerna uttala härom, att expenskostnaderna vore mycket olika inom olika mödrahjälpsnämnder och att det ville synas, som om skillnaden mellan de lägsta och högsta belopp, vilka av mödrahjälpsnämnderna disponerats för ifrågavarande ändamål, icke läte sig förklaras enbart med skillnaden i arbetsbörda.

I 7 § instruktionen den 22 oktober 1937 för mödrahjälpsnämnderna stad-

gas, att socialstyrelsen efter framställning av mödrahjälpsnämnd äger bestämma det belopp, som nämnden må för viss tid använda till expenser. Det för budgetåret 1938/1939 för sådana expenser anvisade beloppet utgjorde 30,000 kronor. Av detta belopp ha av nämnderna tillhopa disponerats 26,895: 18 kronor.

Socialstyrelsen har vid sin prövning av mödrahjälpsnämndernas framställningar om expensmedel icke funnit, att någon nämnd varit för anspråksfull i fråga om kraven på dylika medel. Däremot har styrelsen väl funnit, att åtskilliga nämnder hemställt om expensmedel till så ringa belopp, att styrelsen härtill icke kunnat finna annan förklaring än att expensutgifterna till viss del bestridits på annat sätt.

Förslag från statsrevisorerna om vissa ändringar i bestämmelserna rörande mödrahjälpen.

På grundval av de erfarenheter, som revisorerna vunnit vid sin undersökning av mödrahjälpsverksamheten, hava de framställt förslag till ändringar i åtskilliga avseenden av bestämmelserna såväl i fråga om det materiella innehållet som i fråga om verksamhetens organisation. I flera fall beröra ändringsförslagen de grundläggande principerna för mödrahjälpens konstruktion. Socialstyrelsen vill nu gå in på en granskning av dessa förslag men vill samtidigt förutskicka, att det icke torde vara möjligt att för närvarande taga slutlig ställning till åtskilliga av förslagen, då kännedomen om de faktiska förhållandena i många hänseenden ännu är alltför bristfällig. De statistiska undersökningar, som ovan berörts, torde, då de blivit slutförda, möjliggöra en samlad överblick över hela verksamheten. Styrelsen avser att därefter upptaga problemet i hela dess vidd och för Kungl. Maj:t framlägga de förslag till ändringar av gällande bestämmelser, som enligt styrelsens uppfattning äro erforderliga. Det må emellertid redan nu utsägas, att socialstyrelsen för sin del anser, att sådana ändringar, som beröra de mera grundläggande principerna, icke böra företagas för närvarande, utan att man därvidlag bör avvakta resultatet av socialvårdskommitténs arbete. Denna kommitté lärer nämligen bland sina uppgifter jämväl hava att till prövning upptaga frågan om mödrahjälpens inpassning i det blivande socialvårdssystemet.

Revisorernas ändringsförslag torde kunna sammanfattas under följande huvudpunkter.

1) Revisorerna framhålla, att orsaken till mödrahjälpsnämndernas skiftande praxis i fråga om tilldelningen av hjälp i väsentlig mån vore att söka i mödrahjälpsförordningens allmänt hållna och oklara avfattning. Revisorerna finna det därför vara en angelägenhet av största vikt att, för att mödrahjälpen på ett rätt sätt skall kunna fylla de viktiga behov, som därmed avsetts, klara och för nämnderna vägledande regler fastställas för utdelandet av densamma.

Vad revisorerna sålunda anfört, är otvivelaktigt riktigt. Socialstyrelsen har för sin del funnit, att behov av sådana bestämmelser yppat sig i åtskilliga förhållanden, berörande mödrahjälpsverksamheten. Det visade sig också vid den diskussion, som fördes å konferensen med ledamöter och sekreterare i mödrahjälpsnämnderna i oktober 1938, att uppfattningarna voro skiftande i fråga om hart när alla frågor, som kommo under diskussion. Det har med de nu gällande bestämmelserna icke tillkommit socialstyrelsen och ej heller varit för styrelsen möjligt att leda utvecklingen. Detta förhållande sammanhänger även med de principer, efter vilka mödrahjälpsnämndernas ordförande utvalts. Vid utseendet av dem ansågs det vara ange-

läget att förvärva personer i auktoritativ och ledande ställning inom respektive län. Det torde icke kunna råda delade meningar om att detta även lyckats, men ett av resultaten härav har också blivit, att det för socialstyrelsen, som icke haft tillräckliga befogenheter till sitt förfogande, icke varit möjligt att gentemot personer i framskjuten och i administrativt hänseende självständig ställning få fram en enhetlig praxis i olika avseenden. Det har nämligen visat sig, att mödrahjälpsnämndernas ordförande i stor utsträckning vidhålla en var sin uppfattning.

Det är för socialstyrelsen redan i nuvarande läge, då alltså de statistiska undersökningarna ännu icke äro slutförda, fullt klart, att man för en central ledning av mödrahjälpsverksamheten bör tillskapa en gemensam tillsynsmyndighet med befogenhet att giva råd och anvisningar åt mödrahjälpsnämnderna. Någon annan lämplig myndighet än socialstyrelsen torde icke finnas för detta ändamål.

2) Revisorerna ifrågasätta, huruvida man borde frångå den nu tillämpade principen om oinskränkt individuell behovsprövning och vid tilldelande av mödrahjälp utgå från att visst fixerat beskattningsbart belopp annat än i undantagsfall uteslöte hjälp. Erfarenheterna från de mödrahjälpsområden, där man tillämpat gränsdragning, hade, såvitt revisorerna funne, talat för den sålunda föreslagna lösningen.

Socialstyrelsen är av den bestämda uppfattningen, att en individuell behovsprövning icke är lämplig i en hjälpform, där prövningen skall handhavas av en central nämnd, som måste grunda sina beslut på uppgifter från kommunala organ, i synnerhet om primärkommunerna ej alls skola bära något ekonomiskt ansvar för hjälpen. Denna omständighet måste för de kommunala organen verka såsom en faktor av betydelse vid bedömandet av hjälpbehovet. Om barnavårdsnämnden tillstyrker en ansökan om mödrahjälp och sådan hjälp beviljas, tillföres ju kommunen medel från staten. Trots numera utfärdade bestämmelser skulle det också kunna vara möjligt att på denna väg övervälta fattigvårdskostnader på staten. Att revisorerna dela denna socialstyrelsens uppfattning om faran av den nuvarande kommunala inkopplingen i mödrahjälpsverksamheten framgår av det uttalande, som styrelsen tidigare återgivit i detta utlåtande.

Socialstyrelsen tvekar icke att för sin del uttala, att den nuvarande organisationen av mödrahjälpen är felaktig. Det lärer emellertid icke vara möjligt att råda bot på denna grundväsentliga brist, innan socialvårdskommittén fått överväga frågan och inpassa mödrahjälpen i det blivande systemet. Styrelsen är sålunda för sin del nu icke beredd att förorda en delaktighet från kommunernas sida i den ekonomiska bördan av mödrahjälpen. Ej heller vill styrelsen förorda en övergång från behovsprövning till inkomstprövning. Styrelsen återkommer till denna fråga efter slutförandet av de statistiska undersökningarna.

Om man alltså tills vidare bibehåller den individuella behovsprövningen, verkställd av mödrahjälpsnämnderna på uppgifter från barnavårdsnämnderna, har man emellertid att till prövning upptaga frågan, om det kan anses vara tillräckligt med att vägledande anvisningar lämnas mödrahjälpsnämnderna i fråga om behovsprövningens företagande eller om det ej erfordras, att man vidtager en ändring av det i mödrahjälpsförordningen förekommande uttrycket »uppenbart behov». Befolkningskommissionen hade i detta hänseende föreslagit en bestämmelse om att »trängande behov» måste anses föreligga, för att mödrahjälp skulle kunna utgå. Ändringen till uppenbart behov gjordes i propositionen och departementschefen uttalade därvid, att man vid behovsprövningen icke borde förfara så strängt som vid prövningen av fråga om fattigvård. Detta och liknande uttalanden under förar-

betena till lagstiftningen ha givetvis starkt påverkat mödrahjälpsnämndernas och barnavårdsnämndernas på sina håll ganska vidsträckta tolkning av begreppet uppenbart behov. Statsmakterna torde nu böra uttryckligen förklara, huruvida de önska erhålla en annan och strängare inställning från mödrahjälpsnämndernas sida vid behovsprövningen.

3) I samband med frågan om en ändring av de nuvarande bestämmelserna om behovsprövningen hava revisorerna upptagit frågan om förhållandet mellan moderskapspenningen och mödrahjälpen. Revisorerna uttala, att den högst betydande omfattning, i vilken mödrahjälpsmedel använts till förlossningskostnader och barnets första utrustning, måste berättiga till antagandet av att moderskapspenningen ofta icke använts till dessa ändamål, vilka den likväl vore avsedd att i första hand tillgodose. För att vinna kontroll över moderskapspenningens användning och därjämte uppnå, att densamma närmare anpassades efter behovsprövningen, syntes det revisorerna, som om man borde inarbeta denna hjälpform i mödrahjälpen.

Tveksamhet kan givetvis råda, om den nuvarande uppdelningen på olika hjälpformer av de behov, som uppkomma i samband med barnsbörd, är lämplig. Den är enligt socialstyrelsens mening betecknande för den nuvarande splittringen i socialvården. Det påstående om de faktiska förhållandena, som revisorerna gjort angående mödrahjälpsmedlens användande för ändamål, som borde tillgodoses genom moderskapspenningen, torde kunna bliva belyst genom de pågående statistiska undersökningarna. Det synes därför nu icke vara möjligt att slutgiltigt yttra sig i denna fråga. Såvitt socialstyrelsen för närvarande kan bedöma, torde man dock böra överlåta prövningen av en förändring eller sammanslagning av de olika hjälpformerna på förevarande område till socialvårdskommittén.

4) I revisorernas allmänna uttalande anföres, att mödrahjälp hittills i stor omfattning använts för tillgodoseende av behov, vilka rättsligen bort ankomma på fattigvården att avhjälpa. Revisorerna yttra väl, att en gränsdragning mellan dessa båda hjälpformer vore förenad med vanskligheter, men föreslå dock en uttrycklig föreskrift av innebörd, att utrustning och kostförbättring endast må avse modern och i förstnämnda avseende även det nyfödda barnet. Jämväl beträffande bidrag till hemhjälp, inackordering och tandvård syntes tydliga och klara bestämmelser erforderliga för att förebygga missbruk och åstadkomma försiktighet och enhetlighet vid beviljandet.

Socialstyrelsen vill till en början framhålla, att det icke torde vara möjligt att genomföra en fullständig gränsdragning mellan fattigvården och mödrahjälpen, så till vida att mödrahjälpen icke skulle kunna användas för något ändamål, som enligt gällande bestämmelser borde täckas av fattigvården. Att detta icke kan vara möjligt ligger redan i det förhållandet, att man här har att göra med två hjälpformer, vilka båda äro grundade på individuell behovsprövning men som avse att giva hjälp efter en olikartad standard. Om kostförbättring beviljas till modern, exempelvis i form av grönsaker eller andra lämpliga skyddsfödoämnen, torde det vara omöjligt att förhindra, att familjens övriga medlemmar, som måhända få sina behov tillgodosedda av fattigvården efter en strängare behovsprövning, icke skulle jämte modern få del av dessa livsmedel. Det enda som man härvidlag kan söka uppnå är, att medel, som beviljats för kostförbättring endast må utgå in natura och i form av lämpliga livsmedel. Däremot är det givet, att belopp, som avses för utrustning åt modern, icke må användas till exempelvis en rock åt familjefadern. Vad som här erfordras är icke så mycket nya bestämmelser som en bättre kontroll från barnavårdsnämndernas sida. Styrelsen måste likaledes beteckna det såsom missbruk av mödrahjälpen, om belopp till hemhjälp ut-

betalas till vare sig familjefadern eller modern såsom ersättning för av dem utfört arbete. I detta hänseende bör en tydlig föreskrift utfärdas. Detta synes likaledes vara fallet beträffande vad revisorerna erinrat i fråga om mödrahjälp till inackordering och tandvård. I sistnämnda hänseende vill styrelsen hänvisa till det cirkulär till mödrahjälpsnämnderna, för vilket styrelsen tidigare redogjort.

5) Under erinran om vad som förekommit vid revisorernas undersökning av mödrahjälpsnämndernas protokoll, förorda revisorerna utfärdandet av en föreskrift, att i beslut, varigenom mödrahjälp beviljas, skall intagas det belopp, som må användas för varje huvudsakligt behov hjälpen avser att täcka. Socialstyrelsen anser detta revisorernas förslag vara uttryck för en riktig princip men vill framhålla önskvärdheten av att en viss marginal medgives för förskjutning mellan olika hjälpbehov.

6) Vad som förekommit vid undersökningen av barnavårdsnämndernas sätt att handhava mödrahjälpsverksamheten visar enligt revisorernas mening på nödvändigheten att ofördröjligen utfärda föreskrifter, vilka reglera barnavårdsnämndernas skyldigheter i fråga om mödrahjälp. Därvid bör, anföra revisorerna, tydligt klarläggas, att barnavårdsnämnderna — i likhet med andra kommunala myndigheter med likartade uppgifter — böra vara ansvariga för sådana oriktiga och uppenbart olämpliga åtgärder, som innefatta ekonomiska förfoganden utanför ramen för bestämmelserna på området och i strid mot mödrahjälpsnämndernas beslut i ärendet.

Jämväl i detta viktiga hänseende delar socialstyrelsen den uppfattning, åt vilken revisorerna givit uttryck. Vad beträffar kommunernas ekonomiska ansvarighet tillämpas det, såsom framgår av revisorernas undersökning, redan på sina håll, att länsstyrelserna till återbetalning anmärka sådana belopp, som icke utgivits för avsett ändamål. Huruvida detta förfaringssätt allmänt tillämpas, kan man däremot icke för närvarande bedöma, men klarhet härutinnan torde nås genom den enquête, som socialstyrelsen riktat till länsstyrelserna. Huru än härmed torde förhålla sig, lärer det få anses vara lämpligt, att en uttrycklig bestämmelse härom utfärdas.

Sammanfattande uttalande av socialstyrelsen.

Statsrevisorernas anmärkningar mot mödrahjälpens handhavande giva tydligt vid handen, att allvarliga missförhållanden råda, vilka böra botas. Huruvida dessa äro så allmänna, som man skulle kunna tro av revisorernas utredning, torde icke vara möjligt att bedöma på det material, som för närvarande står till buds. De pågående och föreslagna statistiska utredningarna lära härvidlag giva tillräckligt klart besked. I vart fall är det tydligt, att vissa ändringar av de nuvarande bestämmelserna snarast böra genomföras. Härigenom skulle man säkerligen även kunna minska de nuvarande höga kostnaderna för mödrahjälpen utan att denna hjälpforms effektivitet skulle minskas i någon större utsträckning. Denna uppfattning synes även hysas av chefen för socialdepartementet, som i statsverkspropositionen för budgetåret 1940/1941 uttalat, att man, sedan genom utredningen erforderligt material för frågans närmare bedömande erhållits, skulle kunna — utan eftersättande av de sociala krav och synpunkter, vilka motiverade tillkomsten av ifrågavarande hjälpform — vidtaga vissa åtgärder i syfte att begränsa de med denna hjälp förenade kostnaderna. Med ändring i mera grundväsentliga delar av bestämmelserna rörande mödrahjälpen och dess organisation torde böra anstå i avbidan på socialvårdskommitténs arbete.

Vad socialstyrelsens ställning till mödrahjälpsverksamheten beträffar framgår av det ovan anförda, att styrelsen tagit åtskilliga initiativ till förbättring

av de nuvarande förhållandena. Styrelsens åtgärder härutinnan hava i de flesta fall vidtagits före statsrevisorernas ingripande. Ett direkt inskridande från socialstyrelsens sida gentemot mödrahjälpsnämnderna har icke varit möjligt med nuvarande organisation, då styrelsen icke, såsom revisorerna antagit, är centralmyndighet för mödrahjälpen, i vart fall icke med den befogenhet, som tillkommer en tillsynsmyndighet, och då styrelsen icke alls ägt inspektionsrätt gentemot barnavårdsnämnderna. Måhända kan det ändock sägas ligga socialstyrelsen till last, att styrelsen icke tidigare fäst statsmakternas uppmärksamhet på omöjligheten av att verksamheten omhänderhaves på ett ändamålsenligt sätt med den nuvarande organisationen. Detta gäller särskilt i två hänseenden. Sålunda kan man kanske säga, att styrelsen tidigare bort för Kungl. Maj:t framhålla nödvändigheten av en central ledning med starka befogenheter gentemot mödrahjälpsnämnderna. Att styrelsen härvidlag ännu icke skridit till en sådan åtgärd får dock anses vara förklarligt med hänsyn till att styrelsen först velat avvakta färdigställandet av de statistiska undersökningarna, innan slutlig ståndpunkt tagits till frågan. Därtill kommer, att verksamheten ännu icke pågått mer än en mycket kort tid; det kan skäligen icke påfordras, att förslag om ändring av en organisation skall framställas, innan den ännu fungerat mer än något år. Vidare kan man, i varje fall numera sedan det blivit klarlagt, att barnavårdsnämnderna i flera hänseenden brustit i handhavandet av sina uppgifter, säga sig, att socialstyrelsen bort för Kungl. Maj:t framhålla behovet av att fattigvårds- och barnavårdskonsulenterna erhålla direkt inspektionsrätt över barnavårdsnämnderna samt att konsulentorganisationen i samband därmed bort utbyggas. Sistnämnda behov har dock vid flerfaldiga tillfällen framhållits av socialstyrelsen.

I detta ärendes handläggning hava, förutom undertecknade, deltagit byråcheferna Hagman, Bexelius och Nyström, e. o. byråchefen Johansson samt t. f. byråchefen Drougge.

Stockholm den 17 januari 1940.

Underdånigst

KARL J. HÖJER.

NILS MOUREAU.

Statskontorets

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 23, § 7.

Till Konungen.

Sedan statskontoret genom remiss den 30 december 1939 anbefallts avgiva utlåtande över av riksdagens år 1939 församlade revisorer gjorda uttalande i fråga om anslagen till mödrahjälp, får ämbetverket anföra följande.

Statskontoret finner det uppenbart, att det ekonomiska stöd i form av moderskapspenning och mödrahjälp, som staten alltsedan ingången av år 1938 lämnar därtill berättigade barnaföderskor, har en ur olika synpunkter synnerligen viktig samhällelig uppgift. Genom moderskapspenningen gives ett mycket stort antal mödrar i vårt land hjälp till bestridande av vissa av barns-

börden normalt föranledda utgifter. Genom mödrahjälpen lämnas därutöver ytterligare bistånd åt de kvinnor, som på grund av havandeskapet och barnsbörden råkat i nödställd belägenhet. De erinringar, som i 1939 års berättelse framförts av riksdagens revisorer, böra fördenskull enligt statskontorets mening icke föranleda till vidtagande av sådana åtgärder, vilkas genomförande skulle medföra svårigheter att på lämpligt sätt och i erforderlig omfattning uppehålla ifrågavarande understödsverksamhet. Såvitt statskontoret kan finna, rikta sig revisorernas anmärkningar icke heller mot verksamheten såsom sådan utan främst mot det sätt, på vilket densamma handhafts av de härför ansvariga organen. Den av revisorerna lämnade redogörelsen giver nämligen otvivelaktigt vid handen, att de till mödrahjälp anvisade riksstatsanslagen använts på sätt och i en utsträckning, som icke varit avsedd. Även om anledningen härtill måhända i första hand varit att söka i den omständigheten, att prövningen av de behov, mödrahjälpen avser att tillgodose, icke verkställts med tillbörlig urskiljning och omsorg, lärer en stor del av de av revisorerna påtalade missförhållandena kunnat undvikas, därest barnavårdsnämnderna utövat en strängare kontroll med avseende å mödrahjälpsmedlens användning och mödrahjälpsnämnderna konsekvent meddelat föreskrifter rörande hjälpens disposition. I likhet med revisorerna finner statskontoret det därför angeläget, att kompletterande föreskrifter meddelas i syfte att dels begränsa utgifterna för mödrahjälpen, dels ock så långt görligt säkerställa en riktig användning av mödrahjälpsmedlen. Enligt statskontorets uppfattning böra dessa föreskrifter i första hand vara av vägledande karaktär. För att i möjligaste mån söka undvika framtida anslagsöverskridanden lärer det emellertid dessutom vara nödvändigt att vidtaga en skärpning av nu gällande bestämmelser på området. Statskontoret återkommer härtill i det följande.

Revisorerna hava till en början lämnat en redogörelse för den av dem verkställda granskningen av kostnaderna för själva organisationen. Revisorerna hava därvid med ledning av införskaffade uppgifter, bland annat, konstaterat, att antalet sammanträdesdagar för flertalet mödrahjälpsnämnder under budgetåret 1938/39 uppgått till ett à två i månaden, men att på vissa håll dylika sammanträden hållits betydligt oftare. Revisorerna hava i samband därmed gjort den iakttagelsen, att mödrahjälpsnämnder med relativt stort antal avgjorda ärenden kunnat avverka dessa på betydligt färre sammanträden än vad fallet varit beträffande nämnder med väsentligt mindre antal ärenden. Av den lämnade redogörelsen framgår vidare, att expenskostnaderna varit mycket olika för olika mödrahjälpsnämnder och att skillnaden mellan de lägsta och de högsta belopp, som av nämnderna disponerats för ifrågavarande ändamål, icke synts kunna förklaras enbart med skillnaden i arbetsbörda. Något förslag till åtgärder för åstadkommande av en begränsning av administrationskostnaderna har emellertid icke framlagts av revisorerna.

Med hänsyn till att mödrahjälpsverksamheten numera pågått under mer än två år, föreställer sig statskontoret, att mödrahjälpsnämnderna böra hava kunnat förvärva sig en sådan allsidig erfarenhet på området, att viss förenkling av organisationen bör kunna komma till stånd. Kostnaderna för själva organisationen böra härigenom kunna nedbringas, utan att syftet med verksamheten skulle behöva eftersättas. Statskontoret vill i sådant avseende ifrågasätta, huruvida icke antalet mödrahjälpsnämnder skulle kunna begränsas. Detta synes statskontoret lämpligen kunna ske genom att de ärenden, vilkas handläggning för närvarande ankommer på mödrahjälpsnämnderna i vissa i landsting icke deltagande städer, överflyttas på nämnderna i vederbörande landstingsområden. Statskontoret får fördenskull före-

slå, att mödrahjälpsnämnderna i Norrköping, Malmö, Hälsingborg och Gävle indragas samt att den av nämnderna i dessa städer handhavda verksamheten i fortsättningen övertages av mödrahjälpsnämnderna i respektive Östergötlands, Malmöhus och Gävleborgs läns landstingsområden. För att erfarenheterna från mödrahjälpsverksamheten i dessa städer efter en dylik omläggning skall kunna bliva tillgodosedd i behörig utsträckning, torde emellertid nämnderna i sagda landstingsområden böra förstärkas, mödrahjälpsnämnderna i Östergötlands och Gävleborgs läns landstingsområden med vardera en ledamot såsom representanter för Norrköping, respektive Gävle och mödrahjälpsnämnden i Malmöhus läns landstingsområde med två ledamöter, varav den ene skulle företräda Malmö och den andre Hälsingborg. Det synes statskontoret jämväl kunna ifrågasättas, huruvida icke mödrahjälpsnämnderna i Kalmar läns norra och i Kalmar läns södra landstingsområden utan olägenhet skulle kunna sammanföras till en nämnd, varvid dock förutsättes, att denna innesluter landstingsrepresentanter för båda områdena.

Med den stabilisering, som verksamheten på nu förevarande område torde hava erhållit, synes hinder icke heller böra föreligga att maximera antalet sammanträdesdagar för mödrahjälpsnämnderna till högst två per månad. Möjlighet torde likväl böra lämnas öppen för socialstyrelsen att — där omständigheterna det påkalla — medgiva rätt för nämnd att sammanträda oftare än nu sagts.

Enligt meddelade föreskrifter äger sekreterare i mödrahjälpsnämnd uppbära, förutom annat, ersättning med visst belopp för varje behandlad ansökning. För sekreterare hos mödrahjälpsnämnd i landstingsområde utgår denna ersättning med en krona, och beträffande mödrahjälpsnämnd i stad, som ej deltager i landsting, med femtio öre. Det synes statskontoret, som om anledning saknades att i fortsättningen bibehålla denna skillnad i fråga om ersättningens storlek. Ämbetsverket, som för sin del finner en gottgörelse med femtio öre för varje behandlad ansökning fullt tillräcklig, får fördenskull föreslå, att ersättningen fixeras till högst nämnda belopp.

Även om vid ett bifall till statskontorets nyssnämnda förslag statsverkets kostnader för mödrahjälpens administration skulle kunna nedbringas, torde det vara uppenbart, att någon mera väsentlig besparing härigenom icke komme att vinnas. Av revisorernas redogörelse torde klart framgå, att, därest anslagsöverskridanden i den avsevärda omfattning, som hittills ägt rum, för framtiden skola undvikas, det är nödvändigt, att en skärpning av behovsprövningen kommer till stånd. Redan den omständigheten, att under första halvåret 1939 mödrarna till i det närmaste hälften av i landet under denna tid födda barn kommit i åtnjutande av mödrahjälp, torde tillfullo visa, att dylik hjälp på många håll lämnats i allt för stor omfattning och i vart fall i en väsentligt större utsträckning än från början avsetts. De av revisorerna anförda exemplen på olika slag av utgifter, som bestritts med anlitande av mödrahjälpsmedel, synas — såsom statskontoret tidigare berört — giva vid handen, att mödrahjälpsnämnderna i många fall icke verkställt prövningen av hjälpbehoven med tillräcklig urskiljning samt i allt för ringa grad beaktat angelägenheten av sparsamhet med allmänna medel. Jämväl barnavårdsnämnderna synas i för ringa utsträckning hava anlagt denna synpunkt. Att såsom revisorerna gjort gällande söka den väsentliga orsaken till de antydda missförhållandena i »mödrahjälpsförordningens allmänt hållna och oklara avfattning» kan statskontoret dock icke finna riktigt. Då behovet av mödrahjälp skall prövas i varje särskilt fall och detta behov självfallet växlar högst väsentligt, synes det i själva verket icke stå i överensstämmelse med de grundläggande principerna för mödrahjälpen, att i sagda förordning

— därest det överhuvud läte sig göra — uppdraga några mera detaljerade riktlinjer för hjälpbehovets bedömande.

Det förefaller emellertid statskontoret, som om den nu vunna erfarenheten rörande tillämpningen gör en viss skärpning av mödrahjälpsförordningens bestämmelser av behovet påkallad i syfte att hålla hjälpverksamheten inom de gränser, som vid de förberedande arbetena åsyftats. I det förslag till dylika bestämmelser, som befolkningskommissionen på sin tid framlade, förutsattes, att för erhållande av mödrahjälp skulle krävas, att »trängande behov» därav förelåge. Vid anmälan för Kungl. Maj:t av kommissionens förslag framhöll emellertid chefen för socialdepartementet, att det enligt hans mening låge i sakens natur, att om mödrahjälp icke blott formellt utan även reellt skulle medföra en förbättring i mödrarnas ställning, behovsprövningen ej borde givas fullt samma stränga karaktär, som vid prövning av fattigvårdsbehov. Med hänsyn härtill ansåg departementschefen det icke lämpligt att stadga, att hjälpbehovet skulle vara »trängande», utan föreslog i stället, att »uppenbart behov» av hjälp skulle föreligga. Departementschefens förslag föranledde ej erinran från Kungl. Maj:ts eller riksdagens sida.

Statskontoret finner visserligen motivet till mödrahjälpsförordningens stadgande på denna punkt i och för sig fullt vägande. Då det emellertid visat sig, att under den tid, förordningen varit i kraft, mödrahjälp beviljats i en utsträckning, som näppeligen varit avsedd, synes det dock kunna ifrågasättas, huruvida icke en mera restriktiv formulering bör komma till stånd. Ämbetsverket får fördenskull föreslå, att uttrycket »uppenbart behov» i förordningens 1 § ersättes med »trängande behov».

Revisorerna hava uppmärksammat, att mödrahjälp i vissa fall anvisats i mycket stor utsträckning för bestridande av kostnader för tandvård. Så har exempelvis det av mödrahjälpsnämnden i Stockholms stad härför anvisade beloppet uppgått till i runt tal 15 % av hela hjälpen. Motsvarande tal för Södermanlands läns landstingsområde utgör enligt revisorernas uppskattning 7 %. Vid den granskning, som inom statskontoret verkställts av barnavårdsnämndens i Stockholm redovisningar, har ämbetsverket funnit, att i en del fall praktiskt taget hela mödrahjälpen tagits i anspråk för gäldande av tandvårdskostnader. Statskontoret har för sin del mycket svårt att föreställa sig, att avsikten med mödrahjälpen varit att täcka dylika kostnader i sådan omfattning, som här skett. Och därtill kommer, att statsmakterna efter mödrahjälpsförordningens tillkomst anvisat särskilda vägar för att tillgodose de obemedlades och mindre bemedlades tandvård och med allmänna medel bidraga till bestridande av kostnaderna för densamma. Det synes ämbetsverket fördenskull vara förtjänt att tagas under övervägande, huruvida icke ett stadgande borde meddelas av den innebörd, att mödrahjälp i form av tandvård icke må utgå till kvinna i kommun, där bidrag till tandvård lämnas i enlighet med föreskrifterna i förordningen den 3 juni 1938 (nr 360) om lindring i obemedlade och mindre bemedlades tandvårdskostnader. Och beträffande kvinnor i andra kommuner bör hjälpen under alla omständigheter begränsas till att avse allenast vårdbehov, som täckes av berörda förordning.

De av revisorerna lämnade exemplen på hjälpbehov, för vilkas täckande mödrahjälpsmedel tagits i anspråk, torde visa, att dylika medel i mycket stor utsträckning använts för ändamål, vilka i första hand skolat tillgodoses genom moderskapspenning. För att vinna kontroll över moderskapspenningens användning och därjämte uppnå, att densamma närmare anpassas efter behovsprincipen, har det synts revisorerna önskvärt, att denna hjälpform inarbetades i mödrahjälpen.

I syfte att undvika de av revisorerna anmärkta svårigheterna beträffande gränsdragningen mellan de ändamål, som skola tillgodoses genom moderskapspenningen och genom mödrahjälp, och samtidigt nedbringa statsverkets kostnader för understöd åt hjälpbehövande mödrar finner statskontoret den ifrågasatta utvägen förtjäna övervägas. Hela ifrågavarande hjälpbehov skulle sålunda tillgodoses enligt mödrahjälpsförordningen. Då genomsnittet av enligt denna förordning meddelat understöd utgör omkring 200 kronor, bör en dylik åtgärd kunna vidtagas utan förhöjning av mödrahjälpens maximibelopp. Därest åtgärder av sådan innebörd finnas genomförbara, bör emellertid motsvarande jämkning komma till stånd i fråga om moderskapshjälpens belopp. Jämlikt 32 § sjukkasseförordningen (S. F. S. nr 280/1931) skall centralsjukkassa vid barnsbörd utgiva s. k. moderskapshjälp åt kvinnlig medlem, som omedelbart före barnsbörden varit medlem av erkänd sjukkassa under viss angiven tid. Dylik hjälp utgår med ett belopp av 110 kronor. För varje barnsbörd, vid vilken centralsjukkassa i enlighet med bestämmelserna i nyssnämnda förordning utgivit moderskapshjälp, äger kassan erhålla statsbidrag med 75 kronor eller således med samma belopp som moderskapspenning. Den del av den kvinnan tillkommande hjälpen, för vilken hon själv har att erlägga försäkringsavgifter, utgör alltså i regel 35 kronor. Kvinna, som är berättigad till moderskapshjälp, äger icke utfå moderskapspenning, men hinder föreligger icke för henne att komma i åtnjutande av mödrahjälp, därest förutsättningarna härför i övrigt äro för handen. Moderskapshjälp skulle alltså i nu åsyftade fall uppbäras med allenast så stort belopp, som motsvarar erlagda försäkringsavgifter.

Revisorerna hava vidare föreslagit, att den nu tillämpade principen om oinskränkt individuell behovsprövning skulle övergivas. Vid tilldelandet av mödrahjälp borde man i stället enligt revisorernas mening utgå från att visst fixerat beskattningsbart belopp i regel skulle utesluta hjälp. Statskontoret vill med anledning härav framhålla, att genomförandet av ett förslag av dylik innebörd skulle innebära ett väsentligt avsteg från nu gällande principer för mödrahjälpens beviljande och sannolikt vara ägnat att i avsevärd mån inskränka hjälpens effektivitet. Därest åtgärder vidtagas i enlighet med vad statskontoret här förut förordat, synes tillräcklig anledning saknas för den av revisorerna föreslagna ändringen av grunderna för behovsprövningen.

Revisorerna hava vidare framhållit nödvändigheten av att föreskrifter utfärdades, vilka reglerade barnavårdsnämndernas skyldigheter beträffande mödrahjälpen, så att klart framginge, att nämnderna voro ansvariga för sådana oriktiga åtgärder, som innefattade ekonomiska förfoganden utanför ramen för meddelade bestämmelser eller beslut.

Statskontoret vill med anledning härav allenast erinra, att jämlikt 13 § barnavårdslagen en var ledamot av barnavårdsnämnd ansvarar gemensamt med de övriga för de kommunala medel, som till nämnden överlämnats. Att detsamma gäller även statsmedel, som överlämnats till barnavårdsnämnd för ändamål, med vilka det åligger nämnden att taga befattning, kan visserligen icke utläsas av nyssnämnda författningsrum, men att så är förhållandet torde kunna slutas av allmänna rättsregler. Statskontoret ifrågasätter fördenskull, huruvida några särskilda bestämmelser i av revisorerna angivet avseende äro av behovet påkallade.

Statskontoret vill slutligen framhålla, att det uppenbarligen är av vikt, att en mera enhetlig praxis vid tillämpningen av mödrahjälpsförordningen kommer till stånd. Ur denna synpunkt kan fördenskull sättas i fråga, huruvida icke utöver i förordningen intagna bestämmelser sådana föreskrif-

ter eller direktiv böra meddelas, vilka kunna tjäna till ledning för mödrahjälpsnämndernas prövning. Det torde härutinnan ligga närmast till hands, att socialstyrelsen i egenskap av tillsynsmyndighet beträffande mödrahjälpsverksamheten erhåller i uppdrag antingen att själv meddela nödiga anvisningar i ämnet eller att för Kungl. Maj:t framlägga förslag till föreskrifter i sådant hänseende. Statskontoret vill i detta sammanhang bringa i erinran, att socialstyrelsen med anledning av den bristande enhetligheten i mödrahjälpsförordningens tillämpning genom beslut den 10 november 1939 anbefallts verkställa en statistisk undersökning beträffande ifrågavarande förhållanden. Då ett större material för frågans bedömande härigenom torde kunna erhållas, synes det sannolikt, att ytterligare åtgärder skola kunna vidtagas i syfte att begränsa de med mödrahjälpen förenade kostnaderna. Särskilt vill statskontoret understryka vikten av att nämnderna i sina beslut konsekvent angiva de belopp, som må användas för varje huvudsakligt behov. Att mödrahjälp icke må utgå till asociala individer synes ämbetsverket uppenbart. Därutöver skulle en föreskrift om tillhandahållande in natura av materiell hjälp otvivelaktigt vara ägnad att förekomma missbruk.

I handläggningen av detta ärende har, förutom undertecknade, deltagit statskommissarien Nissen.

Stockholm den 8 januari 1940.

Underdånigst

WILHELM BJÖRCK.

NILS A. F. ODÉN.

Richard Munthe.

Riksräkenskapsverkets

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 23, § 7.

Till Konungen.

Genom remiss den 30 december 1939 har Kungl. Maj:t anbefallt riksräkenskapsverket att avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens år 1939 församlade revisorer under § 7 i sin berättelse anfört angående anslagen till mödrahjälp. Till åtlydnad härav får riksräkenskapsverket i underdånighet anföra följande.

Enligt bestämmelserna i kungörelsen den 22 oktober 1937 (nr 848) med tillämpningsföreskrifter till förordningen om mödrahjälp (1937: 339) åligger det barnavårdsnämnd, som har att verkställa beslut om mödrahjälp, dels att föra dagbok över de åtgärder, som i varje ärende av nämnden vidtagas, samt de utbetalningar, som göras, dels ock att årligen före den 1 mars och den 1 september till länsstyrelsen och mödrahjälpsnämnden insända utdrag ur dagboken över sådana ärenden, i vilka hjälpverksamheten avslutats under nästföregående kalenderhalvår, varvid de till länstyrelsen insända utdragen skola åtföljas av vederbörliga verifikationer i huvudskrift. Därest de till barnavårdsnämndens förfogande för ifrågavarande ärenden ställda medlen

icke i sin helhet tagits i anspråk, skola samtidigt till länsstyrelsen återlevereras sålunda odisponerade belopp. Vid avgivande av redovisning skall barnavårdsnämnden jämväl till länsstyrelsen inleverera belopp, som under kalenderhalvåret återbetalats å utlämnade lån. Förteckning över de verkställda återbetalningarna skall bifogas de dagboksutdrag, som tillställas mödrahjälpsnämnden. På anmodan är barnavårdsnämnd pliktig att tillställa länsstyrelsen eller mödrahjälpsnämnden utdrag ur dagboken över mödrahjälpsverksamheten inom kommunen även å annan tid och i andra fall än ovan sagts. Vad i kungörelsen sägs om länsstyrelsen skall i fråga om Stockholms stad gälla statskontoret.

Riksräkenskapsverket har vid sin granskning av länsstyrelsernas räkenskaper att kontrollera att utanordningsbesluten rörande mödrahjälpsmedel styrkts med mödrahjälpsnämndernas protokoll, samt att medel, som utanordnats av länstyrelserna men ej av barnavårdsnämnderna redovisats med verifikationer, återbetalts till länsstyrelserna.

Några särskilda bestämmelser angående granskning och kontroll av barnavårdsnämndernas redovisningar över mödrahjälpsverksamheten hava icke meddelats i ovannämnda kungörelse, och det torde ej heller åligga ämbetsverket att verkställa sådan granskning.

Då emellertid riksräkenskapsverket ansett det vara av intresse att göra jämförelser mellan mödrahjälpsnämndernas protokoll samt barnavårdsnämndernas redovisningar, infordrade ämbetsverket i cirkulärskrivelse den 13 april 1939 barnavårdsnämndernas dagboksutdrag jämte verifikationer avseende mödrahjälpsverksamheten under första kalenderhalvåret 1938 samt föreskrev, att redovisningar för tiden därefter skulle insändas till riksräkenskapsverket senast den 1 november näst efter budgetårets utgång. På grund av materialets stora omfattning har ämbetsverket dock nödgats inskränka sig till stickprovsgranskning.

Enligt vad riksräkenskapsverket erfarit, råder inom länsstyrelserna till följd av avsaknaden på bestämmelser i ämnet stor tveksamhet angående sättet för bedrivande av granskningen utav barnavårdsnämndernas redovisningar. En del länsstyrelser hava sålunda ifrågasatt, huruvida ansvarighet för barnavårdsnämndernas utbetalningar överhuvud taget ålåge länsstyrelse.

För vinnande av enhetlighet i länsstyrelsernas granskning och för klarläggande av ansvarigheten, synes det av vikt, att bestämmelser utfärdas angående länsstyrelsens granskningsskyldighet beträffande ifrågavarande utgifter.

Statsrevisorernas anmärkningar mot mödrahjälpens handhavande giva tydligt vid handen, att allvarliga missförhållanden råda, vilka böra botas. Det synes uppenbart, att en mera enhetlig praxis vid tillämpningen av mödrahjälpsförordningen bör komma till stånd, och det torde härutinnan ligga närmast till hands, att socialstyrelsen erhåller i uppdrag att antingen själv meddela nödiga anvisningar eller för Kungl. Maj:t framlägga förslag till föreskrifter i sådant hänseende.

Stockholm den 30 januari 1940.

Underdånigst

P. S. RUNEMARK.

V. ARVIDSSON.

I. d'Aubigné.

Överståthållarämbetets

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 23, § 7.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 30 december 1939 har överståthållarämbetet anbefallts att, efter hörande av mödrahjälpsnämnden i Stockholms stad, till socialdepartementet inkomma med utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer i sin den 15 december 1939 avgivna berättelse anfört i fråga om anslagen till mödrahjälp.

Till åtlydnad härav får överståthållarämbetet, med överlämnande av bifogade yttrande från mödrahjälpsnämnden i Stockholm, i underdånighet anföra följande:

Såsom revisorerna framhållit, hava kostnaderna för mödrahjälpen varit avsevärt större, än vad som beräknats vid införandet av denna understödsform. Enligt revisorernas förmenande har detta, åtminstone i viss utsträckning, sin orsak däruti, att mödrahjälpsnämnderna, vars praxis vid beviljandet av understöd varit mycket olika, åtminstone i en del fall icke iakttagit tillbörlig urskillning, i följd varav mödrahjälp kommit att utgå i allt för stor omfattning.

För att åstadkomma enhetlighet i fråga om mödrahjälpens utdelande samt förhindra att dylik hjälp beviljades i sådana fall, där understöd rätteligen icke borde utgå, hava revisorerna ifrågasatt, huruvida man icke borde frångå den nu tillämpade principen om oinskränkt individuell behovsprövning och vid tilldelande av mödrahjälp utgå från, att visst fixerat beskattningsbart belopp såsom regel uteslöte hjälp.

Överståthållarämbetet delar revisorernas uppfattning angående det önskvärda i att enhetliga regler följas vid mödrahjälpens beviljande. Emellertid torde man icke kunna i allt för stor utsträckning fråntaga mödrahjälpsnämnderna dess fria prövningsrätt. I den mån som rätten att erhålla mödrahjälp ställes beroende av den beskattningsbara inkomsten måste gränsen sättas jämförelsevis högt, för att en därpå grundad bortgallring icke skall verka obillig. Men i många fall kommer även vid en lägre inkomstsiffra behov av hjälp icke att vara för handen. Bortsett från att den senaste taxeringen i allmänhet avser inkomsten under en tid, som ligger mer än ett år tillbaka, må som skäl för bibehållande av en viss prövningsrätt anföras, att de beskattningsbara beloppen hos olika inkomsttagare icke äro fullt jämförbara, särskilt i de fall, då i inkomsten ingå naturaförmåner. Vidare hava vid de beskattningsbara beloppens fastställande taxeringsnämnderna i allmänhet endast i begränsad omfattning kunnat taga hänsyn till de särskilda omständigheter, exempelvis sjukdom eller skuldsättning, som kunna påverka vederbörandes betalningsförmåga.

En önskvärd enhetlighet i praxis synes ämbetet kunna främjas även därigenom att, på sätt mödrahjälpsnämnden i Stockholm föreslår, socialstyrelsen i sina råd och anvisningar till mödrahjälpsnämnderna angiver vissa normer som vägledning för nämndernas prövning i det särskilda fallet.

Revisorerna hava också ansett, att kontrollen från barnavårdsnämndernas sida över de beviljade understödens användning icke varit tillräckligt effektiv samt framhållit, att det vore nödvändigt med föreskrifter beträffande barnavårdsnämndernas skyldigheter i detta avseende samt ifråga om granskningen av deras till länsstyrelserna avgivna redovisningar.

De exempel, som statsrevisorerna i detta sammanhang anfört, synas enligt

ämbetets förmenande giva belägg för riktigheten av denna uppfattning, även om inom Stockholms stad något behov av föreskrifter i detta avseende icke visat sig.

Stockholm den 24 januari 1940.

Underdånigst

TORSTEN NOTHIN.

STEN WALLER.

Mödrahjälpsnämndens i Stockholms stad

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 23, § 7.

Till Konungen.

Med anledning av vad riksdagens revisorer i sin berättelse år 1939 anfört i fråga om anslagen till mödrahjälp får mödrahjälpsnämnden i Stockholms stad anföra följande.

Det torde icke råda någon tvekan om att mödrahjälp kommit att utgå i en utsträckning, som man tidigare ej räknat med. Därmed är dock ej sagt, att hjälp — såsom revisorerna anföra — utgått i alltför stor omfattning. Ett sådant påstående måste grundas på en undersökning av barnaföderskornas ekonomiska ställning. Någon statistik häröver finnes emellertid ännu icke men kommer möjligen till stånd i samband med den bearbetning av material från mödrahjälpsnämnderna, som för närvarande pågår inom socialstyrelsen. Åtskilliga skäl tala dock för sannolikheten av att barnaföderskornas ekonomiska ställning ligger betydligt under genomsnittet för befolkningen i dess helhet. Frånräknas Norrland blir detta ännu mera påtagligt. Nämnden vill sålunda ej vitsorda revisorernas uttalande på denna punkt.

Då i den offentliga debatten om mödrahjälpen ofta fästs stort avseende vid att kostnaderna för hjälpverksamheten överstigit de anvisade förslagsanslagen, vill mödrahjälpsnämnden erinra om att någon beräkning i verklig mening av de erforderliga anslagen icke förekommit, emedan det — såsom nyss nämnts — icke funnits någon statistik över barnaföderskornas ekonomi, på vilken man kunnat grunda en sådan beräkning. Anslagen ha därför fixerats endast efter en uppskattning av kostnaderna såsom ock såväl vederbörande sakkunnigkommité som departementschef uttryckligen angivit. Det synes därför oegentligt att av anslagens överskridande draga sådana slutsatser, som ofta skett.

Nämnden vill för sin del bestämt motsätta sig, att stadgande om maximiinkomst för mödrahjälps erhållande intages i mödrahjälpsförordningen eller att den obegränsade individuella behovsprövningen eljest inskränkes genom bestämmelser i förordningen. Den fria prövningen är enligt nämndens mening en av de största fördelarna med mödrahjälpen. Däremot har nämnden intet att erinra mot att socialstyrelsen i sina råd och anvisningar meddelar ett visst schema för beviljande av hjälp i normalfall inom olika inkomstgrupper och dyrorter och med olika barnantal. Detta schema, som i och

för sig bör innehålla rätt stora marginaler, böra nämnderna äga frångå, så snart omständigheterna avvika från normalfallet. Härigenom vunnes, att tolkningen av begreppet »uppenbart behov» i större utsträckning än hittills komme att läggas i *en* myndighets — socialstyrelsens — hand. De svårigheter, som måste vara förenade med upprättandet av ett sådant schema, torde dock vara betydande.

Med hänsyn till att moderskapspenningen är avsedd för förlossningskostnader och barnets första utrustning brukar nämnden som regel icke bevilja mödrahjälp för dessa ändamål. Undantag härifrån plägar göras endast i de fall, då modern varit i ett sådant nödläge, att hon måst tillgripa moderskapspenningen för sitt uppehälle, och endast i fråga om barnets första utrustning.

Även om författningsändringar i besparingssyfte icke göras, anser nämnden det vara naturligt, att mödrahjälpsnämnderna i den nu inträdda situationen, då såväl staten som den enskilde nödgas beskära sina normala utgifter, ålägga sig större återhållsamhet och större försiktighet vid prövning av hjälpbehov. En anmaning från socialstyrelsen i detta syfte komme säkerligen att mötas med den största förståelse och lojalitet från nämndernas sida. Det synes också lyckligare att på denna väg söka få till stånd någon begränsning av utgifterna än att med utgångspunkt från dagens onormala förhållanden genomföra definitiva och för framtiden bestående författningsändringar.

Därest emellertid den ekonomiska situationen anses vara sådan, att även härutöver besparingar måste göras å anslagen för omvårdnad av mödrar och späda barn, vill nämnden förorda, att detta sker genom en nedsättning av moderskapspenningen eller sänkning av inkomstgränsen för erhållande av denna. Den begränsning av statsutgifterna, som härigenom skulle vinnas, torde komma att drabba de mest behövande mödrarna mindre tungt än om en ändring skedde i fråga om mödrahjälpen.

Beträffande de personer, som statsrevisorerna beteckna såsom uppenbart asociala, vill mödrahjälpsnämnden framhålla, att nämnden starkt känt vikten av att icke genom hjälpåtgärder borttaga de återhållande faktorer i fråga om deras barnafödande, som möjligen kunna förefinnas. Nämnden har också vid sidan av sin verksamhet funnit erforderligt att i tillämpliga fall tillråda rådfrågning angående sterilisering och födelsekontroll.

Statsrevisorerna uppehålla sig i särskilt hög grad vid mödrahjälpens användning och kontrollen däröver. Revisorerna ha därvid återgivit en del fall av mer eller mindre påtagliga missbruk. Utan att på något sätt vilja förneka, att missbruk förekommit, vill mödrahjälpsnämnden dock framhålla, att det i och för sig väl ej torde vara ägnat att väcka förvåning, att missbruk kunnat förekomma, då det såsom här rör sig om en fullständigt ny och oprövad verksamhet, som omsluter inemot 50,000 personer.

Då man sätter sig till doms över verksamheten i nu berörda hänseenden, är det två faktorer, som man särskilt bör hålla i minnet. Den ena att beslutens verkställighet och kontrollen över användningen lagts i händerna på så okvalificerade organ, som barnavårdsnämnderna åtminstone på landsbygden ofta äro. Man får ej begära, att dessa enkla organ skola fungera och fylla sina uppgifter på samma perfekta sätt som en statsmyndighet med väl utbildad och heltidsanställd personal. Vill man ifrån statsmakternas sida få till stånd en kontroll, som skulle kunna motsvara statsrevisorernas anspråk, bör verksamheten otvivelaktigt omläggas, så att särskilda statsorgan få dessa uppgifter om hand. De medel, som detta skulle kräva, torde dock kunna användas bättre. — Den andra faktorn, som man bör minnas, är det klientel, man här har att göra med. Det är fråga om enkla mödrar,

som i allmänhet ha svårt att inse, att de göra sig skyldiga till något klandervärt, då de av mödrahjälpsmedel skaffa något som icke uteslutande kommer dem själva utan familjen i dess helhet till godo. Detta torde vara synnerligen naturligt och torde för övrigt ofta bottna i en av mödrarnas vackraste egenskaper — deras osjälviskhet.

I många fall är det också rätt meningslöst att tala om kontroll i egentlig mening. Detta gäller framför allt kostbidragen. Ingen torde på allvar vilja göra gällande, att det kan eller bör kontrolleras, att modern verkligen själv och utan att dela med sig åt andra familjemedlemmar äter av den med mödrahjälp inköpta kosten. Detta synes nämnden även mindre betydelsefullt än att söka förmå mödrarna att köpa den kost, som de i eget intresse böra köpa. Detta torde dock icke kunna ske på annat sätt än genom fortsatt och ökad upplysning. Mödrahjälpsnämnden vill varna för att föreskrifter utfärdas, vari alltför mycket tryckes på att endast modern får förtära mödrahjälpskosten, enär detta lätt skulle kunna draga löje över mödrahjälpen.

Den garanti, som man vill ha för att hjälpen kommer till avsedd användning, kan emellertid — utom beträffande kosten — vinnas genom att låta hjälpen komma vederbörande till godo in natura i stället för kontant. Vid en väl genomförd naturahjälp — därvid nämnden hit hänför även hjälp i form av varurekvisitioner med viss begränsad valfrihet — blir den efterföljade övervakningen praktiskt taget överflödig och svårigheter med redovisningarna torde också komma att undvikas. Inom Stockholms stad är naturahjälpen genomförd såsom huvudregel — för närvarande göres dock i allmänhet undantag beträffande den mödrahjälp som utgår till kostförbättring. Otvivelaktigt är detta även enklare än att genom detaljföreskrifter av olika slag söka bota de brister, som följa av verksamhetens organisation och natur. Ett påpekande från socialstyrelsen om att naturaformen i ökad omfattning bör komma till användning torde vara allt som i detta hänseende skulle vara erforderligt.

I fråga om hjälpverksamheten inom Stockholms stad vill mödrahjälpsnämnden slutligen framhålla, att nämnden under de gångna två åren icke kunnat finna något behov av nya eller utförligare föreskrifter i något av de hänseenden statsrevisorerna berört.

Av revisorernas berättelse framgår, att mödrahjälpsnämnden i Stockholms stad har haft det största antalet sammanträden men icke det största antalet ärenden. Antalet avgjorda ansökningar uppgår numera till i medeltal omkring 75 per sammanträde. Detta vill synas nämnden vara en betydande arbetsbörda. Med barnavårdsnämndens nuvarande organisation och arbetssätt kan någon minskning av nämndens sammanträden heller icke genomföras. Skulle en nedskärning göras, kunde denna nämligen endast ske genom minskning av antalet sammanträden till hälften och följaktligen innebärande en ökning av antalet ärenden per sammanträde till 150. Det torde utan vidare inses, att en sådan ordning icke är möjlig.

Stockholm den 19 januari 1940.

Underdånigst

Mödrahjälpsnämnden i Stockholms stad:

ANDREA ANDREEN.

HÅKAN RAHM.

Länsstyrelsens i Stockholms län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 23, § 7.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 30 december 1939 har länsstyrelsen anbefallts att, efter hörande av inom länet verksam mödrahjälpsnämnd, inkomma med utlåtande i anledning av vad riksdagens senast församlade revisorer i sin berättelse anfört i fråga om anslagen till mödrahjälp.

Med anledning härav har länsstyrelsen införskaffat yttrande från mödrahjälpsnämnden i länet, vilket yttrande här bifogas, samt får för egen del anföra följande.

Vad revisorerna anfört i fråga om organisationskostnaderna torde icke påkalla något uttalande från länsstyrelsens sida.

Beträffande den omfattning, i vilken mödrahjälp kommit till användning, konstatera revisorerna, att mycket stora skillnader mellan olika mödrahjälpsnämnder föreligga i fråga om antalet beviljade ansökningar i procent av antalet levande födda inom verksamhetsområdet samt göra gällande, att dessa skillnader icke enbart kunna bero på befolkningens olika förmögenhetsförhållanden. Revisorerna ifrågasätta, huruvida man bör frångå den nu tillämpade principen om oinskränkt individuell behovsprövning och vid tilldelande av mödrahjälp utgå från att visst fixerat beskattningsbart belopp utesluter hjälp.

Mödrahjälpsnämnden i länet framhåller häremot med bestämdhet att individuell behovsprövning — riktigt tillämpad — är den enda lämpliga metoden. Länsstyrelsen anser, att anvisningar böra utfärdas för behovsprövningen så att enhetligare bedömning uppnås. Att därvid binda prövningen vid senast fastställda taxering, som ju avser inkomsten under året före taxeringsåret, synes knappast lämpligt även om möjlighet till undantag stadgas, men noggrann utredning angående den ekonomiska ställningen under det löpande året torde böra föreskrivas. Det synes icke orimligt att föreskriva att mödrahjälp icke bör lämnas, då den löpande inkomsten för året överstiger visst belopp.

För att bedöma huruvida moderskapspenningen, på sätt revisorerna föreslå, bör inarbetas i mödrahjälpen, torde ytterligare utredning erfordras. Länsstyrelsen tillstyrker att dylik utredning verkställes.

För att avgränsa mödrahjälpen från behov, som rätteligen böra tillgodoses av fattigvården, föreslå revisorerna särskilda föreskrifter. Häremot synes intet vara att erinra.

I fråga om ärendenas formella handläggning uttala revisorerna, att behov föreligger av stadgande att i beslut, varigenom mödrahjälp beviljas, skall angivas det belopp, som må användas för varje huvudsakligt behov, som hjälpen avser att meddela. Mödrahjälpsnämnden i Stockholms län har i regel meddelat dylik föreskrift. Länsstyrelsen finner lämpligt att bestämmelser i angivet hänseende meddelas.

Behovet av föreskrifter angående barnavårdsnämndernas skyldigheter i fråga om medlens användning och redovisning vill länsstyrelsen vitsorda. Möjligen vore lämpligt att barnavårdsnämndernas redovisningar först lämnades till vederbörande mödrahjälpsnämnd för granskning, så att mödrahjälpsnämnden skulle få tillfälle att bilda sig en uppfattning om de olika barnavårdsnämndernas sätt att handhava de beviljade medlen.

Länsstyrelsen ifrågasätter vidare, huruvida icke med hänsyn till numera vunna erfarenheter närmare anvisningar böra meddelas i fråga om de särskilda ändamål, för vilka mödrahjälp må anvisas.

I fråga om länsstyrelsernas befattningstagande med ifrågavarande ärenden får länsstyrelsen framhålla följande.

Vid härvarande länsstyrelse ha samtliga mödrahjälpsärenden införts i en särskild liggare, vari kommunvis angivits mödrarnas namn, det belopp, som beviljats för var och en, samt huruvida bidraget beviljats med eller utan återbetalningsskyldighet. I denna liggare antecknas dagen för barnavårdsnämndens redovisning, återlevererade belopp ävensom i förekommande fall de brister, som häftat vid redovisningen. Då brist konstateras anmärkes detta och komplettering infordras, i regel genom telefonsamtal med barnavårdsnämndens ordförande men i mera grava fall skriftligen. Genom att på detta sätt vägleda och lämna barnavårdsnämnderna anvisningar om redovisningsskyldighetens innebörd har det lyckats länsstyrelsen att i flertalet fall erhålla en fullständig redovisning. Sådana anvisningar ha även lämnats i den länsstyrelsens promemoria, som bilagts mödrahjälpsnämndens yttrande. I några fall, där medlen av vederbörande barnavårdsnämnd utlämnats kontant till modern och denna ej kunnat förete kvitton å samtliga inköp, har denna brist fått fyllas genom en på heder och samvete avgiven försäkran från modern, vari hon fått redogöra för medlens användning. Barnavårdsnämnderna torde hava utlämnat kontanter endast till sådana mödrar, som haft nämndens särskilda förtroende. Enligt länsstyrelsens uppfattning hava de beviljade medlen i Stockholms län i stort sett använts på av mödrahjälpsnämnden föreskrivet sätt. Att till kostförbättring anvisade belopp i en del fall använts till inköp av något kilogram kaffe har förekommit, men detta kan väl knappast anses utgöra sådant avsteg från givna direktiv att länsstyrelsen bort fordra att de för sådant ändamål använda beloppen skulle återbetalas.

Revisorerna framhålla såsom önskvärt, att länsstyrelserna — i likhet med vad som skett hos länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län — vid granskningen av barnavårdsnämndernas redovisningar upprätta promemorior om vad som iakttagits. Ordnas granskningen såsom i Stockholms län, synes värdet av en dylik promemoria skäligen ringa.

Stockholm å landskontoret den 18 januari 1940.

Underdånigst

KARL LEVINSON.

ALARIK WIGERT.

Länsstyrelsens i Uppsala län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 23, § 7.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 30 december 1939 har Länsstyrelsen anbefallts att efter hörande av inom länet verksam mödrahjälpsnämnd avgiva utlåtande över vad riksdagens revisorer i berättelse den 15 december 1939 anfört rörande anslagen till mödrahjälp.

I anledning härav får länsstyrelsen härmed i underdånighet överlämna från mödrahjälpsnämnden i Uppsala läns landstingsområde infordrat yttrande samt såsom eget utlåtande åberopa, vad nämnden anfört.

Uppsala slott i landskansliet den 17 januari 1940.

Underdånigst
På länsstyrelsens vägnar:
S. LINNÉR.

ELIAS STENIUS.

Bilaga.

Till länsstyrelsen i Uppsala län.

Genom beslut den 2 januari 1940 har länsstyrelsen anmodat mödrahjälpsnämnden inom länet att avgiva yttrande med anledning av vad riksdagens revisorer i sin berättelse den 15 december 1939 yttrat angående anslagen till mödrahjälp. I anledning härav får mödrahjälpsnämnden anföra följande.

Beträffande organisationskostnaderna må nämnas, att för första halvåret 1938 till mödrahjälpsnämnden utanordnades ett expensanslag av 300 kronor, varav emellertid allenast 80 kronor förbrukades. För budgetåret 1938/1939 utanordnades för samma ändamål jämväl 300 kronor, varav 30 kronor återlevererades. De verkliga expenskostnaderna för mödrahjälpsnämnden äro enligt nämndens uppfattning mycket måttliga.

Beträffande sammanträdenas antal, som inverkar på resekostnaderna, sökte mödrahjälpsnämnden till en början arbeta med ett sammanträde i månaden. Det visade sig emellertid, när hjälpformen blivit mera bekant, att denna begränsning ledde till sådana dröjsmål med mödrahjälpen att nämnden fann sig nödsakad hålla sammanträden två gånger i månaden. Denna anordning har sedan fortgått, ehuru anhopningen av ärenden understundom blivit väl stor.

Beträffande sekreterararvodet har detta inom länet utgått efter av socialstyrelsen fastställda grunder och innebär enligt nämndens uppfattning ingalunda för hög ersättning i förhållande till arbetet. Då riksdagens revisorer anmärkt, att sekreterararvodena i regel utgått till statligt eller kommunalt anställda tjänstemän må erinras, att det är nödvändigt för mödrahjälpsnämnden att såsom sekreterare äga tillgång till en person, vilken har vana att handlägga fattigvårds- och barnavårdsärenden enligt därom gällande lagar. Valet av sekreterare har därigenom måst bliva begränsat till en ganska liten krets. Arbetet med mödrahjälpsärendena har till stor del kunnat utföras på annat än tjänstetid.

Beträffande mödrahjälpens omfattning har mödrahjälpsnämnden från början låtit sig angeläget vara att begränsa mödrahjälpen till sådana fall då uppenbart behov av understöd föreligger, men också att i dylika fall lämna hjälp i den omfattning mödrahjälpen medger. Det har varit oundvikligt att på grund av förordningens mycket summariska avfattning och de ofullständiga direktiv, som i övrigt erhållits, mödrahjälpsnämnden till en början i sin handläggning av ärendena lidit av en viss osäkerhet. Numera anser dock nämnden sig hava skapat en ganska fast praxis på samma gång som barnavårds-

nämnderna kommit mera till insikt om vilka utredningar de böra förebringa. Det torde icke vara möjligt att bedöma behovet av mödrahjälp endast på grund av förhållandet till levande födda, ehuru väl relationssiffrorna kunna ge anvisning på tillämpningar, som icke gärna kunna förklaras annat än genom praxis avvikande från den normala. Beträffande utdelningen av mödrahjälp inom Uppsala län skulle av siffrorna icke kunna dragas annan slutsats än att hjälpformen handhafts med en viss försiktighet. Detta resultat överensstämmer med nämndens egen uppfattning, i den mån nämnden kunnat bilda sig ett omdöme om resultaten av dess praxis.

Beträffande den av revisorerna anmärkta omständigheten att siffrorna för förra halvåret 1939 äro högre än för kalenderåret 1938 vill mödrahjälpsnämnden bekräfta antagandet att i början av år 1938 mödrahjälpen icke i full utsträckning kommit till allmänhetens kännedom, oaktat de upplysningsmöten och cirkulär som anordnades av mödrahjälpsnämnden.

Beträffande den viktiga frågan om en viss inkomstgräns för mödrahjälpen har denna varit föremål för överläggning den 4 januari 1940 med ett flertal representanter för länets barnavårdsnämnder. Därvid framkommo delade meningar. Från vissa ledamöter av barnavårdsnämnderna uttalades att barnavårdsnämndernas arbete skulle i hög grad underlättas och medföra större jämnhet i tilldelningen om nämnderna hade att utgå från en viss inkomstgräns. Denna borde dock icke utgöra en fastställd summa utan en i förhållande till barnantal och dyrorten beräknad kvot. Från andra ledamöter av barnavårdsnämnderna framhölls däremot, att endast undersökning i varje särskilt fall kunde leda till ett rättvist resultat. Förhållandena inom de särskilda familjerna vore så olika att de icke kunde uttryckas genom en siffra vare sig denna sattes såsom ett absolut tal eller såsom en kvot av flera faktorer på nyss föreslaget sätt. Genom mödrahjälpsnämndens praxis hade numera riktlinjer framkommit, vilka vore barnavårdsnämnderna till god ledning. Och det vore bäst att fortgå på denna väg.

För egen del vill mödrahjälpsnämnden meddela, att då nämnden började sin verksamhet, tog nämnden under övervägande huruvida det vore lämpligt att uppställa vissa inkomstgränser vid vilka mödrahjälp icke borde utgå. Nämnden var därvid medveten om att ett sådant system skulle i hög grad förenkla nämndens prövning och leda till en formell jämnhet i tilldelningen. Nämnden ansåg dock att metoden icke skulle stå i god överensstämmelse med förordningen om mödrahjälp, vilken förutsätter individuell prövning och i motsats till förordningen om moderskapspenning icke innehåller föreskrifter om inkomstgräns. Den i sistnämnda förordning stadgade gränsen 3,000 kronors beskattningsbar inkomst skulle enligt mödrahjälpsnämndens uppfattning i ett flertal fall ligga för högt. Nämndens erfarenhet från de numera prövade ansökningarna har också visat att icke det beskattningsbara beloppet står i direkt proportion till förmågan att tillgodose de primära behov för modern, som mödrahjälpen avser. En närmare granskning av de vanligaste behov, som nämnden tillgodoser genom sin tilldelning av mödrahjälp bekräftar detta förhållande.

De vanligaste behovsslagen äro följande.

a) Kost till modern (för ogift moder inackordering), eller kostförbättring.
b) Hemhjälp.
c) Kostnad för sjukvård (i undantagsfall förlossningskostnad).
d) Kostnad för kläder och sängutrustning till modern.

a) Mödrahjälp till kost och kostförbättring kan icke bedömas endast efter inkomstsiffran utan beror i hög grad på familjens naturaförmåner. En familj med naturahushållning kan bättre tillgodose moderns behov av närande

kost än en annan familj med ren kontanthushållning även om den sistnämndas inkomstsiffra är högre. Familjens storlek måste också tillmätas stor betydelse i detta fall.

b) Frågan om hemhjälp beror huvudsakligen dels på barnantalet, dels på moderns hälsotillstånd, dels på frågan om modern har att sköta lanthushåll eller icke. Behovet måste också bedömas med hänsyn till möjlighet att anskaffa hemhjälp och därav beroende kostnader för hemhjälp.

c) Sjukvårdskostnad m. m. torde bero på familjens inkomst.

d) Behovet av kläder och sängutrustning beror icke endast på inkomstbeloppet utan även på frågan om förhållandena i familjen, exempelvis stort barnantal, äro sådana att moderns personliga behov påtagligen blivit eftersatta.

Det bör också anmärkas, att mödrahjälpsnämnden i ett par fall, då den taxerade inkomsten varit relativt hög, funnit sig nödsakad meddela mödrahjälp på grund av att familjen sedermera råkat ut för arbetslöshet eller sjukdom, så att fattigvård måst anlitas.

Resultatet av dessa erfarenheter har blivit att mödrahjälpsnämnden icke tror det vara möjligt att fastställa en viss inkomstsiffra såsom förutsättning för mödrahjälpen. En sådan gräns skulle sannolikt leda till att barnavårdsnämnderna skulle anse mödrahjälp alltid böra utgå för de fall som ligga innom gränsen. Dessutom skulle mödrahjälpsnämnden behöva avvika från gränssiffran i ett stort antal undantagsfall. Mödrahjälpsnämnden anser det sålunda icke tillrådligt att fastställa en viss inkomstgräns.

Beträffande tillämpningen av 6 § i mödrahjälpsförordningen må nämnas att mödrahjälpsnämnden alltid specificerat de olika ändamålen med mödrahjälpen och angivit de särskilda belopp, som anslagits för varje ändamål. Numera har genom denna praxis mödrahjälpsnämnden även förmått barnavårdsnämnderna att i de allra flesta fall framlägga en sådan specifikation. För vissa poster, särskilt kost, kostförbättring, vissa klädesplagg och sängutrustning har mödrahjälpsnämnden efter verkställda utredningar fastställt normalbelopp, vilka tillämpas såvida icke särskild anledning till avvikelse påvisas. Beträffande exempelvis en sådan kostnad som hemhjälp har det icke varit möjligt att fastställa ett standardbelopp, vare sig efter gällande dyrortsgruppering, skillnad mellan land och stad eller dylik grund. Det har nämligen visat sig att tillgången på arbetskraft till hemhjälp och därmed även kostnaden i hög grad varierat under olika tider och på olika platser.

Mödrahjälpsnämnden har alltid sökt — understundom genom utredningar av barnavårdsförbundets barnavårdsombud eller genom inhämtande av muntliga upplysningar — att skaffa sig en så levande bild som möjligt av varje särskilt fall för att utröna den sökandes behov.

Beträffande de särskilda utgiftsändamålen må härutöver framhållas att utrustning åt barnet har av mödrahjälpsnämnden beviljats endast då det ansetts visat, att moderskapspenningen (respektive moderskapshjälpen) icke räckt till även för detta ändamål. I ett stort antal fall har i beskedet angivits, att »kostnad för utrustning åt barnet skall i första hand bestridas ur moderskapspenningen (-hjälpen)».

Bidrag till korkmatta har givits i ett par fall, men endast då behov därav förelegat av *hygieniska* skäl. — Påståendet att bidrag till handdukar eller lakansväv icke skulle överensstämma med mödrahjälpsförordningens anda torde vara diskutabelt. Givet är att storleken av sådana bidrag måste vara rimlig. — Bidrag till inköp av andra möbler än säng till modern eller till barnet ha icke förekommit här. — Bidrag till barnvagn — utom i något alldeles speciellt fall — ha icke givits förrän Socialstyrelsen efter besvär ändra-

de ett mödrahjälpsnämndens avslagsbeslut. Kostnaden har då varit 35 kronor för enkelvagn och 70 kronor för tvillingvagn.

Att bidrag till hemhjälp utgått till sökandens systrar eller mor synes vara naturligt, då dessa åsidosatt annat arbete för att kunna hjälpa sökanden och utan detta bidrag ej skulle kunnat biträda.

Berättigad erinran synes icke kunna göras mot att inackorderingskostnaden utbetalts till den hjälpberättigades föräldrar eller andra anhöriga, då detta ansetts lämpligt och ett verkligt behov för hemmet ansetts föreligga av bidrag. Mödrahjälpsnämnden vill framhålla, att tillgången på lämpliga hem för ogifta mödrar med barn är mycket begränsad.

Beträffande redovisningen av mödrahjälpsmedlens användning föreligger den svagheten att barnavårdsnämndernas redovisningar ingalunda alltid äro försedda med verifikationer. Anledningen härtill torde oftast vara att barnavårdsnämndernas ordförande äro alltför betungade för att medhinna en specificerad räkenskapsbokföring och ha för lite skrivhjälp för att kopiera verifikationerna.

I fråga om revisorernas förslag att fixera ett visst beskattningsbart belopp såsom förutsättning för mödrahjälp hänvisar mödrahjälpsnämnden till sitt uttalande härovan.

Beträffande moderskapspenningen har mödrahjälpsnämnden haft den erfarenheten, att densamma ofta torde förbrukas för andra ändamål än som vid tillkomsten av nämnda hjälpform varit avsett. Moderskapspenningen är för närvarande helt och hållet undandragen kontroll. I ansökningarna angående mödrahjälp kan sällan tillfredsställande utredning angående moderskapspenningens användning förebringas. Mycket ofta har mödrahjälpsnämnden endast att konstatera att moderskapspenningen är förbrukad. Följden härav har blivit att understundom sådana behov som exempelvis spädbarnsutrustning eller förlossningshjälp skjutas över på mödrahjälpen. En ändring i detta avseende är påkallad.

Beträffande de viktigaste behovsgrupper, som mödrahjälpen bör avse, torde det numera vara möjligt att med ledning av praxis fastställa vissa regler. I fråga om tandvården, för vilken mödrahjälpsnämnden utdelat understöd till jämförelsevis stort antal mödrar, har mödrahjälpsnämnden kommit till den uppfattningen, att hjälpen varit till stort gagn. Dock synas kostnaderna per fall tendera till stegring. Det skulle därför vara önskvärt, om i detta avseende en standardkostnad kunde uppställas till mödrahjälpsnämndernas ledning på samma sätt som av pensionsstyrelsen lär hava genomförts. Härvid bör hänsyn tagas såväl till proteser som till andra vanliga former av lagning.

Uppsala den 16 januari 1940.

På mödrahjälpsnämndens vägnar:

S. LINNÉR.

Yngve Mattsson.

Länsstyrelsens i Södermanlands län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 23, § 7.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 30 december 1939 har länsstyrelsen anbefallts att, efter hörande av inom länet verksam mödrahjälpsnämnd, avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer enligt ett remissen bilagt utdrag av riksdagens revisorers berättelse den 15 december 1939, under § 7 i berättelsen, anfört angående anslagen till mödrahjälp.

Till åtlydnad härav får länsstyrelsen med överlämnande av från mödrahjälpsnämnden i Södermanlands läns landstingsområde infordrat yttrande i underdånighet anföra följande.

Vad först beträffar organisationskostnaderna för mödrahjälpsverksamheten ha revisorerna bland annat anmärkt därpå, att det förekommit, att mödrahjälpsnämnder hållit flera sammanträden än som varit erforderligt, varigenom statsverket förorsakats onödiga utgifter för rese-, traktaments- och arvodeskostnader. Då mödrahjälpsnämnden i länet under budgetåret 1938—1939 hållit tolv sammanträden med tjugotre sammanträdesdagar, torde emellertid anmärkningen icke avse detta län.

Av den i revisionsberättelsen intagna tablån över organisationskostnaderna för budgetåret 1938—1939 framgår otvivelaktigt, att dessa kostnader hava uppgått till belopp, som måste anses vara betydande. Enligt kungl. brev den 3 december 1937 äger emellertid ledamot i mödrahjälpsnämnd eller suppleant för ledamot att för varje sammanträdesdag uppbära ett dagarvode å 20 kronor varjämte sådan ledamot eller suppleant, som icke är bosatt å den ort, där mödrahjälpsnämnden sammanträder, äger uppbära rese- och traktamentsersättning enligt rese- och traktamentsklass I B i allmänna resereglementet, vilket så vitt gäller traktamentet betyder en ersättning av 14 kronor per dag och 8 kronor per natt. Då för ledamotskap i mödrahjälpsnämnd icke finnes några särskilda kvalifikationer föreskrivna, utan varje redlig, allmänt aktad person med erfarenhet och gott omdöme torde kunna komma ifråga till dylikt förordnande, anser länsstyrelsen, att det icke finnes bärande skäl för att placera ledamöter i mödrahjälpsnämnd i högre rese- och traktamentsklass än II D. Vidare synes ett arvode å 10 eller 12 kronor per sammanträdesdag böra vara fullt tillräckligt. Till jämförelse må nämnas att ledamöter i prövningsnämnd äga att för inställelsen åtnjuta dels resekostnadsersättning enligt reseklass II i allmänna resereglementet, dels arvode med belopp, som för dygn varunder sammanträde ägt rum utgör 12 kronor om dagen om de äro bosatta å sammanträdesorten och 16 kronor, om de ej äro bosatta å sammanträdesorten, samt för dygn, varunder sammanträde ej ägt rum, motsvarar traktamentsersättning enligt traktamentsklass D i allmänna resereglementet. Genom nu antydd ändring i berörda bestämmelser skulle en årlig besparing å omkring 20,000 kronor för samtliga mödrahjälpsnämnder räknat kunna göras å utgifterna för ifrågavarande rese- och traktamentsersättningar samt dagarvoden.

Statsrevisorerna hava genom den i revisionsberättelsen intagna statistiska utredningen beträffande meddelad mödrahjälp påvisat, att det sätt på vilket behovsprövningen verkställts av olika mödrahjälpsnämnder lett till högst betydande olikheter i mödrahjälpsnämndernas praxis, varjämte den fria behovsprövningen synts revisorerna hava haft till följd att mödrahjälp kom-

mit att utgå i större omfattning än som varit avsett. För att råda bot å dessa brister i mödrahjälpsverksamheten anse revisorerna det vara av vikt att klara och för mödrahjälpsnämnderna vägledande regler fastställas för utdelande av mödrahjälpen samt ifrågasätta, huruvida det icke vore lämpligt att vid tilldelande av mödrahjälp utgå ifrån, att visst bestämt beskattningsbart belopp skulle utesluta från möjlighet att erhålla mödrahjälp, såvida ej alldeles särskilda förhållanden visats föreligga.

Beträffande nu berörda förhållanden vill länsstyrelsen ansluta sig till vad länets mödrahjälpsnämnd i sitt avgivna yttrande härom anfört men särskilt understryka vikten av att klara föreskrifter om hur ifrågavarande verksamhet bör handhavas utarbetas och tillställas nämnderna.

Statsrevisorerna hava jämväl ifrågasatt, huruvida icke hjälpformen moderskapspenning borde inarbetas i mödrahjälpen för vinnande av kontroll beträffande moderskapspenningens användning samt till förhindrande av att mödrahjälpsmedel, vilket i vissa fall synes hava skett, anslås till ändamål, som borde täckas av moderskapspenningen. Då en sammanslagning av hjälpformerna icke torde medföra några nackdelar men väl de av revisorerna påvisade fördelarna samt besparing i organisationskostnaderna, ansluter sig länsstyrelsen till revisorernas ställningstagande i denna fråga.

Vad till sist angår redovisningen av mödrahjälpsmedlen framhålla revisorerna, att allvarliga brister vidlåda framför allt övervakningen från barnavårdsnämndernas sida av medlens användning ävensom dessa nämnders redovisningar. Att så varit fallet torde enligt revisorernas mening i första hand bero på att föreskrifter angående barnavårdsnämndernas skyldigheter i förevarande avseenden så gott som helt saknas.

Vid granskningen å länsstyrelsen av mödrahjälpsredovisningarna har det också visat sig att dessa oftast varit mycket ofullständiga, samt att övervakningen över mödrahjälpsmedlens användning varit bristfällig. Det är för länsstyrelsen emellertid förståeligt, att så blivit förhållandet då, som revisorerna påpekat, några vägledande bestämmelser angående hur barnavårdsnämnderna skulle förfara icke meddelats, vilket torde få betecknas såsom en anmärkningsvärd brist i de författningar, som reglera mödrahjälpen. Att denna brist snarast torde böra avhjälpas anser länsstyrelsen uppenbart.

För egen del har länsstyrelsen genom promemorier till barnavårdsnämnderna i länet den 20 december 1938 och den 15 juni 1939, vilka fogas såsom bilagor[1] till detta utlåtande, sökt giva barnavårdsnämnderna anvisning om det förfaringssätt, som länsstyrelsen ansett böra tillämpas vid mödrahjälpsredovisningen. Anvisningarna har i allmänhet följts av barnavårdsnämnderna, vilket också resulterat i mera fullständiga och anmärkningsfria redovisningar. Det må emellertid nämnas att fall förekommit, då barnavårdsnämnder till försvar för en redovisning, som enligt länsstyrelsens åsikt befunnits bristfällig, anfört, att andra länsstyrelser vid granskningen vore mindre restriktiva. Det synes därför länsstyrelsen angeläget, att för hela riket gemensamma föreskrifter om barnavårdsnämndernas skyldigheter ifråga om mödrahjälpen snarast möjligt bliva utfärdade av central myndighet.

I övrigt ansluter sig länsstyrelsen till vad mödrahjälpsnämnden i länet i avgivet yttrande anfört.

Nyköping i landskontoret den 20 januari 1940.

Underdånigst
På länsstyrelsens vägnar:

C. M. FLEETWOOD. S. LJUNGSTEDT.

[1] Ej här avtryckta.

Bilaga.

Till länsstyrelsen i Södermanlands län.

Genom remiss den 3 januari 1940 har mödrahjälpsnämnden i Södermanlands läns landstingsområde anbefallts avgiva yttrande med anledning av vad riksdagens revisorer, på sätt ett remissen bilagt utdrag ur revisorernas berättelse den 15 december 1939 utvisade, under § 7 i berättelsen anfört angående anslagen till mödrahjälp.

Med anledning härav får mödrahjälpsnämnden efter granskning av revisorernas anmärkningar och förslag anföra följande. Den föreliggande utredningen synes utvisa, att handhavandet av mödrahjälpsverksamheten på sina håll lämnat en del övrigt att önska. Såvitt mödrahjälpsnämnden kunnat finna, synas dock de av revisorerna framställda anmärkningarna icke i nämnvärd grad gälla verksamheten inom detta länet. Vad sålunda till en början angår uttalandet, att flertalet mödrahjälpsnämnder alltför litet beaktat synpunkten av sparsamhet med det allmännas medel, må framhållas att, enligt vad som framgår av i revisionsberättelsen intagna statistiska sammanställningar, vare sig av mödrahjälpsnämnden för expensutgifter och övriga organisationskostnader förbrukat belopp, det genomsnittliga beloppet per beviljad ansökan eller antalet beviljade ansökningar i procent av antalet levande födda kan anses anmärkningsvärt högt. Ej heller torde de påtalade bristerna i vissa mödrahjälpsnämnders protokoll beröra denna nämnd, då nämnden alltid i besluten angivit de belopp, som finge användas för varje i beslutet omförmält ändamål, samt dessutom i besluten lämnat noggranna föreskrifter angående sättet för hjälpens utbetalande. Huruvida revisorernas påpekande, att mödrahjälpsnämnden i Södermanlands läns landstingsområde använt ej minde än 55 % av hela mödrahjälpskostnaden till personlig utrustning åt sökanden och det nyfödda barnet samt dessutom anvisat hjälp till tandvård i procentuellt väsentligt större omfattning än övriga mödrahjälpsnämnder med undantag av Stockholms stads mödrahjälpsnämnd, är avsett som en anmärkning framgår ej klart. Såvitt mödrahjälpsnämnden kan förstå, kan väl emellertid knappast så vara fallet. Just personlig utrustning och tandvård är nog nämligen sådant, som en mor, särskilt i barnrika familjer, sist får tänka på. I fråga om tandvård tillkommer dessutom den synpunkten, att tandskadorna mycket ofta uppkommit just i anledning av havandeskapet samt att, även om så icke skulle vara fallet, tandskadornas avhjälpande enligt läkares utsago är av stor betydelse såväl för sökandens hälsa som för hennes amningsförmåga. Det bör därför enligt mödrahjälpsnämndens mening stå i god överensstämmelse med mödrahjälpsförordningens anda att bevilja mödrahjälp i första hand för ifrågavarande båda ändamål. Detta vitsordas för övrigt av revisorerna i vad gäller nödvändig beklädningsutrustning åt sökanden. Beträffande säng med utrustning samt lakansväv åt sökanden synas revisorerna däremot hava en annan uppfattning. Denna uppfattning kan ej delas av mödrahjälpsnämnden, som tvärtom i många fall funnit det högst behjärtansvärt att förhjälpa mödrarna till en egen sängplats. Påståendet att taxan för barnvagnar, som i Stockholm är 36 kronor för enkelvagn och 55 kronor för tvillingvagn, i det övriga landet vore väsentligt högre, ofta mellan 75 och 100 kronor, i undantagsfall ännu högre, kan väl heller knappast gälla detta länet, där mödrahjälpsnämnden ej beviljar mera än 45 kronor för enkelvagn och 60 kronor för tvillingvagn men väl ofta betydligt lägre belopp för inköp av en begagnad vagn. Uttalandet att sekreteraruppdraget, som i regel innehaves såsom bisyssla av statligt eller

kommunalt anställda tjänstemän, med den omfattning mödrahjälpen kommit att få, måst i vissa fall i alltför hög grad inkräkta på sekreterarens ordinarie arbetsuppgifter, kan givetvis icke avse de städer eller landstingsområden, där mödrahjälpsverksamheten icke är av större omfattning, än vad här i länet är fallet. Några svårigheter att utan förfång för det ordinarie arbetet utföra de sekreteraren åvilande arbetsuppgifterna torde nämligen i sådana fall ej kunna påvisas. Med de arvodesbestämmelser, som gälla för sekreterarna, skulle väl för övrigt beträffande det övervägande flertalet mödrahjälpsnämnder kompetent innehavare av sekreteraruppdraget icke kunna erhållas, därest ej uppdraget finge innehavas såsom bisyssla. Vad slutligen angår de av revisorerna påtalade bristerna i fråga om övervakningen från barnavårdsnämndernas sida av den beviljade hjälpens användning, torde väl några sådana uppenbara missförhållanden, som i revisionsberättelsen omnämnts, knappast kunnat påvisas här i länet.

I sitt med anledning av de konstaterade bristerna i handhavandet av mödrahjälpsverksamheten gjorda uttalande framhålla revisorerna till en början, att orsaken till att mödrahjälp på många håll utgått i alltför stor omfattning och i varje fall i en utsträckning, som tidigare ej varit beräknad, i väsentlig mån vore att söka i mödrahjälpsförordningens allmänt hållna och oklara avfattning, ävensom i den omständigheten, att vissa mödrahjälpsnämnder icke iakttagit tillbörlig urskillning vid beviljandet av mödrahjälp.

Att mödrahjälp faktiskt kommit att utgå i en utsträckning, som tidigare ej varit beräknad, behöver emellertid ej med nödvändighet bero på bristande urskillning från mödrahjälpsnämndernas sida, utan torde väl anledningen i första hand få sökas däri, att befolkningskommissionen, när den uppskattade årliga antalet hjälpfall till cirka 10,000, uppenbarligen räknade i underkant. Att märka är dessutom, att befolkningskommissionen vid sin beräkning utgick från att mödrahjälp endast skulle kunna utgå till sökande, som vore i *trängande* behov av understöd. När sedan på föredragande departementschefens förslag i stället stadgades, att mödrahjälp kunde utgå till kvinna, som vore i *uppenbart* behov av understöd, måste givetvis befolkningskommissionens från annan utgångspunkt gjorda beräkning av antalet hjälpfall bliva fullkomligt ohållbar.

Vad så beträffar mödrahjälpsförordningens allmänt hållna avfattning, måste denna enligt mödrahjälpsnämndens uppfattning snarare anses som en styrka än som en svaghet. Därigenom har nämligen möjlighet skapats för de organ, som satts att handhava mödrahjälpsverksamheten, att, obundna av en mängd på förhand uppställda normer, pröva de olika fallen under beaktande av alla i det speciella fallet föreliggande, ofta vitt skiftande omständigheterna. Denna möjlighet till individuell behovsprövning är enligt mödrahjälpsnämndens mening av mycket stort värde och utgör en av förutsättningarna för att mödrahjälpen skall kunna rätt fylla sitt syfte, som ju ytterst är att begränsa aborternas antal och stimulera till ökat barnafödande. Vissa normer har visserligen mödrahjälpsnämnden, såsom av bifogad avskrift av skrivelse[1] till kungl. socialstyrelsen framgår, funnit lämpligt att uppställa, men även om erfarenheterna härav varit goda, bör likväl enligt mödrahjälpsnämndens bestämda uppfattning principen om individuell behovsprövning icke, såsom revisorerna ifrågasatt, frångås och ersättas med ett stadgande, att ett visst fixerat beskattningsbart belopp annat än i undantagsfall utesluter hjälp. Undantagsfallen äro nämligen alltför talrika och skiftande för att lämpligen kunna angivas i lag. Vidare äro levnadsförhållandena i skilda delar av landet så pass olika, att ett beskattningsbart belopp, som kunde anses som lämplig gräns i en landsända, i en annan landsända måste te sig oskäligt lågt

[1] Ej här avtryckt.

och i ännu en annan del av landet onödigt högt. För att söka uppnå största möjliga enhetlighet i mödrahjälpsverksamheten torde däremot vara lämpligt, att klara och för nämnderna vägledande föreskrifter utarbetas och tillställas nämnderna exempelvis genom socialstyrelsens försorg, sedan den av styrelsen igångsatta statistiska undersökningen slutförts.

I likhet med revisorerna anser mödrahjälpsnämnden, att mödrahjälp ej bör utgå till uppenbart asociala personer. Någon uttrycklig föreskrift härom, utöver vad som stadgas i 2 § andra stycket av mödrahjälpsförordningen, synes dock ej vara erforderlig, utan torde det vara tillräckligt, att påpekande härom göres i de vägledande föreskrifter, som enligt vad ovan sagts böra utfärdas av socialstyrelsen.

Revisorerna hava vidare ifrågasatt, huruvida icke moderskapspenningen borde inarbetas i mödrahjälpen. Syftet därmed skulle vara att vinna kontroll över moderskapspenningens användning. Då, enligt vad mödrahjälpsnämnden ofta kunnat konstatera, moderskapspenningen, utom i vad angår den del av densamma, som av sjukkassan jämlikt 7 § i förordningen om moderskapspenning skall innehållas för gäldande av förlossningskostnaderna, många gånger använts för helt ovidkommande ändamål och behov av mödrahjälp därför förelegat för sådana ändamål, vartill moderskapspenningen egentligen varit avsedd, vore det önskvärt att bestämmelserna om moderskapspenningen ändrades på sådant sätt, att kontroll vunnes över densammas användning.

För förebyggande att mödrahjälp kommer till användning för tillgodoseende av behov, vilka det rätteligen bort ankomma på fattigvården att avhjälpa, föreslå revisorerna en uttrycklig föreskrift av innebörd att utrustning endast må avse modern och det nyfödda barnet och kostförbättring endast modern. En sådan uttrycklig föreskrift bör enligt mödrahjälpsnämndens förmenande ej intagas i mödrahjälpsförordningen, enär detta i så fall skulle bliva en föreskrift, vars efterlevnad, åtminstone i vad anginge kostbidrag, icke funnes någon möjlighet att kontrollera. Beträffande utrustning torde för övrigt knappast något missbruk behöva befaras, när i mödrahjälpsnämndernas beslut utsättes, att densamma skall utgå till sökanden respektive till det nyfödda barnet. Därest det oaktat vid redovisningen skulle visa sig, att inköp skett för annan familjemedlems räkning, komme säkert rättelse att påfordras av länsstyrelsen. De tydliga och klara bestämmelser, som revisorerna anse erforderliga för att förebygga missbruk och åstadkomma enhetlighet vid beviljandet av bidrag till hemhjälp, inackordering och tandvård, böra på sätt ovan föreslagits utfärdas genom socialstyrelsens försorg.

Mot revisorernas förslag om införande av en föreskrift, att i beslut, varigenom mödrahjälp beviljas, skall angivas det belopp, som må användas för varje huvudsakligt behov, som hjälpen avser att täcka, synes intet vara att erinra.

Vad revisorerna anfört angående nödvändigheten att ofördröjligen utfärda föreskrifter, vilka reglera barnavårdsnämndernas skyldigheter i fråga om mödrahjälp, vill mödrahjälpsnämnden för sin del kraftigt understryka. Uppenbart är nämligen att värdet av mödrahjälpsverksamheten måste vara i högsta grad beroende av det sätt, på vilket barnavårdsnämnderna utföra på dem ankommande åtgärder. Detta gäller i lika hög grad om verkställandet av de utredningar, som skola läggas till grund för mödrahjälpsnämndernas beslut i mödrahjälpsärendena, som även om övervakningen av de beviljade medlens användning. En synpunkt, som bör beaktas vid utfärdandet av föreskrifter rörande barnavårdsnämnds skyldigheter är kostnadsfrågan. För att en utredning skall bliva så fullständig och belysande som möjligt, måste den företagas vid besök i sökandens hem och icke, som nu tyvärr ofta sker,

på barnavårdsnämndens expedition. Vad som ute i landskommunerna ofta torde avhålla utredningsmannen från att besöka hemmen är nog de stundom rätt så långa och kostsamma resorna, för vilka ersättning som regel ej kan påräknas från kommunen. Även för övervakningen av de beviljade medlens användning vore det önskvärt med ett och annat hembesök, som nu av nyss angiven orsak sällan blir av.

Slutligen vill mödrahjälpsnämnden framhålla, att nämnden under sin verksamhet funnit, att mödrahjälpen såsom social hjälpform visat sig synnerligen värdefull, varför nämnden vill uttala den förhoppningen, att de missförhållanden, som under de båda första verksamhetsåren synas hava förekommit, ej måtte föranleda någon sådan nedskärning av verksamheten, att syftet med denna behjärtansvärda hjälpform äventyras.

Vid avgivandet av detta yttrande har mödrahjälpsnämnden samrått med sin förutvarande ordförande, landshövding Bo Hammarskjöld, som förklarat sig till alla delar instämma i vad nämnden anfört.

Nyköping den 10 januari 1940.

På mödrahjälpsnämndens vägnar:

Fredrik Sebardt.

Länsstyrelsens i Östergötlands län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 23, § 7.

Till Konungen.

Sedan genom nådig remissresolution den 30 december 1939 blivit länsstyrelsen anbefallt att efter hörande av inom länet verksam mödrahjälpsnämnd avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer anfört rörande mödrahjälpsverksamheten, får länsstyrelsen, med överlämnande av infordrade yttranden från mödrahjälpsnämnderna inom länet, i underdånighet anföra följande.

Gällande författningar rörande mödrahjälp sakna bestämmelser, som klart och otvetydigt angiva, huruvida och i vilken utsträckning länsstyrelsen har att verkställa granskning av redovisningar över mödrahjälpsmedel. Länsstyrelsen har vid sådant förhållande ansett sig böra begränsa sin verksamhet i nu nämnt hänseende till kontroll av att dagboksutdragen insänts i rätt tid samt att desamma åtföljts av verifikationer i huvudskrift, utvisande att de anvisade medlen använts på sätt, som stått i överensstämmelse med mödrahjälpsnämndens beslut. Den hittills verkställda granskningen av insända redovisningar har givit vid handen, att den vanligaste bristen bestått däri, att utdraget åtföljts av allenast ett kvitto, utvisande att mödrahjälpsbeloppet kommit vårdtagaren till godo, varemot underverifikationer helt eller delvis saknats. I ett stort antal fall hava sådana verifikationer av barnavårdsnämnd efter anfordran sedermera kunnat företes och biläggas handlingarna. Vid bedömande, huruvida mödrahjälpsmedel kommit till användning på sätt, mödrahjälpsnämnden beslutat, kunna givetvis olika synpunkter anläggas. Länsstyrelsen har emellertid icke ansett sig böra sträcka

sin granskning därhän, att länsstyrelsen exempelvis ingått å den detaljerade användningen av anvisad kostförbättring. Även med tillämpande av ett icke alltför rigoröst betraktelsesätt har länsstyrelsen dock måst konstatera, att en del barnavårdsnämnder ibland åsidosatt de av mödrahjälpsnämnden lämnade anvisningarna. Dessa fall hava dock ej varit särskilt talrika. Länsstyrelsen vill framhålla, att särskilt mödrahjälpsnämnden i länets landstingsområde i sina beslut lämnar synnerligen detaljerade anvisningar till förekommande av att medlen användas på olämpligt sätt. Länsstyrelsen har därjämte med anledning av de erfarenheter, som vunnits vid den hittills verkställda granskningen, för ernående av fullständigare redovisningar, upprättat och till samtliga barnavårdsnämnders ordförande översänt en promemoria, vilken jämväl inskärper vikten av att mödrahjälpsnämndens anvisningar följas.

Vad angår frågan om återkrävande av medel, vilka disponerats i uppenbar strid mot mödrahjälpsnämndens anvisningar, vill länsstyrelsen framhålla, att stora svårigheter måste möta vid anställande av ett dylikt krav. Praktiska skäl utesluta möjligheten att vända sig mot vårdtagaren. Barnavårdsnämnden som sådan saknar medel, vilka skulle kunna tagas i anspråk. Att man med utsikt till framgång skulle kunna vända sig mot de enskilda ledamöterna i nämnden torde kunna dragas i tvivelsmål.

De vunna erfarenheterna visa otvivelaktigt bland annat nödvändigheten av att närmare föreskrifter lämnas angående barnavårdsnämnds skyldigheter beträffande övervakande av mödrahjälpsmedels användning. Likaså erfordras bestämmelser, vilka reglera de åtgärder, som skola ankomma å länsstyrelsen med avseende å granskningen av redovisningen över dessa medel.

Revisorernas anmärkning, att mödrahjälpsarbetet måst i vissa fall i alltför hög grad inkräkta på sekreterarens i mödrahjälpsnämnden ordinarie arbetsuppgifter föranleder från länsstyrelsens sida endast det uttalandet, att de arbetsuppgifter, som i tjänsten åvilat länsnotarien G. A. Wallén, vilken är förordnad såsom sekreterare i mödrahjälpsnämnden för länets landstingsområde, ej blivit av honom eftersatta.

Linköpings slott i landskontoret den 19 januari 1940.

Underdånigst

På länsstyrelsens vägnar:

E. STÅRCK. B. CARLING.

Bilaga 1.

Till länsstyrelsen i Östergötlands län.

Genom remiss den 3 innevarande januari har länsstyrelsen anmodat mödrahjälpsnämnden att avgiva det yttrande, vartill nämnden kunde finna anledning, över riksdagens revisionsberättelse rörande anslagen till mödrahjälp.

Till åtlydnad härav får mödrahjälpsnämnden med remisshandlingarnas återställande vördsamt anföra följande.

Nämnden anser sig icke böra närmare ingå på de förhållanden, som kunna hava föranlett det av revisorerna påtalade överskridandet av anslaget

till mödrahjälpen. Emot de av revisorerna ifrågasatta åtgärderna för vinnande av rättelse härutinnan synes emellertid i vissa avseenden erinringar kunna framställas. Ett avskaffande eller allt för kraftigt beskärande av den individuella behovsprövningen skulle vara olyckligt och ägnat att i betänklig grad icke blott minska mödrahjälpsnämndernas intresse för sitt arbete utan framför allt äventyra hjälpformens effektivitet. Ty enligt nämndens uppfattning är mödrahjälpens nytta och betydelse beroende av en noggrann individuell behovsprövning. För övrigt skulle med hänsyn till de stora skiljaktigheter i livsbetingelser och levnadsstandard, som äro tillfinnandes inom olika delar av landet, möta oöverstigliga svårigheter att fastställa en för hela riket tillämplig siffermässigt bestämd norm för tilldelning av mödrahjälp. Nämnden har genom egen erfarenhet funnit att det redan inom ett så pass litet distrikt som ett landstingsområde är svårt att åstadkomma en enhetlig behovsprövning, men har så långt det varit möjligt sökt nå detta syfte genom kontakt med barnavårdsnämnderna vid möten och personliga hänvändelser och framför allt genom utredningar på ort och ställe, vilka för nämndens räkning verkställts av barnavårdsombudet i länet i samband med egna tjänsteresor. Möjlighet för mödrahjälpsnämnderna att vid behov göra egna utredningar är enligt nämndens uppfattning icke endast av praktisk betydelse när det gäller medlens rätta disponerande utan också ägnad att medföra — förutom önskvärd likformighet vid behovsprövningen — jämväl besparing för det allmänna. Genom den av revisorerna föreslagna omredigeringen av mödrahjälpsförordningen och en klar definition av begreppet »uppenbart behov» torde de största missförhållandena med avseende å behovsprövningen kunna undvikas.

I fråga om moderskapspenningens förhållande till mödrahjälpen anser nämnden, som alltid tagit hänsyn till densamma och de behov den är avsedd att avhjälpa, att det kan vara tillfyllest med ett uttryckligt stadgande i förordningen, att ett sådant hänsynstagande skall äga rum. Ett inarbetande av bestämmelserna om moderskapspenning och moderskapshjälp i förordningen om mödrahjälp synes icke tillrådlig av praktiska skäl, dels emedan en stor del av det klientel som är berättigat till moderskapspenning icke kan ifrågakomma till mödrahjälp, dels ock emedan det i fråga om moderskapspenningen är önskvärt med en tidigare och snabbare prövning och utbetalning än vad i regel kan bli fallet när det gäller mödrahjälp.

Beträffande mödrahjälpens förhållande till fattigvården torde med den nu gällande uppfattningen, att dessa båda hjälpformer kunna ifrågakomma jämsides, ett stadgande vara påkallat att med mödrahjälpsmedel skola avhjälpas endast sådana behov, vilka regelmässigt icke avhjälpas av fattigvården.

I fråga om nämndens behovsprövning och formella behandling av ärendena vill nämnden hänvisa till följande utdrag ur sitt svar till Kungl. Socialstyrelsen på vissa av nämnda myndighet framställda frågor i bl. a. dessa avseenden.

»Nämnden har icke velat binda och schematisera sin behovsprövning genom att uttryckligen angiva vissa inkomststreck över vilka mödrahjälp icke borde beviljas. I tillämpningen torde dock hava iakttagits, där fråga varit om första barnet, att bidrag icke beviljats om familjens inkomst, som utgått kontant, överstigit 150 kr. i månaden i städer och större samhällen och 130 kr. på landsbygden samt, i fråga om jordbruksarbetare med normalstat, där kontantlönen överstigit 75 kr. i månaden. Med stigande barnantal har inkomststrecket givetvis satts högre. Så har exempelvis bidrag icke ansetts böra ifrågakomma åt en statare med en kontantlön av 100 kr. i månaden och 2 barn eller i stad vid en inkomst av 170 kr. i månaden

och 2 barn, 190 kr. i månaden och 3 barn o. s. v. Vid en kontant inkomst av 250 kr. i månaden och däröver har bidrag beviljats endast i undantagsfall oberoende av antalet barn.

Givetvis hava sådana omständigheter som sjukdom eller klenhet hos modern, tungarbetad bostad, arbete med skötsel av ladugård, som normalt åvilat husmodern, flera barn i späd ålder o. s. v., vilka nödvändiggjort hemhjälp i större utsträckning, kunnat föranleda en relativ ökning av bidraget. Så torde nog stundom varit fallet även beträffande tandvård — en hjälpform, som ligger nämnden varmt om hjärtat — särskilt där det gällt att skaffa modern en nödvändig helprotes och av utredningen framgått att något bidrag för ändamålet icke varit att påräkna från familjeförsörjarens sida.

Omständigheter ägnade att medföra en förskjutning av bidraget i motsatt riktning såsom arbetsovillighet hos mannen, asocial inställning, vanskötsel av hem och barn samt psykisk undermålighet har nämnden med hänsyn till de synpunkter i frågan, som framfördes vid nämndernas möte inför socialstyrelsen och i avsaknad av lagbestämmelser i ämnet icke avsiktligt låtit påverka sina beslut. Det är dock nämndens uppfattning, att reglerande bestämmelser härutinnan äro av behovet väl påkallade.

Överhuvud taget har nämnden iakttagit stor försiktighet vid bidragstilldelningen till mödrar med första barnet, där hjälpen endast i undantagsfall torde överskridit 50 à 60 kronor. Såsom regel har barnantalet varit avgörande vid differentieringen i bidragets storlek och beträffande den här i länet ojämförligt största kategorien sökande, stataren med en kontantlön av 70 à 75 kr. i månaden, torde bidragen såsom regel hava bestämts till omkring 100 kr. vid 2:a barnet, 125 vid 3:e barnet, 150 till 175 kr. vid 4:e barnet o. s. v. upp till 300 kr. vid 7:e à 8:e barnet under 16 år. Med utgångspunkt från att en statares naturaförmåner torde kunna uppskattas till ett värde av omkring 50 kr. i månaden hava andra inkomsttagare — naturligtvis med viss hänsyn till dyrortsförhållandena i bostadsorten — behandlats efter motsvarande norm. Ett undantag från denna regel utgöra dock de ogifta mödrarna, antingen dessa mottagits för vård å mödrahem eller ej. I förra fallet har i regel 300 kr. tagits i anspråk under det att i senare fallet bidraget, vilket vanligtvis utgått till inackorderingsbidrag och kläder till barnet, plägat uppgå till emellan 75 och 100 kr. Inackorderingsbidrag utbetalas aldrig utan undersökning av hemmets lämplighet för moder och barn.

Nämnden har praktiskt taget från starten gått helt in för hjälp in natura. Kontantbidrag förekomma endast i något enstaka fall såsom ersättning för mistad arbetsförtjänst eller redan av sökanden anlitad och betald hemhjälp. Nämnden anger alltid i sina beslut de ändamål, till vilka hjälpen avses, med angivande av belopp i varje särskilt fall. I fråga om utrustningspersedlar och matvaror föreskrives att de skola tillhandahållas genom vederbörande barnavårdsnämnds försorg. I fråga om inackorderingsbidrag och hemhjälp stadgas att detta skall direkt tillhandahållas den som lämnat hjälpen, beträffande tandvård, att den skall betalas direkt till tandläkaren o. s. v. Som regel gives ej kostförbättring till jordbruksarbetare med full stat, om ej familjemedlemmarnas antal är anmärkningsvärt stort, utan största delen av mödrahjälpen anslås här till kläder åt modern, modersängsutrustning och ev. hemhjälp. Där familjeförsörjaren har regelbunden men knapp kontant inkomst, lägges huvudvikten på diet- eller kostförbättring åt modern under amningstiden. Till de behov, för vilka moderskapspenning eller moderskapshjälp enligt författningen äro avsedda, beviljas mödrahjälp allenast i särskilt ömmande undantagsfall. Icke heller

har barnvagnar ansetts vara ett sådant behov, för vilket mödrahjälpsmedel skola tagas i anspråk. Kunde några normerande grunder angående tandvårdens art och omfattning angivas, vore detta säkerligen till god ledning. I fråga om tandläkarens ersättning följer nämnden riksförsäkringsanstaltens taxa och där distriktstandvårdskliniker kommit till stånd skola dessa, där tandvård utgår av mödrahjälpsmedel, anlitas. Till kostbarare lagningar såsom stifttänder och guldarbeten m. m. beviljas ej mödrahjälp. Kravet på att arbetet skall vara utfört inom 6 månader efter barnsbörden vållar svårigheter i en del särskilt behjärtansvärda fall, där modern ej kunnat eller orkat få erforderliga extraktioner gjorda i så god tid att utläkning och insättning av protes medhunnits inom den föreskrivna tiden. I sådana fall synes det kunna uppdragas åt nämnden att lämna dispens från villkoret i fråga.

Bidrag till inackordering och kost förbindes alltid med villkoret att modern ammar barnet. Vid oförmåga har undantag medgivits. I övrigt har denna fordran icke uppställts såsom villkor. I de trakter, där barnavårdscentral eller station finnes, uppställes besök där såsom villkor och beviljas alltid ett mindre bidrag till resor, där så erfordras med hänsyn till avståndet.»

Till sist vill nämnden påpeka, att revisorernas uppgifter rörande organisationskostnaderna under budgetåret 1938/1939 åtminstone vad denna mödrahjälpsnämnd beträffar, äro beklagligt missvisande. Sålunda angivas resekostnader och traktamentsersättningar tillhopa hava uppgått till 1,574 kr., under det att samma kostnader enligt länsstyrelsens räkenskaper stannat vid 531 kr. 80 öre, vartill dock torde komma kostnaderna för ordförandens och sekreterarens resa till konferens i Stockholm i november 1938, som utbetalas direkt av socialstyrelsen.

Linköping den 18 januari 1940.

På mödrahjälpsnämndens vägnar:

Ellen Tiselius.

Bilaga 2.

Till länsstyrelsen i Östergötlands län.

Med anledning av länsstyrelsens remiss den 3 innevarande januari av utdrag av statsrevisorernas berättelse avseende mödrahjälpverksamheten får mödrahjälpsnämnden för Norrköpings stad härmed anföra följande.

Av statsrevisorernas statistik framgår bl. a., att mödrahjälpsnämnderna för Örebro län och Norrköpings stad under första halvåret 1939 avslagit procentuellt flera ansökningar än övriga nämnder i landet och beviljat lägsta procent ansökningar per levande födda barn. Denna effektiva utgallring av icke uppenbart hjälpbehövande hänför nämnden till barnavårdsnämndens i staden noggranna utredningsarbete.

Vid bedömande av kol. »Genomsnittligt belopp per beviljad ansökan», där Norrköping intager en hög plats, bör bemärkas, att det genomsnittligen utgående totala beloppet är icke oväsentligt lägre än det beviljade. En undersökning utav ett 100-tal fall i följd har visat, att det totalt utbetalade beloppet är cirka 10 % lägre än det ursprungligen beviljade. Detta förhållande torde vara utmärkande för Norrköping, där mödrahjälpen i rela-

tivt stor utsträckning utgår i form av successiva bidrag till kostförbättring. Sådan hjälp utgår för vecka och blir i många fall föremål för indragning, föranledd exempelvis av familjens ökade inkomster, barnets död, amningens upphörande e. d.

De normer, som för mödrahjälpsnämnden tjänat som grundval vid behovsprövningen, framgå av följande tabell.

Barnantal	Mödrahjälp kan beviljas om inkomsten understiger	Barnantal	Mödrahjälp kan beviljas om inkomsten understiger
0	40 kronor	3	59 kronor
1	45 »	4	66 »
2	52 »	5	73 » o. s. v.

Enligt denna norm får en textilarbetares hustru (såvitt icke särskilda omständigheter föreligga) ej mödrahjälp, om mannen har lägsta avtalsenliga lön och de ej ha några barn förut.

Inga av de fall, i vilka enligt revisorernas berättelse mödrahjälp kommit till olämplig användning, återfinnas i nämndens handlingar.

Nämnden uttalar sin anslutning till revisorernas uttalande att klara och för nämnderna vägledande regler för utdelande av mödrahjälp fastställas ävensom att frågan om eventuellt hoparbetande av moderskapspenning och mödrahjälp utredes.

Remisshandlingen återgår.

Norrköping den 10 januari 1940.

L. Simon.

M. Friis.

Länsstyrelsens i Jönköpings län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 23, § 7.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 30 december 1939 har länsstyrelsen anbefallts att efter hörande av inom länet verksam mödrahjälpsnämnd avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer under § 7 i sin den 15 december 1939 avgivna berättelse anfört i fråga om anslagen till mödrahjälp.

I anledning härav får länsstyrelsen med överlämnande av utdrag av protokoll, hållet vid sammanträde med mödrahjälpsnämnden i länets landstingsområde den 10 januari 1940, innefattande nämndens yttrande i frågan, i underdånighet anföra följande.

I sitt yttrande gör mödrahjälpsnämnden erinringar i två avseenden mot de sifferuppgifter angående nämndens verksamhet, som revisorerna framlagt. Sålunda uppger nämnden *dels* att dess kostnader för sammanträden avsevärt understigit av revisorerna uppgivna belopp, *dels ock* att beloppet av mödrahjälp, som beviljats av nämnden utan angivande av ändamål, icke tillnärmelsevis uppgår till det procenttal, som revisorerna angivit.

Vad först beträffar för sammanträden utgående dagarvoden, traktamenten och reseersättningar är att märka, att revisorernas tabelluppgift härom av-

ser under budgetåret 1938/39 utanordnade belopp och icke å sammanträden under budgetåret belöpande ersättningar. De av revisorerna lämnade uppgifterna äro därför missvisande, enär länsstyrelsen först efter ingången av juli månad år 1938 utbetalt dagarvoden och övriga ersättningar till nämndens ordförande och sekreterare för första halvåret 1938 samt till dess ledamöter för andra kvartalet år 1938. Länsstyrelsen vitsordar mödrahjälpsnämndens uppgift, att dagarvoden för sammanträdena under budgetåret 1938/39, utgörande 34 stycken, varav ett i Nässjö och övriga i Jönköping, utbetalts med 3,060 kronor. Sammanlagda beloppet av för deltagande i sammanträdena ifråga utanordnade traktamenten utgör 504 kronor och reseersättningarna uppgå till 116 kronor. Särskilt sekreterararvode, belöpande å budgetåret 1938/39, har utbetalts med endast 1,383 kronor.

Vad angår den statistiska sammanställningen rörande de ändamål, varför mödrahjälp anvisats, har mödrahjälpsnämnden anmärkt, att den i sina protokoll så gott som undantagslöst angivit ändamålen samt att revisorerna det oaktat uppgivit, att mödrahjälpen i länet till 11 % skulle hava anvisats utan angivande av ändamålet. Länsstyrelsen, som vid sin granskning av barnavårdsnämndernas redovisningar haft tillgång till mödrahjälpsnämndens protokoll, kan vitsorda nämndens uppgift om avfattningen av dess protokoll. Det i förhållande till andra i sammanställningen angivna län höga procenttalet för icke specifikt anvisad mödrahjälp kan icke vara riktigt. Som länsstyrelsen icke förrän den 6 december 1939 kunnat till riksräkenskapsverket insända barnavårdsnämndernas redovisningar, kan sammanställningen för länets del icke vara grundad å det material, som dessa redovisningar utgöra. Det vill därför synas, som om den statistiska bearbetningen av nämndens protokoll icke blivit utförd med önskvärd noggrannhet, vilket så mycket mera är att beklaga som länets mödrahjälpsnämnd i sammanställningen därför måste anses hava kommit i särskilt ogynnsam dager.

Vidkommande härefter revisorernas uttalanden i övriga delar får länsstyrelsen i allt väsentligt ansluta sig till mödrahjälpsnämndens uttalanden.

Emellertid får länsstyrelsen i fråga om den kontroll, som antages kunna utövas i samband med granskningen av barnavårdsnämndernas redovisningar framhålla, att några tvångsmedel mot barnavårdsnämnderna icke stå till länsstyrelsens förfogande. Detta är beklagligt eftersom länsstyrelsen vid sagda granskning i icke obetydlig omfattning iakttagit, att mödrahjälp använts för andra ändamål än vad mödrahjälpsnämndens beslut åsyftat. I ett mycket stort antal fall har redovisningen från barnavårdsnämnderna åtföljts allenast av kvitton å kontant utbetalade belopp utan att utredning lämnats, att beloppen disponerats för avsett ändamål. Länsstyrelsen har därför för avsikt att med ledning av de erfarenheter, som vunnits vid granskningen av barnavårdsnämndernas redovisningar, utfärda direktiv angående verifieringen av dessa till vinnande av större fullständighet. Utan särskilda föreskrifter torde länsstyrelsen likväl icke hos barnavårdsnämnd kunna utkräva belopp, som av nämnden felaktigt disponerats. Emellertid torde kunna ifrågasättas om det icke vore mera ändamålsenligt, att redovisningarna underkastades saklig granskning av mödrahjälpsnämnden.

Jönköping i landskontoret den 18 januari 1940.

Underdånigst

O. EKBLOM.

C. RICH. LUNDBERG.

Bilaga.

Utdrag ur protokoll, hållet vid sammanträde i Jönköping den 10 januari 1940 med mödrahjälpsnämnden i Jönköpings läns landstingsområde.

Närvarande: Ordförande Martin Forssberg i Nässjö, ledamöterna fru Elin Neuman och fru Anna Lindman, båda i Jönköping, samt suppleanterna friherrinnan Jane Hermelin i Gripenberg och fröken Karin Fingal i Jönköping.

Vid protokollet nämndens sekreterare, Bengt H. Skantze.

§ 1.

Enligt länsstyrelsens i Jönköpings län resolution den 2 januari 1940 hade mödrahjälpsnämnden anmodats att avgiva yttrande över vad riksdagens revisorer i berättelse den 15 december 1939 anfört beträffande statsanslagen till mödrahjälp samt att därmed och med remisshandlingarna inkomma till länsstyrelsen senast den 13 januari 1940.

Nämnden beslöt att såsom infordrat yttrande anföra följande:

Av de till revisorernas berättelse hörande statistiska sammanställningarna har nämnden inhämtat, att såväl antalet av nämnden beviljade ansökningar i procent av antalet gjorda ansökningar som av nämnden genomsnittligt beviljat belopp per bifallen ansökning ungefär motsvarar och till och med något understiger de i ifrågavarande hänseenden för hela riket gällande genomsnittssiffrorna. Antalet beviljade ansökningar i procent av antalet levande födda understiger icke oväsentligt för riket gällande genomsnittssiffrorna.

Nämnden konstaterar också, att mödrahjälpsverksamheten inom nämndens verksamhetsområde icke blivit föremål för någon direkt anmärkning från revisorerna.

Beträffande de olika delarna av revisorernas allmänna anmärkningar och utlåtande får nämnden anföra följande.

A. Revisorernas redogörelse.

1. Anslagsöverskridandet i och för sig.

Anslagsöverskridandet torde till sin väsentliga del icke kunna tillskrivas bristande sparsamhet hos mödrahjälpsnämnderna utan fastmer vara att tillskriva en från början felaktig kalkyl. Särskilt torde härutinnan kunna hänvisas därtill att anslaget ursprungligen hade beräknats efter en tilldelning i fall av »trängande behov». Antalet hjälpfall hade därvid beräknats till 10,000 per år. Oaktat den föreslagna bestämmelsen »trängande behov» slutligen uppmjukades till »uppenbart behov», varigenom klientelet uppenbarligen ökades högst väsentligt, beräknades antalet hjälpfall per år till samma siffror, som vid »trängande behov».

2. Organisationskostnaderna.

Nämnden har funnit det nödvändigt att underkasta varje ansökan en grundlig, individuell prövning. Ärendena avgöras sålunda icke efter på förhand uppgjorda förslag. En dylik individuell prövning är uppenbarligen tidsödande. Nämndens sammanträden vara i regel bortåt sex timmar. Un-

der ett sammanträde kan det oaktat icke medhinnas mera än högst 50 à 60 ärenden.

Beträffande tablån över under budgetåret 1938/39 utbetalade organisationskostnader får nämnden göra följande anmärkningar.

I traktamenten har under budgetåret icke utbetalats mera än högst 546 kronor i stället för i tablån angivna 770 kronor.

I reseersättningar har under budgetåret icke utbetalats mer än högst 120 kronor i stället för i tablån angivna 170 kronor 30 öre.

För under budgetåret hållna 34 sammanträden har i dagarvoden icke utbetalats mera än 3,060 i stället för i tablån angivna 4,060.

3. Behovsprövningen.

Nämnden har i sin verksamhet icke funnit lämpligt att fixera någon viss inkomst såsom absolut gräns för mödrahjälpsbehovet. Däremot brukar nämnden normalt icke bevilja mödrahjälp i de fall, då inkomsten överstiger vad som skäligen kan betecknas såsom existensminimum å sökandens boningsort och för hennes levnadsförhållanden. För familj med ett barn har existensminimum av nämnden ansetts ligga i Jönköping vid c:a 175 kronor per månad, i länets övriga städer samt samhällen och rena landsbygden med variationer nedåt till cirka 125 kronor per månad. Fast anställda med avtalsenlig lön — resp. familjer med en i förhållande till omständigheterna på orten i övrigt normal inkomst hava normalt icke erhållit mödrahjälp.

Åtskilliga omständigheter såsom sjukdom i familjen, särskilt svåra havandeskapsbesvär, relativt stort barnantal, relativt stor skuldbörda, nyligen genomgången period av arbetslöshet, osedvanligt stora, nödvändiga kostnader i samband med barnsbörden, s. k. tvångsäktenskap (under förutsättning att moder, om äktenskapet ej kommit till stånd, ansetts berättigad till mödrahjälp), hava understundom föranlett nämnden att bevilja mödrahjälp oaktat inkomsten överstigit vad som normalt ansetts utgöra existensminimum. Å andra sidan har nämnden understundom föranletts att icke bevilja mödrahjälp, oaktat inkomsten varit lägre än den normala gränsen, såsom då fråga varit om asociala individer eller verkliga fattigvårdsfall samt ogifta mödrar, som, utan att på annat sätt lämpligen kunna ordna för sig och barnet, vägra att söka inträde å spädbarns- och mödrahem eller av någon anledning ovillkorligen skola utackordera barnet.

Att större antal mödrar från rena landsbygden än från städer och samhällen erhålla mödrahjälp synes ganska naturligt, då — i vart fall inom Jönköpings län — de förra genomsnittligt leva i torftigare och mera arbetskrävande förhållanden jämförda med stadsborna, så att mödrahjälpsbehovet oftare synes vara uppenbart.

4. Mödrahjälpen i dess förhållande till moderskapspenning och fattigvård.

I den av revisorerna under nämnda rubrik åberopade statistiska sammanställningen finnes — med utgågspunkt från barnavårdsnämndernas redovisningar — angivet, att ungefär 11 % av det av nämnden under perioden beviljade beloppet skulle ha utgått till icke specificerade ändamål. Nämnden är i anledning härav angelägen att framhålla, att nämnden städse, utom då fråga är om försörjningsbidrag till ensamstående mödrar, i besluten bestämmer de belopp, som må användas för varje angivet utgiftsändamål. Resultatet av den statistiska sammanställningen torde sålunda få tillskrivas ofullständig redovisning från barnavårdsnämndernas sida.

I nämndens beslut föreskrives därjämte, då hjälpen avser anskaffande av varor, att varorna skola anskaffas antingen genom vederbörande barnavårdsnämnds försorg eller — vanligast — under dess kontroll. Hjälp till hemhjälp och kostförbättring beviljas oftast utan uttrycklig föreskrift i beslutet om kontroll, varvid mödrahjälpsnämnden i beslutet dock fastställer lämpliga utbetalningsterminer och, beträffande kostförbättring, därjämte bifogar tryckta anvisningar å lämplig kost. Nämnden har icke förmärkt några olägenheter av dessa metoder.

Vid mödrahjälpsnämndens behandling tager nämnden givetvis hänsyn till sökandens möjlighet att erhålla moderskapspenning resp. moderskapshjälp ävensom därtill att nämnda hjälpformer enligt ifrågavarande förordnings förarbeten äro avsedda att i första hand täcka kostnaderna för förlossningsvård samt för barnets första utrustning. Med utgångspunkt härifrån prövar nämnden huruvida och till vad ändamål »uppenbart behov» av mödrahjälp kan anses föreligga.

Såsom redan ovan vidrörts tager nämnden hänsyn till huruvida sökanden är att hänföra till fattigvårdsklientelet eller icke. Då fallet är ett s. k. genuint fattigvårdsfall, beviljas mödrahjälp högst ogärna. Kan fallet icke hänföras till nämnda kategori men sökanden eller hennes make likväl åtnjuter fattigvård (tillfälligt), beviljas i allmänhet mödrahjälp men med hänsyn tagen till fattigvårdsunderstödet och numera, då så finnes erforderligt, med det uttryckligen angivna villkoret, att beviljad mödrahjälp icke i och för sig får föranleda indragning eller minskning av fattigvårdsunderstödet. Det kan nämligen enligt nämndens uppfattning icke vara meningen, att mödrahjälp skall täcka något av annan orsak än havandeskap eller barnsbörd inträffat hjälpbehov, som redan föranlett hjälpåtgärd från vederbörande kommuns sida. I de fall åter då vederbörande kommun icke redan anlitats men tillfälligt hjälpbehov, föranlett av annan orsak än havandeskap resp. barnsbörd, uppkommit, söker nämnden gärna att genom beviljande av mödrahjälp förhindra att sökanden drives till att bliva fattigvårdstagare.

5. Den formella handläggningen av mödrahjälpsärenden.

Därest något av de av revisorerna exemplifierade missbruken av beviljad mödrahjälp möjligen kan ha inträffat inom nämndens verksamhetsområde — något varom nämnden emellertid saknar kännedom — synes mödrahjälpnämnden icke rimligen kunna lastas härför, enär, såsom ovan framhållits, nämndens beslut städse äro specificerade med hänsyn till beloppets fördelning till olika ändamål. Nämnden har icke möjlighet att utöva någon verklig kontroll över att beviljade belopp disponeras enligt nämndens beslut utan åvilar denna kontroll helt och hållet barnavårdsnämnderna och länsstyrelsen.

B. Revisorernas utlåtande.

Det vore enligt nämndens uppfattning absolut förkastligt att lägga något taxerat eller beskattningsbart belopp till måttstock vid beviljandet av mödrahjälp. Till belysning härav önskar nämnden referera två fall, som nämnden haft att handlägga sistlidne december månad.

Det ena fallet gällde ansökan om mödrahjälp från en kvinna, som var gift med en kontorist i en mindre stad. Makarna hade tidigare icke något barn.

Mannen var ägare till en jordbruksfastighet i en närliggande socken, vilken fastighet var åsatt ett taxeringsvärde av 32,000 kronor och intecknad för 6,500 kronor. Mannens inkomst uppgavs vara 100 kronor och hans sista årsinkomst 2,600 kronor.

Det andra fallet gällde ansökan om mödrahjälp från en kvinna, vars man var arrendator. Gårdens areal utgjorde 20 hektar och gården födde 5 hästar, 22 nötkreatur, 6 svin och 16 får. Det årliga arrendet utgjorde 1,200 kronor. Mannens skuldsättning var 5,700 kronor inklusive löpande varuskulder. Dessa uppgifter gåvo ju otvivelaktigt vid handen, att sökandens make var en relativt välbärgad arrendator. Inkomsten uppgavs emellertid icke utgöra mera än 100 kronor per månad och 1,200 kronor per år.

I intetdera fallet återspeglar uppenbarligen den uppgivna inkomsten makarnas verkliga ekonomiska ställning. Samma torde förhållandet i allmänhet — om än icke alltid lika utpräglat — vara beträffande större delen av den jordbrukande befolkningen och egna företagare överhuvud taget, ävensom beträffande sådana personer, som åtnjuta dels fast inkomst dels ock provisioner, sportler etc.

De anförda exemplen torde med önskvärd tydlighet ådagalägga nödvändigheten av en noggrann individuell prövning i varje särskilt fall och omöjligheten att kunna följa någon taxerad eller uppgiven inkomst. Därest den taxerade inkomsten skulle lagts till grund för beviljandet av mödrahjälp hade mödrahjälp inom nämndens verksamhetsområde kommit att beviljas i en oerhört mycket större utsträckning än vad som hittills varit fallet, då lämnade uppgifter i mycket stor utsträckning äro absolut otillförlitliga.

Kategorien småbrukare har överhuvud taget vållat nämnden stora svårigheter icke blott på grund av de otillförlitliga inkomstsuppgifterna utan även till följd av den relativt stora ojämnheten beträffande fastigheternas taxeringsvärden, som också enligt nämndens uppfattning äro olämpliga såsom avgörande för frågan huruvida uppenbart behov av mödrahjälp föreligger eller icke.

I de refererade fallen hade sökandena erhållit moderskapspenning. Då så skett, synes starka skäl föreligga för att i enlighet med revisorernas förslag låta inarbeta den hjälp, som nu lämnas i form av moderskapspenning resp. moderskapshjälp, i mödrahjälpsorganisationen, så att även där en behovsprövning och kontroll kunde komma till stånd.

Nämnden hyser den uppfattningen, att mödrahjälpen — rätt använd — hör till det allra bästa och mest behjärtansvärda i den sociala hjälpverksamheten. Ett riktigt och rättvist utövande av denna hjälpverksamhet förutsätter emellertid, att mödrahjälpnämnderna erhålla ett fullständigt utredningsmaterial från barnavårdsnämnderna med utförliga och absolut tillförlitliga uppgifter såväl beträffande sökandens och mannens inkomst- och förmögenhetsförhållanden som beträffande vederbörandes allmänna livsföring och skötsamhet. Tyvärr har nämnden en känsla av att det från kommunernas sida ofta föreligger en stark strävan att tillföra den egna kommunen så mycket som möjligt av denna statliga hjälpform, vilket möjligen kan vara en bidragande orsak till att det utredningsmaterial, som framlägges för mödrahjälpsnämnden icke alltid blir så exakt som vore önskvärt. Utredningsmaterialets mindre tillförlitlighet torde säkerligen till stor del också få tillskrivas den omständigheten, att utredningen — åtminstone på landsbygden — utföres såsom ett kommunalt, ofta oavlönat förtroendeuppdrag. Det ligger givetvis även den allra största vikt därpå att barnavårdsnämndernas kontroll över den beviljade hjälpens användande är effektiv. Även i detta avseende inverkar i icke önskvärd riktning den omständigheten att kontrollen handhaves såsom ett kommunalt förtroendeuppdrag.

Såväl för erhållande av en verkligt fullständig och tillförlitlig utredning som för åstadkommande av en effektiv kontroll över den beviljade hjälpens användande vore det enligt nämndens uppfattning mycket önskvärt, om närliggande kommuner kunde förmås att för handhavande av den verksamhet, som nu ankommer på barnavårdsnämnderna, sammansluta sig till kommunalförbund, eller åtminstone att anställa en gemensam barnavårdsman, som även kunde handlägga mödrahjälpsärendena. Utan en dylik radikal åtgärd skulle säkerligen också mycket kunna vinnas, om dels mödrahjälpsnämnderna bereddes tillfälle att låta någon eller några av dess ledamöter besöka barnavårdsnämnderna och göra sig underrättade om vederbörandes sätt att handhava mödrahjälpsverksamheten och lämna dem erforderliga råd och anvisningar, vilket hittills icke varit möjligt i brist på anslag, varför upplysningsverksamhet bland barnavårdsnämnderna endast kunnat utövas i samarbete med länets barnavårdsförbund och dess barnavårdsombud, dels ock länsstyrelserna kunde åläggas eller alternativt det kunde överlämnas till mödrahjälpsnämnderna att utöva en mera detaljerad kontroll över den beviljade hjälpens användande.

Vid protokollet

Bengt H. Skantze.

Länsstyrelsens i Kronobergs län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 23, § 7.

Till kungl. socialdepartementet.

Genom nådig remiss den 30 december 1939 har länsstyrelsen anbefallts att efter hörande av inom länet verksam mödrahjälpsnämnd avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer i remissen bifogat utdrag av revisorernas berättelse den 15 december 1939 anfört.

Till åtlydnad härav får länsstyrelsen, som mottagit yttrande den 17 innevarande januari från mödrahjälpsnämnden i Kronobergs läns landstingsområde, härmed vördsamt överlämna detta yttrande och för egen del anföra följande.

Mödrahjälpsnämnden framhåller till en början i sitt yttrande, att, såvitt mödrahjälpsnämnden kunnat finna statsrevisorernas anmärkningar icke i något väsentligt avseende träffa mödrahjälpsnämndens i Kronobergs läns landstingsområde verksamhet.

Länsstyrelsen delar denna mödrahjälpsnämndens uppfattning, och har länsstyrelsens befattning med mödrahjälpsverksamheten icke givit länsstyrelsen anledning att i fråga om vad mödrahjälpsnämnden för övrigt i sitt yttrande anfört framställa någon erinran. De riktlinjer för mödrahjälpsverksamheten och synpunkter, som i yttrandet förordas, finner länsstyrelsen beaktansvärda.

På grundval av den undersökning, som statsrevisorerna verkställt beträffande mödrahjälpsverksamheten i riket, och de fakta, som därvid framkommit, synes fastslaget, att mödrahjälp på många håll utgått i betydligt större omfattning än som varit beräknad.

Det är säkerligen riktigt, som statsrevisorerna uttala, att orsaken härtill i

väsentlig mån är att söka i mödrahjälpsförordningens allmänt hållna och oklara avfattning.

I likhet med revisorerna anser länsstyrelsen det därför vara en angelägenhet av vikt, att klara och vägledande regler fastställas för utdelandet av mödrahjälpen. Av största vikt är enligt länsstyrelsens mening utfärdande i sådant avseende av föreskrifter, vilka reglera barnavårdsnämndernas skyldigheter i fråga om mödrahjälp.

Växjö, i landskontoret, den 18 januari 1940.

På länsstyrelsens vägnar:

PER MALMER. MORTIMER JOHANSSON.

Bilaga.

Till länsstyrelsen i Kronobergs län.

Såsom yttrande i anledning av vad riksdagens revisorer uti den 15 december 1939 avgiven berättelse anfört rörande anslagen till mödrahjälp får mödrahjälpsnämnden i Kronobergs läns landstingsområde anföra:

Såvitt mödrahjälpsnämnden kunnat finna träffa revisorernas anmärkningar icke i något väsentligt avseende mödrahjälpsnämndens i Kronobergs läns landstingsområde verksamhet. Mödrahjälpsnämnden anser sig därför icke böra ingå på något utförligt bemötande av vad revisorerna anfört utan inskränker sig till att framhålla vissa på erfarenheten grundade synpunkter på mödrahjälpsverksamheten.

Efter två års verksamhet har mödrahjälpsnämnden blivit fullt övertygad om att genom mödrahjälpen ett länge försummat men synnerligen trängande hjälpbehov blivit på ett i stort sett tillfredsställande sätt avhjälpt. Väl kan man hysa delade meningar om på vad sätt mödrahjälpsverksamheten bör vara organiserad eller i vilka former mödrahjälp bör utgå, men mödrahjälpsnämnden skulle anse det mycket beklagligt om på grund av revisorernas anmärkningar rörande vissa påvisade missförhållanden eller den statsfinansiella situationen det understöd, som genom mödrahjälpen bringas behövande barnaföderskor, skulle nedskäras. Att mödrar och deras nyfödda barn bistås är redan under goda tider av synnerlig vikt. Under kristider blir betydelsen av hjälp åt detta klientel ännu större. Mödrahjälpen måste därför enligt mödrahjälpsnämndens mening ställas i främsta ledet av åtgärder för social omvårdnad under kristid.

Inom detta län hava 33—34 % av barnaföderskorna erhållit mödrahjälp medan medelprocenttalet för hela riket utgör närmare 50 %. Med hänsyn till länets struktur, övervägande landsbygd med större delen av befolkningen levande under små omständigheter, torde det icke kunna göras gällande, att mödrahjälpen här fått en alltför stor utbredning. Revisorerna påpeka, att medelprocenttalet av beviljade fall för de sex största städerna är påfallande lägre (30—39 %) än för landet i sin helhet. Enligt mödrahjälpsnämndens uppfattning torde det ej blott vara de stora städerna, som kunna uppvisa mindre behov av mödrahjälp, utan så torde vara förhållandet med städerna i allmänhet. Så t. ex. erhöllo av barnaföderskorna inom Växjö under åren 1938 och 1939 21 respektive 12 % mödrahjälp.

För vinnande av största möjliga garanti för att mödrahjälpen skall komma den behövande modern och hennes nyfödda barn till godo har mödrahjälpsnämnden tillämpat följande regler:

Mödrahjälp beviljas till i huvudsak följande ändamål: kläder, sängkläder och sängar till modern och barnet; kostförstärkning; hemhjälp; anstaltsvård och tandvård. I besluten om beviljad hjälp intages följande föreskrifter: Till varje angivet ändamål skall utgå ett bestämt belopp. Kläder, sängkläder, sängar och dylikt inköpas av barnavårdsnämnden eller i samråd med av barnavårdsnämnden utsedd person. Kostbidraget uppdelas med visst belopp per månad. I vissa fall föreskrives, att kosten skall tillhandahållas in natura, medan det i andra fall får ankomma på barnavårdsnämnden att bestämma, om kostbidraget skall utgå kontant eller in natura. Lämnas kostbidraget kontant får dock icke mer än det för månad bestämda beloppet utbetalas åt gången. Avlöning till hemhjälp skall utbetalas direkt till anlitad hjälp. Kostnad för anstaltsvård och tandvård betalas direkt till anstalten respektive tandläkaren.

Med iakttagande av dessa regler och effektiv kontroll från barnavårdsnämndernas sida torde av revisorerna påvisade missbruk i allmänhet kunna undvikas.

Mödrahjälpsnämnden försöker vidare tillse att mödrahjälp icke beviljas till ändamål, som skola avhjälpas av moderskapspenningen.

Gentemot revisorernas hänsyftning på behovet av för hela riket gemensamma riktlinjer för bedömande av behov av mödrahjälp vill mödrahjälpsnämnden uttala sina farhågor för att dylika riktlinjer lätt skulle kunna medföra att den i dessa fall synnerligen viktiga individuella prövningen eftersattes. Särskilt beklagligt skulle det vara, om den taxerade inkomsten, som hänför sig till en långt tidigare tidpunkt än barnsbörden, skulle läggas till grund för behovsprövningen.

Vad sedan angår kontrollen av att beviljad hjälp kommer till rätt användning är ju denna beroende av att det verkställande organet, d. v. s. barnavårdsnämnderna, verkligen ser till att mödrahjälpen utgår enligt givna riktlinjer. Härutinnan har det, enligt vad av revisorernas berättelse framgår, brustit på åtskilliga håll, men utan att barnavårdsnämnderna fullgöra sin uppgift kan man icke uppnå ett gott resultat på detta område. Det torde därför bliva nödvändigt att uttryckligt fastslå, att barnavårdsnämnderna äro ansvariga för att mödrahjälpen utgår enligt givna direktiv. Vidare torde länsstyrelsernas granskningsskyldighet böra utformas på sådant sätt, att länsstyrelse bemyndigas ålägga barnavårdsnämnd återbetalningsskyldighet för belopp, som, på grund av bristande övervakning från barnavårdsnämnds sida, icke utgått enligt mödrahjälpsnämnds föreskrifter.

Mödrahjälpsnämnden vill ytterligare framhålla vikten av att det organiseras central upphandling — länsvis eller för hela riket — av standardiserade artiklar, särskilt kläder, sängkläder, barnsängar o. dyl. Härigenom skulle man vinna ej blott lägre inköpspriser och kontroll över att endast lämpliga persedlar komma till användning utan även att under rådande kristid tillgången på vissa nödvändighetsartiklar för barnaföderskorna säkerställdes.

Till slut vill mödrahjälpsnämnden beträffande Kronobergs län uttala att, såvitt mödrahjälpsnämnden kunnat finna, länets barnavårdsnämnder efter någon tids erfarenhet fullgjort sin verksamhet rörande mödrahjälpens handhavande på ett i allmänhet tillfredsställande sätt. Enstaka undantag få härvid icke förminska det goda intryck, mödrahjälpsnämnden fått av barnavårdsnämndernas arbete på detta område.

Växjö den 17 januari 1940.

På mödrahjälpsnämndens vägnar:

Ingegerd Beskow.

Robert Magnusson.

Länsstyrelsens i Kalmar län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 23, § 7.

Till Konungen.

Genom remiss den 30 december 1939 har länsstyrelsen anbefallts att efter hörande av de inom länet verksamma mödrahjälpsnämnderna avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens senast församlade revisorer anfört ifråga om användningen av anslaget till mödrahjälp. Till åtlydnad härav får länsstyrelsen, med överlämnande av yttrande i ärendet från mödrahjälpsnämnderna i Kalmar läns norra och södra landstingsområden, i underdånighet anföra följande.

Den granskning, som revisorerna underkastat mödrahjälpsverksamheten, har onekligen blottat ett förhållandevis stort antal fall inom sagda område, vilka giva vid handen, att den del av verksamheten, som påvilar barnavårdsnämnderna, icke ägnats den omsorg, som vederbort. Dess bättre hava förefintliga missförhållanden uppmärksammats på ett så tidigt stadium, att det icke bör möta större svårigheter att tillrättalägga missförhållandena till båtnad för den fortsatta verksamheten på detta ur olika synpunkter förvisso betydelsefulla område.

Om man söker klarlägga anledningen till den av revisorerna påtalade användningen av beviljad mödrahjälp för sådana ändamål, som finge anses vara för verksamheten ovidkommande eller som i varje fall icke kunde stå i god överensstämmelse med vad som avsetts med hjälpen, så torde man åtminstone delvis få söka denna anledning däri, att den övervakande verksamhet ifråga om beviljade medels användning för avsett ändamål, som författningsenligt påvilar barnavårdsnämnderna, icke med tillräcklig skärpa framhållits för dem. Möjligt är också att avsaknaden av bestämmelser om ansvarighet för oriktigt använda medels återbetalning till statsverket medverkat till att kontrollen från barnavårdsnämndernas sida brustit i noggrannhet. Då någon efterföljande granskning av barnavårdsnämndernas redovisning över de till dess förfogande ställda mödrahjälpsmedlen icke finnes formligen stadgad, kan detta möjligen också hava bidragit till den bristande omsikten från dessa nämnders sida vid här ifrågavarande ärendens handläggning.

Genom nu gällande bestämmelser på området har mödrahjälpsnämnd ålagts att bland annat lämna barnavårdsnämnderna råd och anvisningar i avseende å spörsmål, som sammanhänga med mödrahjälpsverksamheten (1 § c i instruktionen) varjämte det åligger barnavårdsnämnd att bland annat vaka över, att hjälpen kommer till användning i enlighet med givna föreskrifter (7 § av förordningen om mödrahjälp). Genom vad som framkommit vid revisorernas granskning av mödrahjälpsverksamheten torde hos vederbörande hava inskärpts vikten av att dessa bestämmelser noggrant iakttagas, och föreskrifter därutöver till förebyggande av att mödrahjälpen användes på olämpligt sätt synas näppeligen erforderliga. I den mån detta kan anses behövligt, anser sig länsstyrelsen dock böra föreslå, att skyldighet stadgas för mödrahjälpsnämnd att granska barnavårdsnämndernas redovisningar över användningen av de till dessa nämnders förfogande ställda mödrahjälpsmedlen. Någon granskning härvidlag finnes, såsom länsstyrelsen tidigare antytt, för närvarande icke formligen stadgad, vilket synes vara en brist, och den granskning, som givetvis bör företagas, torde lämpligast böra anförtros åt mödrahjälpsnämnd, som får anses vara

mest kvalificerad att bedöma, huruvida och i vad mån barnavårdsnämnderna vid sitt handhavande av de åt dem anförtrodda arbetsuppgifterna på detta område förverkligat de avsikter, som mödrahjälpsnämnden haft med den beviljade mödrahjälpen.

I fråga om vad revisorerna i övrigt anfört får länsstyrelsen hänvisa till mödrahjälpsnämndernas i länet ovanberörda yttrande.

Kalmar i landskontoret den 19 januari 1940.

Underdånigst

ARVID LIDÉN.

H. GLIMSTEDT.

Bilaga.

Till länsstyrelsen i Kalmar län.

I anledning av länsstyrelsens resolution den 3 innevarande januari, vari begärts mödrahjälpsnämndernas i Kalmar läns norra och södra landstingsområden utlåtande över vad riksdagens revisorer anfört rörande mödrahjälpsverksamhetens handhavande, få mödrahjälpsnämnderna härmed anföra följande:

Mödrahjälpsnämnderna vilja till en början något uppehålla sig vid vad riksdagens revisorer anfört rörande *organisationskostnaderna* för mödrahjälpsverksamheten. Av den av revisorerna uppgjorda sammanställningen rörande under budgetåret 1938/1939 utbetalade organisationskostnader, undantagandes expensutgifter, framgår, att beträffande mödrahjälpsnämnden i Kalmar läns norra landstingsområde under budgetåret utbetalats i resekostnader, innefattande traktamenten och reseersättningar, tillhopa 658 kronor 10 öre samt i dagarvoden 1,030 kronor. Beträffande mödrahjälpsnämnden i Kalmar läns södra landstingsområde hava under nämnda budgetår inga resekostnader utbetalats, beroende på att samtliga ordinarie ledamöter i sistnämnda mödrahjälpsnämnd äro bosatta i Kalmar. Dagarvoden till ledamöterna i samma mödrahjälpsnämnd hava under sagda budgetår uppgått till ett belopp av 1,660 kronor. I samband härmed må nämnas, att antalet sammanträden under budgetåret 1938/1939 utgjort, för mödrahjälpsnämnden i Kalmar läns norra landstingsområde 13 och för mödrahjälpsnämnden i Kalmar läns södra landstingsområde 20. Att flera sammanträden måst hållas för sistnämnda mödrahjälpsnämnds vidkommande beror på att antalet avgjorda ansökningar inom södra länsdelen varit nära dubbelt så stort som antalet dylika ansökningar inom norra länsdelen. Antalet hållna sammanträden får anses normalt för mödrahjälpsnämndernas vidkommande och har icke föranlett någon erinran från revisorernas sida. Under budgetåret 1938/1939 utgående expensanslag hava utgjort för mödrahjälpsnämnden i Kalmar läns norra landstingsområde 500 kronor och för mödrahjälpsnämnden i Kalmar läns södra landstingsområde 700 kronor.

Revisorerna hava framhållit, att sekreterarearvodena med få undantag utgått till statligt eller kommunalt anställda tjänstemän, vilka innehaft sekreterareuppdraget såsom bisyssla. Sålunda vore icke mindre än 12 av mödrahjälpsnämndssekreterarna tjänstemän i länsstyrelser. I anledning härav vilja mödrahjälpsnämnderna vitsorda nyttan och fördelen av att såsom

sekreterare anlita sådan tjänsteman, som på grund av sin verksamhet inom länsstyrelse har praktisk förfarenhet vid tillämpningen av den omfattande lagstiftningen å barnavårdens område.

För utredning av frågan rörande den *omfattning, i vilken mödrahjälp kommit till användning,* hava revisorerna uppgjort vissa statistiska sammanställningar. Av dessa sammanställningar framgår, bland annat, att under tiden 1 januari—31 december 1938 det genomsnittliga beloppet per beviljad ansökning för hela riket utgjorde kronor 199: 92 samt att under samma tid antalet beviljade ansökningar i procent av antalet levande födda för riket utgjorde 34.93. I jämförelse med dessa för hela riket gemensamma siffror må framhållas, att under nu sagda tid det genomsnittliga beloppet per beviljad ansökning utgjorde för Kalmar läns norra landstingsområdes del kronor 183: 19 och för Kalmar läns södra landstingsområdes vidkommande kronor 190: 75. Antalet beviljade ansökningar i procent av antalet levande födda utgjorde under samma tid för Kalmar läns norra landstingsområde 25.75 och för Kalmars läns södra landstingsområde 31.83. Som av dessa uppgifter framgår hava de inom Kalmar län verksamma mödrahjälpsnämnderna under år 1938 vid utdelningen av mödrahjälp iakttagit en relativ återhållsamhet.

För tiden 1 januari—30 juni 1939 utgjorde för hela rikets vidkommande det genomsnittliga beloppet per beviljad ansökning kronor 194: 13 och antalet beviljade ansökningar i procent av antalet födda 47.55. Under sistnämnda tid visar omfattningen av den av länets båda mödrahjälpsnämnder beviljade mödrahjälpen någon ökning. Sålunda utgjorde under samma tid genomsnittliga beloppet per beviljad ansökning för Kalmar läns norra landstingsområde kronor 194: 81 och för Kalmar läns södra landstingsområde kronor 203: 50. Under nämnda tid utgjorde antalet beviljade ansökningar i procent av antalet levande födda i Kalmars läns norra landstingsområde 43.65 och för Kalmar läns södra landstingsområde 48.13. Den här påvisade ökningen av mödrahjälpens omfattning kan delvis förklaras därav att mödrahjälpsinstitutet först mot slutet av år 1938 kan sägas helt hava slagit igenom i det allmänna medvetandet samt att detta i sin tur föranlett att en större procent av barnaföderskorna gjort ansökan om mödrahjälp. Härigenom har antalet beviljade ansökningar i procent av antalet levande födda givetvis stigit åtskilligt. På grund av den under förra halvåret 1939 inträdande starka ökningen av inkomna ansökningar hava mödrahjälpsnämnderna sedan åtskillig tid tillbaka tillämpat strängare grunder vid behovsprövningen, vilket torde komma att föranleda att ovan för länets mödrahjälpsnämnders del anförda siffror, avseende första halvåret 1939, under tiden därefter sjunka. Av det ovan anförda anse sig länets mödrahjälpsnämnder i tillbörlig grad hava beaktat synpunkten av sparsamhet med det allmännas medel.

I samband med det förut sagda vilja mödrahjälpsnämnderna förklara orsaken till att genomsnittliga beloppet per beviljad ansökning inom södra länsdelen genomgående uppgått till något högre belopp än för norra länsdelen. Orsaken är att söka i den omständigheten, att inom södra länsdelen en procentuellt större del av ansökningarna än inom norra länsdelen härrör från i stad bosatta mödrar. I stad äro vissa kostnader högre än på landsbygden. Detta är i regel fallet beträffande sådana utgifter som hemhjälp, inackordering i enskilt hem och i förekommande fall hyresbidrag. Även kostförbättring beträffande i stad bosatta mödrar utgår oftast med ett något högre belopp än beträffande mödrar på landet, beroende på att i stad bosatta mödrar i regel icke äga den förmån av kostprodukter från jordbruket, som hustrur till t. ex. småbrukare och statare hava.

Revisorerna hava framhållit, att antalet beviljade ansökningar i procent av

antalet levande födda visat sig vara påfallande mycket lägre för de sex stora städerna än för landet i sin helhet. Orsaken till detta förhållande torde enligt mödrahjälpsnämndernas mening vara att söka däri att i de sex stora städerna den genomsnittliga inkomsten för de mödrahjälpssökande eller därest de mödrahjälpssökande äro gifta för dem och deras män måste vara högre än för landet i sin helhet. För mödrahjälpsnämndernas i de sex stora städerna bedömande torde sålunda ha förelegat ett mer eller mindre stort antal fall, där inkomsten under de sistförflutna 12 månaderna legat över det inkomststreck, som mödrahjälpsnämnderna i allmänhet kan hava tillämpat vid behovsprövningen.

Revisorerna, som ansett det uppenbart att de mycket stora skillnaderna i procenttal mellan olika mödrahjälpsnämnder icke enbart kunnat bero på befolkningens olika förmögenhetsförhållanden, hava därför sökt finna jämväl andra förklaringsgrunder härtill. I första hand hava revisorerna härvid sökt få en uppfattning om på vad sätt *behovsprövningen* verkställts. Revisorerna hava därvid efter föregången undersökning funnit, att högst betydande olikheter mellan mödrahjälpsnämndernas praxis föreligger och hava revisorerna anfört olika exempel härå. Beträffande de grunder, som mödrahjälpsnämnderna i Kalmar läns norra och södra landstingsområden tillämpat med avseende å behovsprövningen, få mödrahjälpsnämnderna hänvisa till en av dem till kungl. socialstyrelsen den 9 januari 1940 avlåten skrivelse, som här i avskrift bifogas (Bilaga).[1]

I samband med sin undersökning på vad sätt mödrahjälpsnämnderna handhaft behovsprövningen hava revisorerna påtalat, att vissa mödrahjälpsnämnder i sina protokoll visserligen angivit de olika utgiftsändamål, som finge ifrågakomma, men icke huru mycket som till vart och ett av dem finge utgå, utan allenast ett klumpbelopp. Slutligen uppgiva revisorerna, att det i vissa fall förekommit, att utgiftsändamålen icke alls specificerats utan endast visst belopp anvisats till mödrahjälp »att utgå enligt barnavårdsnämndens bestämmande» eller dylikt. I anledning härav få mödrahjälpsnämnderna meddela, att mödrahjälpsnämnderna alltid i sina protokoll angivit de belopp, som må användas för varje angivet utgiftsändamål.

Beträffande *de särskilda utgiftsändamålen* hava revisorerna genom granskning av barnavårdsnämndernas redovisningsräkningar underkastat de olika utgiftsbeloppens användning en omfattande undersökning. Därvid hava flera exempel anförts på medelsanvändning, som uppenbarligen måste anses främmande för mödrahjälpens syfte. Anmärkningarna synas drabba vederbörande barnavårdsnämnder i deras handhavande av verkställigheten av mödrahjälpsnämndernas beslut. Såvitt av handlingarna framgår, synes emellertid icke någon barnavårdsnämnd inom Kalmar län hava avsetts med anmärkningarna. I sammanhang med det nu anförda vilja mödrahjälpsnämnderna ifrågasätta huruvida icke för riket enhetliga närmare föreskrifter lämpligen snarast borde utfärdas rörande sättet för mödrahjälpens användning ävensom med avseende å övervakningen från barnavårdsnämndernas sida av medlens användning.

I sitt utlåtande hava revisorerna påtalat, att mödrahjälp i många fall utgått i alltför stor omfattning och i varje fall i en utsträckning, som tidigare ej varit beräknad. Orsaken härtill vore enligt revisorernas uppfattning att söka i mödrahjälpsförordningens allmänt hållna och oklara avfattning. Revisorerna hava därför funnit det vara en angelägenhet av största vikt att, för att mödrahjälpen på rätt sätt skall kunna fylla de viktiga sociala behov, som därmed avsetts, klara och för nämnderna vägledande regler fastställdes för utdelandet av densamma. Revisorerna hava därvid ifrågasatt, huru-

[1] Ej här avtryckt.

vida man borde frångå den nu tillämpade principen om oinskränkt individuell behovsprövning och vid tilldelande av mödrahjälp utgå från att visst fixerat beskattningsbart belopp annat än i undantagsfall uteslöte mödrahjälp. Mödrahjälpsnämnderna kunna icke ansluta sig till denna av revisorerna framförda mening. Det beskattningsbara beloppet, som årligen fastställes av taxeringsnämnderna, avspeglar icke sökandenas ekonomiska ställning vid tidpunkten för behovsprövningen, enär sökandenas ekonomiska ställning då kan hava ändrats. Mödrahjälpsnämnderna anse, att den mödrahjälpsnämnderna nu tillerkända fria behovsprövningen bör bibehållas, enär man på den vägen lättast kan på bästa sätt hjälpa de verkligt behövande.

Emellertid hava som bekant synnerligen stora anslagsöverskridanden skett å de under budgetåren 1937/1938 och 1938/1939 givna förslagsanslagen till mödrahjälpsverksamheten. Mödrahjälpsnämnderna inse väl, att utdelning av mödrahjälp icke i nuvarande statsfinansiella läge kan ske i hur stor omfattning som helst. Mödrahjälpsnämnderna vilja därför ifrågasätta lämpligheten av att varje mödrahjälpsnämnd finge ett visst förslagsanslag till sitt förfogande att därav bestämma utgivande av mödrahjälp. Genom den statistiska undersökning rörande mödrahjälpsverksamheten under förra halvåret 1939, som kungl. socialstyrelsen påbörjat, synes möjlighet finnas att avväga de för de olika mödrahjälpsnämnderna erforderliga beloppen.

Mödrahjälpsnämnderna behöva här icke närmare framhålla mödrahjälpens ovärderliga betydelse för det stora antal mödrar, som befinna sig i ett mindre väl lottat ekonomiskt läge. Om mödrahjälpen även i fortsättningen skall få behålla sin stora betydelse, kräves att de för mödrahjälpen för närvarande utgående anslagen icke beskäras. De ha varit till stor nytta under den gångna tiden och komma att än mer behövas under de brydsamma och svåra tider, som måhända stunda. Man behöver därvid icke blott tänka på de många ömmande individuella fall, som genom mödrahjälpen bliva tillgodosedda. Lika viktigt är att hålla i minnet att samhället genom mödrahjälpen vetat icke blott i ord utan även i gärning visa sin uppskattning av moderskapets höga betydelse. Mödrahjälpen blir på så sätt ett betydelsefullt led i en positiv befolkningspolitik, som ytterst syftar till att förhindra en framtida och för nationen ödesdiger nedgång i befolkningssiffran.

Kalmar den 18 januari 1940.

För mödrahjälpsnämnderna i Kalmar läns norra och södra landstingsområden:

Hj. Nilsson.

Torsten Allard.

Länsstyrelsens i Gotlands län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 23, § 7.

Till Konungen.

Uti remiss den 30 sistlidne december har länsstyrelsen anbefallts att efter hörande av mödrahjälpsnämnden i länet inkomma med utlåtande i anledning av vad i riksdagens senast församlade revisorers berättelse under § 7 yttrats angående anslagen till mödrahjälp.

Med anledning härav får länsstyrelsen, med överlämnande av från mödrahjälpsnämnden denna dag inkommet yttrande i ärendet, i underdånighet meddela, att, alldenstund de av revisorerna påtalade missförhållandena med avseende å användningen av anslagen till mödrahjälp och de med mödrahjälpsverksamheten förenade organisationskostnaderna icke synas avse Gotlands läns landstingsområde, länsstyrelsen finner sig kunna inskränka sig till att såsom eget utlåtande åberopa vad mödrahjälpsnämnden i ärendet anfört.

Visby i landskontoret den 25 januari 1940.

Underdånigst

På länsstyrelsens vägnar:

NILS ÅHGREN. ABR. LÖF.

Bilaga.

Till Konungens befallningshavande i Gotlands län.

Mödrahjälpsnämnden i Gotlands län vill i anledning av vad riksdagens revisorer anfört i fråga om anslagen till mödrahjälp och dessas fördelning anföra:

I fråga om organisationskostnader anser sig mödrahjälpsnämnden icke hava överskridit, vad som kan anses vara normalt. Sammanträden hava hållits en gång i månaden i Visby stad, där förutom ordföranden den ena ordinarie ledamoten och alla suppleanterna äro bosatta, vilket medfört att resekostnaderna blivit jämförelsevis låga. Inga resetraktamenten hava utbetalats. Expenskostnaderna höra likaledes till de lägsta i hela landet.

Nämnden har icke ansett det vara lämpligt bestämma en maximiinkomst, som skulle utgöra hinder för erhållande av mödrahjälp. Endast genom individuell prövning från fall till fall, där vederbörande barnavårdsnämnd dessförinnan rätt förstått sin prövande uppgift, skapas enligt vårt förmenande rättvisa.

Så snart sökanden varit medlem av sjukkassa och således erhållit 125 kronor i moderskapshjälp, har nämnden ej lämnat bidrag till de med barnsbörden förenade kostnaderna eller till barnets utrustning i annat fall än då t. ex. ovanligt lång sjukhusvistelse varit en följd av barnsbörden, och då moderskapspenning erhållits, har, först där bevisligen denna ej varit till fyllest, bidrag lämnats till barnets utrustning liksom till kostnader i samband med förlossningen.

I så stor utsträckning som möjligt har mödrahjälp lämnats in natura — endast i undantagsfall har sökanden erhållit kontantbidrag — och alltid hava i besluten angivits de belopp, som fått användas till varje angivet utgiftsändamål.

Nämnden fordrar numera: att kvinnlig ledamot i barnavårdsnämnden skall vara sökanden behjälplig med inköp, och ledamot skall därvid tillse att lämpliga inköp göras,

att bidrag till hemhjälp skall kvitteras av den verkligt anställde, och att »kostförbättring» får med ett bestämt belopp — vanligen 1 krona per dag — användas för inköp i sökandens vanliga affärer, som i specificerad räkning skall klargöra inköpen. Av sökande, som begär bidrag till inackorde-

ring, fordras, att hon, så länge mödrahjälp utgår, själv skall vårda och om möjligt amma sitt barn.

Likaså har mödrahjälpsnämnden oftast försökt kräva, att först ett andra barn i familjen skall berättiga till mödrahjälp i någon större omfattning.

Angående revisorernas kritik av kostnader för den personliga utrustningen till moder och barn har nämnden sig icke bekant att sådana missbruk förekommit på Gotland. Bidrag till inköp av barnvagn erhålles endast där sökanden själv anskaffat babysäng med utrustning och utgår i sådana fall med högst 45 kronor.

Mödrahjälpsnämnden vill slutligen på det varmaste betyga, att mödrahjälpen varit till stor välsignelse för många mödrar, som tidigare kanske icke sett någon utväg att ordna för sitt väntade barn, och att numera endast i enstaka fall enskilda och barnavårdsnämnder ha svårt att förstå det berättigade i den individuella behovsprövning, vilken kan medföra avslag på ansökningen eller som giver upphov till divergerande mödrahjälpsbidrag.

Visby den 22 januari 1940.

För mödrahjälpsnämnden i Gotlands läns landstingsområde:

Enligt uppdrag

Kerstin Carlson,
sekreterare.

Länsstyrelsens i Blekinge län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 23, § 7.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 15 december 1939 har länsstyrelsen anbefallts att avgiva utlåtande med anledning av vad riksdagens senast församlade revisorer i sin berättelse under femte huvudtiteln anfört rörande handläggningen av mödrahjälpsärenden; och får länsstyrelsen med överlämnande av yttrande från mödrahjälpsnämnden i länet i underdånighet anföra följande.

De av mödrahjälpsnämnden i länet tillämpade principerna för tilldelandet av hjälp ha närmare angivits i nämndens yttrande. Med stöd av vad däri anförts anser länsstyrelsen, att det av revisorerna anmärkta här i länet förhållandevis stora antalet beviljade ansökningar i procent av antalet födda, 56.58, beror mindre på den fria behovprövningens oriktiga tillämpning än på de i länet rådande arbetslöshetsförhållandena, vilka även antytts av revisorerna. Att märka är även att — alldeles frånsett arbetslöshetsförhållandena — stora delar av den blekingska befolkningen torde få räknas till de minst burgna i hela riket, i vilket hänseende kan åberopas, att enligt en för några år sedan verkställd utredning skattekronan per invånare var lägst i Blekinge län. Med anledning av vad mödrahjälpsnämnden anfört därom, att behovet av sådan hjälp, som utgår enligt förordningen om moderspenning, anses föreligga om för kvinna, eller där hon är gift för makarna tillsammans, vid senaste taxering till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt icke upptagits beskattningsbart belopp av minst 3,000 kronor, vill emellertid länsstyrelsen framhålla, att en något strängare gräns-

dragning möjligen kan anses ha fog för sig med avseende på de från och med år 1939 avsevärt höjda skattefria avdragen för familjeförsörjare. Därest den fria behovsprövningen vid tilldelandet av mödrahjälp, på sätt av revisorerna ifrågasatts, för framtiden skall upphävas, vill länsstyrelsen biträda vad revisorerna anfört därom, att man vid bestämmandet av reglerna för behovsprövningen bör utgå från att visst fixerat beskattningsbart belopp utom i rena undantagsfall utesluter hjälp. Enligt länsstyrelsens mening borde därjämte ett uttryckligt stadgande, att vid prövning av behovet av mödrahjälp hänsyn skall tagas såväl till inkomstens storlek som till vederbörandes förmögenhetsställning, få anses erforderligt.

I fråga om den formella handläggningen av mödrahjälpsärendena kan meddelas, att länsstyrelsen genom skrivelser till vederbörande barnavårdsnämnder anmärkt brister i redovisningarna beträffande sammanlagt 176 ärenden, därav 97 ärenden, som avslutats kalenderåret 1938, och har länsstyrelsen därvid infordrat verifikationer, där desamma ej bifogats redovisningarna, vederbörande mödrars egenhändiga kvitton å mottagna belopp och varor, kvitton från vederbörande räkningsutställare m. m. Dessutom har länsstyrelsen återställt en del ärenden med anledning av att desamma icke avslutats under det kalenderhalvår, insänd redovisning avsett.

I fråga om mödrahjälpens rätta användning ha närmare föreskrifter härutinnan meddelats av mödrahjälpsnämnden i samband med nämndens beslut om tilldelning av hjälp. Dessa föreskrifter torde ha kraftigt bidragit till en likformig användning av anvisade medel, och har länsstyrelsen för sin del icke funnit anledning att i något fall ifrågasätta återbetalningsskyldighet för barnavårdsnämnd. Med stöd av den erfarenhet, som härvid vunnits, får länsstyrelsen för sin del förorda utfärdandet i enlighet med revisorernas förslag av närmare allmänna tillämpningsföreskrifter för mödrahjälps- och barnavårdsnämnderna.

Karlskrona i landskontoret den 19 januari 1940.

Underdånigst

SVEN HAGSTRÖMER.

J. G. RUNDQVIST.

Länsstyrelsens i Kristianstads län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 23, § 7.

Till Konungen.

Genom remiss den 30 december 1939 har länsstyrelsen anbefallts att — efter hörande av länets mödrahjälpsnämnd — avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer under § 7 i sin berättelse för år 1939 anfört angående anslagen till mödrahjälp.

Med överlämnande av infordrat yttrande av mödrahjälpsnämnden i länet får länsstyrelsen i underdånighet anföra följande.

Av revisorernas utredning framgår, att mödrahjälp utgått i en utsträckning, som icke varit beräknad vid anslagens fastställande. Därest en änd-

ring härutinnan anses önskvärd, synes detta kunna ske genom en strängare formulering av villkoren för erhållande av mödrahjälp. Under alla förhållanden bör ett tillägg göras till formulären om ansökan om mödrahjälp av innehåll, att barnavårdsnämnderna vid ansökans tillstyrkande skola lämna ett bestämt uttalande angående vederbörandes behov av understöd i enlighet med lagens formulering.

I likhet med mödrahjälpsnämnden i länet anser länsstyrelsen skäl tala för att fortfarande fri behovsprövning bibehålles och att således en avgränsning efter visst beskattningsbart belopp icke bör ske.

Det torde vara givet, att en social lagstiftning av förevarande art icke kan genomföras utan skärpt översyn och kontroll. Mödrahjälpsnämnden i länet har genom utfärdade cirkulär[1], till vilka hänvisas, givit barnavårdsnämnderna erforderliga direktiv i syfte att mödrahjälp skall komma dem till hjälp och nytta, som avses med denna lagstiftning. Åtskilligt skulle emellertid vara vunnet, därest mödrahjälpsnämndens ordförande eller annan ledamot kunde beredas tillfälle att närvara vid ärendenas behandling i barnavårdsnämnderna. Självfallet avses icke, att mödrahjälpsnämnden skulle vara representerad vid varje sammanträde, utan endast att möjlighet skulle förefinnas, att i vissa fall — exempelvis på kallelse av barnavårdsnämnd eller eljest där anledning därtill förelåge — kunna personligen lämna råd och upplysningar. En begränsning av kostnaderna skulle kunna ske genom att socialstyrelsen på ansökan ställer visst mindre reseanslag till mödrahjälpsnämndernas förfogande för detta ändamål.

Barnavårdsnämnderna skola årligen före den 1 mars och den 1 september till länsstyrelsen och mödrahjälpsnämnderna insända utdrag av dagbok över sådana ärenden, i vilka hjälpverksamheten avslutats under nästföregående halvår. Till länsstyrelsen insända utdrag skola därvid vara åtföljda av vederbörliga verifikationer i huvudskrift. Av många skäl synes det länsstyrelsen lämpligare, att verifikationerna ingivas till och granskas av mödrahjälpsnämnden, som därigenom blir i tillfälle att efter jämförelse med ansökningshandlingarna granska och kontrollera, huru mödrahjälpsnämndens direktiv efterföljts av barnavårdsnämnderna och i vilken form understöd utgivits till därtill berättigade. Anmärkning, som föranleder återbäring av utbetald mödrahjälp, bör delgivas länsstyrelsen för vederbörlig åtgärd.

Kristianstad i landskontoret den 17 januari 1940.

Underdånigst

A. E. RODHE.

ALLAN RIETZ.

Bilaga.

Till länsstyrelsen i Kristianstads län.

Mödrahjälpsnämnden i Kristianstads län finner statsrevisorernas anmärkningar mot handhavandet av mödrahjälpsmedlen i viss mån berättigade. Nämnden vill dock framhålla, att den nytta, denna hjälpform innebär, måste anses många gånger uppväga de missbruk, som otvivelaktigt förekommit, men som ej böra få givas för stor vikt i det allmänna medvetan-

[1] Ej här avtryckt.

det. Genom ganska enkla åtgärder — särskilt i fråga om redovisningskontrollen — böra missbruken kunna reduceras till ett minimum.

Om det anses lämpligt att beloppet av utgående mödrahjälp sänkes, kan så ske genom en strängare formulering av villkoret för hjälp. Lagens ord »uppenbart behov av understöd» eller den ändrade formulering, texten kan få, borde ingå i den mening i barnavårdsnämndens yttrande över sökt mödrahjälp, där ansökningen till- eller avstyrkes. Möjligen kunde det ställas som en direkt fråga om sådant behov föreligger. Lagtexten skulle på detta sätt kunna bliva av större betydelse för det praktiska avgörandet i varje fall.

Angående statsrevisorernas förslag till åtgärder får mödrahjälpsnämnden framhålla följande:

Enligt mödrahjälpsnämndens mening är den fria individuella behovsprövningen en av mödrahjälpens värdefullaste tillgångar. Inom områden, där hem finnas av så olika struktur som skuldsatta småbrukare, statare, jordbruks- och industriarbetare m. fl., måste den fria behovsprövningen utgöra en långt säkrare garanti för en i stort sett rättvis prövning, än om man skulle lägga en under förfluten tid deklarerad inkomst till grund för bedömningen. Erfarenheter från bidragsförskotten visa avigsidorna av detta system. — Ett maximibelopp i taxerad inkomst skulle behöva sättas olika för land och stad, för dyrortsgrader och för olika befolkningsgrupper. Ett sådant system bleve alltså mycket komplicerat. Frågan om behandlingen av asociala fall, torde ännu ej vara löst, och mödrahjälpsnämnden skulle med tacksamhet se om problemet toges upp till behandling. Till dess anser sig nämnden ej kunna neka mödrahjälp i sådana fall, när omständigheterna i övrigt visa uppenbart behov av understöd.

I frågan om kontroll över moderskapspenningen och denna hjälpforms eventuella inarbetande i mödrahjälpen, anser nämnden att sjukkassornas handhavande av moderskapsunderstöd hittills fungerat väl, och att dessa också böra kunna, som hittills, taga hand om moderskapspenningen. De få härigenom möjlighet till en propaganda för sin verksamhet som måste anses önskvärd. För att minska missbruk av moderskapspenningen fordras upplysning, kanske helst i form av tryckta anvisningar, som lämnas till alla sökande, möjligen också på så vis, att å det kvitto, som sökandena få lämna, uppställes som villkor viss användning av medlen.

Då mödrahjälp sökes för ändamål, som bort bestridas med moderskapspenning, bör uppgift begäras om vartill denna senare använts eller skall användas.

Ett inarbetande av moderskapspenningen i mödrahjälpen, som statsrevisorerna föreslå, skulle innebära att behovsprövning infördes även för moderskapspenningen, samt att denna utlämnades endera in natura eller mot kontrollerbara räkningar för vissa godkända ändamål. En gränsdragning för mödrahjälp — nära fattigvårds behov — är möjlig, men en högre liggande behovsgräns, anpassad för moderskapspenningen, vore synnerligen svår att draga.

Förslaget, att inom mödrahjälpen några hjälpformer — såsom hemhjälp, tandvård o. d. — skola ges med vissa bestämda villkor i fråga om ändamål och kontroll, finner nämnden synnerligen lämpligt. Nämndens egna formulär innehålla flera sådana villkor (Bil. 1).[1]

Ett blad med »Underrättelse för havande och ammande kvinnor» om lämplig kost, vilket utsändes med mödrahjälpsnämndens beslut till varje sökande, närslutes (Bil. 2).[1]

Angående önskvärdheten av bättre kontroll och redovisning från barna-

[1] Ej här avtryckt.

vårdsnämndernas sida hänvisar nämnden till en av nämnden under den gångna hösten utfärdad P. M. till barnavårdsnämnderna i Kristianstads län, vari framställts vissa riktlinjer för verksamheten (Bil. 3).

Kristianstad den 12 januari 1940.

För mödrahjälpsnämnden i Kristianstads län:

Gertrud Rodhe.

E. Blomgren.

Bilaga 3.

P. M. till barnavårdsnämnderna i Kristianstads län angående

Mödrahjälp.

Med anledning av under den gångna tiden gjorda erfarenheter i fråga om barnavårdsnämndernas olika sätt att behandla mödrahjälpsärenden, får mödrahjälpsnämnden meddela följande:

1. Angående utredning om behov av mödrahjälp.

Mödrahjälpsnämndens uppgift är att på grundval av den genom barnavårdsnämnden gjorda *undersökningen* av varje fall och barnavårdsnämndens *yttrande* om fallet avgöra om *uppenbart behov av hjälp* föreligger, samt till vilka ändamål en eventuell hjälp skall lämnas. Härvid måste mödrahjälpsnämnden tillse att en viss likformig praxis följes, dock med hänsyn tagen till de särskilda omständigheterna i varje fall. För att detta skall bli möjligt är det synnerligen önskvärt att barnavårdsnämndens yttrande grundas på en noggrann personlig undersökning vid varje begäran om hjälp. Undersökningen bör — i enlighet med formuläret — omfatta sökandens *ekonomiska* omständigheter, tillgångar och skulder, arbetstillgång m. m., vid behov *kontrollerat* på lämpligt vis, vidare sökandens *påtagliga behov* i avseende på de hjälpformer som begäras, och kostnaden för var och en av dessa. Undersökaren bör som regel genom ett besök i sökandens hem taga reda på sökandens uppenbara behov, och *i utredningen klart motivera den begäran om hjälp, som framställes.* Ett gott stöd vid mödrahjälpsnämndens avgörande angående hjälpen är ett *allmänt omdöme* om sökandens förhållanden (se formulärets sista sida).

I avseende på *ogifta mödrar* är det nödvändigt att faderskapet så fort ske kan fastställes, om möjligt redan före barnets födelse. Avtal, som därvid träffats, om underhåll till modern och underhållsbidrag till barnet bör meddelas i utredningen. Faderns ekonomiska förhållanden böra också där angivas så tydligt som möjligt.

Om hjälp till inackordering åt ogift moder begäres, bör meddelas hos vem denna avses, samt om vistelsen där kan anses lämplig för sökanden.

Ansökan om mödrahjälp bör så vitt möjligt *ingivas i god tid före barnets födelse,* så att vård, hemhjälp m. m. skall kunna säkerställas på förhand. Hjälpen bör som regel avse tid *efter beslutet.*

2. Angående redovisning av lämnad hjälp.

Med hänsyn till att barnavårdsnämnden ansvarar för att hjälpen kommer till användning i enlighet med givna föreskrifter, och att specificerat kvitto på varje inköp eller utbetalning skall som verifikation i original vid redovisningen inlämnas till länsstyrelsen, måste den hjäp, som begäres, täcka de verkliga behoven och kunna redovisas för uppgivet ändamål.

Om hjälpen ej lämnas direkt in natura, böra inköpen som regel göras av modern och barnavårdsnämndens representant tillsammans, och kvittona behållas av den sistnämnda för redovisningen.

Vid *ändrade förhållanden* för sökanden, som föranleda att hjälpen bör utbetalas för annat ändamål än i mödrahjälpsnämndens beslut avses, bör barnavårdsnämnden *omedelbart* vända sig till mödrahjälpsnämndens ordförande eller sekreterare för lämpliga åtgärder.

3. Angående de olika hjälpformerna meddelas.

Hjälp till både *barnvagn* och *barnsäng* lämnas ej samtidigt. *Barnets senare utrustning* avser de kläder, barnet behöver vid ungefär fyra månaders ålder, eller material till dessa. Anslag till *kostförbättring* lämnas sålunda att av barnavårdsnämnden betalas räkningar från leverantören på mat, som är att hänföra till s. k. stödkost: mjölk, smör, ost, ägg, kött och lever, saltsjöfisk (även sill, färsk eller saltad), grovt bröd, färska grönsaker.

Utbetalningar göras med visst belopp pr vecka.

Inackordering utbetalas pr månad, och endast i den mån sökanden vistas på uppgiven plats och själv sköter och, om möjligt, ammar sitt barn.

Moderns utrustning med kläder avser enkla och nödvändiga plagg.

Sängutrustning avser endast *moderns* personliga behov, ej familjens i övrigt.

Anslag till *hemhjälp* skall kvitteras av den person, som utfört hemhjälpen. Vid begäran om *tandvård* skall bifogas kostnadsförslag från legitimerad tandläkare. Betalningen sker till denne. Arbetet skall vara utfört inom sex månader efter barnsbörden för att mödrahjälp skall kunna utgå.

Mödrahjälpsnämnden sammanträder i regel andra tisdagen i varje månad. *Ansökningar torde insändas i god tid,* helst en vecka före sammanträdet, för granskning och eventuell komplettering.

Mödrahjälpsnämnden inser klart, att dess önskan om en detaljerad utredning i varje fall och en klarare motivering av de tillstyrkta hjälpformerna i de insända handlingarna, lägger en vidgad uppgift på barnavårdsnämnderna. En utförligare motivering än nu ofta förekommer skulle dock underlätta mödrahjälpsnämndens uppgift att väga mot varandra de olika barnavårdsnämndernas ibland ganska skilda uppfattningar om de förhållanden, under vilka hjälp bör utgå. Genom den effektivare kontrollen över medlens användning får barnavårdsnämnden möjlighet att giva ett säkrare stöd åt många mödrar genom att hjälpa dem med att ordna praktiska och billiga inköp. — Det kan vara önskvärt att barnavårdsnämnden, i enlighet med socialstyrelsens anvisningar, anförtror den praktiska delen av mödrahjälpsärendena åt någon bestämd ledamot eller någon av nämnden därtill utsedd person. På många håll har man fått den erfarenheten att en kvinna bäst kan sätta sig in i mödrarnas behov, och att hon vid sidan om den utredning, som skall göras, kan giva dem råd, anvisningar och personligt stöd i skilda hänseenden. I händelse en sådan person utses, vore mödrahjälpsnämnden tacksam för ett meddelande härom. — Barnavårdsnämn-

den och särskilt dess ordförande svara dock *alltid* för *nämndens yttrande* i dessa frågor.

Då barnavårdsnämnderna och mödrahjälpsnämnden ha ett gemensamt intresse i att mödrahjälpen kommer till största möjliga nytta för dem som bäst behöva den, hoppas mödrahjälpsnämnden på ett gott och intresserat samarbete enligt här uppdragna riktlinjer.

Kristianstad den 19 oktober 1939.

För mödrahjälpsnämnden i Kristianstads län:

Gertrud Rodhe,
ordförande.

Länsstyrelsens i Malmöhus län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 23, § 7.

Till kungl. socialdepartementet.

Under åberopande av kungl. socialdepartementets remiss den 30 december 1939 får länsstyrelsen, med överlämnande av från mödrahjälpsnämnderna i länet till länsstyrelsen inkomna yttranden, såsom eget utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer uttalat angående mödrahjälpsverksamheten anföra följande.

Länsstyrelsen finner de utav riksdagens revisorer framställda anmärkningarna, vilka i huvudsak synas beröra mödrahjälps- och barnavårdsnämnderna, vara befogade. Länsstyrelsen har själv tidigare uppmärksammat vissa av berörda missförhållanden, men funnit gällande lagstiftning utgöra hinder mot desammas upptagande till behandling från länsstyrelsens sida. I stor utsträckning torde nämnda förhållanden emellertid, såsom även av revisorerna framhållits, hava uppstått genom förefintliga brister i lagstiftningen.

Vidkommande den av revisorerna påtalade önskvärdheten att promemorior utarbetats vid granskningen av redovisningar över mödrahjälpsmedel, vill länsstyrelsen framhålla, att vid översändandet till riksräkenskapsverket av redovisningarna för sistförflutna budgetår, promemoria medföljt. Innehåll och uppställning av densamma ansluter sig till de grundsatser, länsstyrelsen funnit sig böra tillämpa vid ifrågavarande granskningar.

I det följande skola dessa grundsatser närmare utvecklas.

Jämlikt 6 § i Kungl. Maj:ts kungörelse den 22 oktober 1937 med tillämpningsföreskrifter till förordningen om mödrahjälp har barnavårdsnämnd att årligen före den 1 mars och 1 september till länsstyrelsen insända av verifikationer i huvudskrift åtföljda utdrag ur dagboken över sådana ärenden, i vilka hjälpverksamheten avslutats under nästföregående kalenderhalvår. Samtidigt skola till länsstyrelsen återlevereras odisponerade belopp samt inleverering ske av belopp, som under kalenderhalvåret återbetalats å utlämnade lån.

Vid den granskning, som länsstyrelsen underkastat sålunda inkomna redovisningar, har länsstyrelsen sett som sin huvudsakliga uppgift att undersöka, huruvida utanordnade mödrahjälpsmedel blivit av barnavårdsnämnden till modern utbetalade. Däremot har det, i avsaknad av närmare direk-

tiv, icke ansetts åligga länsstyrelsen att dessutom undersöka, huruvida beslutad mödrahjälp kommit till användning för avsett ändamål. Till denna sin uppfattning har länsstyrelsen kommit på grundval av gällande lagstiftning på området. Enligt Kungl. Maj:ts instruktion den 22 oktober 1937 för mödrahjälpsnämnderna, i 1 § mom. e, åligger det mödrahjälpsnämnd »att i övrigt inom nämndens verksamhetsområde övervaka efterlevnaden av nyssnämnda förordning». I förordningen om mödrahjälp föreskrives uti 7 §, att barnavårdsnämnd skall vaka över att hjälpen kommer till användning i enlighet med givna föreskrifter. Då det sålunda åligger mödrahjälpsnämnderna att övervaka barnavårdsnämndernas fullgörande av stadgad kontrollskyldighet, bör det enligt länsstyrelsens förmenande rimligtvis även åligga mödrahjälpsnämnderna att genom granskning av barnavårdsnämndernas redovisningar förvissa sig om att sagda skyldighet verkligen fullgjorts och därmed att erhållen mödrahjälp kommit till föreskriven användning. Att, såsom av mödrahjälpsnämnden för Malmöhus läns landstingsområde framhållits, exakta upplysningar om de enskilda inköpen endast kunna erhållas genom granskning av verifikationerna, och att dessa icke skola insändas till mödrahjälpsnämnden, torde icke behöva hava utgjort något hinder för genomförandet av en granskning i sagda hänseende. Visserligen skola enligt föreskrift i kungl. kungörelsen den 22 oktober 1937 med tillämpningsföreskrifter till mödrahjälpsförordningen endast de av barnavårdsnämnd till länsstyrelsen insända dagboksutdragen åtföljas av verifikationer i huvudskrift, men detta utesluter ej, att de till mödrahjälpsnämnden enligt samma föreskrift samtidigt insända dagboksutdragen kunna åtföljas av exempelvis duplettverifikationer. Det förefaller länsstyrelsen naturligt, att mödrahjälpsnämnderna för att kunna genomföra den granskning, som uppenbarligen ålegat dem, hade givit barnavårdsnämnderna lämpliga instruktioner härutinnan. Möjligen skulle dock kunna ifrågasättas, huruvida icke här en ändring av gällande föreskrifter vore lämplig, varigenom mödrahjälpsnämnderna bereddes möjlighet att under viss tid före länsstyrelsernas granskning förfoga över de till redovisningarna hörande verifikationer i huvudskrift.

Har länsstyrelsen sålunda ansett sig i princip böra stanna vid en mera formell granskning, så hava likväl försök gjorts att i någon mån beakta även frågan om mödrahjälpsmedlens närmare användning. Härvid har det för länsstyrelsen tett sig anmärkningsvärt, att barnavårdsnämnderna i ett stort antal fall på förfrågan, huruvida underverifikationer till insända kvitton å hela den erhållna summan eller större del därav funnes, upplyst, att sådana icke existerade. Då det emellertid för den *länsstyrelsen* åliggande granskningen kunde anses vara tillfyllest att erhålla verifikation i huvudskrift å utanordnat belopp, har länsstyrelsen låtit vid den givna upplysningen bero.

Vad beträffar den av revisorerna ifrågasatta ändringen av villkoren för erhållande av mödrahjälp, vilken ändring skulle innebära att viss fixerat beskattningsbart belopp annat än i undantagsfall uteslöte hjälp, så synes, såvitt länsstyrelsen kan bedöma, en sådan ändring vara motiverad. Med hänsyn till de både skiftande och ömtåliga förhållanden, som på detta område skola beaktas, synes det emellertid länsstyrelsen icke tillrådligt, att möjligheten till behovsprövning helt uteslutes.

Malmö i landskontoret den 20 januari 1940.

På länsstyrelsens vägnar:

GUNNAR ANDERSSON. HJ. KJÄLL.

Bilaga.

Till länsstyrelsen i Malmöhus län.

Under översändande av inneliggande remisshandlingar får mödrahjälpsnämnden i Malmöhus läns landstingsområde för sin del härom anföra följande.

Ang. anmärkningarna rörande organisationskostnaderna: Anmärkningarna rörande antalet sammanträden torde i vissa fall vara berättigade. Dock bör det ej förbises, att bestämmelserna i Kungl. Maj:ts instruktion för mödrahjälpsnämnderna direkt uppmana mödrahjälpsnämnderna att sammanträda relativt ofta, och det är därför helt naturligt, om de flesta mödrahjälpsnämnderna i regel sammanträtt minst 2 gånger i månaden. Därest man, som många mödrahjälpsnämnder säkerligen gjort, i regel anser sig böra begränsa tilldelningen av mödrahjälp till tiden efter mödrahjälpsnämndens sammanträde, skulle det också ofta leda till obillighet mot sökandena, om relativt lång tid får förflyta mellan nämndens sammanträden.

Vad expensmedlen beträffar, så torde det ej kunna bestridas, att dessa kostnader ökas i förhållande till antalet barnavårdsnämnder inom mödrahjälpsnämnds verksamhetsområde. Den mödrahjälpsnämnd, som i regel har att behandla ansökningar från ungefär ett femtiotal barnavårdsnämnder får givetvis betydligt högre såväl porto- som telefon- och skrivhjälpskostnader än den, som endast har en barnavårdsnämnd inom sitt verksamhetsområde. Det är därför intet anmärkningsvärt, om expenskostnaderna variera högst väsentligt för olika mödrahjälpsnämnder.

När statsrevisorerna övergå till en *granskning av själva mödrahjälpsverksamheten* förefaller det nämnden, som om dess anmärkningar, även i de fall där de äro sakligt befogade, i främsta rummet träffa andra myndigheter än mödrahjälpsnämnderna.

Att samtliga landets mödrahjälpsnämnder ej tillämpa enhetliga grunder för bedömandet av behovet av mödrahjälp är helt naturligt, om man betänker, att mödrahjälpsförordningens bestämmelser medföra en individuell behovsprövning utan några i lagen angivna normer annat än maximeringen av hjälpen till 300 kronor, och att de olika mödrahjälpsnämnderna arbeta fullt självständigt utan något samarbete sinsemellan. En sådan bristande överensstämmelse i bedömningsgrunderna skulle givetvis kunna i väsentlig mån avhjälpas, därest en central myndighet med erfarenheter från de olika mödrahjälpsnämndernas arbete gåve mödrahjälpsnämnderna direktiv eller upplysningar. Socialstyrelsen skulle här kunnat giva mödrahjälpsnämnderna ledning och råd, som medfört en större enhetlighet. Av förhandlingarna vid mödrahjälpsnämndernas konferens i Stockholm hösten 1938 framgår, att mödrahjälpsnämnderna med glädje skulle sett, att socialstyrelsen givit om ej direktiv så åtminstone råd och upplysningar i dessa frågor, och säkerligen skulle mödrahjälpsnämnderna sökt anpassa inte endast behovsprövningen utan också fastställandet av hjälpens storlek efter de vunna upplysningarna. — Socialstyrelsen har även möjlighet att genom sina beslut på besvär av klagandena kraftigt påverka mödrahjälpsnämndernas allmänna inställning till frågan om bedömandet av hjälpbehovets förefintlighet och storlek. Då en mödrahjälpsnämnd upprepade gånger finner, att socialstyrelsen höjer det av mödrahjälpsnämnden beviljade beloppet, är det självklart, att detta medför, att en nämnd, som tidigare ansett sig böra bedöma ansökningarna mera restriktivt, fattar detta som ett direktiv att bedöma dem mera frikostigt. När statistiken sedan visar, att samma mödrahjälpsnämnd ligger relativt högt såväl beträffande antalet beviljade ansökningar i % av antalet avgjorda ansökningar som beträffan-

de det genomsnittliga beloppet per beviljad ansökan, så är detta mera ägnat att förvåna nämnden än att av densamma uppfattas som ett bevis på att den förfarit tadelvärt.

Statsrevisorerna anmärka även på missbruk vid användningen av mödrahjälpsmedel. Därest man får fatta deras yttrande om ersättning för förlorad arbetsförtjänst som ett klander, vill mödrahjälpsnämnden påpeka, att det i vissa fall kan vara den bästa hjälpformen för att uppehålla det naturliga sambandet mellan mor och barn. Det har sålunda hänt, att barnavårdsnämnder i Malmöhus läns landstingsområde upplyst mödrahjälpsnämnden om att modern vägrat avstå från yrkesarbete för att kunna amma sitt barn även om hon kunnat få mödrahjälp i form av kostförbättring eller utrustning, men att hon avstått från yrkesarbetet under några månader, därest hon kontant utfått viss ersättning för förlorad arbetsförtjänst. Det förhåller sig med denna hjälpform som med en hel del andra, att man först i de enskilda fallen blir ställd inför nödvändigheten av att i viss mån falla undan från sina vanliga principer för att kunna vinna det huvudsakliga ändamålet.

Statsrevisorernas huvudsakliga anmärkning rörande användandet av mödrahjälpsmedel synes dock ej riktas mot de av mödrahjälpsnämnderna föreskrivna utgiftsändamålen utan mot det sätt, varpå sökandena använda de utanordnade medlen. Kontrollen över denna användning handhas i första hand av barnavårdsnämnderna. Mödrahjälpsnämnderna söka givetvis påverka barnavårdsnämndernas utövande av denna kontroll. Så har mödrahjälpsnämnden i Malmöhus läns landstingsområde försökt förebygga missbruk inte endast genom att i regel meddela all mödrahjälp in natura utan även genom att direkt uppmana barnavårdsnämnderna att kontrollera att inköpen verkställas på för moder och barn bästa sätt, så att exempelvis kaffe och andra varor, mer avsedda som njutnings- än näringsmedel, ej få inköpas för mödrahjälpsmedel. De flesta upplysningar ha därvid givits vid personliga samtal mellan nämndens sekreterare och representanter för barnavårdsnämnderna, enär nämnden gjort den erfarenheten, att dess cirkulärskrivelser till barnavårdsnämnderna inte så sällan hamnat hos barnavårdsnämndens ordförande utan att dess kassör eller den person, som särskilt utsetts att hjälpa sökanden att verkställa inköp, fått del därav. — Även om mödrahjälpsnämnderna sålunda söka påverka barnavårdsnämnderna till en mer effektiv kontroll, så sakna de möjlighet att undersöka, om denna kontroll verkställes eller ej. Barnavårdsnämndernas dagboksutdrag i mödrahjälpsärenden giva ej en tillförlitlig uppgift om vilka varor, som inköpts. Exakta upplysningar om de enskilda inköpen kan endast erhållas genom en granskning av verifikationerna, vilka ej skola insändas till mödrahjälpsnämnden. Anmärkningar om bristande kontroll över barnavårdsnämnderna i mödrahjälpsärenden böra därför, som statsrevisorerna även antyda, riktas mot länsstyrelserna och ej mot mödrahjälpsnämnderna. Kontrollen över barnavårdsnämndernas handhavande av mödrahjälpsärendena är ett betungande arbete, som dessutom för att bliva effektivt säkerligen helst borde handhavas av personer med tidigare erfarenheter från socialt understödsarbete, om barnavårdsnämnderna som önskvärt är även skola få hjälp och ledning genom kontrollen. Mödrahjälpsnämnden vill därför ifrågasätta, om det ej vore bättre att inte begära eller vänta annat än en rent formell granskning av länsstyrelserna, under det att man uppdrog åt en därtill särskilt utsedd person att genom revision på platsen inte bara uppdaga de fel, barnavårdsnämnderna begått, utan också hjälpa dem till rätta i deras handhavande av mödrahjälpsärendena i övrigt. Därest en sådan person — t. ex. ett barnavårdsombud med någon bokföringskunnighet — kunde medhinna ett större distrikt, skulle man även underlätta möjligheterna för en större enhetlighet i bedömningsgrunderna mödrahjälps-

nämnderna emellan. De kostnader, anställandet av dessa personer skulle medföra, skulle troligen uppvägas av den minskning i kostnader, som den minskade arbetsbördan för länsstyrelsens tjänstemän måste medföra.

Lund den 9 januari 1940.

För mödrahjälpsnämnden i Malmöhus läns landstingsområde:

Axel Westman.

G. Hjelm-Elovson.

Länsstyrelsens i Hallands län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 23, § 7.

Till kungl. socialdepartementet.

Genom remiss den 30 december 1939 har länsstyrelsen anbefallts att efter hörande av inom länet verksam mödrahjälpsnämnd inkomma med utlåtande över vad riksdagens herrar revisorer under § 7 anfört rörande anslagen till mödrahjälp. I anledning härav får länstyrelsen med bifogande av Hallands läns landstingsområdes mödrahjälpsnämnds yttrande för egen del anföra följande.

Revisorernas erinringar rörande sammanträdenas antal inom vissa landstingsområden, rese- och traktamentsersättningar till ledamöter i mödrahjälpsnämnden m. m. torde icke avse länets mödrahjälpsnämnd. Av nämndens yttrande framgår att utöver de i instruktionen föreskrivna sammanträdena en gång i månaden av särskilda orsaker endast ett enda sammanträde förekommit. Utom vid tre tillfällen hava nämndens övriga sammanträden hållits i residensstaden, där förutom ordföranden en ledamot är bosatt. Såsom den upprättade tablån utvisar hava nämndens organisationskostnader härigenom blivit jämförelsevis låga.

Beträffande den omfattning, i vilken mödrahjälp kommit till användning, torde ej heller anmärkning kunna framställas mot nämnden. Procenttalet för beviljade ansökningar i förhållande till antalet levande födda barn inom landstingsområdet utgör nämligen år 1938 det lägsta för riket och under första halvåret 1939 ett bland de lägsta. Båda procenttalen understiga avsevärt medeltalen för riket i sin helhet under nämnda tidsperioder.

Länsstyrelsen kan vitsorda, att nämndens protokoll städse klart och tydligt utvisat den av nämnden beslutade fördelningen av det beviljade mödrahjälpsbeloppet på särskilda utgiftsändamål med angivande av delposter för varje sådant ändamål. Då gällande författningar i ämnet icke innehålla några bestämmelser om skyldighet för länsstyrelsen att verkställa granskning angående medlens användning, har sådan granskning ej skett härstädes. Länsstyrelsen har med stöd av 6 § i kungörelsen den 22 oktober 1937 med tillämpningsföreskrifter till förordningen den 11 juni 1937 (nr 339) om mödrahjälp ansett sig endast böra tillse att vederbörliga dagboksutdrag insändas av barnavårdsnämnderna samt att dessa utdrag åtföljas av verifikationer i huvudskrift ävensom att odisponerade belopp återlevereras. Den sakliga granskningen har länsstyrelsen ansett åvila riksräkenskapsverket, som i skrivelse den 13 april 1939 till länsstyrelserna i samtliga län föreskrivit tider för insändande dit av nämnda dagboksutdrag och verifikationer.

Av revisorernas berättelse framgår, att allvarliga brister vidlåda övervakningen från barnavårdsnämndernas sida av mödrahjälpsmedlens användning. Till rättelse härav synes en granskning av verifikationerna genom lokal myndighet vara att anbefalla och skulle det vara till stor fördel om denna granskning, såsom länets mödrahjälpsnämnd i sitt yttrande framhållit, verkställdes av vederbörande mödrahjälpsnämnd, i vilket fall någon granskning från länsstyrelsens sida icke skulle vara behövlig. Länsstyrelsen vill därför föreslå sådan ändring i förenämnda § 6 att i densamma stadgas, att granskning skall verkställas av mödrahjälpsnämnden, som har större förutsättningar än länsstyrelsen att effektivt övervaka barnavårdsnämnderna. Efter granskningens verkställande bör mödrahjälpsnämnden inom viss föreskriven tid översända handlingarna till länsstyrelsen, som har att kontrollera att odisponerade belopp återlevereras till länsstyrelsen. Därjämte bör i paragrafen intagas en föreskrift om att länsstyrelsen skall inom viss tid översända redovisningarna till riksräkenskapsverket.

Slutligen vill länsstyrelsen tillstyrka revisorernas förslag att, för vinnande av kontroll över moderskapspenningens användning och uppnående av att densamma närmare anpassas efter behovsprincipen, denna hjälpform inarbetas i mödrahjälpen.

Halmstads slott i landskontoret den 19 januari 1940.

På länsstyrelsens vägnar:

BIRGER KARLBERG. PER KJELLMAN.

Bilaga.

Till länsstyrelsen i Hallands län.

På grund av genom länsstyrelsens remiss den 2 innevarande januari erhållen anmodan att avgiva yttrande över vad riksdagens herrar revisorer i sin berättelse den 15 december 1939 yttrat rörande mödrahjälpsnämnderna och deras verksamhet får mödrahjälpsnämnden i Hallands läns landstingsområde anföra följande.

De av statsrevisorerna gjorda påpekandena och framställda anmärkningarna rörande sammanträdenas antal inom vissa landstingsområden, rese- och traktamentsersättningar till ledamöter i mödrahjälpsnämnder, nämndsprotokollens avfattning m. m. synas icke drabba denna mödrahjälpsnämnd. Under hela den tid, nämnden hittills varit i verksamhet, har utöver de i författningen föreskrivna sammanträdena en gång i månaden förekommit blott ett enda sammanträde, vilket påkallats dels av stor anhopning av ansökningar om mödrahjälp och dels av nämndsbeslut att sammankalla barnavårdsnämnderna inom viss del av länet till en informationssammankomst i samband med mödrahjälpsnämndens eget sammanträde. Vidare hava, med undantag av 3 sammanträden, som förlagts till olika platser i länet i samband med dylika informationssammankomster med barnavårdsnämnder inom länets olika delar, alla sammanträden med nämnden hållits i länsresidensstaden, där förutom ordföranden en ledamot av nämnden är bosatt. Slutligen har nämndens protokoll i mödrahjälpsärenden i överensstämmelse med nämndens beslut till ledning för såväl vederbörande barnavårdsnämnd som den sedermera kontrollerande statliga myndigheten städse klart och tydligt

utvisat den av nämnden beslutade fördelningen av det beviljade mödrahjälpsbeloppet på särskilda utgiftsändamål med angivande av särskilda delposter för varje särskilt utgiftsändamål.

Ej heller torde, åtminstone vid jämförelse med rikets övriga mödrahjälpsnämnder, anmärkning kunna drabba nämnden med avseende å den omfattning, i vilken mödrahjälp inom länet på grund av nämndens beslut kommit till användning. Statsrevisorerna hava själva framhållit att i av dem upprättade 2 särskilda siffersammanställningar angående inom särskilda områden utdelad hjälp m. m. de siffror äro av särskilt intresse, som angiva beviljade ansökningar i procent av antalet levande födda barn. Då det i nämnda sammanställningar redovisade medeltalet för år 1938 uppgår till 34.93 procent för riket i dess helhet, utgör procenttalet ifråga för Hallands läns vidkommande blott 20.76, vilket är absolut minimum för riket. För tiden $^{1}/_{1}$—$^{30}/_{6}$ 1939 äro resp. siffror 47.55 procent och 30.96 procent, vilken sistnämnda siffra är för landstingsområdenas vidkommande den näst lägsta. Ifråga om genomsnittligt belopp per beviljad ansökning har härvarande mödahjälpsnämnd hållit sig under genomsnittstalet för riket i dess helhet eller ligger närmare bestämt på platssiffran 10 från bottenplatsen räknat.

I ett avseende nödgas nämnden göra ett påpekande om en oriktig uppgift i berättelsen, då i den på sid. 7 intagna tablån över för expensbehov verkställda anordningar från socialstyrelsen uppgivits att till härvarande mödrahjälpsnämnd för budgetåret 1938/1939 utlämnats 1,000 kronor. Rätteligen har bekommits blott 200 kronor, vilket innebär, att nämnden uti ifrågavavarande avseende bland landstingsområdenas mödrahjälpsnämnder erhållit och förbrukat det lägsta beloppet.

Beträffande det sätt, varpå nämnden verkställt behovsprövningen, hänvisas till bilagda avskrift[1] av nämndens yttrande till socialstyrelsen på en av sagda styrelse anordnad frågeenquête.

Vidkommande de olika utgiftsändamål, vartill medel här anslagits, vill nämnden framhålla, att den ofta uttryckt den uppfattningen att beklädnadshjälp till modern synes vara en särskilt behjärtansvärd hjälpform, men vill ej bestrida, att mycket ofta medel anslagits jämväl till utrustning och kläder åt det nyfödda barnet, dock icke för inköp av barnvagnar, till vilket ändamål mera undantagsvis anslag utgått och i de flesta fall då allenast till i stad eller stadsliknande samhälle bosatta mödrar. Nämnden kan ansluta sig till statsrevisorernas tanke, att moderskapspenningen bör i en eller annan form inarbetas i mödrahjälpen.

Statsrevisorerna hava anmärkt, att allvarliga brister vidlåda framförallt övervakningen från barnavårdsnämndernas sida av mödrahjälpsmedlens användning ävensom dessa nämnders redovisningar. Mödrahjälpsnämnden kan efter tagen del av de i berättelsen lämnade exemplen icke bestrida, att allvarliga sådana brister förelegat och kanske ännu föreligga här och var, möjligen även i detta län, ehuru nämnden ofta och med skärpa framhållit för barnavårdsnämnderna nödvändigheten av att utöva personlig kontroll och att kunna medelst behöriga verifikationer styrka alla utbetalningar. Vid mödrahjälpsinstitutionens start och under dess första verksamhetstid var tillföljd av författningsbestämmelsernas allmänt hållna avfattning stor oklarhet rådande angående dessas rätta tillämpning, varför då, medan man ännu i viss mån måste pröva sig fram, många misstag säkerligen begingos, vilka man emellertid sedan både från mödrahjälpsnämndernas och barnavårdsnämndernas sida sökt undvika och för framtiden förebygga. I detta sammanhang måste nämnden framhålla, att det otvivelaktigt skulle i detta avseende för hela mödrahjälpsinstitutet varit och alltjämt vara till fördel om

[1] Ej här avtryckt.

lagstiftningen åt mödrahjälpsnämnderna överlåtit att taga befattning med granskningen av barnavårdsnämndernas redovisningar mera ingående än vad som lämpligen kan ske med tillgång allenast till de till mödrahjälpsnämnderna insända dagboksutdragen, vilka i avsaknad av därtill hörande räkningar och andra verifikationer äro tämligen intetsägande. För mödrahjälpsnämnderna skulle det vara en stor fördel och möjliggöra ett effektivt stödjande och tillrättaläggande av barnavårdsnämndernas arbete vid verkställighet av beslut i mödrahjälpsärenden, om åt dem uppdroges att vid sidan av länsstyrelsens granskning såsom en lokal kontrollmyndighet granska barnavårdsnämndernas redovisningar i dessa ärenden eller om åtminstone föreskreves, att bestyrkta avskrifter av verifikationerna skulle samtidigt med dagboksutdragen överlämnas. Möjligen borde redovisningsskyldighet kvartalsvis föreskrivas och omfatta alla ärenden, såväl avslutade som pågående, varigenom åtskilliga oriktigheter borde till allmän nytta kunna förebyggas.

Halmstad den 9 januari 1940.

På mödrahjälpsnämndens vägnar:

Hilding Kjellman.

Einar Restad.

Bilaga.

Cirkulär från mödrahjälpsnämnden till barnavårdsnämnderna i Hallands läns landstingsområde att föredragas vid sammanträde med barnavårdsnämnderna och delges nämndernas särskilda undersökare i mödrahjälpsärenden.

Vid de sammankomster för instruktion och utbytande av ömsesidiga uppfattningar rörande mödrahjälpen och dess handhavande, som på mödrahjälpsnämndens initiativ hållits på olika ställen i länet under förra delen av detta år, har från mödrahjälpsnämndens sida med eftertryck framhållits nödvändigheten av att mödrahjälpsnämndens bestämmelser om dispositionen av beviljad mödrahjälp i detalj iakttages. Samtidigt har inskärpts dels att mödrahjälpen är avsedd för mödrarna och i förekommande fall direkt eller indirekt för det nyfödda barnet — ej för vederbörande familj i dess helhet — dels ock nödvändigheten av att alla medelst beviljad mödrahjälp verkställda utgifter kunna verifieras med originala kvitton, som vid redovisningen till länsstyrelsen av ärendet skola biläggas dagboksutdraget. Även om efter nyssnämnda sammankomster en påtaglig förbättring i allmänhet kunnat spåras i barnavårdsnämndernas behandling av berörda angelägenheter, är dock icke allestädes inom länet härutinnan gott beställt. Det förekommer tyvärr ännu här och var att man redovisar beviljad mödrahjälp med kvitton enbart från mödrarna att de bekommit hjälpen. Möjligen hava de av blankettförlagen tillhandahållna kvittoblanketterna ingivit till den oriktiga föreställningen att detta redovisningssätt kan godtagas. Så är emellertid icke förhållandet. Barnavårdsnämndernas åliggande att *i detalj* kontrollera mödrahjälpens användande enligt av mödrahjälpsnämnden givna föreskrifter är klart och otvetydigt, och en sådan kontroll kan ej ske annorledes än om nämnden vid medlens disponerande direkt deltager. Denna kontrollskyldighet omfattar även skyldigheten tillse att vad som inköpes lämpar sig för

det avsedda ändamålet och att medlen ifråga icke åtgå till lyxinköp eller inköp av varukvantiteter, som avse att möta behov för andra än *modern,* eventuellt den nyfödde. Inköp av kläder få alltså icke avse andra familjemedlemmar och de inköpta artiklarna böra vara av god beskaffenhet men ej lyxbetonade. Likaledes böra matvaruinköp få ske blott genom anvisningar å affär, som uppgives av modern, och böra därvid anvisningarna begränsas till att avse »stärkande och för amningen viktiga livsmedel» till angivna kvantiteter per tidsperiod. Vad som här främst avses äro skyddsfödoämnena: frukt, mjölk, smör, ost, ägg, kött o. s. v., icke mjöl och gryn, tvättmedel etc. i stora kvantiteter, för att icke nämna tändstickor, kokkärl o. dyl. annat, som man stundom ser i redovisningarna förekomma.

Riksdagens revisorer hava i sin nu avgivna, i dagspressen delvis återgivna berättelse framhållit, att mödrahjälpen i stor utsträckning kommit till annan användning än vad vid dess tillkomst avsetts och givit en mångfald exempel på oriktigt disponerade mödrahjälpsmedel. Ansvaret härför lärer till avsevärd del falla på resp. barnavårdsnämnd, som tagit sin uppgift att kontrollera medlens användande alltför lätt.

I en för statsfinanserna särskilt ansvarsfylld tid erfordras i högre grad än eljest kraftanspänning av alla, som disponera allmänna medel, till möjliggörande av att anslagna medel, för vilket ändamål de än avsetts, komma till bästa och av myndigheterna förutsatt användning. Mödrahjälpsnämnden lägger därför ånyo barnavårdsnämnderna på hjärtat deras ansvar att beträffande utredningen av mödrahjälpsärenden framgå med största noggrannhet och icke tillstyrka mödrahjälp i annat än uppenbara fall eller till belopp, som icke kunna uppenbart försvaras, samt deras ansvarighet för den rätta verkställigheten av beslut i mödrahjälpsärenden.

Halmstad den 21 december 1939.

På mödrahjälpsnämndens vägnar:

Hilding Kjellman.

Einar Restad.

Länsstyrelsens i Göteborgs och Bohus län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 23, § 7.

Till Konungen.

I enlighet med föreskrift i nådig remiss den 30 december 1939 får länsstyrelsen härmed överlämna från mödrahjälpsnämnderna inom Göteborgs och Bohus län införskaffade yttranden över vad riksdagens revisorer anfört om tillämpningen av bestämmelserna angående mödrahjälp.

Länsstyrelsen vill till en början framhålla att återgivandet i revisorernas berättelse av den vid länsstyrelsens granskning av redovisningarna för detta län upprättade promemorian kommit att rikta pressens och allmänhetens ögon på förhållandena inom just detta län utan att anledning finnes att antaga att förhållandena här äro särskilt anmärkningsvärda. Tvärtom torde, såsom revisorerna även framhållit, anmärkningspromemorians iakttagelser i stort sett gälla hela landet.

Vad mödrahjälpsnämndernas organisationskostnader beträffar har länsstyrelsen inhämtat att sammanträdena med landstingsområdets mödrahjälpsnämnd endast i undantagsfall pågått kortare tid än 5 timmar, medan sammanträdena med Göteborgs stads mödrahjälpsnämnd varat i genomsnitt 3½ timma. En minskning i antalet sammanträden skulle möjligen kunna vinnas genom en förlängning av sammanträdestiden. För mödrahjälpsnämnden i landstingsområdet torde dock en förlängning knappast kunna ifrågasättas, då man måste taga hänsyn till att ledamöterna jämväl haft att resa till och från sammanträdesorten. I detta sammanhang förtjänar även uppmärksammas både vad mödrahjälpsnämnden i Göteborg anfört om behovet av täta sammanträden för ärendenas snabba avgörande samt att barnavårdsnämnden i Göteborg nödgats förskottera medel i fall, där mödrahjälpsnämnden ej hunnit fatta beslut. Det torde dock kunna ifrågasättas om ej behovet av snabbt avgörande kunde avhjälpas genom att ansökningarna på ett tidigare stadium ingåves till nämnden.

Vad resekostnaderna beträffar torde dessa för landstingsområdet få anses normala. För Göteborg avse de uteslutande kostnader för resa till sammanträde i Stockholm och hava enligt vad från mödrahjälpsnämnden upplyses, uppgått till endast cirka 220 kronor i stället för 659 kronor 30 öre, som angives i den av revisorerna upprättade tabellen.

Rörande den omfattning i vilken mödrahjälp kommit till användning saknar länsstyrelsen nödig kännedom om behandlade fall för att kunna yttra sig. Sammanställningen av antalet beviljade fall i förhållande till antalet födda barn visar emellertid variationer, som icke enbart kunna förklaras av de skiljaktiga ekonomiska förhållandena inom olika län utan även torde hava sin grund i olika tillämpning av bestämmelserna. Enligt länsstyrelsens förmenande skulle kravet på enhetlig behandling av alla ärenden tillgodoses genom att behovsprövningen på något sätt anknötes till inkomsten, dock med möjlighet för mödrahjälpsnämnden att i särskilda fall avvika från den fastställda normen.

Länsstyrelsen kan icke avvisa tanken, att den utgivna mödrahjälpen i många fall kommit att användas på ett mindre lyckligt sätt. De faktiska missförhållandena lära dock ej vara så stora, som av anmärkningspromemorian framgår. På grund av bristande föreskrifter i saken torde vederbörande till en början ej haft klart för sig att vid redovisningarna skulle fogas vederbörliga verifikationer; att sedan i efterhand skaffa verifikationer har säkerligen i många fall ställt sig svårt och torde i viss mån kunna förklara att i räkningarna kommit att upptagas utgiftsposter, som ej äro hänförliga till vad som avsetts med mödrahjälpen. Länsstyrelsen vill emellertid framhålla de stränga direktiv, som mödrahjälpsnämnden i Göteborg den 2 maj 1939 ansett sig böra utfärda och som återfinnes i bilaga till mödrahjälpsnämndens härvid fogade yttrande. Jämväl överlämnas en av länsstyrelsen den 8 maj 1939 utsänd promemoria avseende kontrollen över medlens användning samt redovisningen. Det är tydligt att dessa direktiv endast i ringa mån kunnat inverka på de granskade redovisningarna, som avse tiden fram till den 30 juni 1939. Länsstyrelsen anser sig emellertid hava grundad anledning förmoda att genom dessa anvisningar missförhållanden i framtiden i stor utsträckning skola förebyggas.

Slutligen må beträffande den granskning av ingivna rekvisitioner, som verkställes av länsstyrelserna, framhållas de svårigheter, som möta i sak för en länsstyrelse att avgöra, om mödrahjälpsnämnds beslut blivit rätt tillämpat. I många fall hava medlen använts på sådant sätt att endast mödrahjälpsnämnden själv torde kunna avgöra, om det varit i enlighet med beslutet. I andra fall åter kanske medlen använts på annat sätt än mödrahjälps-

nämnden avsett men dock på sådant sätt att nämnden skulle kunna sanktionera användningen. De anmärkningar, som i sådana fall måste bliva en följd av granskningen hos länsstyrelsen, skulle såsom sakligt omotiverade dock kunna undvikas, därest granskningen i stället verkställdes av mödrahjälpsnämnden. Länsstyrelsen vill understryka fördelen av att den beslutande myndigheten även kunde i detalj tillse, huru besluten verkställas. Samarbetet mellan mödrahjälpsnämnd och barnavårdsnämnd skulle säkerligen vinna på en sådan ordning. Länsstyrelsen önskar därför fästa uppmärksamheten på att ändamålsenligheten möjligen kan i hög grad tillgodoses genom att den ifrågavarande granskningen av barnavårdsnämnds redovisning överflyttas från länsstyrelsen till mödrahjälpsnämnden. Vid utfärdande av ändrade tillämpningsföreskrifter för barnavårds- och mödrahjälpsnämndernas handläggning av ärenden om mödrahjälp torde denna synpunkt förtjäna att beaktas.

Göteborg i landskontoret den 16 januari 1940.

Underdånigst

MALTE JACOBSSON.

BIRGER GILLNER.

Bilaga 1.

Till länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län.

I skrivelse den 3 januari 1940 har länsstyrelsen anmodat mödrahjälpsnämnden för Göteborgs stad att avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer i sin berättelse anfört beträffande mödrahjälpen.

Med återställande av remissakten får mödrahjälpsnämnden härmed anföra följande.

Revisorerna erinra till en början om att mödrahjälpsnämnden för Göteborgs stad under budgetåret 1938/39 hållit 38 sammanträden och göra härvidlag den iakttagelsen, att mödrahjälpsnämnder med väsentligt större antal avgjorda ärenden kunnat avverka dessa på betydligt färre sammanträden. Härtill vill mödrahjälpsnämnden för sin del framhålla, att nämnden ansett det oundgängligen nödvändigt att sammanträda så ofta som skett, detta bl. a. därför att de hjälpsökande icke onödigtvis skolat behöva gå i väntan på hjälpens erhållande. Det oaktat har — med den sammanträdesordning, som tillämpats — barnavårdsnämnden i Göteborg i ett flertal fall funnit sig föranlåten att, innan mödrahjälpsnämnden fattat beslut i ärendet, bispringa den hjälpsökande genom förskottering av stadens medel. Nämnden anser dock att ett sådant förfaringssätt icke kan påfordras av staden i större utsträckning än som hittills skett. Nämnden vill även erinra om att själva författningsbestämmelserna lämna ett visst stöd för uppfattningen om minsta möjliga tidsutdräkt emellan sammanträdena.

Föreskrifter om ärendenas skyndsamma behandling återfinnas nämligen i § 6 Kungl. Maj:ts förordning om mödrahjälp och i 5 § Kungl. Maj:ts instruktion för mödrahjälpsnämnderna. I förstnämnda författningsrum stadgas att mödrahjälpsnämndens beslut skall ofördröjligen expedieras. Det andra författningsrummet innehåller den bestämmelsen att protokollet för varje sammanträde skall genast justeras.

Ett uppskjutande av sammanträdena måste givetvis ha till följd att handläggningen av ärendena fördröjes på ett sätt, som icke synes stå i full överensstämmelse med de av lagstiftaren i ovannämnda författningsbestämmelser givna föreskrifter om skyndsam expediering av ärendena.

I detta sammanhang vill nämnden jämväl framhålla, att det torde ligga i sakens natur, att principen om den fria behovsprövningen måste leda till att föredragningen av ärendena blir tidsödande, vilket i sin tur medför, att nämnden måste sammanträda ofta. En summarisk behandling av ärendena — blott och bart för att nedbringa sammanträdenas antal — anser nämnden vara ur alla synpunkter olycklig.

Det under budgetåret 1938/39 beviljade anslaget till expenser 1,500 kronor har för innevarande budgetår minskats till 1,300.

De kostnader, som under första verksamhetsåret voro förbundna med inköp av skåp, pärmar m. m., förekomma icke numera.

Beträffande revisorernas granskning av mödrahjälpen i dess förhållande till moderskapspenning får mödrahjälpsnämnden hänvisa till här i avskrift bifogade skrivelse den 10 oktober 1939 från nämnden till statens inspektör för fattigvård och barnavård, bil. A.[1]

För att i någon mån belysa hur mödrahjälpsnämnden i Göteborg bedriver sin verksamhet tillåter sig nämnden att överlämna i transumt en skrivelse från barnavårdsnämnden till länsstyrelsen den 13 oktober 1939, bil. B.[1]

I fråga om revisorernas allmänna uttalande, att de fått det bestämda intrycket, att flertalet mödrahjälpsnämnder alltför litet beaktat synpunkten av sparsamhet med det allmännas medel, vill nämnden för sin del allenast framhålla att mödrahjälpsnämnden — med bistånd av barnavårdsnämnden i Göteborgs stad — genom omsorgsfulla utredningar, genom en noggrann övervakning av medlens användning trott sig hava väl sörjt för såväl nödig sparsamhet med statens medel som ock för att mödrahjälpen skolat fylla sitt av lagstiftaren avsedda ändamål.

Vad särskilt barnavårdsnämnden beträffar har den enligt mödrahjälpsnämndens uppfattning nedlagt ett mycket fruktbart arbete på verksamhetens rätta bedrivande särskilt avseende utredningar, föreskrifter och kontroll. De uppgifter, som författningsbestämmelserna ålagt barnavårdsnämnden, ha givetvis icke kunnat fullgöras utan betydande anslag av medel från kommunens sida för täckande av de ingalunda blygsamma kostnader, som åsamkats för anställande av personal — ett flertal assistenter och skrivbiträden (häri icke inberäknat de barnavårdsmän, som verkställa utredningar i de fall, då barnet födes utom äktenskapet) — samt för hyrande av lokaler, bestående av fem rum. Barnavårdsnämndens sammanlagda administrationskostnader för mödrahjälpsverksamheten uppgingo under år 1939 till 28,122 kronor 27 öre.

Revisorernas berättelse, i vad den avser mödrahjälpen, utmynnar bl. a. i förslag om att klara och för nämnderna vägledande regler fastställas för hjälpens utbetalande. Förvisso skulle dylika regler vara önskvärda icke minst ur den synpunkten att härigenom kunde skapas en för riket enhetlig tillämpning av bestämmelserna i ämnet. Revisorernas berättelse visar ju oförtydbart de nu rådande bristerna i förevarande hänseende. Emellertid ha ju dylika direktiv icke helt saknats. Beträffande exempelvis hjälp till tandvård har socialstyrelsen utfärdat utförliga direktiv.

Då det sedan gäller frågan huru dessa regler skola utformas, torde olika möjligheter erbjuda sig. Revisorerna säga sig ifrågasätta, huruvida man borde frångå den nu tillämpade principen om oinskränkt individuell behovsprövning och vid tilldelande av mödrahjälp utgå från, att visst fixerat

[1] Ej här avtryckt.

beskattningsbart belopp annat än i undantagsfall utesluter hjälp. Erfarenheterna från de mödrahjälpsnämndsområden, där man tillämpat gränsdragning hava, så vitt revisorerna kunnat finna, talat för den här föreslagna lösningen.

Härvidlag vill mödrahjälpsnämnden bestämt avråda från att man slår in på den väg, som antydes av revisorerna. Nämnden hyser nämligen den åsikten, att de direktiv och regler, som må komma att utfärdas, icke böra erhålla en sådan gestaltning, att mödrahjälpsinstitutionens karaktär, manifesterad i den fria behovsprövningen, går förlorad. I principen om den fria behovsprövningen ligger nämligen enligt nämndens — och uppenbarligen även enligt lagstiftarens förmenande — själva styrkan och smidigheten vid mödrahjälpsinstitutionens praktiska utformning. Nämnden har i sin verksamhet funnit det synnerligen värdefullt att kunna behandla ansökningarna individuellt med oinskränkt hänsynstagande till omständigheterna i det enskilda fallet. Att binda utdelandet av hjälp vid vissa inkomstnormer förefaller nämnden vara olyckligt. Därest sådana regler skulle uppställas, måste undantagen med nödvändighet bli flera än reglerna. De i det enskilda fallet föreliggande omständigheterna, barnantal, sjukdom, arbetslöshet m. m. äro ock till sin natur så växlande och mångskiftande, att de svårligen låta sig inrymmas i författningsbestämmelser av tabellarisk natur. Däremot skulle en viss reglering av återhållande verkan kunna ske genom direktiv av innehåll exempelvis att till olika hjälpbehov finge i varje särskilt fall utanordnas ett visst maximerat belopp såsom för tandvård, kostförbättring, utrustning o. s. v., givetvis lämpligt avpassat efter olika dyrortsgrupper. Mödrahjälpsnämnden anser sålunda för sin del att principen om fri behovsprövning bör bibehållas. Helt annorlunda förhåller det sig med en lag av sådan natur som lagen om förskottering av underhållsbidrag till barn, vars grunder äro av sådan beskaffenhet, att bestämmelserna lämpligen kunnat givas en tabellarisk avfattning.

Beträffande revisorernas uttalande, att syftet med mödrahjälpen självfallet fordrar, att omhändertagande av asociala personer bör tillgodoses i annan ordning än med mödrahjälpsmedel, vill nämnden erinra om att vid den konferens, som under hösten 1938 hölls i Stockholm rörande mödrahjälpsnämndernas verksamhet på initiativ av mödrahjälpsnämnden för Göteborgs stad, till behandling upptogs frågan om i vad mån vid mödrahjälps beviljande böra beaktas hos modern eller eljest i barnets släkt förefintliga egenskaper av mer eller mindre utpräglad asocial natur. Nämnden ansluter sig i denna fråga helt till det av revisorerna gjorda uttalandet. I avsaknad av klara direktiv härutinnan har nämnden emellertid icke ansett sig helt böra utesluta personer, tillhörande denna kategori, från mödrahjälp utan i dylika fall inskränkt sig till en allmänt restriktiv tillämpning.

Göteborg den 9 januari 1940.

På mödrahjälpsnämndens vägnar:

Ernst Jungen.

Gustaf Hedqvist.

P. M. till samtliga barnavårdsnämnder i Göteborgs och Bohus län, angående användande och redovisning av mödrahjälpsmedel.

Jämlikt kungl. kungörelsen den 22 oktober 1937 (S. F. S. 848) med tillämpningsföreskrifter till förordningen den 11 juni 1937 (S. F. S. 339) om mödrahjälp har förordnats om verkställande av beslut om beviljad mödrahjälp samt om sättet för redovisning av dylika medel.

Barnavårdsnämnd, som har att verkställa beslut om mödrahjälp, skall föra dagbok över de åtgärder, som i varje ärende av nämnden vidtagas, samt de utbetalningar, som göras. Dagbok skall föras med särskilt upplägg för varje ärende och må utgöras av lösblad — eller kortsystem. Blanketter till dagbok kunna erhållas bland annat hos Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundets blankettexpedition, Drottninggatan 108, Stockholm, samt hos Landskommunernas blankett och bokförlag, Stockholm.

Barnavårdsnämnden har att årligen före den 1 mars och den 1 september till länsstyrelsen och mödrahjälpsnämnden insända utdrag ur dagboken över sådana ärenden, i vilka hjälpverksamheten avslutats under nästföregående kalenderhalvår. Om exempelvis sista utbetalningen i ett ärende verkställts under juni månad 1938 — alltså under halvåret $^{1}/_{1}$—$^{30}/_{6}$ 1938 — skall redovisning lämnas efter sistnämnda datum dock före den 1 september 1938. Om ärendet däremot avslutats under juli månad 1938, och således under halvåret $^{1}/_{7}$—$^{31}/_{12}$ 1938, skall redovisning ske först efter utgången av nämnda halvår, men före den 1 mars 1939.

De till länsstyrelsen insända dagboksutdragen skola åtföljas av vederbörliga verifikationer, som lämpligen böra ordnas och häftas vid respektive utdrag. Därest mödrahjälpen i något fall icke i sin helhet tagits i anspråk skall samtidigt till länsstyrelsen återlevereras sålunda odisponerat belopp.

Har mödrahjälpen utgivits i form av lån åligger det barnavårdsnämnden att tillse, att lånet inom föreskriven tid återbetalas. Återbetalningen skall ske till barnavårdsnämnden. Dylika belopp skola inlevereras till länsstyrelsen samtidigt som redovisning lämnas. Förteckning över eventuell återbetalning skall bifogas de dagboksutdrag, som tillställas mödrahjälpsnämnden.

Å dagboksutdrag bör antecknas numret å den paragraf i mödrahjälpsnämndens protokoll under vilket nämndens beslut återfinnes.

I 7 § i kungl. förordningen den 11 juni 1937 om mödrahjälp (nr 339) finnes stadgat, att det *åligger barnavårdsnämnden,* att verkställa beslut, varigenom mödrahjälp beviljats, ävensom *att vaka över, att hjälpen kommer till användning i enlighet med givna föreskrifter.* Länsstyrelsen vill särskilt fästa uppmärksamheten å vikten av att mödrahjälpsnämndens beslut i vad det avser sättet för användningen av de beviljade medlen kommer att noggrant efterföljas.

Medlen skola till sökandena utanordnas kontant endast i de fall då nämnden uttryckligen föreskrivit sådant tillvägagångssätt. Därest mödrahjälpsnämndens beslut innebär, att medel anvisats för ett bestämt ändamål, till exempel till kostförbättring, till utrustning åt moder och barn, till tandvård etc., får ej beloppet kontant utbetalas till den bidragsberättigade utan böra dessa naturaprestationer anskaffas genom barnavårdsnämndens förmedling. Barnavårdsnämnden kan därvid lämna sökanden anvisning för inköp av livsmedel och utrustningspersedlar etc. Räkningarna å utlämnade varor böra av vederbörande handlande tillställas barnavårdsnämnden, som efter granskning av däri upptagna poster likviderar desamma. Därvid måste ovillkorligen iakttagas, att betalning icke lämnas för varor, som uppenbar-

ligen icke äro att hänföra till kostförbättring eller utrustning åt moder och barn m. m. Av barnavårdsnämndernas hittills lämnade redovisningar framgår exmpelvis att på vissa håll kaffe för relativt stora belopp inköpts för erhållna mödrahjälpsmedel. Ett dylikt användande av mödrahjälpsmedlen torde stå i strid mot författningens syfte och barnavårdsnämnd torde böra räkna med att nödgas återbetala dylika belopp till statsverket. I fråga om rätta användandet av medel, som anslagits till kostförbättring och utrustning hänvisas för övrigt till mödrahjälpsnämndens för länet cirkulär härom. Däri meddelade råd och anvisningar skola noggrant iakttagas.

De sålunda godkända och betalda räkningarna skola bifogas redovisningen till länsstyrelsen. Därest mödrahjälpen helt eller delvis utgått i form av vård å sjukhus eller mödrahem skall räkning å vårdkostnaden jämväl bifogas. Därest medel anslagits till hemhjälp, skall räkning från den person som utfört hemhjälpen biläggas. Ett flertal barnavårdsnämnder hava vid de redovisningar som hittills avgivits underlåtit att bifoga dylika räkningar, utan allenast kvittenser från sökandena å emottagna belopp. Detta redovisningssätt måste anses otillfredsställande, då länsstyrelsen under sådana förhållanden icke kan erhålla önskad uppfattning om huru medlen i varje särskilt fall använts.

Vad ovan sagts ifråga om redovisning med räkningar gäller givetvis icke, som ovan framhållits, därest föreskrift lämnats att medlen skola utbetalas i kontanter.

Göteborg, i landskontoret, den 8 maj 1939.

LÄNSSTYRELSEN.

Bilaga 2.

Till länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län.

Anmodad att avgiva yttrande över anmärkningar rörande användandet av anslagen till mödrahjälp framställda av riksdagens revisorer får mödrahjälpsnämnden för Göteborgs och Bohus läns landstingsområde härmed vördsamt anföra följande:

Mödrahjälpsnämnden har vid beviljandet av mödrahjälp tillämpat gränsdragning, med hänsyn tagen till sökandens inkomster i förhållande till barnantal och dyrort. Mödrahjälp har icke beviljats, när utredningen givit vid handen, att det rört sig om uppenbart asociala personer. Beviljad hjälp har endast avsett ändamål ägnade att komma moder och barn till verklig nytta. I besluten ha angivits de belopp, som skulle användas för täckande av olika behov. De få undantag, som gjorts från denna regel, hava varit väl motiverade.

Mödrahjälpsnämnden har gjort sig underrättad om, huru beviljade medel använts genom att ordföranden vid ett besök å länsstyrelsen tagit del av inkomna redovisningar och härvid meddelat i vad mån nämndens intentioner och beslut icke blivit följda. Länsstyrelsen har sedermera i en promemoria, varav avskrift ingår i det av revisorerna författade aktstycket, gjort anmärkning i de fall, då mödrahjälpen icke utanordnats i enlighet med nämndens beslut samt har återfordrat oriktigt använda medel. Genom detta förfaringssätt har missbruk av mödrahjälpen kommit i dagen i Göteborgs och Bohus län, vars mödrahjälpsverksamhet synes ha kommit i skottlinjen

i särskilt hög grad vid den presskritik, som med anledning av revisorernas berättelse riktats mot verksamheten i allmänhet. Det är väl sannolikt, att missbruket varit lika stort på andra håll, där kontroll i så hög grad icke synes hava förekommit och icke minst i fall, där kontant understöd beviljats utan att någon som helst redovisning kommit till stånd.

Då såsom ovan antytts de anmärkningar, som framställts av riksdagens revisorer, icke synes drabba det sätt varpå mödrahjälpsnämnden i Göteborgs och Bohus län handhaft det uppdrag, som anförtrotts densamma, har nämnden icke något ytterligare att andraga.

Remisshandlingarna närslutas.

Svenshögen den 10 januari 1940.

Mödrahjälpsnämnden i Göteborgs och Bohus läns landstingsområde:
Enl. uppdrag

Erik Forsgren.
Ordförande.

Arthur Sandberg.
Sekreterare.

Länsstyrelsens i Älvsborgs län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 23, § 7.

Till Konungen.

Genom remiss den 30 december 1939 har länsstyrelsen anbefallts att, efter hörande av länets mödrahjälpsnämnd, avgiva utlåtande i anledning av riksdagens revisorers den 15 december 1939 avlämnade berättelse i vad angår anslagen till mödrahjälp. Med överlämnande av mödrahjälpsnämndens yttrande får länsstyrelsen för egen del anföra följande.

Revisorernas uppmärksamhet har väckts av det betydliga överskridandet av förslagsanslaget till mödrahjälp och det påvisade förhållandet, att hjälpen i vissa fall använts till ändamål, för vilka den ej varit avsedd. I den mån den statsfinansiella ställningen kräver en åtstramning av villkoren för lämnande av denna högst behjärtansvärda hjälp, kan och måste en sådan naturligtvis företagas. Men att hjälpen tagit den omfattning, som skett, behöver ej betyda, att behov ej förelegat. Tvärtom är sannolikt, att den ekonomiska ställningen för en avsevärd del av vårt folk ej är starkare, än att ett handtag av det allmänna är välbehövligt vid de extra krav, som en barnsbörd medför eller bör medföra. Av de mycket uppmärksammade fall, då den lämnade hjälpen kommit till obehörig användning, får ej heller dragas förhastade eller vittgående slutsatser. Ofullständig utredning har påtagligen i viss utsträckning förekommit från barnavårdsnämndernas sida och uteslutet är naturligtvis ej heller, att fall förekommit, då barnavårds- eller mödrahjälpsnämnd visat alltför stort tillmötesgående. Men sannolikheten talar för, att endast i sällsynta fall hjälp beviljats, då ej verkligt behov förelegat. När olämplig

användning av mödrahjälpen åter förekommit, har det verkliga behovet ej blivit tillgodosett. Den olämpliga användningen kan emellertid vara ett avsiktligt missbruk från vederbörandes sida, men den kan lika ofta vara ett utslag av en felaktig och missriktad, men på samma gång rörande självuppoffring. Det har ej tidigare förekommit, att en så relativt stor penningsumma ställts till en medellös barnaföderskas disposition. Vad är då naturligare — all upplysning till trots — än misstaget, att hon tror sig kunna disponera beloppet efter eget gottfinnande och att hon därmed söker bota det fattiga hemmets brister och även består familjen något, som skiljer sig från vardagens enahanda.

Huru som helst — motiven till missbruken må vara goda eller dåliga — man måste söka på lämpligt sätt förebygga dem. Därvidlag har man i främsta rummet att tänka på barnavårdsnämndernas arbete med mödrahjälpen. På barnavårdsnämndens utredning av det enskilda fallet (S. F. S. nr 329/1937 § 5) måste mödrahjälpsnämnden stödja sina beslut. Denna utrednings omsorgsfullhet och vederhäftighet är av grundläggande betydelse för hela verksamheten. Vidare tillkommer det barnavårdsnämnden att verkställa mödrahjälpsnämndens beslut och »att vaka över att hjälpen kommer till användning i enlighet med givna föreskrifter» (S. F. S. nr 339/1937 § 7). Det är således nya betydande och svåra arbetsuppgifter, som anförtrotts rikets barnavårdsnämnder. Att man ej kan beräkna att erhålla detta arbete kostnadsfritt vare sig det utföres av nämndsledamot eller anställd personal är påtagligt. Då mödrahjälpen är till stor fördel för kommunen, synes statsbidrag för ändamålet omotiverat. Något författningsenligt hinder synes ej heller föreligga för kommunen att för ändamålet ställa medel till barnavårdsnämndens förfogande. Ett påpekande av Kungl. Maj:t eller central myndighet att så bör ske, synes länsstyrelsen vara lämpligt.

Enligt tillämpningsföreskrifter till ovan omnämnda förordning om mödrahjälp (S. F. S. nr 848/1937 §§ 2 o. 8.) skall vederbörande barnavårdsnämnd föra dagbok över varje mödrahjälpsärende rörande åtgärd, varefter två gånger om året utdrag av dagboken skall tillställas såväl mödrahjälpsnämnden som länsstyrelsen. Det till länsstyrelsen insända utdraget skall »åtföljas av vederbörliga verifikationer i huvudskrift». Anser mödrahjälpsnämnd anledning finnas till sådan anmärkning mot barnavårdsnämnd, som kan leda till återbetalningskrav mot denna — nu förda dagböcker torde emellertid sällan göra detta — torde anmälan därom böra göras hos länsstyrelsen, som med ledning härav och egna iakttagelser från barnavårdsnämnden bör infordra vad i redovisningen brister.

För närvarande äro flertalet av de verifikationer, som insändas till länsstyrelsen, kvitton från modern eller hennes ombud på mottagna kontantbelopp. Gällande författning ger ej vid handen, att sådana verifikationer icke skola godtagas av länsstyrelsen.

Säkraste utvägen att förekomma missbruk är, att barnavårdsnämnden helt fördelar hjälpen in natura och insänder vederbörliga verifikationer till länsstyrelsen, som sedan har att med eventuella återbetalningskrav vända sig mot barnavårdsnämnden. Länsstyrelsen bör i tvivelaktiga fall härom samråda med mödrahjälpsnämnden eller underställa ärendet dess yttrande. Att avkräva mödrarna redovisning med verifikationer för mottagen kontanthjälp och sedan med återbetalningskrav vända sig mot dem bör ej förekomma. Hjälpen kan då bli en väg att stjälpa. Lämpligast torde vara att barnavårdsnämnderna tillämpa en mycket restriktiv kontanttilldelning vid sidan av naturahjälpen och göra kontanttilldelningen på eget ansvar med redovisning genom mödrarnas verifikationer å gjorda inköp och utlägg. Tillämpningsför-

ordningen bör kompletteras med bestämmelser om nu antydda förfaringssätt.

Revisorerna ha även gjort vissa erinringar i anledning av vid detta läns mödrahjälpsnämnd tillämpat arbetssätt. Länsstyrelsen vill till bemötande härav, dels åberopa mödrahjälpsnämndens eget bifogade yttrande, dels för egen del anföra följande.

Enligt instruktion för mödrahjälpsnämnd (S. F. S. 847/1937 § 4) må mödrahjälpsnämnd »efter inhämtat medgivande av socialstyrelsen antaga sekreterare». Kungl. Maj:t har således betraktat antagandet av sekreterare som en förmån för nämnden, som denna emellertid ej får använda sig utav utan medgivande av central myndighet. Revisorerna åter uttala som sin mening, att samtliga nämnder borde söka få använda sig av detta medgivande, varmed följer ett klander mot Kungl. Maj:t att ej ha gjort anställandet av sekreterare obligatoriskt. För flertalet av de av Kungl. Maj:t utsedda ordförandena i mödrahjälpsnämnderna torde på grund av deras arbetsbörda tillgången till sekreterare vara nödvändig. När emellertid i enstaka fall Kungl. Maj:ts val till ordförande fallit på person, som ägt tid, förmåga och lust att själv utföra sekreteraregöromålen, kan den intimare kännedom, som ordföranden härigenom vinner i nämndens alla arbetsdetaljer, påtagligen endast vara till fördel för nämndens arbete. Anordningen innebär dessutom en besparing. Revisorernas anmärkning synes länsstyrelsen därför obefogad.

Revisorerna ha vidare anmärkt på att länsstyrelsetjänstemän i rätt stor omfattning blivit utsedda till sekreterare. Naturligtvis bör det stå mödrahjälpsnämnd fritt att utse sekreterare bland socialt verksamma personer utom länsstyrelsen, där lämplig sådan person finnes att tillgå. Samtidigt vill emellertid länsstyrelsen framhålla, att styrelsen på grund av sin befattning med fattigvårds-, barnavårds- och ej minst mödrahjälpsärenden uppfattar det som en fördel för sitt arbete, om någon av dess tjänstemän erhåller den inblick i mödrahjälpsnämndens arbete, som sekreterareskapet skänker.

Revisorerna ha vidare i besparingssyfte anmärkt på sammanträdeskostnaderna för länets mödrahjälpsnämnd och anfört, att nämnden ej vid varje sammanträde avverkat lika många ärenden, som förekommit i vissa andra län. Enligt länsstyrelsens förmenande är ärendenas individuella handläggning av avgörande betydelse för att hjälpverksamheten skall fylla sitt ändamål. En sådan handläggning är givetvis mera tidsödande. Av revisorernas statistik framgår, att lämnat bidrag å beviljad ansökan i detta län ligger avsevärt under medeltalet för riket. Detta förhållande kan möjligen sammanhänga med nämndens kanske något mera tidskrävande, men omsorgsfulla handläggning av ärendena. Vad revisorerna lägger nämnden till last, kan därför enligt länsstyrelsens mening snarare vara en förtjänst.

I besparingssyfte anmärka revisorerna vidare på, att nämndens sammanträden i regel hållas i Göteborg. Nämnden har själv utförligt bemött denna anmärkning. Då frågan emellertid är av principiell betydelse, vill länsstyrelsen anföra följande. Vare sig Kungl. Maj:t, som nu är fallet, länsstyrelsen eller annan myndighet tillsätter en förtroendenämnd är det av vikt att olika delar av nämndens verksamhetsområde bli representerade. Likaledes är ofta nödvändigt att få med personer, som ej fritt kunna disponera sin tid. Det har då varit vanligt att genom ömsesidigt tillmötesgående mellan ordförande och nämndsledamöter sammanträdesort valts, som med hänsyn till sammanträdets tid på dagen och längd bäst passat nämnden i dess helhet, även om rese- och dagtraktamentskostnader för sammanträdet därigenom blivit något högre. Landstingets och frivilliga sammanslutningars nämnder och kommittéer i detta län ha av denna anledning ofta använt sig av Göteborg som

sammanträdesort. Det skulle vara beklagligt, om de statliga myndigheterna på grund av byråkratisk stelhet skulle förmenas möjligheten att, när så lämpar sig, ta hänsyn till dessa praktiska och humana synpunkter.

Vänersborg i landskontoret den 17 januari 1940.

Underdånigst

På länsstyrelsens vägnar:

CARL MALM. UNO HENTZ.
föredragande.

Bilaga.

Till revisorernas berättelse sid. 4 och Tabell 9.

Sammanställning av vissa uppgifter ur revisorernas berättelse sid. 4 och tabell 9 angående mödrahjälpsnämndens antal sammanträden inom nedannämnda län samt inom vårt grannlän Skaraborgs län jämte folkmängd.

	Folkmängd	Antal sammanträden	Antal ansökningar	Beviljade ansökningar	Understöd	Genomsnittligt belopp	Antal i % av levande födda
Stockholms stad	570,771	53	1,774	1,043	407,355	232.54	25.35
Västernorrlands län ..	278,548	50	2,830	2,654	517.574	195.01	59.75
Västerbottens län	217,740	46	2.846	2,711	658.655	242.94	62.89
Älvsborgs län	*325,857*	*38*	*1,513*	*1,456*	*241.155*	*165.62*	*31.60*
Göteborgs stad	275,753	38	1,412	1,300	248,071	190.82	32.17
Blekinge län	144,509	37	1,438	1,377	282,700	205.30	56.58
Skaraborgs län	237,691	24	1,579	1,288	321,169	211.71	44.50
			Medelsiffror för *hela landet*			199.92	34.93

Motsvarande siffror för första halvåret 1939 — tabell sid. 10 — visa motsvarande förhållanden.

Lägre belopp inom Älvsborgs län än medeltalen för hela landet och lägre än inom Skaraborgs län.

Till revisorernas berättelse sid. 4.

Revisorerna hava sålunda iakttagit, att mödrahjälpsnämnder med väsentligt större antal avgjorda ärenden kunnat »avverka» dessa på betydligt färre sammanträden.

Bland de av revisorerna uppräknade har Blekinge län haft det minsta antalet sammanträden. Jämför man siffrorna ovan från Blekinge med motsvarande från de övriga länen, visar den hastiga avverkningen att inom detta län med en befolkning som *ej är hälften* av Älvsborgs läns har lika många ansökningar — minus 79 — beviljats till ett totalbelopp som med 41,545 kronor *överstiger* Älvsborgs läns, till ett genomsnittligt belopp som med 39.69 *överstiger* Älvsborgs läns och med 24.98 överstiger procenttalet av levande födda barn inom Älvsborgs län.

Härav framgår den omständigheten att många ansökningar kunna »avverkas» på mindre antal sammanträden än i Älvsborgs län i och för sig icke inverkar förminskande på en mödrahjälpsnämnds bidragskostnader — snarare tvärtom.

Antal sammanträden i Älvsborgs län avhänger bl. a. och främst därav att nämndens medlemmar önska sin rätt och plikt likmätigt ta del av alla ansökningshandlingar och alla deras uppgifter för att därefter fatta beslut.

Där medlemmarna nöja sig med att endast få ett kortaste sammandrag av handlingarna och därefter utan diskussion godta även här förut uppgjort förslag till beslut, kan naturligtvis vida större antal ansökningar »avverkas» på mycket kortare tid. Mer än 200 landskommuners barnavårdsnämnders utredningar kunna likvisst både på grund av för mycket onödigt skrivande men mestadels på grund av allt för ofullständiga meddelanden kräva tid. Trots under åren tillsända cirkulärskrivelser med riktlinjer för dessa utredningar, anvisningar för kostförbättring att medsändas till varje sökande, liksom förteckning på vad som kan erhållas för ett spädbarns utstyrsel inom ramen av 55 kronor (av därför avsedd moderskapspenning) och uppmaning att söka få en behjärtad människa att särskilt ta hand om dessa ansökningar, enkannerligen *kontrollen över medlens användning enligt mödrahjälpsnämndens beslut.*

I mödrahjälpsnämndens sista cirkulärskrivelse (se bilaga 5 d)[1] anhåller nämnden att barnavårdsnämnderna behagade göra sina utredningar enligt medsända Sv. Fattigvårdsförbundets nya, av socialstyrelsen auktoriserade formulär. Säkerligen bli därigenom ansökningshandlingarna lättare att överblicka och mindre tidsödande. För närvarande har dessutom en barnavårdsnämnd — Borås — sitt alldeles egna formulär för ansökningshandlingar. Denna omständighet och deras därigenom ofta en smula onödiga mångordighet göra dess ansökningar till de mest tidskrävande av alla.

Det är dessutom ej blott ansökningar som under sammanträden skola avverkas. Nämnden har också skyldighet att samfällt genomgå och diskutera inkomna skrivelser och förfrågningar från socialstyrelsen, barnavårdsnämnder och enskilda.

Slutligen vill mödrahjälpsnämnden i denna punkt påminna om Kungl. Maj:ts instruktion för mödrahjälpsnämnderna — S. F. S. 847— § 2: Ansökningar om mödrahjälp skola av mödrahjälpsnämnd behandlas med största möjliga skyndsamhet.

Till revisorernas berättelse sid. 6.

»att traktamentsersättning utgått till ledamöter i mödrahjälpsnämnden i Älvsborgs län med betydligt större belopp än inom någon annan mödrahjälpsnämnd. Anledningen härtill torde i främsta rummet vara, att nämndens sammanträden hålits i Göteborg, trots att ingen av ledamöterna varit bosatt där. Enligt vad som från nämnden uppgivits för revisorerna skulle Göteborg hava valts till sammanträdesort, emedan en av mödrahjälpsnämndens ledamöter varit bosatt på ort med dåliga tågförbindelser med residensstaden. Vid av revisorerna verkställd undersökning har emellertid konstaterats att tågförbindelserna icke utgjort hinder för sammanträdenas förläggande till Vänersborg, varigenom kostnaderna kunnat avsevärt nedbringas.»

Mödrahjälpsnämndens första sammanträden ägde rum i Vänersborg under den tid av dagen som vållade dess medlemmar från Trollhättan och Borås minsta rubbningar i deras dagliga arbetsuppgifter. På särskild anhållan från nämndens medlem i Borås och efter samtal härom med hennes arbetschef, föreståndaren för socialvårdsbyrån, som uttalade samma önskemål, diskuterades möjligheten att förlägga sammanträdena till Göteborg i enlighet med andra länets nämndssammanträden ur samma synpunkter, även länsnykterhetsnämndens efter dess tillkomst.

[1] Ej här avtryckt.

Nämndens sammanträden ta en tid av minst tre — vanligen fem timmar, beroende på antalet ansökningar och övriga ärenden. För sammanträde i *Vänersborg* på förmiddagen måste medlem från Borås resa därifrån kl. 8.55 för att ej kunna vara hemma förrän kl. 10 på kvällen. Vid sammanträde på eftermiddagen, som för medlem även från Trollhättan var lämpligast för att ej för mycket av det dagliga arbetet skulle försummas, måste boråsaren vara borta över natten för att ändå ej kunna inträda i sitt arbete vid arbetstidens början följande morgon. Alltså: vid eftermiddagssammanträde i Vänersborg tillkommer ett natt-traktamente och ett halvt dagtraktamente för borås-medlem. Vid sammanträde i *Göteborg* ett dagtraktamente för medlem från Vänersborg. Av dessa skäl förlades sammanträdena tills vidare till Göteborg. När borås-medlems suppleant från Trollhättan tjänstgör, sammanträder nämnden i Vänersborg. Ordföranden slipper då att sitta flera timmar på tåg varje sammanträdesdag.

Till revisorernas berättelse sid. 6.

»Revisorerna vilja i förbigående ifrågasätta, om icke ett bibehållande av denna anordning kan äventyra ärendenas noggranna handläggning, i synnerhet inom mödrahjälpsnämnder med större arbetsbörda.»

För sekreterarens uppgifter fordras vissa kvalifikationer och tid. Erfarenhet inom socialhygieniskt arbete måste ha en viss gagnelig betydelse. Ordföranden, som utför dessa, är läkare, kallades till och arbetade som läkare vid Brännkyrka folkskolor, ett av Stockholms fattigaste skoldistrikt, i mer än tio år. Stockholms Folkskoledirektion anställde här sin *första skolsköterska.* Instruktion för skolsköterska utarbetades av dåvarande skolläkare och följes alltjämt. Sveriges — Nordens — första poliklinik för nervöst sjuka skolbarn, barn med nervösa rubbningar (psykopatiska barn) anordnades av Stockholms Folkskoledirektion under samma läkares ledning i Stockholm. Organiserade »Brännkyrke Mjölkdroppe» år 1913, från dess början, våra dagars *Barnavårdscentral.* Ordföranden disponerar fritt över sin tid.

Alla skrivelser och ansökningar äro genomgångna före varje sammanträde, nödiga och möjliga kompletteringar ha skett per post, telefon och muntligen och framläggas med förslag till svar och beslut. Sekreterare uppbär i arvode 1: — per ansökan och 20: — per sammanträde. Inom Älvsborgs län med dess 1,513 ansökningar och 38 sammanträden sålunda 2,273: —. Under budgetåret 1938/1939 slutbehandlades 2,057 ansökningar under 38 sammanträden. Särskild anställd sekreterare hade härför uppburit 2,817 kronor. Ordföranden tillerkändes 2,000 kronor. Sammanträdesarvode för sekreteraren bortföll. En besparing på 760 kronor.

Till revisorernas berättelse tabell sid. 7.

Mödrahjälpsnämnden har i expensmedel uppburit 1,780 kronor. Därav har återlämnats 308: 34. Medlens användning framgår av medföljande bilaga 1.[1] Alla utgifter ha med verifikationer i laga tid överlämnats till socialstyrelsen.

[1] Ej här avtryckt.

Länsstyrelsens i Skaraborgs län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 23, § 7.

Till Konungen.

Genom remiss den 30 december 1939 har länsstyrelsen i Skaraborgs län anbefallts att, efter hörande av inom länet verksam mödrahjälpsnämnd, avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer i remissen bifogad handling anfört beträffande anslagen till mödrahjälp.

I anledning härav får länsstyrelsen, som infordrat och här bifogar yttrande från mödrahjälpsnämnden i länet, anföra följande, därvid länsstyrelsen först vill beröra de frågor, som tillhöra landskansliets handläggning.

Vad revisorerna anfört angående mödrahjälpsnämndens organisation, synes länsstyrelsen vara bemött av mödrahjälpsnämnden. Såsom nämnden framhållit, torde det stöta på praktiska svårigheter att fast anställa viss person med uppdrag att sköta löpande ärenden. Med anledning därav och då nuvarande ordning, såvitt länsstyrelsen kunnat finna, fungerat tillfredsställande, synes revisorernas anmärkning i detta hänseende icke böra föranleda till någon åtgärd.

Beträffande de erinringar, som gjorts mot mödrahjälpsnämndens verksamhet såsom sådan och speciellt användandet av anslagna medel och beviljande av bidrag, synes det länsstyrelsen, som om dessa anmärkningar icke kunna anses hava avseende å verksamheten i detta län. Uppenbart är emellertid, att mödrahjälpsnämnderna i sin verksamhet böra sträva efter att på ett enhetligt och praktiskt sätt tillämpa givna föreskrifter och sålunda tillgodose syftemålet med bidragsverksamheten. Det förefaller därför, särskilt med hänsyn till förfarandet och tillämpningen i vissa andra län, lämpligt, att vissa normerande bestämmelser om verksamheten och kontroll över densamma utfärdas. Närmare utredning härutinnan synes länsstyrelsen vara önskvärd.

I avseende å landskontorets befattning med hithörande ärenden må följande anföras.

En förklaring till de jämförelsevis höga resekostnaderna beträffande mödrahjälpsnämnden här i länet är, att en av ledamöterna i nämnden är ledamot i riksdagen, varför vissa av dennes resor varit företagna från Stockholm till sammanträden i Mariestad.

Utbetalningen av mödrahjälpsmedlen är för landskontoret endast en verkställighetsåtgärd av mödrahjälpsnämndens beslut.

På grund av den ställning landskontoret härigenom intager liksom även på grund av barnavårdsnämndernas mellanställning emellan landskontoret och de understödsberättigade mödrarna äger landskontoret icke möjlighet att utöva den effektivare kontroll över handhavandet av de för mödrahjälpsnämndernas verksamhet anslagna medel, vilken är tillförsäkrad medelsförvaltning, underställd landskontorets normala kontrollutövning.

Det får antagas, att de friare former, som ansetts böra tillämpas under handhavandet av dessa medel, varit ägnade att i någon mån bereda jordmånen för den »understödstagaranda», som plägar tendera att växa fram, när en systematiskt genomförd kontroll får vika för ett mera personligt övervakande.

Det behöver emellertid ej påpekas, att medelsförvaltningen först och främst är beroende av vederbörandes samvetsgrannhet och allmänanda.

Mariestad å landskansliet och i landskontoret den 18 januari 1940.

Underdånigst
På länsstyrelsens vägnar:

G. LUNDAHL. ELIAS BRANDEL.

Bilaga.

Till Kungl. Maj:ts befallningshavande i Skaraborgs län.

Genom remiss den 2 januari 1940 har mödrahjälpsnämnden anmodats att avgiva utlåtande över riksdagens revisorers den 15 december 1939 avgivna berättelse rörande anslagen till mödrahjälp.

I anledning därav får mödrahjälpsnämnden anföra följande.

Mödrahjälpsnämnden vill till en början något uppehålla sig vid vad av revisorerna anförts rörande organisationskostnaderna.

Med hänsyn till det betydande antal ansökningar om mödrahjälp, som mödrahjälpsnämnden i Skaraborgs län haft att behandla, torde de i revisorernas berättelse upptagna organisationskostnaderna för nämndens verksamhet ingalunda kunna anses anmärkningsvärt höga och någon erinran beträffande dessa har ju ej heller framställts. Nämnden anser sig emellertid ändock böra omnämna, att av resekostnadsersättningarna ett belopp på cirka 300 kronor avser resor för nämndens samtliga ledamöter och sekreteraren för instruktionsmöten å fyra skilda platser i länet, vilka nämnden jämlikt Kungl. Maj:ts medgivande hållit för barnavårdsnämnderna. Beträffande expenskostnaderna vill mödrahjälpsnämnden framhålla, att dessa måste röna inverkan av det mycket stora antal barnavårdsnämnder, med vilka mödrahjälpsnämnden har att samarbeta. Av ifrågavarande expensanslag å 1,300 kronor utgjordes sålunda över 350 kronor av portokostnader. Givetvis är mödrahjälpsnämnden fullt införstådd med nödvändigheten att framför allt under nuvarande förhållanden hålla organisationskostnaden så långt nere som möjligt. Mödrahjälpsnämnden ser emellertid för sitt vidkommande icke någon annan möjlighet att minska dessa kostnader än genom den ganska diskutabla åtgärden att nedbringa antalet sammanträden, vilka för närvarande utgöra två i månaden. Mödrahjälpsnämnden överväger för närvarande en sådan åtgärd.

Revisorerna synas anse det mindre önskvärt, att sekreterareuppdragen innehavas som bisyssla av statliga eller kommunala befattningshavare. De hava emellertid icke givit någon antydan om hur de anse saken böra ordnas. Såvitt mödrahjälpsnämnden kan finna kunna dessa uppdrag näppeligen innehavas annat än som bisyssla — att anställa en person uteslutande för detta arbete bleve mångdubbelt dyrare — och för mödrahjälpsnämnden låter det sig svårligen göra att erhålla för uppdraget lämplig person på annat sätt än hittills. Det skulle kunna tänkas att ifrågavarande uppdrag infogades som ett åliggande för viss befattningshavare vid länsstyrelsen. En sådan anordning kan emellertid antagas medföra behov av ökad arbetskraft för länsstyrelserna.

Mödrahjälpsnämnden övergår därefter att behandla revisorernas redogörelse för mödrahjälpsverksamhetens utövande av mödrahjälpsnämnderna och de uttalanden vari berörda redogörelse utmynna, därvid mödrahjälpsnämnden till en början vill i korthet angiva de principer, efter vilka mödrahjälp av nämnden beviljas.

I stad bosatt sökande plägar icke beviljas mödrahjälp, om mannens inkomst överstiger 200 kronor i månaden, familjen icke tidigare har några barn och några särskilda förhållanden som i högre grad kunna anstränga ekonomin, exempelvis sjukdom, icke föreligga. För sökande, bosatt på landsbygden, är berörda maximibelopp cirka 20 kronor lägre. I den mån barnantalet är större eller särskilda förhållanden föreligga, har efter noggrann prövning i vart fall det inkomstmaximum, inom vilket mödrahjälpsnämnden anser sig kunna bevilja mödrahjälp, understundom höjts. Mödrahjälpsnämnden torde dock knappast någon gång hava beviljat mödrahjälp, då mannens månadsinkomst överstigit 250 kronor. Om sökandens man är jordbrukare, anser sig nämnden hava relativt ringa vägledning för hjälpbehovets bestämmande av mannens uppgivna inkomst. I sådana fall sker bedömandet närmast med stöd av uppgifterna rörande gårdens taxeringsvärde och areal, kreatursbesättningens storlek och skuldbördan. Sökande, vars man äger en gård, som till storleken överskrider ett s. k. familjejordbruk, plägar icke beviljas mödrahjälp, annat än möjligen i sådana fall där skuldbördan och ekonomin är särskilt tyngande eller barnskaran är stor. Är sökanden ogift tages hänsyn till såväl sökandens föräldrars som barnafaderns ekonomiska förhållanden. Överstiger föräldrarnas inkomst 225 à 250 kronor i månaden, beviljas endast undantagsvis mödrahjälp. Därest vederbörandes inkomst uppgår till ungefär det högsta belopp, inom vilket mödrahjälp anses böra beviljas, plägar mödrahjälp beviljas med 50 kronor eller därunder. I den mån inkomsten är mindre eller barnantalet större eller sjukdom eller andra särskilda förhållanden föreligga ökas bidraget. Till statarehustru, vars man har en inkomst av ungefär 60 kronor i månaden jämte stat och som icke har tidigare barn, plägar exempelvis mödrahjälp utgå med cirka 160 kronor. Därvid är emellertid att märka att mödrahjälpsnämnden beviljar högre bidrag än som av vederbörande barnavårdsnämnd föreslagits, allenast undantagsvis och då det finnes påtagligt, att den föreslagna hjälpen är för lågt beräknad. Högsta medgivna understöd beviljas endast då inkomsten är låg och barnantalet mycket stort eller då eljest på grund av långvarig sjukdom eller andra omständigheter hjälpbehovet är särskilt starkt framträdande. Därutöver vill mödrahjälpsnämnden understryka, att mödrahjälpsnämnden vid mödrahjälpens bestämmande givetvis fäster stort avseende vid de speciella omständigheterna i varje särskilt fall.

Det är mödrahjälpsnämndens bestämda uppfattning, att de av nämnden sålunda tillämpade principerna icke utsträcka mödrahjälpen till befolkningsgrupper, för vilka sådan hjälp icke behöver ifrågakomma. Mödrahjälpen avser ju icke att tillgodose de mest trängande behoven av föda, bostad och kläder, utan att bereda modern och det nyfödda barnet möjlighet att leva under så gynnsamma förhållanden, som under den kritiska tiden omkring nedkomsten, är särskilt önskvärt. Att halva antalet mödrar icke utan det allmännas hjälp kan beredas vila utom hemmet eller hemhjälp, mera stärkande kost och bättre klädesutrustning än vanligt, tandvård o. d., kan icke anses överraskande och orimligt. Det är att hoppas, att de betydande medel, som åtgå till mödrahjälpen, inom en icke avlägsen framtid skola visa sig hava varit även ur samhällsekonomisk synpunkt väl använda genom att medverka till skapande av ett friskare och starkare släkte med minskad barnadödlighet och sjuklighet.

Av revisorernas berättelse framgår emellertid, att mödrahjälpsnämnderna tillämpa olika principer för bedömande huruvida och under vilka förutsättningar mödrahjälp skall utgå. Önskvärt är givetvis om större enhetlighet i bedömandet kunde utan avsevärd olägenhet ernås. Med hänsyn till de många skiftande omständigheter, förutom den beskattningsbara inkomsten, till vilka skäligen bör tagas hänsyn vid prövning av föreliggande hjälpbehov ävensom med hänsyn till de olika förhållandena mellan olika län samt mellan stad, speciellt storstad, och landsbygd ställer sig mödrahjälpsnämnden betänksam mot att, såsom av revisorerna ifrågasatts, visst fixerat beskattningsbart belopp som regel skulle utesluta hjälp. En sådan anordning kan antagas medföra, att hjälp icke kan lämnas i många fall, då sådan varit påkallad, och att å andra sidan hjälp komme att lämnas även då sådan icke varit uppenbart erforderlig. Däremot torde enligt mödrahjälpsnämndens mening meddelandet av vissa för genomsnittsfall avsedda, icke bindande anvisningar på de ungefärliga belopp, som med hänsyn till familjens storlek kunna anses skäliga i olika inkomstlägen och dyrortsgrupper, kunna utan alltför stor olägenhet bidraga till åvägabringande av större enhetlighet i mödrahjälpsverksamheten.

Vid bedömande av behovet av mödrahjälp är mödrahjälpsnämnd i hög grad beroende av den utredning och det förslag, som framlagts av vederbörande barnavårdsnämnd. För undvikande av att mödrahjälp icke beviljas i andra fall än då sådan är erforderlig, är det angeläget, att alla på hjälpbehovet inverkande omständigheter upptagas i utredningarna och att barnavårdsnämnderna icke, såsom nog understundom sker, låta sina förslag influeras av önskan att tillföra den egna kommunen så mycket som möjligt av mödrahjälpsmedlen. Med hänsyn härtill och även för att öka barnavårdsnämndernas intresse av en tillfredsställande kontroll över andvändningen av beviljad mödrahjälp har den tanken framförts, om icke vederbörande kommun borde få vidkännas någon mindre del av beviljad mödrahjälp. Denna fråga tarvar emellertid belysning från olika sidor, och lärer ej kunna lösas utan efter allsidig utredning.

Det är givetvis angeläget att beviljad mödrahjälp användes för avhjälpande av utav havandeskapet eller barnsbörden föranlett behov, på sätt av vederbörande mödrahjälpsnämnd bestämts, samt att hjälpen användes endast för modern och det nyfödda barnet. Kontroll över att så sker åligger det ju barnavårdsnämnderna att utöva, och vikten av en tillfredsställande kontroll från barnavårdsnämndernas sida torde ligga i öppen dag. Å andra sidan kan mödrahjälpsnämnden dock icke underlåta framhålla, att kontrollen icke bör få ske på sådant sätt, att den kommer mödrahjälpen att kännas nedsättande och förödmjukande och därigenom motverkar mödrahjälpens syfte. Hur ingående kontrollen än är kan den också ändock bliva illusorisk då ju icke endast mödrahjälpen utan även familjens sedvanliga inkomster äro avsedda för moderns och barnets behov. Om berörda inkomster på grund av den beviljade mödrahjälpen undandragas modern och barnet, blir det således icke dessa utan familjen i övrigt, som i verkligheten få gagn av mödrahjälpen. Missbruk torde därför i enstaka fall vara ofrånkomliga inom mödrahjälpsverksamheten liksom på andra områden av den sociala hjälpverksamheten, men åtminstone inom Skaraborgs län torde fallen härav vara så sparsamma, att de måste hänföras till sällan förekommande undantag. Givetvis äro emellertid åtgärder, som kunna försvåra missbruk, synnerligen önskvärda. Till revisorernas förslag att för sådant ändamål införa en föreskrift därom, att i beslut om mödrahjälp skall angivas det belopp, som må användas för varje huvudsakligt behov, hjälpen avser att täcka, ställer sig dock mödrahjälpsnämnden betänksam. Mödrahjälpsnämnden har för sin

del ansett, att en dylik specifikation skulle onödigtvis försvåra hjälpens utnyttjande på det i den föreliggande situtationen bästa sättet. Om exempelvis sökande, som beviljats mödrahjälp till hemhjälp och klädesutrustning, finner sig vara i behov av hemhjälp under längre tid än som vid tiden för utredningen ansetts erforderlig, bör enligt mödrahjälpsnämndens mening mödrahjälpen kunna användas till ytterligare hemhjälp genom minskning av det belopp, som eljest stått till förfogande för anskaffande av klädesutrustning. Det är den hjälpbehövandes bästa och icke kontrollsynpunkter, som i första hand torde böra bestämma sättet för mödrahjälpens utgående. Med denna sin inställning har mödrahjälpsnämnden också, där så funnits lämpligt, medgivit att mödrahjälpen finge utbetalas kontant till sökanden.

De redovisningar, som för närvarande lämnas av barnavårdsnämnderna äro ofta ofullständiga och lämna icke klarhet om sättet för mödrahjälpens användande och övervakningens utövande. Mödrahjälpsnämnden har icke något att erinra mot att föreskrifter meddelas, som kunna föranleda, att redovisningarna bliva mera uttömmande.

Mariestad den 9 januari 1940.

För Skaraborgs läns mödrahjälpsnämnd:

Carl Mannerfelt.

Länsstyrelsens i Värmlands län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 23, § 7.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 30 december 1939 har länsstyrelsen anbefallts att avgiva underdånigt utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer anfört angående anslagen till mödrahjälp.

Med anledning härav får länsstyrelsen överlämna och för egen del åberopa innehållet i av mödrahjälpsnämnden i länet och e. länsbokhållaren Sten Neikter avgivna yttranden.

Karlstad i landskansliet den 27 januari 1940.

Underdånigst

På länsstyrelsens vägnar:

R. SUNDELIUS. K. HOLMBERG.

Bilaga 1.

Till länsstyrelsen i Värmlands län.

Med anledning av vad riksdagens revisorer i sin berättelse uttalat rörande anslagen till mödrahjälp vill mödrahjälpsnämnden i Värmlands län anföra följande.

Statsrevisorernas erinringar om mödrahjälpsnämndernas organisationskostnader, om antalet beviljade ansökningar i procent av antalet avgjorda ansökningar, och om det genomsnittliga beloppet per beviljad ansökning föranleder intet yttrande från mödrahjälpsnämndens sida. I samtliga dessa avseenden befinner sig Värmlands mödrahjälpsområde i närheten av riksmedeltalet. I fråga om antalet beviljade ansökningar i procent av antalet födda kommer Värmland, såsom revisorerna påvisa, i linje med nordligaste länen, alltså relativt högt. Att så sker är rätt naturligt, eftersom de ekonomiska förhållandena i de typiska skogsbygdsområdena äro rätt likartade, vartill kommer att den talrika skogsarbetarebefolkningen i Värmland har en lägre inkomststandard än i de övriga skogsprovinserna och att den likaledes talrika småbrukarebefolkningen på grund av den ytterligt långt drivna jorduppdelningen har en mycket låg inkomststandard.

Statsrevisorernas rikhaltiga exempelsamling på missbruk av mödrahjälp, vartill mödrahjälpsnämnder eller barnavårdsnämnder eller mödrar gjort sig skyldiga, ger icke heller anledning till något nämnvärt yttrande från mödrahjälpsnämnden i Värmlands län. Då statsrevisorerna icke uppgivit var dessa missbruk skulle ha försiggått, saknar mödrahjälpsnämnden möjlighet att yttra sig härutinnan. De anmärkta fallen äro på något enstaka undantag när okända för mödrahjälpsnämnden. Att missbruk förekommit, framförallt i början av mödrahjälpsverksamheten, synes emellertid nämnden vara dokumenterat. Därför är statsrevisorernas exempelsamling en hälsosam varning till sträng aktsamhet, även om å andra sidan en varning kan vara på sin plats mot överdriven generalisering av enstaka fall och mot förstoring av undantagsfallens ekonomiska betydelse.

Statsrevisorerna ge sitt erkännande åt mödrahjälpsnämndernas intresserade och noggranna arbete, men ha fått det intrycket, att mödrahjälpsnämnderna liksom barnavårdsnämnderna alltför litet beaktat nödvändigheten av sparsamhet med statens medel. Som ett belägg för denna uppfattning anföra statsrevisorerna med en viss förvåning, att under förra halvåret 1939 mödrarna till närmare hälften av alla levande födda barn erhållit mödrahjälp. Förvåningen blir mindre om man drar sig till minnes, att två tredjedelar av landets alla inkomsttagare befinna sig under 2,000 kronorsstrecket, och att, om man håller sig till Värmlands län, småbrukare-, skogsarbetare- och lantarbetarebefolkningen i de flesta fall knappast når upp till 1,000-kronorsstrecket eller föga däröver. Den detaljerade beskrivning av tillståndet i de individuella hemmen, som åstadkommits genom mödrahjälpsverksamheten, visar att bakom folkhemmets vackra fasad alltjämnt döljer sig en fattigdom och ett elände av mer upprörande omfattning än man kunnat förmoda. För mödrahjälpsnämndernas utmätande av mödrahjälpen ha barnavårdsnämndernas undersökning om hjälpbehovet och därpå grundade förslag varit den givna utgångspunkten. Då mödrahjälpsnämnderna saknat personlig kännedom om de individuella fallen, ha de naturligen icke kunnat underlåta att ta väsentlig hänsyn till barnavårdsnämndernas förundersökning. I ytterst få undantagsfall har mödrahjälpsnämnden i Värmland beslutat högre belopp än vederbörande barnavårdsnämnd föreslagit. Men i ett mycket stort antal fall har mödrahjälpsnämnden sänkt de föreslagna belop-

pen. Antalet förslag från barnavårdsnämnderna, som på detta sätt av mödrahjälpsnämnden korrigerats nedåt, torde uppgå till åtminstone 25—30 %. Detta synes icke vittna om bristande sinne hos mödrahjälpsnämnden för sparsamhetens betydelse.

I sina förslag till åstadkommande av en bättre tingens ordning ifrågasätta statsrevisorerna, huruvida man icke borde frångå den nu tillämpade principen om oinskränkt individuell behovsprövning och i stället stadga, att ett visst beskattningsbart belopp uteslöte tilldelande av mödrahjälp, annat än i undantagsfall. Mödrahjälpsnämnden avstyrker detta förslag. Ett stelt och obligatoriskt bindande system med fixa inkomstgränser skulle helt visst i praktiken verka mera godtyckligt och orättfärdigt än den nuvarande visserligen något osäkra individuella behovsprövningen, där den personliga kunskapen om det levande livets otaliga variationer kan komma till sin rätt. Möjligen kan man tänka sig vissa allmänna riktlinjer, dock icke obligatoriskt bindande, i det syfte statsrevisorerna angivit. I den riktningen har mödrahjälpsnämnden uttalat sig i skrivelse till socialstyrelsen. Men mödrahjälpsnämnden befarar, att mycket stora praktiska svårigheter skola resa sig mot ett försök att i vårt stora land med högst olika lönestandard och levnadsstandard inom olika yrken och landsdelar fixera de maximala beskattningsbara beloppen på ett över hela riket något så när rättvist sätt, ens i form av allmänna direktiv.

Mödrahjälpsnämnden instämmer i statsrevisorernas uppfattning, att i mödrahjälpsbestämmelserna bör klart sägas ut att mödrahjälp icke må tillkomma uppenbart asociala personer. Likaledes instämmer nämnden i statsrevisorernas förslag, att moderskapspenningen inarbetas i mödrahjälpen. I likhet med revisorerna har nämnden trott sig förmärka, att moderskapspenningen ofta använts till andra ändamål än de avsedda. Ävenledes vill mödrahjälpsnämnden understödja statsrevisorernas önskemål, att bestämmelser utfärdas, varigenom en klarare gränsdragning kan ske mellan fattigvårdens och mödrahjälpens hjälpformer.

Statsrevisorerna hemställa om en föreskrift, att i mödrahjälpsnämndernas beslut om mödrahjälp städse skall angivas det belopp, som må användas för varje huvudsakligt behov, hjälpen avser att täcka. Mödrahjälpsnämnden i Värmland tillstyrker en sådan föreskrift. För sin del har nämnden alltid klart angivit det belopp, som bör utgå för varje behov. Emedan statsrevisorerna funnit allvarliga brister vidlåda barnavårdsnämndernas övervakning av mödrahjälpsmedlens användning ävensom dessa nämnders redovisningar, ha de ansett det nödvändigt, att föreskrifter ofördröjligen utfärdas, vilka reglera barnavårdsnämndernas skyldigheter i fråga om mödrahjälpen. I sin dubbla egenskap av kommunala organ och förmedlare av den statliga mödrahjälpen ha otvivelaktigt många barnavårdsnämnder fallit för den närliggande frestelsen att mera se på kommunens än på statens intressen. Särskilt under mödrahjälpsverksamhetens första, mera experimentella skede funnos icke sällan starka skäl för misstanken, att en och annan barnavårdsnämnd utan närmare behovsprövning föreslog mödrahjälp till maximibelopp, tydligen i den meningen att det icke var så noga med kostnaderna, eftersom staten och icke kommunen betalade. Mödrahjälpsnämnden i Värmlands län har av denna anledning gång efter annan uppmanat barnavårdsnämnderna att icke föreslå hjälpbelopp med prutmån utan noga hålla sig till det faktiska behovet samt att även omsorgsfullt kontrollera att mödrahjälpen verkligen användes i överensstämmelse med mödrahjälpsnämndens beslut. Ett i mars 1939 utfärdat cirkulär innehöll bl. a. en uppmaning i detta syfte. Och hösten 1939 utfärdade mödrahjälpsnämnden, emedan en del fall av slapp kontroll och bristfällig redovisning yppat sig, ett nytt, utförligt cir-

kulär, som allvarligt inskärpte barnavårdsnämndernas skyldighet att utöva noggrann kontroll över att medlen endast användes i enlighet med gällande bestämmelser och fattade beslut, och som gav detaljerade anvisningar rörande kontroll och redovisning. Statsrevisorernas yrkande på föreskrifter om barnavårdsnämndernas skyldigheter i fråga om kontroll och redovisning överensstämmer sålunda med mödrahjälpsnämndens erfarenheter och uppfattning.

Karlstad den 27 januari 1940.

För mödrahjälpsnämnden i Värmlands län:

Ivar Vennerström.
Ordförande.

Bilaga 2.

Till landskansliet i Värmlands län.

Genom skrivelse från landskansliet den 18 innevarande månad anmodad inkomma med yttrande rörande de erfarenheter, som jag gjort i avseende å tillämpningen av kungl. kungörelsen den 22 oktober 1937 med tillämpningsföreskrifter till förordningen den 11 juni 1937 om mödrahjälp, får jag härmed vördsamt anföra följande.

Enligt 6 § i ovannämnda kungörelse har barnavårdsnämnd att årligen före den 1 mars och den 1 september till länsstyrelsen och mödrahjälpsnämnden insända utdrag ur dagboken över sådana ärenden, i vilka hjälpverksamheten avslutats under sist föregående kalenderhalvår. Till länsstyrelsen insända utdrag skola åtföljas av vederbörliga verifikationer i huvudskrift. Samtidigt med denna redovisning skall barnavårdsnämnden till länsstyrelsen *dels* återleverera de till dess förfogande ställda medel, vilka icke helt tagits i anspråk, *dels ock* inleverera belopp, som under kalenderhalvåret återbetalats å utlämnade lån. Enligt nämnda bestämmelse torde åvila länsstyrelsen att granska inkomna redovisningshandlingar. Vid denna granskning har i första hand tillsetts att de medel, som ställts till barnavårdsnämndens förfogande, verkligen kommit vederbörande moder till godo. För utövande av denna kontroll har såsom ett oeftergivligt krav måst sättas, att vederbörliga verifikationer för samtliga utgifter bifogats redovisningen, som i många fall visat sig vara mindre tillfredsställande. I den mån så varit förhållandet ha redovisningshandlingarna antingen återsänts till barnavårdsnämnden för komplettering eller nämnden skriftligen eller per telefon anmodats insända felande verifikationer. I de flesta fall ha dessa utgjorts av kvitterade räkningar från vederbörande leverantörer. Därvid har uppställts som fordran, att dessa kvitton på något sätt utvisade, att varorna levererats till vederbörande moder, antingen så att räkningen utställts på henne eller av henne vederbörligen attesterats. En del nämnder ha emellertid bifogat allenast ett eller flera av modern undertecknade kvitton å direkt till henne utlämnade kontanta belopp. I dylika fall ha de flesta barnavårdsnämnderna, vilka i regel tillsports om anledningen härtill, upplyst antingen att specifika kvitton funnos hos nämnden inneliggande för att vid den kommunala revisionen tjäna som bevis för gjorda utbetalningar eller att nämnden visserligen utbetalt beloppen kontant till modern utan erhållande av underverifikationer men därefter

övervakat, att hennes inköp skett i enlighet med mödrahjälpsnämndens protokoll och anvisningar. I de enstaka fall, då kvitto bifogats ehuru detta varit undertecknat av den understödsberättigade moderns make eller någon gång barnavårdsmannen, dock utan att vederbörlig fullmakt bifogats, har, vanligen per telefon, erhållits den upplysningen, att så endast skett i de fall, då modern på grund av sjukdom varit förhindrad att själv lyfta understödet och nämnden med fullt förtroende kunnat lämna medlen till ombudet. I den mån avgiven förklaring visat sig mindre tillfredsställande, ha kompletterande handlingar infordrats.

I samband med granskningen ha barnavårdsnämnderna även kontrollerats så tillvida, att de verkligen avgivit redovisning för samtliga de mödrahjälpsärenden, i vilka medel ställts till deras förfogande, samt att redovisningen icke verkställts senare än ske bort. I ett par fall har redovisning alldeles uteblivit, helt enkelt beroende på att vederbörande ordförande i nämnden icke haft vetskap om att redovisning skulle till länsstyrelsen ingivas. I ytterligare några fall har nämnden insänt dagboksutdrag allenast till endera länsstyrelsen eller mödrahjälpsnämnden men icke haft kännedom om att dylikt utdrag skulle insändas till bådadera. Dylika brister i barnavårdsnämndernas författningskännedom torde numera vara avhjälpta.

Barnavårdsnämndernas insändande till länsstyrelsen av dagboksutdrag jämte verifikationer i original har i lagtexten betecknats såsom redovisning (6 § 2 st.). Det torde med anledning härav få anses uppenbart, att länsstyrelsen har att granska dessa i enlighet med här ovan avgivna redogörelse. Uttrycket redovisning torde däremot knappast kunna tolkas så vidsträckt, att häri kan inbegripas en skyldighet för länsstyrelsen att vid granskningen av redovisningarna även ingå i saklig prövning, huruvida barnavårdsnämnderna verkställt utbetalningarna i enlighet med den ändamålsenliga användning, som av mödrahjälpsnämnden föreskrivits. Någon direkt föreskrift härom saknas i lagtexten, under det att sådan finnes för barnavårdsnämnderna i 7 § kungl. förordningen om mödrahjälp särskilt angiven, nämligen att dessa ha att »vaka över att hjälpen kommer till användning i enlighet med givna föreskrifter». I 4 § ovannämnda kungörelse med tillämpningsföreskrifter till förordningen om mödrahjälp föreskrives, att därest sådana omständigheter inträffa, att mödrahjälp enligt barnavårdsnämndens mening bör lämnas i annan form eller på andra villkor än i beslutet föreskrivits, det åligger mödrahjälpsnämnden att besluta om den åtgärd, nämnden finner påkallad. Detta gäller närmast sådana fall, då medlen ännu icke utbetalats, men torde bestämmelsen även lämna mödrahjälpsnämnden befogenhet att på begäran av barnavårdsnämnden, därest denna redan disponerat medlen ehuru på annat sätt än föreskrivits, genom nytt beslut lämna sitt medgivande till barnavårdsnämndens åtgärd. Om denna möjlighet alltså står barnavårdsnämnden till buds och skyldighet för länsstyrelsen anses föreligga att sakligt pröva ingiven redovisning, torde det likväl få anses synnerligen tveksamt, huruvida länsstyrelsen i de fall, då ingiven redovisning befunnits i berörda avseende otillfredsställande, skulle kunna ålägga barnavårdsnämnden återbetalningsskyldighet, innan mödrahjälpsnämnden fattat ståndpunkt till den ändrade medelsdispositionen. Det torde överhuvud taget kunna ifrågasättas, huruvida länsstyrelsen ens därefter kan besluta om dylik återbetalning, innan föreskrifter utfärdats rörande barnavårdsnämndernas ansvar för utbetalningar i strid mot mödrahjälpsnämndens beslut i ärendet. Då lagtexten icke synes lämna full klarhet angående omfattningen av länsstyrelsens granskningsskyldighet, och möjlighet för länsstyrelsen att ålägga barnavårdsnämnden återbetalningsskyldighet icke heller synes förefinnas, torde närmare föreskrifter härom vara synnerligen önskvärda.

Beträffande slutligen de av mödrahjälpsnämnden beviljade lånen, saknas uttrycklig föreskrift för kontroll av de åtgärder, som barnavårdsnämnderna böra vidtaga för dessas indrivning. Enär mödrahjälpsnämnden icke synes hava möjlighet att utöva effektiv kontroll över verkställda inbetalningar på annat sätt än genom erhållande av uppgift härå från landskontoret, synes uttrycklig bestämmelse önskvärd, därest berörda kontroll skall anses åvila länsstyrelsen.

Karlstad i länsbokhållareexpeditionen den 20 januari 1940.

På tjänstens vägnar

Sten Neikter,
e. länsbokhållare.

Länsstyrelsens i Örebro län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 23, § 7.

Till Konungen.

Uti remissresolution den 30 december 1939 har länsstyrelsen anmodats att efter hörande av inom länet verksam mödrahjälpsnämnd avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer i sin den 15 december 1939 avgivna berättelse anfört rörande användandet av anslagen till mödrahjälp.

Till åtlydnad härav får länsstyrelsen härmed överlämna bilagda av mödrahjälpsnämnden för Örebro läns landstingsområde till länsstyrelsen avgivna yttrande och får länsstyrelsen såsom eget utlåtande i ärendet i underdånighet åberopa innehållet i nämnda yttrande samt därutöver allenast tillägga följande.

Det torde ankomma på länsstyrelserna att övervaka att barnavårdsnämnderna rätt handhava mödrahjälpsmedlen samt avgiva tillfredsställande redovisningar ävensom att verka för en riktig utveckling av barnavårdsnämndernas verksamhet i dessa avseenden genom att ingripa mot begångna felaktigheter. Detta har länsstyrelsen sökt iakttaga genom att — förutom i åtskilliga fall infordrade kompletteringar och förklaringar — antingen förplikta barnavårdsnämnderna att till statsverket återgälda belopp, som länsstyrelsen funnit vara felaktigt utgivna, eller ock i skrivelser till barnavårdsnämnderna framställa erinringar emot nämndernas handhavande av ärendena. Vidare fann länsstyrelsen efter slutförd granskning av redovisningarna för andra halvåret 1938 anledning att i cirkulärskrivelse till barnavårdsnämnderna giva samtliga nämnder del av vissa av länsstyrelsen påtalade missförhållanden. En avskrift av denna cirkulärskrivelse bifogas härjämte.

Av länsstyrelsen framställda anmärkningar och erinringar hava städse beaktats och länsstyrelsen kunde vid granskningen av redovisningarna för första halvåret 1939 konstatera en avsevärd förbättring i barnavårdsnämndernas handhavande av dessa ärenden. Under det att länsstyrelsen sålunda vid granskningen av ärendena för andra halvåret 1938 i 23 fall ålade 17 barnavårdsnämnder återbetalningsskyldighet samt i 13 fall framställde erinringar av skilda slag mot 8 nämnder, fann länsstyrelsen vid granskningen av ärendena för första halvåret 1939 allenast anledning att i 4 fall ålägga 3 barnavårdsnämnder återbetalningsskyldighet samt att i 14 fall framställa erin-

ringar mot 7 nämnder. Antalet för de båda halvåren redovisade ärenden utgjorde 308 respektive 355.

Örebro slott i landskontoret den 17 janauri 1940.

Underdånigst

BROR C. HASSELROT.

KJELL EDSTRÖM.

Bilaga.

Till länets samtliga barnavårdsnämnder.

Vid den verkställda granskningen av de redovisningar över av nämnderna handhavda mödrahjälpsärenden, vilka inkommit till länsstyrelsen under detta år, har länsstyrelsen i åtskilliga fall nödgats göra vissa erinringar, vilka länsstyrelsen funnit vara av sådan beskaffenhet att länsstyrelsen ansett dem böra komma till samtliga barnavårdsnämnders kännedom.

Sålunda har länsstyrelsen i några fall nödgats anmärka mot verkställda inköp av onödigt dyra klädespersedlar, särskilt kappor. Länsstyrelsen har visserligen icke för närvarande ansett sig kunna förelägga barnavårdsnämnderna någon återbetalningsskyldighet men har dock erinrat nämnderna om deras skyldighet att tillse, att lämnad mödrahjälp i enlighet med av mödrahjälpsnämnden givna föreskrifter användes på rätt sätt. Så kan icke anses ske genom inköp av klädespersedlar eller andra artiklar till onödigt höga priser.

Vidare hava några barnavårdsnämnder i sådana fall, där mödrahjälpsnämnden anslagit belopp för sängutrustning åt modern, medgivit inköp av dubbla uppsättningar täcken, filtar och madrasser. Då mödrahjälpen endast är avsedd för modern och hon ensam icke kan anses vara i behov av dubbla täcken eller madrasser, måste sådana inköp anses stå i strid mot syftet med hjälpen.

I några fall hava barnavårdsnämnderna till den vårdbehövande kontant utbetalat överskott som uppstått, sedan inköp i enlighet med mödrahjälpsnämndens beslut ägt rum. Länsstyrelsen vill erinra om 6 § i kungörelsen med tillämpningsföreskrifter till förordningen om mödrahjälp, där det heter: »Därest de till barnavårdsnämndens förfogande för ifrågavarande ärenden ställda medlen icke i sin helhet tagits i anspråk, skola samtidigt med redovisningen till länsstyrelsen återlevereras sålunda odisponerade belopp.»

I åtskilliga fall hava barnavårdsnämnderna icke strikt följt mödrahjälpsnämndernas beslut angående användande av mödrahjälp till inköp av kläder och sängutrustning eller dylikt utan låtit hjälpen användas för inköp av jämväl andra förnödenheter, t. ex. anslag till kläder åt modern jämväl för inköp av sängutrustning eller till kläder åt barnet eller tvärtom. Länsstyrelsen får i detta sammanhang erinra *dels* om 7 § i gällande förordning om mödrahjälp, däri det heter: »Det åligger barnavårdsnämnden att verkställa beslut, varigenom mödrahjälp beviljats, ävensom att vaka över, att hjälpen kommer till användning i enlighet med givna föreskrifter», *dels ock* om 4 § i tillämpningskungörelsen, som har följande lydelse: »Inträffa sådana omständigheter, att mödrahjälp, varom beslut meddelats, enligt barnavårdsnämndens mening ej bör vidare utgå eller bör lämnas i annan form eller på andra villkor än i

beslutet föreskrivits, åligger det barnavårdsnämnden att därom lämna meddelande till mödrahjälpsnämnden för den åtgärd mödrahjälpsnämnden finner påkallad.»

Örebro slott i landskontoret den 1 juli 1939.

BROR C. HASSELROT.

KJELL EDSTRÖM.

Bilaga.

Till länsstyrelsen i Örebro län.

Örebro läns mödrahjälpsnämnd får avgiva följande yttrande över till nämnden remitterat utdrag av riksdagens revisorers berättelse.

Den av revisorerna verkställda utredningen måste anses giva vid handen, att mödrahjälp på sina håll utgått i icke avsedd omfattning. Denna anmärkning kan, såsom av de åberopade sifferuppställningarna och jämväl revisorernas uttalande framgår, dock icke gälla Örebro län.

Nämnden kan emellertid icke dela revisorernas mening om orsaken till mödrahjälpens alltför stora utsträckning. Man kan rättvisligen icke, såsom revisorerna göra, lägga skulden å förordningens allmänt hållna och oklara avfattning. Det skulle enligt nämndens mening vara högst beklagligt, om man, såsom revisorerna förorda, frånginge principen om oinskränkt individuell behovsprövning och fixerade visst beskattningsbart belopp såsom gräns utom i särskilda undantagsfall. Förhållandena äro nämligen så olika i skilda trakter av landet och mellan olika yrkesgrupper, att detta icke låter sig praktiskt genomföra. Även inom samma yrke å samma ort och för familjer om lika antal medlemmar kan samma beskattningsbara inkomst ge högst olika levnadsstandard, beroende exempelvis på om det ena boet är nystartat och belastat med skulder för uppsättning.

Skall det, såsom torde hava varit statsmakternas mening vid förordningens antagande, vara möjligt att hjälpa i *alla* fall, då uppenbart behov föreligger, måste förordningens avfattning bli så allmänt hållen som riksdagen på Kungl. Maj:ts förslag antagit. Motsatsen skulle komma att leda till uteslutning på formella skäl av verkligt hjälpbehövande.

Nämnden förmenar för sin del, att grunden till den på sina håll för vida omfattningen är att söka i bristande utredning om behovet. Såsom bekant åligger det vederbörande barnavårdsnämnd att genom särskild person utreda behovet och på grund därav angiva förslag till mödrahjälpsnämnden. Det torde på sätt även revisorerna framhållit ligga i öppen dager, att barnavårdsnämnderna äro i viss mån obenägna för att avstyrka bidrag av statsmedel till en sockenbo och att därför även deras förslag till hjälp gärna kommer i överkant. De formulär, som skola för utredningen ifyllas, böra därför vara så uppställda, att sökanden själv liksom utredaren tvingas att lämna så utförliga sakuppgifter, att mödrahjälpsnämnden icke behöver lita till utredarens eller barnavårdsnämndens *omdöme* i behovsfrågan, utan själv kan på de lämnade uppgifterna bilda sig en uppfattning därom.

Hur fullständiga formulären än må göras är det dock i många fall nödvändigt att kontrollera och komplettera uppgifterna genom förfrågningar per telefon och i vissa fall, om tiden det medgiver, även genom personliga besök.

Undertecknad, Hasselrot, tillika ordförande i kungl. direktionen över allmänna barnhuset, anser sig i detta sammanhang böra meddela följande. Barnhuset lämnar till barnavårdsförbund i rikets alla län medel, bland annat, för avlönande av barnavårdsombud med uppgift, jämte mycket annat, att tillhandagå ensamställda mödrar, således en del av mödrahjälpsnämndernas klientel. Då mödrahjälpsnämnderna började sitt arbete, utsände barnhuset ett cirkulär, däri förklarades, att nämnderna kunde för utredning av ofullständiga ansökningar anlita barnavårdsombuden, vilka under sina resor i länet kunde av vederbörande barnavårdsnämnds ordförande eller eventuellt av sökanden själv inhämta upplysningar. I några nämnder hava dessa barnavårdsombud utsetts till sekreterare och, därest så i allmänhet skett, lärer mödrahjälpsnämnderna på grund av dessa ombuds nära samarbete med barnavårdsnämndernas ordförande och kännedom om barnavårdsförhållandena i länet kunnat få en god hjälp i utredningsarbetet.

I Örebro län är barnavårdsombudet av landstinget utsedd till ledamot i mödrahjälpsnämnden och hennes assistent sekreterare åt nämnden. Barnavårdsombudets expedition tjänstgör såsom sådan jämväl åt mödrahjälpsnämnden, dit all post inkommer och där alla förfrågningar besvaras. I alla ärenden uppsättes förslag av sekreteraren, varefter några dagar före sammanträdet alla ärenden cirkulera mellan ledamöterna för läsning. De kompletterande uppgifter, som med anledning därav kunna påfordras, införskaffas före sammanträdet, vadan ärendena då, med få undantag, äro i skick att omedelbart kunna avgöras. Den kännedom, som å barnavårdsombudets expedition finnes om länet i förevarande avseenden ävensom ombudets och assistentens möjligheter till inhämtande av upplysningar såväl från av dem i orten kända personer som ock vid personliga besök, har för mödrahjälpsnämnden varit av stort värde. Åtskilliga ärenden, som av handlingarna att döma förefallit böra bifallas, hava efter undersökning från barnavårdsombudets expedition befunnits vara av beskaffenhet att böra avslås. Särskilt vill nämnden påpeka betydelsen av att löneuppgifter, då de verka mindre tillförlitliga, kontrolleras hos arbetsgivaren.

Mödrahjälpsnämnden håller före att, därest utredningen sålunda i möjligaste mån kompletteras, behovsprövningen kan på ett från statens sida fullt tillförlitligt sätt verkställas utan ändring av förordningen, blott de i motiven givna direktiven följas.

Vad härefter angår revisorernas anmärkning å att mödrahjälp i »högst betydande omfattning» använts till förlossningskostnader och barnets första utrustning, så anser sig nämnden böra framhålla, att detta icke skett i Örebro län. I de få fall, då mödrahjälpsmedel anvisats för förlossningskostnad eller utrustning åt barnet, har nämnden fordrat utredning, visande att moderskapspenningen av särskilda omständigheter icke kunnat förslå härtill. Nämnden vill för sin del livligt tillstyrka revisorernas förslag, att även moderskapspenningen blir beroende å behovsprövning och framför allt att den utdelas på sådant sätt, att kontroll kan övas å dess användning.

Nämnden vill än vidare understryka vikten av att, såsom revisorerna påyrka, i beslut, varigenom mödrahjälp beviljas, angives det belopp, som må användas för varje huvudsakligt behov, hjälpen avser att täcka. Därutöver bör enligt nämndens mening för varje ändamål angivas, vad barnavårdsnämnden har att iakttaga för kontroll å att hjälpen kommer till avsett ändamål. Om så i allmänhet skett, skulle ej revisorerna kunnat finna så många fall, då olämpliga inköp förekommit. Då mödrahjälpsnämnden i Örebro län beviljar bidrag till kläder eller annan utrustning, föreskrives sålunda, att det skall åligga barnavårdsnämnden att i samråd med sökanden för hennes räk-

ning inköpa angivna förnödenheter av för ändamålet lämpligt slag och vaka över, att de komma till föreskriven användning.

Med anledning av revisorernas anmärkning mot inköp av handdukar och lakansväv tillåter sig mödrahjälpsnämnden framhålla, att revisorerna torde förbisett, att särskilt vid förlossning i hemmet, men även eljest, modern för skötsel av sig och barnet kräver tillgång på rena handdukar, lakan och linne. Saknas detta i ett hem, torde det vara bland de första behov som måste tillgodoses. Att därvid icke stort parti lakansväv behöver köpas är en annan sak.

Beträffande hemhjälp föreskriver mödrahjälpsnämnden i Örebro län att det skall åligga barnavårdsnämnden att till lämplig person för lämnad hjälp i hemmet under viss i beslutet angiven tid utbetala högst därför anslaget belopp. Därigenom förmenar mödrahjälpsnämnden, att säkerhet vinnes för att medlen komma till rätt användning. Revisorernas anmärkning å att hemhjälp utgått till sökandes systrar eller mor lärer icke få så fattas, att dylikt alltid skulle vara oriktigt. Om exempelvis en syster, som själv har avlönad plats, för någon tid lämnar denna för att biträda i en barnaföderskas hem, bör givetvis ersättning till systern kunna utgå i form av hemhjälp.

För att inackorderingsavgift för sökandes vistelse i föräldrahem skall kunna beviljas, har mödrahjälpsnämnden i Örebro län fordrat, i första hand att hemmet icke varit så ekonomiskt situerat, att hjälp avgiftsfritt bort lämnas, och än vidare att sökanden antingen haft egen bostad å annat håll, som hon på grund av havandeskapet lämnat, eller ock att hon väl förut bott i föräldrahemmet men betalt inackorderingsavgift, som hon på grund av havandeskapet och därmed förlorad anställning icke vidare förmått betala.

Även om, såsom revisorerna tillstyrka, det i författningen skulle givas en uttrycklig föreskrift om att kostförbättring endast må avse sökanden, torde säkerhet för att den icke tillgodokommer även annan familjemedlen ingalunda vinnas. Mödrahjälpsnämnden i Örebro län har trott sig, i den mån det är möjligt, vinna detta syfte genom *att* bevilja visst belopp »för kostförbättring till sökanden matvaror — smör, mjölk, ost, kött, fisk, ägg, grönsaker eller frukt — för .... kronor i veckan under .... veckor, räknat från och med den ....., dock allenast så länge sökanden ammade barnet» *samt att* än vidare i beslutet ålägga barnavårdsnämnden att »till sökanden för en eller högst två veckor i sänder i förskott kontant utbetala det för kostförbättring beviljade bidraget, dock att för utbetalning av varje belopp utom det första skulle erfordras, att sökanden med räkningar visade, att det föregående kontantbeloppet använts för inköp av matvaror av angivna slag».

Om på sätt ovan exemplifierats mödrahjälpsnämnd till beviljandet av medel även knyter föreskrifter för barnavårdsnämnden om hur användningen skall övervakas, blir den slutliga kontroll, som det åligger landskontoret, väsentligt lättare att utföra. De från länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län åberopade granskningspromemoriorna giva vid handen, att barnavårdsnämnderna där givits alltför fritt handlingssätt.

Vederbörande föredragande i härvarande länsstyrelse har i ett stort antal fall, under år 1938 i 33 av 149 redovisade mödrahjälpsärenden och under år 1939 i 88 av 663 redovisade ärenden, avfordrat barnavårdsnämnder kompletteringar och förklaringar över bristfällig redovisning. Tveksamma fall hava genomgåtts i samråd med nämnden. I fall, där barnavårdsnämnd funnits hava använt mödrahjälpsmedel i strid mot gällande bestämmelser eller mot nämndens beslut vid beviljandet, har länsstyrelsen ålagt barnavårdsnämnden att till länsstyrelsen återleverera oriktigt utbetalat belopp. Barnavårdsnämnd har i tre av dessa fall klagat till Kungl. Maj:t, som emellertid ogillat besvären

(utslag den 1 december 1939 på besvär av Axbergs sockens barnavårdsnämnd). På tillstyrkan av länsstyrelsen har Kungl. Maj:t i ett fall av nåd efterskänkt återbetalningsskyldigheten och därvid ersatt beloppet av femte huvudtitelns anslag till extra utgifter. Ehuruväl sålunda den av statsrevisorerna efterlysta ansvarigheten för barnavårdsnämnderna för oriktiga utbetalningar redan med nuvarande stadganden kunnat utkrävas, vill mödrahjälpsnämnden tillstyrka, att denna ansvarighet kommer till uttryck i författningen.

Örebro den 17 januari 1940.

På mödrahjälpsnämndens vägnar:

Bror C. Hasselrot.

Länsstyrelsens i Västmanlands län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 23, § 7.

Till Konungen.

Såsom infordrat utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer anfört rörande anslagen till mödrahjälp i sin den 15 december 1939 avgivna berättelse får länsstyrelsen med överlämnande av infordrat yttrande i saken från länets mödrahjälpsnämnd i underdånighet anföra följande.

Länsstyrelsen finner sig kunna instämma i de av statsrevisorerna gjorda uttalanden och framställda förslag i följande hänseenden, nämligen

att klara och för mödrahjälpsnämnderna vägledande regler böra fastställas för utdelandet av mödrahjälpen;

att mödrahjälpsinstitutet icke må komma till användning beträffande uppenbart asociala personer;

att uttrycklig föreskrift bör utfärdas av innebörd, att utrustning och kostförbättring endast må avse modern och i förstnämnda hänseende även det nyfödda barnet;

att föreskrift bör meddelas om att i beslut, varigenom mödrahjälp beviljas, skall angivas det belopp, som må användas för varje huvudsakligt behov, som hjälpen avser att täcka;

att föreskrifter böra lämnas vilka reglera barnavårdsnämndernas skyldigheter ifråga om övervakning från dessa nämnders sida av de beviljade medlens användning;

samt att det bör fastslås, att barnavårdsnämnderna böra vara ansvariga för sådana oriktiga och uppenbart olämpliga åtgärder, som innefatta ekonomiska förfoganden utanför ramen för bestämmelserna på området och i strid mot mödrahjälpsnämndens beslut i ärendet.

I likhet med mödrahjälpsnämnden i länet vill länsstyrelsen däremot uttala sig mot det av revisorerna ifrågasatta förfarandet att med frångående av principen om oinskränkt individuell behovsprövning utgå från, att visst fixerat beskattningsbart belopp annat än i undantagsfall bör utestänga från åtnjutande av mödrahjälp.

Utöver de av mödrahjälpsnämnden för dess ställningstagande anförda skäl, till vilka länsstyrelsen tillåter sig hänvisa, vill länsstyrelsen erinra om

penningens olika köpkraft å olika orter, vilken i varje fall skulle nödvändiggöra, att olika minimibelopp fastställdes för olika dyrortsgrupper.

Till förslaget om, att moderskapspenningen skulle inarbetas i mödrahjälpen ställer sig länsstyrelsen på skäl, som anförts av mödrahjälpsnämnden, till vilka torde få hänvisas, tveksam.

Uppenbart sinnesslöa personer synas liksom de uppenbart ascociala individerna böra vara uteslutna från mödrahjälpen.

Vad slutligen beträffar kostnaderna för mödrahjälpsnämndernas arbeten har länsstyrelsen frågat sig om icke möjligen dagarvoden samt rese- och traktamentsersättningarna till ledamöter och suppleanter för ledamöter i nämnderna kunde tåla någon nedsättning.

Västerås slott i landskontoret den 17 januari 1940.

Underdånigst

På länsstyrelsens vägnar:

AXEL RUDBERG. E. HOLMQVIST.

Bilaga.

Till Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västmanlands län.

Såsom infordrat yttrande över riksdagens revisorers berättelse den 15 december 1939 rörande mödrahjälpsverksamheten tiden $^{1}/_{1}$ 1938—$^{30}/_{6}$ 1939, får Västmanlands läns mödrahjälpsnämnd anföra.

Berättigade erinringar mot nämndens verksamhet i vad densamma återspeglas i revisorernas statistiska uppgifter torde näppeligen kunna göras. Nämnden har sökt att i görligaste mån med förverkligandet av mödrahjälpsförordningens syften förena största möjliga sparsamhet. I de fall dessa syften eventuellt icke blivit förverkligade eller den beviljade hjälpen icke kommit till behörig användning, har detta sin grund i förhållanden, varöver det icke varit nämnden möjligt att råda.

Beträffande vissa speciella erinringar i revisionsberättelsen, vill nämnden uttala följande.

Vad angår mödrahjälpens förhållande till moderskapspenningen, så är den senare i regel tillräcklig för täckandet av kostnaderna för förlossningsvården och barnets första utrustning med kläder, säng och sängkläder. I vissa fall kan den dock bliva otillräcklig för detta ändamål, på grund av långa och kostsamma resor till och från barnbördshuset eller längre tids vistelse å detsamma. Det kan därför bliva nödvändigt med anslag av mödrahjälpsmedel för hel eller delvis utrustning åt barnet. Såsom regel har i övervägande antal fall, då anslag härför kommit i fråga, hjälpen erhållit kompletterande karaktär.

I en del fall har det kunnat antagas, att moderskapspenningen icke kommit till avsedd användning. Nämnden ställer sig dock mycket tveksam till frågan om lämpligheten att inarbeta moderskapspenningen i mödrahjälpen, främst av den anledningen att ett stort antal mödrar, som icke äro behöriga till mödrahjälp, samtidigt med ansökan om moderskapspenning skulle frestas att jämväl söka mödrahjälp.

I fråga om mödrahjälpens förhållande till fattigvård, så har det i nämn-

dens verksamhet sällan förekommit att kvinna åtnjutit fattigvård, men väl enstaka fall, där familjen i övrigt åtnjutit understöd från fattigvården. Ur dessa båda förutsättningar har mödrahjälpen givetvis fått olika omfattning och karaktär. Då fattigvård utgått jämväl till sökanden, har mödrahjälpen självfallet endast beräknats såsom tillskott för ernående av en något bättre levnadsstandard för modern under havandeskapet och amningstiden. Det har sålunda i nämndens verksamhet icke förekommit några principiella svårigheter att draga gränsen mellan mödrahjälp och fattigvård.

Allt ifrån början av sin verksamhet, har nämnden funnit det mest ändamålsenligt, icke blott att angiva de hjälpformer, som i varje särskilt fall beviljats, utan jämväl fixerat det belopp, som finge användas för varje ändamål. Särskild av läkare uppgjord förteckning å lämpliga födoämnen bifogas varje protokollsutdrag angående beviljad hjälp. Nämnden har härigenom trott sig förebygga missbruk i görligaste mån. Ha sådana trots detta förekommit, bottna desamma i bristande efterlevnad och övervakning från barnavårdsnämndernas sida. Ytterligare åtgärder för att trygga bättre överensstämmelse mellan mödrahjälpsnämndens beslut och barnavårdsnämndernas verkställighet komma att vidtagas genom införande av ett enhetligt utanordnings- och kvittensförfarande.

I fråga om barnavårdsnämndernas redovisningar är nämnden medveten om, att åtskilliga brister vidlåda desamma. Rättelse härutinnan torde i viss utsträckning kunna ernås allt efter vunnen erfarenhet och lämnade anvisningar. Men likformighet i redovisningsförfarandet synes ändock böra åstadkommas genom åtgärd från central myndighet.

Revisorerna säga sig ha fått det bestämda intrycket att, även om nämndernas arbete från viss synpunkt förtjänar vitsord, flertalet nämnder allt för litet beaktat synpunkten av sparsamhet med det allmännas medel. Såsom inledningsvis antyddes har nämnden sökt att förena strävandet för en god utveckling av mödrahjälpen med en sund sparsamhet. Nämnden har emellertid att bygga sina beslut på utredningar, som icke blott äro ofullständiga utan även mången gång missvisande. Enstaka barnavårdsnämnder syfta till att utfå högsta möjliga hjälp i samtliga fall, även om behov av hjälp uppenbarligen icke föreligger. Självfallet möta här svårigheter att anpassa hjälpen i rätt relation till det faktiska hjälpbehovet, även om rätt omfattande kompletterande utredning verkställes. Det kan på grundvalen av dessa omständigheter icke kategoriskt bestridas, att nämnden icke alltid lyckats i sina strävanden i förevarande hänseende.

I syfte att uppnå effektiv sparsamhet och likformighet i hjälptilldelningen, ha revisorerna ifrågasatt, huruvida icke de nu tillämpade principerna om oinskränkt individuell behovsprövning borde frångås och vissa på förhand fastställda regler vid beviljande av mödrahjälp införas. Nämnden är emellertid av den bestämda uppfattningen, att den i förordningen givna möjligheten till individuell behovsprövning är av så fundamental betydelse, att den bör bibehållas i obeskuret skick. Fastställda regler baserade på inkomst- och förmögenhetsförhållanden kunna nämligen bl. a. lätt leda till schematisering och hjälpens fastlåsande vid vissa linjer. En sådan ordning torde för övrigt näppeligen befordra önskvärd sparsamhet, snarare tvärtom. För att mödrahjälpen skall kunna på rätt sätt fylla sin viktiga sociala uppgift, bör den sålunda i görligaste mån anpassas efter varje faktiskt föreliggande behov. I den mån erfarenhet vinnes på området, kan förutsättas en bättre anpassning härutinnan. Vad nu sagts behöver givetvis icke utesluta centralt givna, mera allmänt utformade regler och anvisningar till ledning vid utdelande av mödrahjälp.

I likhet med revisorerna är nämnden av den uppfattningen, att uppenbart asociala personer icke böra komma i åtnjutande av mödrahjälp. För en konsekvent tillämpning av denna princip, är det nödvändigt, att skyldighet stadgas för barnavårdsnämnderna, att i utredningarna tydligt uppgives att asocialitet föreligger. Samma princip bör tillämpas jämväl i fråga om uppenbart sinnesslöa personer.

Beträffande frågan om bestridande av kostnader för tandvård av mödrahjälpsmedel, anser nämnden denna hjälpform vara av betydelse i detta sammanhang, intill dess folktandvårdsorganisationen träder i funktion. Det kan dock ifrågasättas, huruvida tandvård bör utgå till kvinnor, som nått sådan ålder, att havandeskap är mindre vanligt. Vid beviljandet av hjälp till tandvård har nämnden alltid infordrat intyg om behovet samt kostnadsförslag å densamma.

Nämnden ställer sig obetingat på revisorernas sida beträffande uppfattningen att, vid beviljande av mödrahjälp, såväl de särskilda ändamålen som jämväl de belopp, som hänföra sig till varje ändamål, böra specifikt angivas. Denna ordning har nämnden tillämpat ända från början av sin verksamhet, främst i syfte att på ett betryggande sätt tillgodose mödrarnas och barnens rätt och bästa, men även för att därigenom skapa en så effektiv kontroll som möjligt.

Nämnden har även funnit lämpligt att i samma syfte meddela hjälpen in natura. Beträffande ogifta mödrar uppställes alltid det villkoret, att beviljad hjälp utgår endast så länge modern ammar sitt barn.

I fråga om barnavårdsnämndernas utredningar och övervakningar av beviljad mödrahjälp finnes åtskilligt övrigt att önska. Det synes därför av behovet påkallat, att tydligare föreskrifter beträffande barnavårdsnämndernas skyldigheter i förevarande hänseende utfärdas. Det är angeläget att mödrahjälpen handhaves på ett sådant sätt, att missbruk i görligaste mån uteslutes samt en så rättvis utdelning som möjligt åstadkommes.

Västerås den 12 januari 1940.

För Västmanlands läns mödrahjälpsnämnd:

Alb. Lundkvist.

Axel Norén.

Länsstyrelsens i Kopparbergs län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 23, § 7.

Till kungl. socialdepartementet.

Genom nådig remiss den 30 sistlidne december har länsstyrelsen anbefallts, att, efter hörande av länets mödrahjälpsnämnd, före den 19 januari 1940 till kungl. socialdepartementet inkomma med utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer i remissen bifogad handling anfört i fråga om anslagen till mödrahjälp.

Till åtlydnad härav får länsstyrelsen, med överlämnande av från länets

mödrahjälpsnämnd infordrat yttrande i ärendet, såsom eget utlåtande åberopa vad mödrahjälpsnämnden i sitt yttrande anfört.

Remisshandlingarna återgå.

Falun i landskansliet den 19 januari 1940.

På länsstyrelsens vägnar:

EMIL LINDSTRÖM. HARALD LINDELL.

Bilaga.

Till länsstyrelsen i Kopparbergs län.

Mödrahjälpsnämnden inom Kopparbergs län får härmed avgiva anbefallt yttrande i anledning av vad riksdagens revisorer i sin den 15 december 1939 avgivna berättelse anfört angående anslagen till mödrahjälp.

Till en början vill nämnden som allmänt omdöme om denna hjälpverksamhet uttala, att mödrahjälpen, enligt nämndens erfarenhet, är av mycket stor betydelse för lindrande av de svårigheter och ekonomiska bekymmer, som för fattiga eller ekonomiskt betryckta mödrar äro förenade med barnsbörden. Icke endast från hjälpbehövande mödrar utan även från kommunala förtroendemän, läkare, barnmorskor och enskilt socialt intresserade personer har uttalats att denna hjälpverksamhet är av verkligt behov påkallad.

Av de i statsrevisorernas yttrande intagna tabellerna med vissa statistiska uppgifter angående mödrahjälpen 1 januari—31 december 1938 och 1 januari—30 juni 1939 framgår, att det råder mycket stora skillnader i procenttalen mellan de olika mödrahjälpsnämnderna beträffande antalet beviljade ansökningar i procent av antalet levande födda barn. Som i berättelsen framhålles torde detta förhållande delvis bero på olika tolkning av mödrahjälpsförordningen och från varandra avvikande principer vid beviljande av mödrahjälp, men, enligt mödrahjälpsnämndens förmenande, torde den huvudsakliga anledningen vara den, att behovet bland dem, som erhålla mödrahjälp, är så avsevärt olika inom skilda delar av landet. Denna omständighet belyses vid en jämförelse mellan hjälpbehovet inom de olika kommunerna inom Kopparbergs län. I statsrevisorernas tabell angives att antalet beviljade ansökningar i % av antalet levande födda barn för hela länet under år 1938 utgjorde 23.2 %. Inom länets olika kommuner varierar dock detta procenttal i mycket hög grad beroende på befolkningens levnadsförhållanden. Som exempel kan anföras procenttalet för gifta barnaföderskor inom följande kommuner, som under 1938 erhållit mödrahjälp: *Städer och större industrisamhällen:* Avesta stad 6.1 %, Ludvika stad 9.3 %, Falu stad 10.1 %, Smedjebackens köping 11.8 %, Grangärde med Grängesberg 12.9 % samt Domnarvet 16.2 %. *Kommuner med småbönder och skogsarbetare:* Våmhus 35.7 %, Orsa 39.4 %, Venjan 40.0 %, Transtrand 42.1 %, Älvdalen 46.1 %, Särna 48.6 %.

Den skiftande uppfattning, som råder på olika orter och inom skilda befolkningsgrupper om vad som kan anses vara »uppenbart behov av understöd» måste även i detta sammanhang beaktas. Det kan icke heller förnekas, att de kommunala organen ofta äro mera frikostiga vid prövning av bidrags- och anslagsfrågor, då kostnaden icke skall täckas av kommunen. Denna på andra kommunala verksamhetsområden vunna erfarenhet

har otvivelaktigt sin tillämpning även å förevarande verksamhet. Med förordningens vaga formulering av direktiven för behovsprövningen är det förklarligt om direktiven av barnvårds- och mödrahjälpsnämnderna givits en mera vidsträckt tolkning än vad som av statsmakterna åsyftats och om i vissa fall understöd lämnats till sådana behov, som icke varit avsedda. Det skall icke förnekas att såväl barnavårds- som mödrahjälpsnämnderna i början av verksamheten voro famlande och behov förelegat av mera klara riktlinjer för arbetet. Sedan verksamheten numera fortgått under två år, hava dock dessa svårigheter i allmänhet övervunnits, och inom de skilda mödrahjälpsnämndernas verksamhetsområden har vägledande praxis utbildats. Detta förhållande utesluter dock icke att behov föreligger av normerande principer, vilket syftemål icke kan ernås på annat sätt än genom att vägledande regler fastställas av en central myndighet. Då mödrahjälpsnämnden tillstyrker statsrevisorernas förslag i detta avseende, vill nämnden samtidigt framhålla, att de förhållanden, som motivera hjälpbehovet, äro så skiftande bland de hjälpbehövande, att det är av vikt, om mödrahjälpen skall kunna fylla avsett ändamål, att mödrahjälpsnämndernas frihet att avväga behovet och besluta om hjälpens omfattning och art icke allt för starkt beskäres.

Statsrevisorerna ifrågasätta, huruvida icke vid prövning av ansökan om mödrahjälp visst fixerat beskattningsbart belopp annat än i undantagsfall borde utesluta från erhållande av hjälp. Som i yttrandet omnämnes, har mödrahjälpsnämnden tillämpat den regeln, att om icke särskilda skäl, t. ex. långvarig sjukdom i familjen, mannen varit eller är arbetslös, hustrun före nedkomsten haft lönearbete, förelegat, ha vissa inkomstgränser uteslutit från erhållande av mödrahjälp. Nämnden har därvid sökt komplettera sökandens inkomstuppgifter genom jämförelse med den för föregående år taxerade inkomsten. Enligt nämndens erfarenhet ha dessa inkomstgränser underlättat prövningen av inkomna ansökningar samt medverkat till en mera rättvis avvägning av hjälpen. En svårighet med att angiva viss beskattningsbar inkomst som fixerad gräns, är att den taxerade inkomsten avser ett föregående års inkomst, och sökandens eller makarnas ekonomiska förhållanden kunna vara helt förändrade, då frågan om mödrahjälp skall prövas. Mödrahjälpsnämnden, som visserligen funnit det vara ändamålsenligt att tillämpa vissa inkomstregler, anser dock att sökandens inkomst bör beräknas av nämnden med ledning av sökandens egen inkomstuppgift och de upplysningar, som barnavårdsnämnden kan lämna. I allmänhet kunna även taxeringsuppgifterna därvid vara en god ledning.

Statsrevisorerna framhålla, att mödrahjälp i stor omfattning använts för tillgodoseende av behov, vilka rätteligen bort ankomma på fattigvården att avhjälpa. Principiellt borde dessa tvenne hjälpformer icke samtidigt komma i tillämpning, men en sådan regel är i praktiken omöjlig att tillämpa. En gift kvinna med flera minderåriga barn söker mödrahjälp. Familjen är fattig och mannen är måhända sjuklig eller vanför, varför familjen under flera år erhållit månatlig hjälp från fattigvården. I ett sådant fall är mödrahjälp av större behov än eljest. Den omständigheten att en familj är så fattig, att den behöver ständig hjälp av fattigvården för sin försörjning, kan icke få utgöra anledning till att en säkerligen både dåligt klädd och undernärd hustru skulle gå miste om mödrahjälp. Enligt motiven till förordningen skulle i ett sådant fall fattigvården till familjen minskas i den mån densamma avsåg hjälp till hustrun. Denna regel medförde ett omotiverat lättande av kommunens fattigvårdskostnader. Mödrahjälpsnämnden i Kopparbergs län har alltifrån verksamhetens början tillämpat den regeln, att då fattigvård förut utgår till modern eller till familjen, mödra-

hjälpens storlek avpassats med hänsyn till att fattigvård fortfarande kommer att utgå och i beslutet har intagits det förbehåll att mödrahjälp utgår endast under förutsättning att, om icke av annan anledning fattigvårdsbehovet förändrats, någon minskning av den utgående fattigvården icke får ske.

Statsrevisorerna påpeka att mödrahjälpsmedel i högst betydlig omfattning använts till förlossningskostnader och barnets första utrustning och det synes revisorerna som om moderskapspenningen borde inarbetas i mödrahjälpen. Det stora flertalet gifta barnaföderskor tillhöra icke sjukkassa — antalet gifta kvinnor, som under 1938 inom Kopparbergs län erhöllo mödrahjälp, uppgick till 514, av dessa voro endast 71 sjukkassemedlemmar — och erhålla sålunda i moderskapspenning endast 75 kronor. En gift kvinna med minderåriga barn, som icke har hembiträde eller vuxna döttrar, är vid förlossningen och under en tid därefter nödsakad att avlöna särskild hjälp för skötseln av hemmet. Moderskapspenningen räcker i många fall icke till de extra kostnader, som äro förenade med förlossning och barnets första utrustning samt till avlöning och kost till i hemmet anlitad hjälp. Det bör vidare erinras om att barnaföderskor, bosatta inom glest befolkade och vidsträckta kommuner, ofta genom de långa avstånden till barnmorska eller förlossningsanstalt hava betydande kostnader för resor. Enligt mödrahjälpsnämndens mening är det därför i vissa fall väl motiverat att mödrahjälp utgår för dessa ändamål. Nämnden anser att det skulle vara synnerligen olyckligt om moderskapspenningen och mödrahjälpen sammansloges till en hjälpform. Därigenom skulle de barnaföderskor, som nu erhålla moderskapspenning men icke mödrahjälp, berövas denna för många mödrar mycket behövliga hjälp. Dessa mödrar skulle för erhållande av moderskapspenning sammanföras med mödrahjälpsnämndens klientel. Detta skulle utan tvivel komma att medföra, att kretsen av dem, som nu ansöka om mödrahjälp, komme att väsentligt ökas.

Enligt nämndens mening kunna icke berättigade anmärkningar göras mot att ersättning för vårdkostnad av mödrahjälpsmedel utgår i vissa fall till barnaföderskas systrar eller moder och då det gäller ogifta mödrar till den hjälpberättigades föräldrar eller andra anhöriga. Förhållandena kunna vara sådana, att någon annan hjälp, än den en syster eller moder kan lämna, icke är möjlig att erhålla. Om en gift barnaföderska har en ogift syster, som är villig att avstå annat inkomstbringande arbete för att bistå sin gifta syster, bör väl hon vara lika berättigad till ersättning för arbetet som en oskyld person. Det är möjligt att mödrahjälpen i en del antydda fall missbrukats, varför det kan vara erforderligt med en mera ingående prövning och starkare kontroll, men sådana förhållanden kunna föreligga, att det vore stridande mot syftet med hjälpverksamheten, om icke bidrag i dylika fall kunde erhållas. Frågan om vården av ogifta mödrar har vållat barnavårds- och mödrahjälpsnämnderna vissa bekymmer. Mödrahjälpsnämnden har, då hjälpen avsett ogifta mödrar utan föräldrar, eller mödrar från hem, där lämplig vård icke kunnat erhållas, så långt utrymmet räckt lämnat bidrag för inackordering å länets spädbarnshem. Om icke plats kunnat beredas på detta hem, har i sådana fall nämnden vid lämnande av mödrahjälp föreskrivit, att barnavårdsnämnden skulle anskaffa vård i passande enskilt hem. I de flesta fall hava dock de ogifta mödrarna lämpliga föräldrahem och föräldrarna hava förklarat sig villiga mottaga dottern. Då den ogifta barnaföderskan förut försörjt sig med arbete utom föräldrahemmet och föräldrarna äro fattiga eller ha en mycket svag ekonomisk ställning, föreligger enligt nämndens mening bärande skäl för att inackorderingsbidrag utgår av mödrahjälpsmedel till föräldrarna.

I anledning av statsrevisorernas anmärkning angående den formella behandlingen av mödrahjälpen vill mödrahjälpsnämnden meddela, att nämnden alltifrån verksamhetens början vid beviljande av mödrahjälp i protokollet angivit det belopp, som må användas för varje huvudsakligt behov och nämnden har funnit att barnavårdsnämnderna i stort sett tillsett att dessa föreskrifter iakttagits.

Att vissa brister från barnavårdsnämndernas sida hittills förelegat beträffande övervakning av medlens användning och redovisning är fullt förklarligt. Vid bedömande av nämndernas verksamhet bör nämligen hänsyn tagas till de svårigheter barnavårdsnämnderna haft att bemästra. Samtidigt med mödrahjälpsförordningen trädde i kraft förordningen om bidragsförskott. I dessa två förordningar stadgades, att var för sig mycket arbetskrävande nya uppgifter skulle samtidigt omhändertagas. Inom många kommuner är ordförandeskapet i barnavårdsnämnden ett oavlönat förtroendeuppdrag och inom andra kommuner är arvodet jämförelsevis ringa. Därtill kommer att inom de stora landsbygdskommunerna de långa avstånden lägga besvärande hinder i vägen för ordföranden att avlägga inspekterande besök i en hjälpsökandes hem och icke sällan är förhållandet att personliga besök i hemmen av denna anledning falla sig besvärligt även för nämndens övriga ledamöter. Enligt mödrahjälpsnämndens uppfattning hava barnavårdsnämnderna med nit och intresse tagit sig an den uppgift, som mödrahjälpsförordningen ålägger dem och i stort sett hava de på för det allmänna tillfredsställande sätt handhaft verksamheten. Därav följer dock icke att statsrevisorernas förslag om utfärdande av föreskrifter, vilka närmare reglera barnavårdsnämndernas verksamhet, kunna anses vara obehövliga.

Falun den 19 januari 1940.

Å Kopparbergs läns mödrahjälpsnämnds vägnar:

Bernh. Eriksson.
ordf.

Länsstyrelsens i Gävleborgs län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 23, § 7.

Till Konungen.

Genom remissresolution den 30 december 1939 har länsstyrelsen anbefallts att, efter hörande av inom länet verksam mödrahjälpsnämnd, avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer i sin berättelse anfört angående anslagen till mödrahjälp.

I anledning härav får länsstyrelsen *dels* överlämna från länets mödrahjälpsnämnder infordrat yttrande i ärendet *dels ock* för egen del anföra följande.

De svårigheter, som uppstått för mödrahjälpsnämnderna vid handhavandet av sin verksamhet, samt de missbruk av mödrahjälpsmedlen, som enligt revisorernas berättelse skett på vissa håll i landet, torde till stor del hava berott på de kortfattade och stundom vaga bestämmelser, som reglera ifrå-

gavarande hjälpverksamhet. Vad de inom detta län verksamma nämnderna angår synas emellertid dessa icke hava begått missgrepp av den art, revisorerna påtala. Vid utövandet av sin verksamhet synas de tvärtom med framgång hava bemödat sig om att vidtaga åtgärder för undvikande av missbruk med mödrahjälpsmedlen. Jämväl länets barnavårdsnämnder torde i stort sett få anses hava på ett nöjaktigt sätt skött sitt uppdrag. Felaktigheter och misstag, som från deras sida förekommit, synas hava blivit rättade. Beträffande det stora antalet mödrahjälpsfall samt det relativt höga genomsnittliga beloppet per beviljad ansökan kan länsstyrelsen vitsorda, att befolkningen i vissa delar av länet befinner sig i sådan ekonomisk ställning, att detta resultat torde vara förklarligt.

Ehuru sålunda för detta läns vidkommande inga befogade anmärkningar numera torde kunna framställas mot handhavandet av ifrågavarande hjälpverksamhet, vill länsstyrelsen emellertid för sin del förorda, att utförligare och mera bestämda direktiv utfärdas för verksamhetens bedrivande. Felaktigheter och missförhållanden av det slag, revisorerna påtala, skulle därigenom för framtiden kunna undanröjas, och en önskvärd moderation vid beviljandet av mödrahjälpen kunna åstadkommas.

Gävle slott å landskansliet den 18 januari 1940.

Underdånigst

På länsstyrelsens vägnar:

GÖSTA FINNGÅRD. ERIK O. A. HELLMAN.

Bilaga.

Till länsstyrelsen i Gävleborgs län.

Med återställande av bilagda remisshandlingar, innefattande statsrevisorernas berättelse i anledning av granskningen av mödrahjälpsverksamheten i vårt land, få mödrahjälpsnämnderna i Gävleborgs läns landstingsområde och Gävle stad såsom gemensamt yttrande anföra följande:

De hjälpformer, som kommit till användning inom Gävleborgs län, ha varit:

1) Bidrag till hemhjälp. Dylikt bidrag har dock, efter särskild föreskrift från kungl. socialstyrelsen, på senare tid icke utgått, då det gällt första barnet, såvida ej alldeles särskilda orsaker till behov av hemhjälp förelegat, såsom långvarig sjukdom hos sökanden eller dylikt. Med undantag av något enda fall under de första månaderna av 1938, då principerna för mödrahjälpsverksamheten ännu icke voro riktigt klara för en och annan av de mindre kommunerna, och då det därför kunde hända, att sökandens make ansåg sig vara berättigad till ersättningen för hemhjälp, utan att detta väckte gensaga från vederbörande barnavårdsnämnd, har dylik ersättning alltid utbetalats till särskild, lejd kraft. Att därvid vid åtskilliga tillfällen denna ersättning fått uppbäras av en vuxen dotter till sökanden, vilken lämnat annan avlönad tjänst för att biträda sin egen moder, ha nämnderna icke kunnat finna oriktigt, då sökanden varit i sådana ekonomiska omständigheter, att hon eljest icke skulle haft råd att låta sin dotter vara hemma. Det måste dock anses, att en så nära släkting kan lämna ömmare och mer osjälvisk omvårdnad, än vad en fullkomligt främmande arbetskraft ofta är mäktig.

2) Klädes- och sängutrustningar åt mor och barn.

3) Kostförbättring åt modern, varvid med något enda undantag för sökande, bosatt å dyrort, aldrig mer än kr. 30:— pr månad utgått. Därvid har jämväl tagits i betraktande, att, då det gällt ogift sökande, som ej sammanbott med barnafadern, kostförbättringsbidraget sänkts något för tid efter barnets födelse, enär nämnderna ansett, att barnafadern vore skyldig att, eventuellt genom beviljande av bidragsförskott, bidraga till sökandens underhåll genom sitt avtalade underhållsbidrag. Endast i sådana fall, då faderskapet icke kunnat fastställas inom tiden för mödrahjälpens utgående, har för dylik ogift sökande samma belopp utgått före som efter barnets födelse.

4) Bidrag till resa för barnmorska eller för sökandens resa till och från B.B. Detta har dock huvudsakligen förekommit i Hälsingland, där avstånden ofta äro synnerligen stora. Det förtjänar måhända påpekas, att fall förekommit, då barnmorskeskjutsarna eller skjutsarna till B.B. kunnat uppgå till 40:— kr., varvid ersättning för bil aldrig utgått med högre belopp än efter länsstyrelsens fastställda taxa.

5) Läkar- och sjukvård i vissa fall, då det tillfredsställande styrkts, att behovet därav varit en direkt följd av havandeskapet eller barnsbörden.

6) Inackordering av mor och barn å mödra- och spädbarnshem, varav Gävle stad har ett och landstinget ett — det senare drivet av länets barnavårdsförbund med understöd av allm. barnhuset — eller i vissa fall enskilda hem, då barnavårdsnämnden i sökandens kommun funnit detta lämpligt.

7) Hyresbidrag, vilket dock mycket sparsamt förekommit.

8) Tandvård, då alltid intyg krävts av leg. tandläkare, innan ersättning därför beviljats.

Bidrag till inköp av möbler, utom säng till modern eller barnet, ha *aldrig* lämnats. Även då det gällt sänginköp för modern ha mödrahjälpsnämnderna varit angelägna att tillse, att behovet därav varit direkt framkallat av havandeskapet eller barnsbörden och ej t. ex. för en tillämnad bosättning. I senare fallet har begäran om bidrag till sänginköp avslagits.

Bidrag till inköp av barnvagnar ha huvudsakligen utgått, då vederbörande barnavårdsnämnd kunnat särskilt motivera behovet därav, såsom för besök vid mödra- och barnavårdsstationer, eller därför att modern eljest icke kunnat komma ut med sitt barn. Bidragen, som i början någon gång kunde uppgå till 50:— kr., sänktes sedan till 45:—. Nyssnämnda belopp har dock betraktats såsom maximum, och ofta ha bidragen varit vida lägre.

Vid något enstaka tillfälle — måhända 5 à 6 gånger tillsammans under åren 1938—1939 — har ett visst bidrag, c:a 50 kronor, beviljats för inköp av korkmatta. Detta har dock skett endast, då det av vederbörande barnavårdsnämnd kunnat styrkas, att sökandens bostad varit så kall och dragig, att den måst anses direkt hälsovådlig, och någon möjlighet att erhålla annan bostad icke förefunnits. Då framställning om inköp av korkmatta skett »för att underlätta sökandens arbete», har den alltid avslagits. Det må härvid dessutom framhållas, att bidragen till dessa korkmattor, som beviljats, lämnats först, sedan själva den ovannämnda principen godkänts av representanter för kungl. socialstyrelsen.

Vad den personliga utrustningen till modern beträffar, ha mödrahjälpsnämnderna städse varit angelägna att tillse, att denna icke på något sätt gjorts oskäligt omfattande eller kostsam. Missbruk av det slag, som omnämndes å sid. 16 i statsrevisorernas betänkande, ha aldrig förekommit i länet. Att likväl den personliga utrustningen vid åtskilliga tillfällen kunnat uppgå till c:a 100 kronor, torde vara förståeligt, om man betänker, att det här gällt sökande, som kanske varit gifta i ett tiotal år och på grund av hemmets fat-

tigdom aldrig förr efter giftermålets ingående kunnat skaffa sig något egentligt nytt. Med vilken utomordentlig glädje och tacksamhet mödrahjälpen vid dylika tillfällen tagits emot, torde icke ens behöva antydas.

Ifråga om tandvården må erinras om att den svällt ut på ett sådant sätt, som mödrahjälpsnämnderna icke kunnat föreställa sig; men nämnderna ha därvid icke kunnat göra annat än bevilja anslag därtill, då det från tillsynsmyndighetens sida tydligen framgått, att så borde ske. Och även om lagstiftarnas mening från början näppeligen varit, att mödrahjälp i så hög grad, som fallet blivit, skulle användas till tandvård, måste dock erkännas, att denna är en hjälpform av högst behjärtansvärd karaktär, då den har sin stora betydelse för moderns hälsa och amningsförmåga. I den mån folktandvården hinner genomföras, torde väl också mödrahjälpen mindre komma att belastas av tandvårdsutgifter, än vad hittills varit fallet.

Då det gällt själva formen för de båda mödrahjälpsnämndernas beslut ifråga om beviljade understöd, må framhållas, att i besluten alltid noga angivits, till vilka ändamål och med vilken summa för varje särskilt ändamål hjälpen utginge. Det har därvid från början noga framhållits för barnavårdsnämnderna, att dessa icke haft rätt att på eget bevåg ändra de sålunda fattade besluten, utan måste i varje särskilt fall framställning därom ske till resp. mödrahjälpsnämnd. Detta har förorsakat, att landstingsområdets nämnd vid varje sammanträde haft ett 20-tal, ibland ännu mera, framställningar om ändring av redan givna direktiv, något som visserligen vållat nämnden ökat arbete, men å andra sidan gjort, att nämnden kunnat få en mer betryggande kontroll över att varje beviljat understöd verkligen fått den bästa och mest effektiva användningen.

Den granskning av barnavårdsnämndernas mödrahjälpsverksamhet, som de båda mödrahjälpsnämnderna utfört, har varit synnerligen grundlig och noggrann. Med undantag för det första halvårets av år 1938 verksamhet har granskningen skett i samarbete med länsstyrelsen på följande sätt:

Sedan de till länsstyrelsen insända dagboksutdragen och räkenskaperna där underkastats en första granskning och sifferkontroll skett, samt det tillsetts, att icke förbrukade medel återredovisats, ha samtliga handlingar översänts till mödrahjälpsnämndens sekreterare. Denne har därefter i samband med mödrahjälpsnämndens egen granskning genomgått varje räkning och annan verifikation och tillsett, att de beviljade medlen helt använts i enlighet med mödrahjälpsnämndens direktiv. Alla fall, som kunnat godkännas, ha försetts med stämpel, utvisande dylikt godkännande; beträffande de övriga har en kort P. M. upprättats, och har, enligt vad mödrahjälpsnämnderna har sig bekant, av länsstyrelsen sedan förklaring infordrats, varefter rättelser skett.

Vid nyssnämnda granskning har tydligt framgått, att missbruk av mödrahjälpsmedel, på sätt som synes ha skett på vissa andra håll inom landet här icke förekommit. I några fall ha dock för mödrahjälpsmedel felaktigt inköpts smärre husgerådsartiklar, såsom i ett fall kaffegods, vidare strykjärn, vispar, en bordduk etc., men därvid har vederbörande barnavårdsnämnd ålagts återbetalning av de sålunda felaktigt använda medlen. Dylika inköp skedde dessutom huvudsakligen under den första tiden av verksamhetens bedrivande, innan barnavårdsnämnderna ännu kommit till full klarhet om den nya hjälpformens egentliga uppgift och karaktär, och då många sökande trodde, att det gällde en slags allmän premiering framför allt av barnrika familjer.

Att antalet mödrahjälpsfall i förhållande till antalet födda barn liksom genomsnittliga beloppet per beviljad ansökning inom Gävleborgs läns landstingsområde kommit att ligga över landets medeltal, i likhet med vad fallet är för övriga Norrlandslän — utom ett — samt vissa andra mellan- och syd-

svenska mödrahjälpsnämnders verksamhetsområden, beror helt och hållet på de trånga ekonomiska villkor, varunder en stor del av befolkningen i vissa socknar här lever. Mödrahjälpsnämnden har mer än en gång från dessa stora skogssocknar fått in ansökningar, där på ett tiotal fall knappast något enda förekommit, där familjefadern haft högre inkomst än 1,200 kronor — ofta vida lägre — och det kan då ha gällt familjer med många små barn och stor skuldsättning.

Mödrahjälpsnämnderna kunna sålunda icke finna annat än, att deras verksamhet varit av sådant slag, att de icke kunna anses träffade av statsrevisorernas anmärkningar i deras betänkande om mödrahjälpsverksamheten. Även barnavårdsnämnderna inom länet torde i stort sett kunna undgå allvarligare kritik för sitt sätt att handha den lokala verksamheten. I detta sammanhang må erinras om att redan sommaren 1937, sedan författningarna om mödrahjälp och bidragsförskott m. m. utkommit, anordnade länets barnavårdsförbund en serie möten med barnavårdsnämnderna i och för föredrag och diskussioner om de nya verksamhetsformerna. Detta upprepades jämväl sommaren 1938, båda åren under 100-procentig anslutning från barnavårdsnämndernas sida. Sistnämnda år anordnades mötena gemensamt av mödrahjälpsnämnderna och barnavårdsförbundet. Detta torde i sin mån ha bidragit till att de flesta barnavårdsnämnder redan från början voro relativt väl beredda inför de nya arbetsuppgifterna.

Statsrevisorerna ha i sitt betänkande jämväl framhållit, att sekreterarearvodena »med få undantag utgått till statligt eller kommunalt anställda tjänstemän, vilka innehaft sekreterareuppdraget såsom bisyssla». Härav ha icke mindre än 12 varit tjänstemän i länsstyrelser. Även om sekreteraren inom Gävleborgs län icke är tjänsteman i länsstyrelsen, skulle dock nämnderna måhända kunna känna sig träffade av anmärkningen i så måtto, att sekreteraren är präst med ordinarie anställning i en av länets landsförsamlingar. Härvid är dock att märka, att han alltsedan länets barnavårdsförbunds bildande år 1930 varit dess sekreterare och därigenom förvärvat sig en så pass grundlig kännedom om länets barnavårdsnämnder och barnavårdsförhållanden i allmänhet, att mödrahjälpsnämnderna ansågo detta vara till fördel jämväl för mödrahjälpsverksamheten inom länet. Det torde icke heller kunna förnekas, att det mången gång kan underlätta mödrahjälpsnämndens arbete, vad landstingsområdet beträffar, om en dylik personlig kontakt mellan mödrahjälpsverksamheten och de av barnavårdsförbunden drivna upptagningshemmen förefinnes, som onekligen här varit fallet.

I detta sammanhang har sekreteraren anhållit att få rätta en uppgift i statsrevisorernas betänkande. Å sid. 5 däri uppges nämligen, att det till sekreteraren i länets båda nämnder i granskningsarvode tillsammans utgått en ersättning av kronor 3,589. I själva verket har dock under budgetåret $^{1}/_{7}$ 1938—$^{30}/_{6}$ 1939 i dylikt arvode utgått endast kronor 2,534: 50. Om även det första halvåret 1938 medräknas, uppgår summan till kronor 3,139. Detta enligt de uppgifter, sekreteraren lämnat mödrahjälpsnämnderna. I ovanstående ingår icke ersättningen för sammanträdena, vilken av statsrevisorerna torde redovisas under rubriken »dagarvoden».

Till sist vilja mödrahjälpsnämnderna betona de synnerliga svårigheter, som förelegat för mödrahjälpsverksamheten på grund av de ytterst kortfattade författningsbestämmelser, som gälla ifråga om denna, och som gjort, att nämnderna måst handla praktiskt taget helt på egen hand utan andra klarläggande riktlinjer än de prejudikat, som så småningom, efter besvär hos kungl. socialstyrelsen, kunnat skapas samt vissa uttalanden, som gjordes på ett av kungl. socialstyrelsen sammankallat möte med representanter för

mödrahjälpsnämnderna i Stockholm hösten 1938. Vad Gävleborgs läns båda mödrahjälpsnämnder beträffar, ha de dock i mera tveksamma fall alltid stått i kontakt med vederbörande inom kungl. socialstyrelsen, innan eventuell hjälp beviljats, och nämnderna ha därvid varit angelägna om att icke tillmäta annat eller rikligare understöd, än vad som på detta sätt under hand kunnat betecknas såsom varande skäligt.

Självklart är dock, att mödrahjälpsnämnderna med glädje skulle hälsa fastare direktiv från statsmakternas sida. Hade från början dylika direktiv och klara författningsbestämmelser förefunnits, skulle säkerligen många av de missförhållanden, som nu av statsrevisorerna påtalats, aldrig ha uppstått.

Gävle den 15 januari 1940.

På mödrahjälpsnämndernas vägnar:

Sven Lübeck.

Algot Törnquist.

Länsstyrelsens i Västernorrlands län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 23, § 7.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 30 december 1939 har länsstyrelsen anbefallts att avgiva utlåtande med anledning av vad riksdagens revisorer i sin berättelse den 15 december 1939 anfört ifråga om mödrahjälpsverksamheten. I anledning härav får länsstyrelsen med överlämnande av från mödrahjälpsnämnden i länet infordrat yttrande i underdånighet anföra.

Av den redogörelse revisorerna lämnat liksom även av länsstyrelsens egen granskning av barnavårdsnämndernas redovisningar inom detta län har länsstyrelsen funnit behov föreligga av att denna form av statlig hjälpverksamhet erhåller en klarare utformning. De brister, som för närvarande vidlåda verksamheten, synas lätt kunna avhjälpas genom utfärdande av direktiv för ernående av dels större sparsamhet och enhetlighet vid beviljande av ansökningar om mödrahjälp, dels bättre vägledning för och kontroll av barnavårdsnämnderna i fråga om handläggningen av mödrahjälpsärenden. De senast lämnade redovisningarna av barnavårdsnämnderna utvisa emellertid betydade framsteg såväl tekniskt som materiellt vid jämförelse med de tidigare, men större likformighet borde kunna uppnås utan att hänsynen till de särskilda förhållandena i varje enskilt fall eftersättes. Länsstyrelsen vill i detta sammanhang framhålla, att verifikationerna till redovisningarna icke alltid lämna en riktig bild av hur verksamheten bedrivits och kontrollerats. I de fall t. ex. där utbetalningarna verifierats allenast med kvitton från modern å kontant uppburen mödrahjälp har länsstyrelsen vid granskningen inhämtat, att kontroll likväl i regel utövats i en eller annan form, ofta genom av barnavårdsnämnden utsedda ortsombud, som kontrollerat medlens användning eller biträtt modern med råd och anvisningar. Endast i undantagsfall har kontroll underlåtits, varvid länsstyrelsen åvägabragt rättelse.

Länsstyrelsernas befattning med granskning av redovisningarna synes även böra närmare angivas.

Härnösand i landskontoret den 17 januari 1940.

Underdånigst

ARTHUR ENGBERG.

JOEL LIND.

Bilaga.

Till Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västernorrlands län.

Såsom infordrat yttrande över riksdagens revisorers berättelse över granskningen av mödrahjälpsverksamheten får mödrahjälpsnämnden i Västernorrlands läns landstingsområde anföra följande.

Beträffande antalet sammanträden: Om behovsprövningen — såsom förutsättes i mödrahjälpslagstiftningen — skall ske på grund av omständigheterna i varje särskilt fall och göras så, att den får något värde, är det icke möjligt att behandla mer än cirka 80 ansökningar per sammanträdesdag. Förutom ansökningar om mödrahjälp förekomma till handläggning även andra ärenden, såsom yttrande över besvär och ändring av föreskrifter rörande hjälpens användning. Eftersom även dessa ärenden måste handläggas med omsorg och noggrannhet, taga de avsevärd tid, helst som de förekomma i stort antal. Under första verksamhetsåret tillkom dessutom organisationsfrågor, som det även tog tid att behandla. Mödrahjälpsnämnden hävdar bestämt, att revisorernas anmärkning beträffande sammanträdenas antal icke i något avseende drabbar densamma.

Beträffande expenserna: Denna nämnd har ej liksom övriga nämnder med motsvarande arbetsbörda möjlighet att få begagna statens lokaler, inventarier, telefoner och tjänstemän för sin verksamhet, och därför måste dess omkostnader helt naturligt bliva avsevärt större än de nämnders, vilka hava nämnda förmåner. Nämnden kan icke finna, att dess omkostnader kunna nedbringas i något avseende.

Beträffande de beviljade beloppen: Socialstyrelsen håller ju för närvarande på med en statistisk undersökning i detta avseende, och av denna torde komma att framgå i vad mån mödrahjälpsnämnderna kunna anses hava varit för generösa vid beviljandet av hjälp. Nämnden vill emellertid framhålla, att det måste anses otvivelaktigt, att förmögenhets- och levnadsförhållandena i de norrländska länen äro sämre än i de sydligare länen. Belysande i detta avseende torde den redogörelse vara, som nämnden avlämnat till socialstyrelsen över mödrahjälpsverksamheten 1938.

Beträffande mödrahjälpens förhållande till moderskapspenningen: Nämnden har ingenting att erinra mot den av revisorerna uttalade uppfattningen att moderskapspenningen bör utdelas efter samma grunder som mödrahjälpen.

Beträffande kontrollen över utlämnad mödrahjälp: Detta är en mycket svår sak att komma till rätta med, ty den föreskrivna kontrollen måste ju utövas så, att den icke blir för besvärande för den som får hjälpen. Mödrahjälpsnämnden har den uppfattningen, att det i detta avseende skulle vara

mycket värdefullt, om det funnes möjlighet för nämnden att verkställa inspektioner hos några barnavårdsnämnder varje år.

Sundsvall den 10 januari 1940.

För mödrahjälpsnämnden:

Gideon Gustafsson,
ordförande.

Länsstyrelsens i Jämtlands län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 23, § 7.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 30 nästlidne december har länsstyrelsen anbefallts att, efter hörande av inom länet verksam mödrahjälpsnämnd, avgiva utlåtande med anledning av vad riksdagens revisorer anfört rörande anslagen till mödrahjälp. I anledning härav får länsstyrelsen, med överlämnande av infordrat yttrande från mödrahjälpsnämnden i Jämtlands läns landstingsområde, i underdånighet anföra följande.

Av revisorernas undersökning rörande användningen av anslagen till mödrahjälp framgår, att hjälpbehovet prövats efter olika grunder av olika mödrahjälpsnämnder. Revisorerna hava ifrågasatt, huruvida icke en bestämmelse borde införas, enligt vilken visst fixerat beskattningsbart belopp annat än i undantagsfall uteslöte hjälp. Mödrahjälpsnämnden i Jämtlands läns landstingsområde har avstyrkt berörda förslag. Vad nämnden därvid anfört synes länsstyrelsen tala för, att den nu tillämpade principen om oinskränkt individuell behovsprövning bör bibehållas. För åstadkommande av en i görligaste mån enhetlig praxis är det emellertid av vikt, att mödrahjälpsnämnderna erhålla direktiv för tillämpningen av mödrahjälpsförordningens bestämmelser.

Enligt § 7 i mödrahjälpsförordningen åligger det barnavårdsnämnd att verkställa beslut, varigenom mödrahjälp beviljats ävensom att vaka över, att hjälpen kommer till användning i enlighet med givna föreskrifter. På grund av detta stadgande torde barnavårdsnämnd kunna åläggas att till statsverket återgälda beviljade belopp, då dessa genom fel eller försummelse från barnavårdsnämndens sida använts för ovidkommande ändamål.

I fråga om granskningen av barnavårdsnämndernas redovisningar får länsstyrelsen hänvisa till bilagda, av t. f. länsbokhållaren i länet Bengt Liedholm lämnade redogörelse.

Östersund i landskontoret den 19 januari 1940.

Underdånigst
På länsstyrelsens vägnar:

GUNNAR LEKANDER. ERLAND MONTELL.

Bilaga 1.

Till Konungen.

Sedan mödrahjälpsnämnden i Jämtlands läns landstingsområde anbefallts att avgiva yttrande i anledning av riksdagens revisorers berättelse den 15 december 1939, får nämnden i underdånighet anföra följande.

I berättelsen finnes icke uppgivet att några där omnämnda eller anmälda förhållanden avse speciellt Jämtlands län. Nämnden kommer fördenskull att i anslutning till revisorernas principiella uttalanden lämna upplysningar rörande nämndens arbetssätt och erfarenheter under de två år, mödrahjälpsverksamheten pågått, ävensom göra de erinringar, nämnden finner erforderliga.

Revisorerna hava funnit det förvånande att mödrarna till närmare hälften av i landet födda barn »enligt mödrahjälpsnämndernas uppfattning» varit i behov av hjälp från det allmänna. Detta förhållande torde emellertid vid tiden för lagens tillkomst icke hava varit alldeles oförutsett. Visserligen beräknade befolkningskommissionen antalet mödrahjälpsfall till c:a 10,000 per år. I propositionen till 1937 års riksdag utsäges, att detta antal torde vara i underkant. Det är dock att märka, att en person med så stor kännedom om hithörande förhållanden som statens inspektör för fattigvård och barnavård ansett sig i yttrandet över kommissionens förslag böra beräkna, att c:a 40,000 barnaföderskor årligen skulle vara i behov av mödrahjälp. — Av tillgänglig statistik (avseende år 1931) finner man, att av landets c:a 2,630,000 inkomsttagare ej mindre än 1,073,000 hade en inkomst understigande 1,000 per år, medan 785,000 hade en inkomst av mellan 1,000 och 2,000 kronor. Med dessa siffror för ögonen synes det ingalunda förvånande, att mödrahjälp tagits i anspråk i så stor omfattning som skett.

Beträffande det förhållande, att mödrahjälp utnyttjats i procentuellt så mycket större omfattning i Norrland än i huvuddelen av landet i övrigt, ifrågasätta revisorerna om detta kan bero enbart på befolkningens olika förmögenhetsförhållanden. I vad detta avser Jämtlands län är mödrahjälpsnämnden övertygad om, att så är fallet. I länet finnes ett alldeles utomordentligt stort antal skogsarbetare, småbrukare och arrendatorer, som lever så nära existensminimum som det överhuvud taget är möjligt. Nämndens ledamöter, som ej heller tidigare stått främmande för socialt arbete inom länet, ha i hög grad frapperats av de låga inkomsterna och fyllts av beundran inför de människor, som på sina ytterligt knappa inkomster lyckats försörja sig själva och — ofta nog — en stor barnskara. Det har för nämnden stått klart, att i dessa fall ett uppenbart behov av mödrahjälp förelegat, och att hjälpen haft alla möjligheter att — rätt använd — fylla den uppgift, som därmed avsetts. Mödrahjälpsnämnden vill därför för sin del bestämt tillbakavisa påståendet, att synpunkten av sparsamhet med statens medel alltför litet beaktats. Det har tvärtom städse stått för nämnden såsom i högsta grad eftersträvansvärt, att all möjlig sparsamhet med allmänna medel iakttages, men samtidigt att denna sparsamhet icke finge drivas därhän, att syftet med mödrahjälpen förfelades.

Nämnden vill i detta sammanhang beröra en detalj i revisorernas berättelse. Å sid. 16 och 17 omnämnes den personliga utrustningen. Revisorerna äro av den åsikten, att beviljande av beklädnadsutrustning står i överensstämmelse med mödrahjälpsförordningens anda, liksom att behovet av täcke och filt för moderns sängbädd kan tillgodoses av mödrahjälpsmedel. Däremot anse revisorerna, att man vid beviljande av medel till inköp av handdukar och lakansväv är »inne på en linje, som icke överensstämmer med mödrahjälpsförordningens anda». Detta sista uttalande är för mödrahjälpsnämnden svårförståeligt. Vid och omkring nedkomsten måste väl modern anses mer än någonsin vara i behov av en ordentlig *sängbädd för eget behov*. Till en sängbädd hör, enligt nämndens mening, icke blott täcke och filt utan även *lakan* och t. o. m. *mer än ett sådant*. Nämnden har ansett det vara av stor betydelse, att en moder vid ett sådant tillfälle även har tillgång

till ordentliga handdukar. Nämndens ledamöter, som var för sig under många års tid deltagit i socialt arbete inom länet, har funnit ett av de största behoven vara just ordentliga sängbäddar. Medicinskt och socialt kunniga personer äro väl alla övertygade om den utomordentliga vikten, för såväl mor som barn, av en god hygien i samband med barnsbörd. Till god hygien kan icke hänföras, när modern saknar egen sängbädd eller har endast en fäll i stället för sängkläder, ej heller vill nämnden hit hänföra att modern är försedd med filt och täcke, men saknar lakan. — Nämnden har därför i ett mycket stort antal fall tilldelat mödrahjälp i form av sänguutrustning, innehållande bl. a. täcke, filt, lakansväv och handdukar. Genom noggrann registrering har nämnden sörjt för, att utrustningen icke utdelas med endast något eller några års mellanrum. — Nämnden har tilldelat denna utrustning endast åt sådan person, som har eget hushåll.

Revisorerna ifrågasätta, om icke nuvarande systemet med oinskränkt individuell behovsprövning borde frångås och i stället fixerade gränser införas. Nämnden är av den bestämda uppfattningen, att en sådan ändring vore synnerligen olycklig. En samvetsgrann behovsprövning framstår för nämnden såsom den enda framkomliga vägen. I förarbetena till mödrahjälpsförordningen har framhållits att ingen skulle äga en ovillkorlig rätt till mödrahjälp. Det av revisorerna tilltänkta förfarandet skulle leda därhän att personer i viss ekonomisk ställning skulle anse sig äga sådan rätt. Mödrahjälpsnämnden skulle med säkerhet bliva tvungen att bevilja mödrahjälp i fall, då enligt nämndens egen och vederbörande barnavårdsnämnds uppfattning något uppenbart behov icke kunde anses föreligga, och å andra sidan skulle nämnden nödgas vägra hjälp i fall, då sådan synts vara erforderlig.

Revisorerna hava såsom föredömlig framhållit den gränsdragning som mödrahjälpsnämnden i Kopperbergs län tillämpat. Mödrahjälpsnämnden har gjort sammanställningar (Bil. A—D) avseende mödrahjälp under senare halvåret 1939 till gifta kvinnor och kvinnor, som stadigvarande sammanlevt med barnafadern. För nämnden synas de siffror, som här framkommit, tyda på att en såvitt möjligt samvetsgrann prövning i det individuella behovet slagit väl ut. Det är att märka, att sammanställningen omfattar såväl landsbygden som länets stad och dess övriga tättbebyggda samhällen. Den stora huvudmassan av fall håller sig visserligen inom ungefär samma gränser som i fråga om Kopparbergs län, men mödrahjälpsnämnden vill försäkra att de fall, då nämnden beviljat hjälp utom dessa gränser, prövats så ingående som möjligt och att nämnden — såvitt den själv är i stånd att bedöma — icke härvid förfallit till något lättsinnigt handskande med allmänna medel. I sammanställningen har inom parentes angivits de fall, där invaliditet eller långvarig sjukdom hos sökanden eller familjeförsörjaren förelegat. Emellertid föreligger så många andra omständigheter, som här spela in — arbetslöshet, tidigare sjukdom, täta barnsbörder, försörjningsplikt mot föräldrar och överåriga barn eller andra omständigheter, som icke låta sig särskilt specificeras, och varom därför ej heller några särskilda siffror kunnat uppgivas.

För mödrahjälpsnämnden i Jämtlands län står det fullt klart, att en avsevärd försämring av möjligheterna att lämna hjälp, där den bäst behövs, skulle inträda, om mödrahjälp skulle tilldelas enligt för hela riket fastställda tabeller och kurvor — dessa må vid första påseendet verka hur bestickande som helst. Nämnden anser sig också ha anledning befara, att ett sådant system — åtminstone för detta läns vidkommande — icke skulle komma att sänka kostnaderna utan hellre medföra en ökning av dem.

Att från mödrahjälp utestänga uppenbart asociala individer är givetvis ett

önskemål, men ett tämligen svårrealiserbart sådant. Gränsdragningen stöter på stora svårigheter. Nämnden har emellertid i den omfattning det varit möjligt sökt genomföra en sådan.

Beträffande de ändamål, vartill mödrahjälp användes, och de föreskrifter härom, som mödrahjälpsnämnden givit, hänvisas till en skrivelse (Bil. E),[1] som nämnden i ärendet avlåtit till Socialstyrelsen.

Nämnden delar tillfullo revisorernas uppfattning, att moderskapspenningen med nuvarande system för dess utbetalning i alltför många fall kommer att användas för helt ovidkommande ändamål. Det ligger så nära till hands att använda det förskott, som utbetalas å moderskapspenningen, för något behov, som visserligen kan vara överhängande, men dock helt främmande för den ursprungliga idén med moderskapspenningen. Det synes vara alla skäl att överväga en ändring i dessa förhållanden, därvid den av revisorerna framkastade tanken på ett inarbetande av moderskapspenningen i mödrahjälpen —och därmed en övergång till behovsprövning och eventuellt naturaprincipens genomförande — synes värd beaktande.

Enligt nämndens uppfattning synes 6 § mödrahjälpsförordningen böra tolkas på det sätt, att i beslut om mödrahjälp särskilt angives det belopp, som må användas *för varje ändamål,* och nämnden har sökt konsekvent tillämpa detta system. Som revisorerna påpekat, är det emellertid icke nog med detta, utan det ankommer sedan på vederbörande barnavårdsnämnd att verkligen tillse, att beloppet användes för avsett ändamål. Nämnden har i de protokollsutdrag, som tillställas barnsvårdsnämnden och sökanden, intagit en erinran härom (Bil. F).[1] Just på denna punkt blir det av sådan utomordentlig vikt, att vederbörande barnavårdsnämnder verkligen fullgör allt, vad på dem ankommer. En barnavårdsnämnd, som rätt fattat sin uppgift, skall givetvis i första hand tillse, att mödrahjälpen icke missbrukas, men barnavårdsnämnden skall därutöver bistå sökandena, och i de fall, då de ha anledning förmoda, att beviljade belopp komma att användas oförnuftigt, taga sådant initiativ, att detta undvikes. Föreskrifter i lag om skyldighet för barnavårdsnämnd att till statsverket återgälda beviljade belopp, då dessa genom försummelse från barnavårdsnämndens sida använts till ovidkommande ändamål, synas påkallade. Vid bedömande av barnavårdsnämndernas skyldigheter får emellertid icke bortses från det förhållande, att barnavårdsnämndernas arbete i denna del är tidsödande. Hänsyn måste tagas till det förhållande, att barnavårdsnämndernas arbete genom lagen om mödrahjälp och bidragsförskott i stora flertalet fall blivit åtminstone fördubblat. Barnavårdsnämndernas skyldigheter måste därför avvägas på sådant sätt, att icke ordförande- och ledamotskap däri blir så betungande, att kvalificerade och intresserade krafter ej stå att uppbringa och därmed den utomordentliga tillgång försvinner, som den frivilliga kraften i barnavårdsnämnden utgör.

Alldeles oavsett vilka bestämmelser, som komma att givas för mödrahjälpen och vilka riktlinjer för densamma som komma att uppdragas, lär det bli ofrånkomligt att någon del av de belopp, som av statsmakterna anslås för ändamålet, kommer att förbrukas för annat ändamål eller på annat sätt, än vad som ursprungligen avsetts. Mödrahjälpsnämnder och barnavårdsnämnder kunna naturligtvis — även om de äro besjälade av de bästa uppsåt — icke undvika att göra större eller mindre fel. Vidare måste, hur ingående bestämmelserna än göras, alltid finnas ett visst utrymme för subjektivt bedömande och för olika tolkning av givna bestämmelser. Slutligen torde icke kunna undvikas, att försök även i framtiden kommer att göras av mindre nogräknade individer att mer eller mindre öppet kringgå givna

[1] Ej här avtryckt.

bestämmelser. Det sistnämnda skall naturligtvis beivras och allt göras för att rätta förelupna fel. Härvid måste dock missförhållandena givas sina rätta proportioner och de — i synnerhet med hänsynstagande till de svårigheter, som alltid måste finnas i början av en verksamhet — tämligen fåtaliga felaktigheterna få icke skymma målet eller verka hämmande på en verksamhet, som enligt nämndens uppfattning är så utomordentligt betydelsefull och välsignelsebringande.

Östersund den 12 januari 1940.

Underdånigst

För mödrahjälpsnämnden i Jämtlands läns landstingsområde:

Ebba Johansson.

Åke Odén.

Bil. A.

Sammanställning,

avseende av mödrahjälpsnämnden i Jämtlands län under tiden 1/7—31/12 1939 beviljad mödrahjälp åt gifta kvinnor och ogifta kvinnor, som stadigvarande sammanbo med barnafadern.

Inom parentes angivas de fall, där ansökningen motiverats med invaliditet eller långvarig sjukdom hos sökanden eller familjeförsörjaren.

Familjens årliga inkomst kronor	Antal barn tidigare	Mödrahjälp beviljad med kronor				Summa beviljade ansökningar
		1—80	81—160	161—240	241—300	
Intill 1,200	0	12	56	36 (2)	6 (5)	110 (7)
	1	9	43	52 (4)	7 (3)	111 (7)
	2	3 (1)	20	36 (3)	14 (8)	73 (12)
	3	4	7	21 (3)	15 (2)	47 (5)
	4 och flera	4	11	29 (2)	45 (4)	99 (6)
Summa		**32 (1)**	**137**	**174 (14)**	**87 (22)**	**440 (37)**
1,201—1,600	0	8	10 (1)	4 (2)		22 (3)
	1	2	12 (1)	2	1	17 (1)
	2	3	8 (1)	11		22 (1)
	3		1	6		7
	4 och flera	1	2	8	12 (1)	23 (1)
Summa		**14**	**33 (3)**	**31 (2)**	**13 (1)**	**91 (6)**
1,601—2,400	0	3	9 (5)	3		15 (5)
	1	2	8 (2)	1 (1)	1 (1)	12 (4)
	2		6	4 (1)		10 (1)
	3	1		3		4
	4 och flera	1	2	6	5 (1)	14 (1)
Summa		**7**	**25 (7)**	**17 (2)**	**6 (2)**	**55 (11)**
Över 2,400	0	1 (1)				1 (1)
	1					
	2		4 (3)			4 (3)
	3	1	1			2
	4 och flera	3				3
Summa		**5 (1)**	**5 (3)**	—	—	**10 (4)**
Summa summarum		**58 (2)**	**200 (13)**	**222 (18)**	**106 (25)**	**596 (58)**

Bil. B.

Sammanställning,

avseende av mödrahjälpsnämnden i Jämtlands län under tiden 1 juli—31 december 1939 beviljad mödrahjälp åt gifta kvinnor och ogifta kvinnor, som stadigvarande sammanbo med barnafadern.

Fördelning efter inkomster och barnantal.

Antal barn tidigare	Familjens årliga inkomst, kronor			
	Under 1,200	1,200—1,600	1,600—2,400	Över 2,400
0	110 (7)	22 (3)	15 (5)	1 (1)
1	111 (7)	17 (1)	12 (4)	—
2	73 (12)	22 (1)	10 (1)	4 (3)
3	47 (5)	7	4	2
4 och flera	89 (6)	23 (1)	14 (1)	3
Summa	**430 (37)**	**91 (6)**	**55 (11)**	**10 (4)**

Inom parentes angivna siffror avse fall, där ansökningen motiverats med invaliditet eller långvarig sjukdom hos sökanden eller familjeförsörjaren.

Bil. C.

Sammanställning,

avseende av mödrahjälpsnämnden i Jämtlands län under tiden 1 juli—31 december 1939 beviljad mödrahjälp åt gifta kvinnor och ogifta kvinnor, som stadigvarande sammanbo med barnafadern.

Tillerkända belopp i de fall, då familjens inkomst icke uppgått till 1,200 kronor om året.

Antal barn tidigare	Tillerkänd mödrahjälp, kronor			
	1—80	81—160	161—240	241—300
0	12	56	36	6
1	9	43	52	7
2	3	20	36	14
3	4	7	21	15
4 och flera	4	11	29	45
Summa	**32**	**137**	**174**	**87**

Bil. D.

Sammanställning,

avseende av mödrahjälpsnämnden i Jämtlands län under tiden 1 juli—31 december 1939 beviljad mödrahjälp åt gifta kvinnor och ogifta kvinnor, som stadigvarande sammanbo med barnafadern.

Fördelning efter inkomstbelopp och barnantal av de fall, då mödrahjälp beviljats med 241—300 kronor.

Antal barn tidigare	Familjens årliga inkomst, kronor			
	Under 1,200	1,200—1,600	1,600—2,400	Över 2,400
0	6 (5)	—	—	—
1	7 (3)	1	1 (1)	—
2	14 (8)	—	—	—
3	15 (2)	—	—	—
4 och flera	45 (4)	12 (1)	5 (1)	—
Summa	87 (22)	13 (1)	6 (2)	—

Bilaga 2.

Vördsam P. M.

angående vid länsstyrelsen i Jämtlands län verkställd granskning av barnavårdsnämndernas i länet dagböcker över mödrahjälpsärenden jämte därtill hörande verifikationer, vilka barnavårdsnämnderna jämlikt 6 § i K. K. med tillämpningsföreskrifter till förordningen den 11 juni 1937 om mödrahjälp årligen skola insända till länsstyrelsen.

Dagböckerna hava kollationerats med mödrahjälpsnämndens protokoll. Kontroll har skett, att gjorda utbetalningar varit verificerade. I de fall där den bidragsberättigade själv lyft beloppet har jämväl tillsetts att underverifikationer företetts. Ifall verifikationerna icke varit specificerade, har specifikation infordrats.

Enligt mödrahjälpsnämndens protokoll har beviljat bidrag bestämts att utgå med vissa belopp att »huvudsakligen» användas för vissa ändamål, exempelvis till »hemhjälp 20 kr.», »kostförbättring 30 kr.», »sängutrustning 80 kr.», »kläder åt sökanden 40 kr.». Vid granskningen har i anledning härav kontrollerats, att bidraget använts för vad som ansetts falla inom ramen för anvisat ändamål och högst intill sålunda föreskrivet belopp. På grund av protokollets ordalydelse har emellertid smärre avvikelser därifrån icke ansetts böra föranleda anmärkning.

Av samma anledning har anmärkning icke heller gjorts då i ett antal fall beviljat bidrag icke till fullo utnyttjats för sitt ändamål utan återstoden kontant överlämnats till den bidragsberättigade. Har denna återstod överstigit cirka 4 kronor har barnavårdsnämnden anmodats leverera in densamma till länsstyrelsen.

I några fall då av specifikationerna framgått, att varor inköpts till visst belopp, vilka uppenbarligen icke avsett modern eller barnet, exempelvis klädesplagg för mannen, har efter anmärkning företetts kvitterad räkning, utvisande att varor till motsvarande belopp inköpts för hustruns del. I dessa fall har anmärkningen icke avsett högre belopp än cirka 10 kronor.

I övriga fall, då beviljat bidrag ansetts hava använts i strid mot lämnade föreskrifter, har sålunda utbetalat belopp anmärkts till återbetalning.

Östersund i landskontoret den 17 januari 1940.

På tjänstens vägnar:

Bengt Liedholm.

Länsstyrelsens i Västerbottens län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 23, § 7.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 30 december 1939 har länsstyrelsen anbefallts att efter hörande av vederbörande mödrahjälpsnämnd avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens senast församlade revisorer anfört rörande anslagen till mödrahjälp.

Till åtlydnad härav får länsstyrelsen med överlämnande av infordrat yttrande i ärendet av Västerbottens läns mödrahjälpsnämnd i underdånighet anföra följande.

Av revisorernas berättelse framgår, att de anslag, som under budgetåren 1937/38 och 1938/39 anvisats för mödrahjälp utan återbetalningsskyldighet, överskridits med synnerligen stora belopp. Anledningen härtill synes till en del hava varit, att organisationskostnaderna blivit högre än man räknat med, men huvudsakligen synas överskridandena hava berott på att mödrahjälpen kommit till användning i betydligt större omfattning än som beräknats. Länsstyrelsen vill emellertid framhålla, att redan från början detta förhållande synts uppenbart. Sålunda anförde länsstyrelsen i sitt yttrande över befolkningskommissionens betänkande i ämnet år 1936, att dess beräkning av antalet mödrahjälpsbehövande vore alldeles för låg och borde höjas med minst 50 procent.

I fråga om organisationskostnaderna anser länsstyrelsen, att dessa, åtminstone i viss mån, skulle kunna minskas, utan att mödrahjälpsverksamheten bleve lidande därav. Sålunda borde föreskrifterna om ersättning för bestyret med mödrahjälpen kunna revideras. Nu äger ordförande och ledamöter samt deras suppleanter i mödrahjälpsnämnd att för varje dag, de deltaga i sammanträde med nämnden, åtnjuta dagarvode, som utgår med 30 kronor till ordförande och suppleant för denne samt 20 kronor till ledamot och suppleant för ledamot. Vid resa för deltagande i nämndens sammanträde utgår därjämte resekostnads- och traktamentsersättning enligt rese- och traktamentsklassen I B i gällande allmänna resereglemente. Enligt kungörelsen den 29 augusti 1921 (nr 517) med vissa bestämmelser angående kommittéer uppbär ordförande och ledamot i sådan kommitté, varom där är fråga, i regel — då ersättningen bestämts i form av dagarvode — 18 kronor respektive 12 kronor, om vederbörande är bosatt å sammanträdesorten, eljest 24 kronor respektive 18 kronor. Men sådant arvode utgår icke, då vid resa, som föranletts av sammanträde, vederbörande är berättigad till särskild traktamentsersättning. I taxeringsförordningen föreskrives, att ledamot, som deltager i länsprövningsnämnds sammanträde, äger åtnjuta, förutom resekostnadsersättning enligt reseklass II, arvode med 12 kronor för sammanträdesdygn, om han är bosatt å sammanträdesorten, eljest med 16 kronor. För dygn, varunder sammanträde ej ägt rum, utgår arvode, motsvarande traktamentsersättning enligt traktamentsklass D. Med hänsyn till mödrahjälpsnämndens ordförande åvilande arbete även mellan sammanträdena, föreligger, enligt länsstyrelsens mening, icke skäl att reducera den honom tillkommande ersättningen. Däremot synes knappast motiverat, att ledamöterna i mödrahjälpsnämnd skola i nu berörda hänseende intaga en gynnsammare ställning än t. ex. prövningsnämndsledamöterna. Länsstyrelsen föreslår där-

för, att ersättningen till ledamöterna i mödrahjälpsnämnd bestämmes att utgå efter i huvudsak samma grunder, som gälla för ledamöter i prövningsnämnd. Sekreterararvodena, vilka äro bestämda till 20 kronor för varje sammanträdesdag jämte visst belopp för varje behandlad ansökning, hava enligt revisorernas uppgift med få undantag utgått till statligt eller kommunalt anställda tjänstemän, vilka innehaft sekreteraruppdraget såsom bisyssla. Då sammanträdena med vederbörande mödrahjälpsnämnd i regel torde hållas å den ort, där sekreteraren är bosatt, kanske också på samma lokal, där han har sitt dagliga arbete, samt något avdrag å sekreterarens ordinarie löneförmåner sannolikt icke äger rum för de timmar, han deltager i dessa sammanträden, kan det näppeligen vara påkallat, att sekreteraren, utöver den gottgörelse, som utgår för varje behandlad ansökning, skall uppbära särskild ersättning för sammanträdesdagarna.

Huvudorsaken till anslagsöverskridandena synes, såsom förut nämnts, hava varit, att mödrahjälpen kommit till användning i betydligt större omfattning än som beräknats. Av revisorernas berättelse framgår, att under förra halvåret 1939 mödrarna till 47.55 procent eller nära hälften av alla levande födda barn erhållit mödrahjälp. Det kan möjligen på grund härav antagas, att mödrahjälp i en del fall beviljats, utan att förutsättningar för sådan hjälp förelegat.

Revisorerna hava även i sin berättelse framhållit, att understöden icke sällan använts till inköp av icke nödvändiga varor eller ock förbrukats på andra mindre lämpliga sätt. För att råda bot på ett sådant missförhållande är skärpt kontroll nödvändig. Sålunda borde förbud meddelas barnavårdsnämnd att kontant utbetala understödet eller del därav. Vidare borde inom varje kommun finnas erforderligt antal av barnavårdsnämnd utsedda ombud med uppgift att å nämndens vägnar kontrollera att utgivna understöd endast komme moder och barn till del, och att medlen användes allenast för av mödrahjälpsnämnden beslutat ändamål. Samtliga utgifter, vare sig de avsåge inköp av varor, kostnad för hemhjälp eller vård m. m., skulle likvideras genom barnavårdsnämndens försorg, efter attest av vederbörande ombud.

Men ytterligare tillsyn är nödvändig. Redovisningen och granskningen av mödrahjälpen, såsom den nu är ordnad, kan icke sägas ske på tillfredsställande sätt. Enligt gällande bestämmelser skall barnavårdsnämnd årligen före den 1 mars och den 1 september avgiva redovisning till länsstyrelsen, som det åligger att inom viss tid översända redovisningshandlingarna till riksräkenskapsverket. Tydliga bestämmelser om länsstyrelsens skyldighet och befogenhet med avseende å granskningen av redovisningarna saknas. Mödrahjälpsnämnden beviljar mödrahjälp, och länsstyrelsen har endast att utanordna det belopp, vartill kostnaderna för hjälpen högst må utgå. Det är emellertid tydligt, att man icke enbart kan förlita sig på barnavårdsnämndernas intresse som drivfjäder till medlens utnyttjande på rätt sätt. Kontroll över mödrahjälpens användning och barnavårdsnämndernas åtgärder måste därför ske. Såsom Västerbottens läns mödrahjälpsnämnd i sitt yttrande framhållit lärer det dock knappast kunna begäras, att tjänstemän, som ej sysslat med fördelningen av medlen, skola fullt känna till vad mödrahjälpsnämnderna i de olika fallen i detalj avsett. På grund härav och med hänsyn jämväl till den synnerligen stora och tillsynes alltjämt växande arbetsbörda, som åvilar länsstyrelserna, hyser länsstyrelsen vissa betänkligheter mot att detaljgranskningen av mödrahjälpsredovisningarna helt pålägges länsstyrelserna. Ur principiell synpunkt anser länsstyrelsen det riktigare, att redovisningen sker till den myndighet, som har ledningen av hjälpverksamheten om hand, d. v. s. mödrahjälpsnämnden. Full effektivitet i avseende å kontrollen av

mödrahjälpen skulle enligt länsstyrelsens mening uppnås, därest barnavårdsnämnderna ålades att exempelvis kvartalsvis till vederbörande mödrahjälpsnämnd avlämna redovisning av alla ärenden, vare sig de avslutats eller icke. Genom att redovisning skedde så ofta skulle mödrahjälpsnämnden lätt kunna meddela direktiv och rättelse i fall, där barnavårdsnämnd eller ombud förfarit felaktigt.

Länsstyrelsen åberopar i övrigt vad mödrahjälpsnämnden i länet i sitt yttrande anfört.

Umeå i landskontoret den 18 januari 1940.

Underdånigst

På länsstyrelsens vägnar:

DAVID WILÉN. ELIS ALMGREN.

Bilaga.

Till länsstyrelsen i Västerbottens län.

Genom resolution den 2 januari 1940 har länsstyrelsen anmodat Västerbottens läns mödrahjälpsnämnd att avgiva yttrande i anledning av vad riksdagens revisorer anfört angående anslagen till mödrahjälp.

På grund härav får mödrahjälpsnämnden anföra följande.

Mödrahjälpsnämnden stod vid verksamhetens början tämligen främmande för arbetet, och de anvisningar och råd som givits voro icke och kunde icke vara tillräckligt vägledande, då obekantskapen på området torde ha varit ganska allmän. Nämnden var emellertid hänvisad att omedelbart handla.

Mödrahjälpsnämnden kunde till en början bl. a. icke bedöma, huru krävande dess arbete skulle bli. Nämnden visste blott att den skulle sammanträda minst en gång i månaden och att enligt befolkningskommissionens uttalande arbetet ej kunde bli omfattande. Någon antydan om sekreterarens ersättning hade ej lämnats. Att på sådan grundval anställa en sekreterare som icke innehade annan tjänst kunde knappast komma ifråga. Mödrahjälpsnämnden utsåg därför till denna befattning en länsnotarie, som under några år varit föredragande i ärenden rörande barnavård och fattigvård, och då denne dessutom är sekreterare i länets barnavårdsförbund syntes nämden genom detta val kunna erhålla god hjälp i arbetet. Detta val har visat sig lämpligt.

Kostnaderna för nämnden bestämmes till en del av ledamöternas bostadsort. Det är därför naturligt att dessa bli lägst i storstäderna och i de län, där samtliga ledamöter bo på samma ort. Härvidlag saknar mödrahjälpsnämnden inflytande. Däremot beror det rätt mycket på ordföranden, huru ofta sammanträden hållas. Revisorerna framhålla, att nämnden i Västerbottens läns landstingsområde under budgetåret 1938/39 sammanträtt 46 gånger, vilket anses vara för högt. Då revisorernas utredning i denna del är mycket ofullständig, är ett jämförande uteslutet. Nämnden vill emellertid ifrågasätta, huruvida inte arbetsmetoderna i de olika nämnderna möjligen kunna vara något olika. I denna nämnd förekommer aldrig någon summarisk behandling. Ordföranden föredrager varje ärende. Med undan-

tag för första tiden hålles i regel intet sammanträde utan att minst 80 mödrahjälpsärenden kunna behandlas. Revisorerna synas förbise att utom dessa frågor även behandlas besvärsärenden, låneärenden och andra med verksamheten sammanhängande spörsmål. Då mödrahjälpsärenden ej sällan återremitteras till barnavårdsnämnderna för ytterligare utredning eller komplettering, handläggas många ärenden minst två gånger. Frågor rörande varuinköp och barnavårdsnämndernas kontroll över inköpen ha också förekommit. Arbetet inskränkes alltså icke till beviljandet av ansökningar om mödrahjälp. Det bör framhållas att många ansökningar avslås, och då en del kunna vara tveksamma äro de ej alltid de minst tidsödande ärendena.

Lämpligast synes ha varit, om de beviljade beloppen fördelats på alla avgjorda ansökningar och ej blott på de bifallna. Det kan nämligen tänkas att procenten avslagna ansökningar ej är lika inom mödrahjälpsnämnderna. Om någon nämnd hellre än att avslå tveksamma ansökningar beviljar ett obetydligt bidrag blir genomsnittsbeloppet avsevärt sänkt, varigenom nämnden alldeles oförskyllt kan komma att ådagalägga sparsamhet med statens medel, medan en i verkligheten sparsammare nämnd kan komma att framstå i annan dager.

Mödrahjälpsnämnden vill ej bestrida att ett större antal ärenden än 82, som utgjorde medeltalet avgjorda ansökningar om mödrahjälp vid nämndens sammanträden under år 1939, kan behandlas. Men däremot ställer sig nämnden mycket tveksam till frågan, huruvida en ökning av antalet ärenden är rätta vägen att nå den av revisorerna åsyftade ökade sparsamheten.

Mödrahjälp har i hela riket utgått med i genomsnitt 199 kronor 92 öre pr beviljad ansökan. Befolkningskommissionen hade räknat med 200 kronor, och emot denna beräkning torde erinringar ej ha gjorts. I fråga om de hjälpbehövandes antal voro kalkylerna mindre goda, kanske närmast beroende på kommissionens oriktiga uppfattning att huvudsakligen ogifta mödrar vore i behov av ekonomiskt stöd. Då genomsnittliga hjälpen i Västerbotten under år 1938 utgått med 242 kronor 94 öre per beviljad ansökan vill nämnden framhålla följande. I de västerbottniska hemmen är barnrikedomen ej sällan mycket stor. Då inkomsterna ofta äro ytterligt små är armodet i många fall starkt framträdande. I stor utsträckning vägra familjeförsörjare i denna ställning att anlita fattigvården. Nämnden har ansett hemhjälp synnerligen behövlig särskilt i hem med många minderåriga. Till inköp av barnvagnar ha medel beviljats endast där det varit fråga om tvillingar eller, såsom i ett fall, trillingar. Nämnden anser att moderskapspenningen bör kunna tillgodose detta behov. Däremot har nämnden i rätt stor utsträckning beviljat medel till kläder och sängutrustning åt modern, vilket behov ofta är skriande. Dessa bidrag minskas emellertid vid förnyad ansökan om mödrahjälp. Trångboddheten och den ej sällan glesa bebyggelsen gör det ofta nödvändigt att modern intages på förlossningshem eller inackorderas. De långa avstånden medföra i sådana fall stora avbränningar för resekostnader. De hjälpbehövande inom dessa områden äro därför i många fall sämre lottade än mödrar som bo å orter med goda förbindelser och små avstånd, där mödrahjälpen utan avdrag för resekostnader helt kan användas till moderns bästa. Att mödrahjälpen fördenskull måste bli genomsnittligt större i detta län, där befolkningen är mera spridd än i något annat län, finner nämnden naturligt. Men hårt och orättvist vore det, om denna omständighet skulle medföra en allmän minskning av mödrahjälpen. Detta kommer att hårdast drabba ödemarkernas mindre bemedlade befolkning.

Till en början tillmötesgick nämnden barnavårdsnämndernas förslag om

ett ej obetydligt bidrag till kostförbättring åt modern, i regel dock ej mer än $^1/_3$-del av mödrahjälpen. Det blev emellertid uppenbart att denna förmån i stor utsträckning kom familjens övriga medlemmar till godo. Mödrahjälpsnämnden har fördenskull högst avsevärt minskat bidragen till kostförbättring. Denna omständighet jämte bl. a. den beskärning av bidragen till kläder och sängutrustning som vidtagits då mödrahjälp andra gången beviljas har fört med sig, att under år 1939 genomsnittshjälpen per avgjord ansökan inom Västerbottens län uppgick till 201 kronor 12 öre och för senare halvåret till 187 kronor 90 öre.

Med anledning av revisorernas uttalande att mödrahjälpsnämnderna alltför litet beaktat synpunkten av sparsamhet med det allmännas medel vill nämnden framhålla, att det av barnavårdsnämnderna i länet under år 1939 föreslagna sammanlagda beloppet av mödrahjälpsnämnden minskats med något över 10 procent. Av de båda städernas samt en industrikommuns barnavårdsnämnder hade under samma år tillstyrkts 210 ansökningar med 46,755 kronor. Mödrahjälpsnämnden beviljade 188 ansökningar med 32,006 kronor. Förslagen beskuros här med omkring en tredjedel.

Mödrahjälpsnämnden insåg snart att en överläggning med barnavårdsnämnderna vore nödvändig och begärde för ändamålet ett statsanslag av 750 kronor. Denna framställning blev emellertid avslagen. Nämnden har likväl ordnat ett sammanträffande med barnavårdsnämnderna i samband med barnavårdsförbundets årsmöte och utan statens stöd, men då ej alla kommuner tillhöra förbundet, voro ej samtliga barnavårdsnämnder representerade.

Den exempelsamling rörande missbruk av mödrahjälp, som revisorerna framlagt, saknar i allmänhet uppgift om, inom vilka landstingsområden dessa förekommit. Revisorerna ha därmed berövat mödrahjälpsnämnderna möjlighet att kunna ingå på uttalandet i denna del. Mödrahjälpsnämnden vill emellertid framhålla att det vid många tillfällen framstått som högst önskvärt att nämnden kunnat utöva kontroll över medlens användning. Befogenhet i detta avseende har emellertid icke meddelats mödrahjälpsnämnderna. Granskningsskyldigheten har förlagts hos vederbörande länsstyrelser. Det lärer emellertid knappast kunna begäras att tjänstemän, som ej sysslat med fördelningen av medlen, skola fullt känna till vad mödrahjälpsnämnderna i de olika fallen i detalj kunna ha avsett. Emellertid har mödrahjälpsnämndens ordförande likväl verkställt begränsade stickprovsgranskningar av räkenskaperna och därvid även gjort vissa anmärkningar. Att barnavårdsnämndernas kontroll i vissa fall varit bristfällig, uppenbarligen beroende på bristande erfarenhet och i vissa fall bristande intresse, känner mödrahjälpsnämnden väl till. I ett fall ansåg sig nämnden böra föranstalta om utredning genom polismyndighetens försorg rörande medelsdispositionen, och i ett annat fall har utbetald mödrahjälp återfordrats enär missbruk kunnat av mödrahjälpsnämnden konstateras.

Mödrahjälpsnämnden kan icke finna sig ha underlåtit att söka göra vad på denna ankommit, och därvid har ingalunda förbisetts de ekonomiska synpunkter, som revisorerna uteslutande lagt på frågan. Önskvärt är att det icke heller må förbises, att för denna nya och oprövade verksamhet all erfarenhet på varje håll saknats. Var och en, som haft att taga befattning med detta arbete, torde ha känt sin oförmåga att vid varje tillfälle kunna rätt bedöma dessa otaliga och starkt skiftande fall. Efteråt och med hela det samlade materialet framför sig är det givetvis lättare att kunna bedöma, huruvida icke mödrahjälpsnämnderna i åtskilliga fall bort handla annorlunda än de gjort. Säkert är emellertid att mödrahjälpsverksamheten är till stor välsignelse och kommer helt visst att lända till allmänt gagn.

Om en besparingsåtgärd är nödvändig, synes denna böra gå ut över moderskapspenningen, vilken enligt mödrahjälpsnämndens mening icke varit till samma nytta som mödrahjälpen. Då användningen av dessa medel ej kontrolleras, och då lämpligheten av utbetalning av medel från två olika håll för samma ändamål kan ifrågasättas, synes ett inarbetande av moderskapspenningen i mödrahjälpen böra ske.

Umeå den 17 januari 1940.

För Västerbottens län mödrahjälpsnämnd:

G. ROSÉN.

Länsstyrelsens i Norrbottens län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 23, § 7.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 30 december 1939 har länsstyrelsen anbefallts, att, efter hörande av länets mödrahjälpsnämnd, före den 19 januari 1940 avgiva underdånigt utlåtande i anledning av riksdagens revisorers berättelse i vad avser anslagen till mödrahjälp.

Till åtlydnad härav får länsstyrelsen i underdånighet anföra följande.

Länsstyrelsens befattning med mödrahjälpsärenden inskränker sig till granskning av barnavårdsnämndernas redovisningar över mödrahjälpsverksamheten. Jämlikt 7 § Kungl. Maj:ts förordning om mödrahjälp åligger det barnavårdsnämnd att vaka över, att beviljad mödrahjälp kommer till användning i enlighet med givna föreskrifter, och samma skyldighet får även anses åvila länsstyrelsen vid dess granskning av barnavårdsnämnds redovisning. I enlighet härmed har även länsstyrelsen i görligaste mån vid ifrågavarande granskning tillsett, att barnavårdsnämndernas utbetalningar stått i överensstämmelse med mödrahjälpsnämndens direktiv.

Vad beträffar revisorernas anmärkning, att barnavårdsnämnder i vissa fall för mödrahjälpsmedel inköpt kappor och dräkter i prislägen omkring 100 kronor, vilket beträffande kappor inträffat i något enstaka fall även i detta län, har länsstyrelsen icke ansett sig kunna ingripa, om det av mödrahjälpsnämnden beviljade anslaget till kläder icke överskridits. Något inköp för mödrahjälpsmedel av bad- och gymnastikdräkter, handskar eller sidentyg har, länsstyrelsen veterligt, icke skett inom Norrbottens län.

Revisorerna påtala vidare, att anslagen för inköp av personlig utrustning i stor omfattning använts för inköp av exempelvis handdukar eller lakansväv. Huruvida ifrågavarande persedlar kunna betraktas såsom ingående i personlig utrustning eller icke torde kunna diskuteras; länsstyrelsen har emellertid ansett sig kunna godtaga nyssnämnda inköp, så mycket hellre som dessa nödvändiga persedlar i stor utsträckning saknas. De av revisorerna påtalade inköpen av sängar torde enligt länsstyrelsens mening icke strida mot mödrahjälpsförordningens anda. Inköp för mödrahjälpsmedel av soffor, ottomaner och stolar torde, såvitt länsstyrelsen har sig bekant, icke ha förekommit inom länet. Symaskiner, paraplyer, resväskor och parfym ha icke i något fall inköpts för av mödrahjälpsnämnden beviljade medel.

Inköp av barnvagn har inom länet förekommit i ett enda fall, varvid vederbörande barnavårdsnämnd av länsstyrelsen ålades att återbetala kostnaden för densamma. Beträffande revisorernas anmärkning att inköp för mödrahjälpsmedel av mjöl, gryn och socker ofta skett säckvis, torde detta för Norrbottens läns vidkommande förklaras därav att befolkningen här, som ofta bor långt från handelsbodar, är van att köpa större kvantiteter livsmedel på en gång. Revisorerna anmärka vidare, att kostnaderna för hemhjälp ej sällan utgått till modern själv och i en socken i Norrbotten så gott som genomgående utgått till mannen. I fråga om denna anmärkning får länsstyrelsen hänvisa till vad mödrahjälpsnämnden anfört.

Två barnavårdsnämnder inom länet har låtit modern utkvittera hela den beviljade mödrahjälpen, utan att någon som helst uppgift angående medlens användning lämnats. Då länsstyrelsen hos nämnderna i fråga påtalat detta förhållande, ha dessa uppgivit, att barnavårdsombuden ute i orterna noggrant övervakat, att mödrahjälpen använts i enlighet med mödrahjälpsnämndens direktiv. För framtiden ha ifrågavarande barnavårdsnämnder tillhållits att noga redovisa mödrahjälpsmedlens användning i enlighet med mödrahjälpsnämndens föreskrifter.

Infordrade yttranden i ärendet från länets mödrahjälpsnämnd och barnavårdsnämnden i Nederkalix socken närslutas.

Luleå i landskontoret den 17 januari 1940.

Underdånigst

På länsstyrelsens vägnar:

N. W. NILSSON. R. SUNDBERG.

Bilaga 1.

Till länsstyrelsen i Norrbottens län.

Mödrahjälpsnämnden får härmed avgiva infordrat yttrande med anledning av riksdagens revisorers berättelse i vad avser anslagen till mödrahjälp.

Organisationskostnaderna.

Enligt instruktionen för mödrahjälpsnämnderna skall mödrahjälpsnämnd sammanträda å bestämd veckodag minst en gång varje månad. Mödrahjälpsnämnden i Norrbottens län har icke hållit mer än det föreskrivna minimiantalet sammanträden. På grund av det stora antalet ärenden har sammanträdena dock måst pågå två eller tre dagar. Endast vid ett sammanträde varade förhandlingarna 4 dagar. Vid detta sammanträde behandlades utom andra ärenden 563 nya mödrahjälpsansökningar.

Av mödrahjälpsnämnden förbrukade expensmedel utgöra för tiden

1/1—30/6 1938	kronor	488:02
1/7 1938—30/6 1939	»	864:62

eller icke fullt 23 öre per ärende.

Endast ytterlig sparsamhet har gjort det möjligt att begränsa expenskostnaderna till dessa belopp.

Statsrevisorerna anmärka, att sekreterararvodena med få undantag utgått till statligt eller kommunalt anställda tjänstemän, vilka innehaft sekreterar-

uppdraget såsom bisyssla. Häremot vill mödrahjälpsnämnden framhålla att det torde vara omöjligt att uppdriva en kompetent sekreterare, som är villig att betrakta uppdraget såsom huvudsyssla. Då landshövdingen är ordförande i mödrahjälpsnämnden i detta län är det av väsentlig fördel för arbetet att sekreteraren är tjänsteman i länsstyrelsen.

Behovsprövningen.

Beträffande antalet beviljade ansökningar i förhållande till antalet levande födda utvisar den av statsrevisorerna uppgjorda statistiken att Norrbottens län för år 1938 utvisar den högsta siffran och för första halvåret 1939 är nummer 3 i ordningen efter Västerbottens och Västernorrlands län. I fråga om beloppet av beviljad hjälp ligger detta läns siffra för år 1938 under medeltalet för riket. År 1939 har siffran stigit men överträffas dock av tre mödrahjälpsnämnder.

Enligt mödrahjälpsnämndens mening hade det med hänsyn till befolkningens fattigdom och svårigheter i försörjningsavseende varit naturligt om detta län beträffande såväl procenttalet beviljade ansökningar som beloppens storlek varit främst.

Mödrahjälpsnämndens behovsprövning har för övrigt rönt inverkan av den besvärsprövande myndighetens — kungl. socialstyrelsen — beslut i besvärsärenden. Vid de tre första sammanträdena avslogos resp. 8.6 %, 12.5 % och 8.5 % av de gjorda ansökningarna. Medeltalet per beviljad ansökan utgjorde resp. kr. 162:46, 145:92 och 167:92. Vid det fjärde sammanträdet förelågo kungl. socialstyrelsens beslut i åtta besvärsärenden. Av dessa beslut inneburo 5 ändring i mödrahjälpsnämndens beslut såtillvida att klagandena tillerkänts förhöjt understöd med belopp, varierande mellan 25 till 90 kronor eller sammanlagt 250 kronor, ett besvärsärende hade förklarats desert och endast två besvär hade ogillats. Det är naturligt att mödrahjälpsnämnden härav fann sig föranlåten att börja tillämpa en mindre restriktiv behovsprövning. Sålunda sjönk vid detta sammanträde procenttalet för avslagna ansökningar till 3.4 under det att medelbeloppet per beviljad ansökan steg till 185: 68 kronor. Att mödrahjälpsnämnden icke överskridit vad kungl. socialstyrelsen ansett skäligt torde framgå av det förhållandet att kungl. socialstyrelsen därefter och intill 1939 års utgång i 29 fall ändrat mödrahjälpsnämndens beslut och därvid beviljat ytterligare mödrahjälp med tillhopa 1,917 kronor.

Vad som i hög grad bidragit till att beloppen av de beviljade understöden ökat är att kungl. socialstyrelsen gentemot mödrahjälpsnämndens bestämt hävdade mening auktoriserat moders rätt att av mödrahjälpsmedel erhålla tandvård. Då denna ej sällan betingar en kostnad av 100 kronor och däröver har detta inverkat i avsevärd mån.

Handläggningen av mödrahjälpsärendena.

Mödrahjälpsnämnden har i enlighet med 6 § mödrahjälpsförordningen alltid i sina beslut angivit vilka huvudsakliga behov hjälpen avsett att täcka samt de belopp, som må användas för varje angivet utgiftsändamål. I cirkulär den 28 januari 1938 till barnavårdsnämnderna i länet har mödrahjälpsnämnden erinrat om deras skyldighet att tillse att anslagna medel komma till användning enbart för de hjälpåtgärder, som mödrahjälpsnämnden beslutat. Huruvida så har skett har mödrahjälpsnämnden icke haft anledning att närmare övervaka, då det ankommer på landskontoret att granska barnavårdsnämndernas redovisningar med tillhörande verifikationer och jämföra dessa med mödrahjälpsnämndens beslut. Då emellertid några fall av missbruk inberättats, har mödrahjälpsnämnden genom cirkulär till bar-

navårdsnämnderna den 25 oktober 1939 föreskrivit att mödrahjälp icke må utlämnas annorledes än in natura eller i form av anvisning, så specificerad att dess utbytande mot förnödenheter icke undandroges barnavårdsnämndens kontroll.

För att i möjligaste mån medverka till att moderskapspenningen kommer till avsedd användning har mödrahjälpsnämnden i regel icke beviljat mödrahjälp till barnets första utrustning.

I fråga om kostförbättring har mödrahjälpsnämnden i avsikt att i någon mån undvika missbruk hållit beloppen låga — i regel 25 à 30 kronor per månad.

Beträffande hemhjälp anmärka statsrevisorerna att kostnaderna härför ej alltför sällan utgått till modern själv och i en socken i Norrbotten så gott som genomgående utgått till mannen. Mödrahjälpsnämnden vill med anledning härav framhålla att ett sådant förhållande endast behöver betyda att hjälpen utlämnats kontant. Någon föreskrift i författning om att mödrahjälp skall utgå in natura finnes ej. Mödrahjälpsnämnden har under hand inhämtat att den socken, som åsyftats, är Nederkalix. Barnavårdsnämnden därstädes har upplyst att hemhjälpsersättning visserligen i många fall utanordnats till sökandens man. Detta berodde emellertid på att det för hustrun av naturliga skäl mött svårigheter att själv inställa sig för att avhämta beloppet. Innan utbetalning skett hade dock kontrollerats att hemhjälp anställts, varvid vederbörande fått redogöra för hembiträdets namn och anställningstiden m. m. Skriftlig förklaring av barnavårdsnämnden har infordrats och kommer att överlämnas så snart ske kan.

Efter det mödrahjälpsnämnden utsänt sitt ovanberörda cirkulär den 25 oktober 1939 kommer dock utlämnande av kontant hemhjälpsersättning att upphöra.

Av det anförda torde framgå att statsrevisorernas omdöme att flertalet mödrahjälpsnämnder alltför litet beaktat synpunkten av sparsamhet med det allmännas medel icke äger tillämpning beträffande denna mödrahjälpsnämnd. Likaså torde framgå att denna mödrahjälpsnämnd sökt att i den utsträckning som varit möjlig förmå barnavårdsnämnderna att handha utlämnandet av mödrahjälpen på ett sådant sätt att denna kommer till avsedd användning.

Luleå den 11 januari 1939.

För mödrahjälpsnämnden:

D. Hansén.

G. Wik.

Bilaga 2.

Till mödrahjälpsnämnden i Norrbottens län.

Sedan statsrevisorerna enligt uppgift framställt anmärkning emot, att beviljat bidrag till avlönande av hemhjälp i många fall inom vår kommun utbetalats till mannen, får jag vördsamt avgiva begärd förklaring i ärendet.

Av det förhållandet, att sökandens man i en del fall tillåtits utkvittera hemhjälpsbidraget, får man naturligtvis icke dra den felaktiga slutsatsen, att mannen själv fungerat som hembiträde eller att han av annat skäl fått lägga beslag på pengarna för egen del.

Det väsentliga måste väl under alla förhållanden vara, att hembiträde varit anställt under tiden för nedkomsten och under minst så lång tid, som svarat mot bidragsbeloppets storlek, samt att den anställda bekommit henne tillkommande lön. Att så varit förhållandet och att så skett ha vi i görligaste mån kontrollerat. Vem som sedan hos barnavårdsnämnden utkvitterat bidraget (mannen, hustrun eller hembiträdet) har synts oss vara av mindre vikt.

I många fall har det varit mannen, som inställt sig på barnavårdsnämndens expedition och framfört hustruns önskemål. Har vederbörande därvid visat sig vara berättigad att uppbära hemhjälpsbidraget eller någon del av detsamma, har utanordning verkställts, varvid kommunalkassören genom särskild anteckning på utanordningen meddelats, att mannen berättigats kvittera det utanordnade beloppet. Detta för att inbespara besväret med eljest erforderlig fullmakt.

Det torde vara denna särskilda anteckning, som kommit herrar statsrevisorer att befara, att bidraget ej använts för avsett ändamål.

Efter det barnavårdsnämnden fått del av mödrahjälpsnämndens cirkulärskrivelse av den 25 oktober 1939 utbetalas hemhjälpsbidraget direkt till den anställda hemhjälpen efter företeende av intyg enligt närslutet formulär[1] och till mannen endast i de fall, denne styrker sig redan hava utgivit avlöning motsvarande beviljat bidrag.

Kalix den 13 januari 1940.

För Nederkalix kommuns barnavårdsnämnd:

Gustaf Solberg.
Ordförande.

Statskontorets

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 52, § 9.

Underdånigt utlåtande.

Riksdagens revisorer hava beträffande den i förevarande ärende omförmälda upphandlingen hos statens arbetslöshetskommission av cementrör m. m. till ett i kommissionens regi utfört vägbyggnadsföretag i Tvings socken anmärkt, *att* anbud infordrats genom särskilda skrivelser — avlåtna av platsledaren den 30 mars 1939 efter en tidigare telefonförfrågan hos en av leverantörerna — i stället för, såsom enligt revisorernas mening bort ske, genom offentlig kungörelse, *att* vid anbudens infordrande icke angivits någon exakt kvantitet av de för upphandling avsedda varuslagen, *att* vid anbudens infordrande ej heller bestämts, när anbuden — vilka befunnits dagtecknade under tiden 24 mars—10 maj 1939 — senast skolat vara inkomna, *att* vid öppnandet av anbuden protokoll ej blivit fört, *samt att* vid öppnandet icke närvarit tre personer. Revisorerna hava uttalat, att genom ett dylikt tillvägagångssätt möjlighet uppstått för platsledaren att successivt taga del av anbuden, ehuru det på grundval av tillgängliga handlingar icke kunde bedömas, huruvida han verkligen begagnat sig av sagda möjlighet.

[1] Ej här avtryckt.

Statskontoret har beretts tillfälle att under hand taga del av innehållet i av arbetslöshetskommissionen den 12 januari 1940 avgivet remissyttrande med anledning av revisorernas anmärkningar jämte en till detsamma fogad, av kommissionens arbetschefsassistent upprättad promemoria i ärendet. Av dessa handlingar inhämtas, att kommissionen, med hänsyn till såväl de på priserna å ifrågavarande varor inverkande transportförhållandena som ock fordringarna ur teknisk synpunkt på varorna, ansett det i själva verket kunna hava varit motiverat att — i enlighet med 18 § 1 d) i gällande upphandlingsförordning — infordra anbud genom särskilda skrivelser i stället för genom offentlig kungörelse. Det framgår vidare av omförmälda handlingar, att protokoll förts vid anbudens öppnande — vilket ägt rum den 10 maj 1939 — vadan alltså förklaring rörande revisorernas anmärkningar i förevarande avseenden synes hava förebragts. Vad åter angår vederbörande platsledares underlåtenhet att vid anbudens infordrande angiva exakt kvantitet å de för upphandling avsedda varuslagen, har kommissionen vidgått riktigheten av den härutinnan framställda anmärkningen. I promemorian, till vilken kommissionen anslutit sig, uttalas emellertid, att det icke varit möjligt för platsledaren att fastställa kvantiteten, enär dels omfattningen av ett tillämnat utbyte av vägtrummor skulle bestämmas i mån av arbetets fortgång dels ock antalet sidotrummor vore beroende av den utsträckning, i vilken markägarnas anspråk på överfarter och dylikt komme att bifallas vid senare besiktningar, måhända först när arbetet vore i det närmaste färdigt. Kommissionen har vidare medgivit, att anbuden öppnats, utan att tre personer därvid varit tillstädes, men har därjämte framhållit, *att,* förutom platsledaren, närvarit en biträdande arbetsledare, *att* annan ledarpersonal vid tidpunkten i fråga icke varit tillgänglig på arbetsplatsen, *samt att* intill tiden för öppnandet den 10 maj 1939 anbuden — obrutna — förvarats i ett låst kassaskåp. I utlåtandet eller promemorian har icke berörts revisorernas erinran, att vid anbudens infordrande icke angivits någon tid, då anbuden senast skolat vara inkomna. Sammanfattningsvis har anförts, att, även om upphandlingsförordningens föreskrifter i förevarande fall icke i alla hänseenden tillämpats, den av kommissionen företagna undersökningen likväl visat, att varken för höga priser eller obehörigt gynnande av viss leverantör därav blivit följden.

På grund av den av arbetslöshetskommissionen sålunda förebragta utredningen synes ådagalagt, att vissa felaktigheter begåtts i fråga om handläggningen av förevarande upphandlingsärende. Statskontoret vill för sin del till förebyggande av en upprepning härav förorda, att leveransanbud även i sådana fall, då deras infordrande anförtrotts åt platsledare, insändas direkt till kommissionen och brytas hos denna. Garanti skulle på detta sätt vinnas för att de beträffande öppningsförfarandet föreskrivna formerna bleve vederbörligen iakttagna och kommissionen omedelbart erhölle kännedom, om vid infordrandet angivits tid för anbudens avlämnande och i övrigt tillämpats i upphandlingsförordningen med avseende å anbudsinfordrande givna bestämmelser.

I handläggningen av detta ärende har, förutom undertecknade, deltagit statskommissarien Nissen.

Stockholm den 15 januari 1940.

Underdånigst

WILHELM BJÖRCK.

F. E. HOLMQVIST.

Richard Munthe.

Riksräkenskapsverkets

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 52, § 9.

Till Konungen.

Genom remiss den 3 januari 1940 har Kungl. Maj:t anbefallt riksräkenskapsverket att avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens år 1939 församlade revisorer under § 9 i sin berättelse anfört beträffande visst upphandlingsärende vid statens arbetslöshetskommission. Till åtlydnad härav får riksräkenskapsverket anföra följande.

Underlåtenhet att vid infordrande av anbud angiva viss dag för inlämnandet ävensom åsidosättande av vederbörliga former vid anbudens brytande finner riksräkenskapsverket otillfredsställande. Emellertid vill riksräkenskapverket erinra, att arbetslöshetskommissionens räkenskaper icke ingå till riksräkenskapsverket för granskning utan äro underkastade revision av särskilda av Kungl. Maj:t utsedda revisorer, varför riksräkenskapsverket icke varit i tillfälle att undersöka de närmare omständigheter, som må ha varit förknippade med det påtalade upphandlingsärendet.

Stockholm den 13 januari 1940.

Underdånigst

P. S. RUNEMARK.

E. NORBERG.

Statens arbetslöshetskommissions

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 52, § 9.

Till Konungen.

Sedan Kungl. Maj:t genom remiss den 3 innevarande januari anbefallt statens arbetslöshetskommission att före den 19 januari 1940 inkomma med utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer anfört beträffande visst av kommissionen handlagt upphandlingsärende får kommissionen, med remisshandlingens återställande, härmed överlämna närslutna å dess tekniska avdelning utarbetade promemoria, varuti meddelas vissa uppgifter rörande de av statsrevisorerna anmärkta förhållandena. Kommissionen, som alltid varit angelägen om att ställa sig upphandlingsförordningens bestämmelser till efterrättelse och jämväl icke underlåtit anmana sina tjänstemän att noga följa nämnda förordnings föreskrifter, anser sig — under framhållande av att det beträffande förevarande revisionsanmärkning måste anses vara fråga om ett undantagsfall — böra för egen del ansluta sig till den i promemorian avgivna förklaringen.

I detta ärendes slutliga handläggning hava deltagit, förutom underteck-

nad Thomson, ordförande, ledamöterna Valsinger, Hagman, Carell, Falk, Brodén och Larsson.

Stockholm den 12 januari 1940.

Underdånigst

På statens arbetslöshetskommissions vägnar:

A. Thomson.

G. H. Norström.

Bilaga.

P. M.

angående riksdagens revisorers anmärkningar beträffande visst upphandlingsärende vid statens arbetslöshetskommission.

Vid granskning av statens arbetslöshetskommissions protokoll den 14 juni 1939 angående inköp av cementrör m. m. till arbetsplatsen nr 775 Tvingvägen hava statsrevisorerna funnit tillvägagångssättet vid upphandlingen icke stå i överensstämmelse med upphandlingsförordningens föreskrifter utan betecknat det vid ifrågavarande inköp tillämpade förfaringssättet såsom synnerligen anmärkningsvärt. I anledning härav har vidtagits en närmare undersökning rörande vad som ifrågakommit i denna sak och har härvid konstaterats följande.

Vid en inspektion av ifrågavarande vägarbete våren 1939 diskuterades möjligheten av att vägtrummor av sten, som skulle utföras enligt den till kommissionens kontrakt hörande arbetsplanen, skulle kunna få utbytas mot sådana av betongrör. Anledningen härtill var svårigheten att anskaffa lämplig sten ävensom i viss mån bristen på yrkeskunnigt folk bland de till arbetsplatsen hänvisade reservarbetarna. Principiellt ansågs av vägingenjören-kontrollanten att stentrummor skulle äga företräde, men att hinder icke borde föreligga för utbyte av sådana mot cementrör, därest detta av tekniska skäl kunde av honom i varje särskilt fall godkännas och i övrigt med hänsyn till bristen på kunniga stenarbetare kunde anses motiverat. Givetvis hade även kostnaden inverkan på frågan om ett utbyte. Det gällde här trummor under själva vägkroppen. Trummor av betongrör med en diameter av 9″ skulle härförutom användas till sidotrummor, d. v. s. som överfarter från vägen till åkrar, infarter till gårdar o. dyl.

Någon exakt uppgift på kvantiteten av de olika varuslagen kunde icke erhållas, då dels vägtrummornas utbyte skulle bestämmas i mån av arbetets fortgång, dels sidotrummornas antal är beroende av den utsträckning, i vilken markägarnes anspråk på överfarter o. dyl. komme att vid senare besiktningar — oftast då arbetet är i det närmaste färdigt — tillmötesgås av vederbörande vägdistrikt och kontrollant. Av denna orsak synes platsledaren icke hava uppfattat ifrågavarande upphandling såsom något annat än ett successivt köp efter hand som rören behövdes och avsåg han närmast att med sin förfrågan hos olika firmor erhålla ett begrepp om prisläget. Han har vid infordrandet av offerterna särskilt betonat, att de olika kvantiteterna icke kunde exakt fastställas på grund av ovan nämnda skäl samt att leverans endast skulle komma att ske i den mån arbetsplatsen var i behov av rören.

Telefonledes begärd prisuppgift har platsledaren skriftligen bekräftat den 30 mars 1939. För att icke röja innehållet i inkomna offerter har platsledaren förvarat dessa i låst kassaskåp och icke öppnat försändelserna med offerterna förrän den 10 maj 1939, sedan samtliga tillfrågade inkommit med anbud, samt därvid fört protokoll enligt bilagda avskrift. Vid detta tillfälle har förutom platsledaren närvarit en biträdande arbetsledare. Annan ledningspersonal fanns vid denna tidpunkt icke tillgänglig på arbetsplatsen. Anbudshandlingarna ha sedermera insänts till arbetslöshetskommissionen, vars tekniska avdelning träffat uppgörelse med den av anbudsgivarna, som med hänsyn till att leveransen icke ansågs böra delas på olika varuslag, befanns kunna verkställa denna på för kommissionen fördelaktigaste sätt.

Sammanfattningsvis må i anslutning till ovanstående förklaringar följande anföras.

Något fel torde icke få anses begånget genom att i stället för offentlig kungörelse hänvändelse i detta fall skett till ett begränsat antal leverantörer. Såväl med hänsyn till de på prisläget inverkande transportförhållandena som till fordringarna på ifrågavarande varuslag ur teknisk synpunkt synes detta kunna vara motiverat.

Någon exakt kvantitet av de olika varuslagen, som under arbetets gång ansågs komma att behövas, kunde av ovan nämnda skäl icke uppgivas. I detta sammanhang må anföras, att tills dato endast uttagits 19 meter 1,500 mm. vägrör samt 76 meter 9″ rör jämte tillhörande 10 st. trumögon till sidotrummor.

Offerterna — även den, som inkommit sex dagar innan telefonledes gjord förfrågan skriftligen bekräftats — ha hela tiden på betryggande sätt och oöppnade förvarats i arbetsplatsens kassaskåp. Vid öppnandet har särskilt protokoll förts, varvid samtlig å arbetsplatsen tillgänglig ledningspersonal — 2 st. — varit närvarande.

Även om brister av formell natur i detta fall måste anses föreligga genom att upphandlingsförordningens föreskrifter icke i alla hänseenden tillämpats, har den företagna undersökningen dock visat, att varken för höga priser eller obehörigt gynnande av viss firma eller person härav blivit följden.

Stockholm den 12 januari 1940.

För statens arbetslöshetskommission.
Tekniska avdelningen,

E. Blomquist.

Avskrift.

Protokoll

fört vid öppnadet av inkomna anbud å div. cementvaror.
Anbuden öppnade den 10. 5. 1939.

1.

Närvarande: platsl. B. E. Ahnér och vägmäst. F. Lönnquist.

2.

Följande anbud öppnades:
1. Bredåkra Cementgjuteri, Bredåkra.

2. Wickenbergs Cementgjuteri, Bräkne-Hoby.
3. Bergs Cementgjuteri, Tving.
4. Aktiebolaget Langton, Tving.
5. Skånska Cementgjuteriet, Ettebro.

Diameter		1	2	3	4	5
Tum	m/m					
Fläns- och muffrör.						
4″			1: —	1: 25		1: —
6″		1: 25	1: 10			1: 25
9″		1: 65	1: 75	2: 75	2: —	1: 55
12″		2: 65	2: 85			2: 25
15″		3: 50	4: —			3: 50
18″						5: —
21″			7: —	12: —	10: —	9: 30
	600			15: —	11: —	11: 75
	750					17: —
	900					21: —
	1,000			26: —	28: —	24: —
	1,500			36: —	40: —	48: 50
Brunnsringar.						
	600		10: —			
	800		13: —			13: 25
	900		17: —	16: —		14: 50
	1,000					17: —
	900 × 600		13: —			
Trumögon.						
9″		3: 50				3: 70
12″						5: 50
15″						7: 50
18″						10: —

Alnaryd den 10. 5. 1939.

B. E. Ahnér. *Folke Lönnquist.*

Skolöverstyrelsens

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 53, § 10.

Till Konungen.

I anledning av härmed återgående nådiga remiss och sedan skolöverstyrelsen från styrelsen för statens uppfostringsanstalt i Vänersborg för sinnesslöa flickor i ärendet infordrat yttrande, som denna dag inkommit och härjämte överlämnas, får överstyrelsen i underdånighet anföra följande.

I likhet med statsrevisorerna finner överstyrelsen, att det i allmänhet icke kan anses lämpligt, att ledamöter av anstaltsstyrelse av samma styrelse antagas till underordnade tjänstemän vid anstalten. I vad mån en dylik anordning mera allmänt tillämpas inom anstaltsstyrelser av olika slag, är dock överstyrelsen icke bekant. Skall en reglering av denna fråga ske, torde detta

böra komma till uttryck i särskilda reglementsbestämmelser, vilkas utfärdande dock bör föregås av en mera ingående undersökning än den av statsrevisorerna nu förebragta. Vissa praktiska skäl synas emellertid motivera, att bestämmelserna ej göras så generella, att icke i enskilda fall undantag må kunna medgivas.

Beträffande det fall, som statsrevisorerna speciellt uppmärksammat, och som har avseende på statens uppfostringsanstalt för sinnesslöa flickor, har anstaltens styrelse avgivit förklaring, innebärande, bland annat, en del kompletterande upplysningar. Av yttrandet framgår jämväl, att av de båda styrelseledamöter, vilka styrelsen utsett till innehavare av befattningar inom anstalten, den ene som räkenskapsförare och den andre som läkare, och mot vilka revisorernas anmärkning riktar sig, den förra redan lämnat och den senare inom kort kommer att lämna ifrågavarande uppdrag. Utöver vad styrelsen sålunda anfört, har överstyrelsen intet att tillägga.

I den slutliga handläggningen av detta ärende hava deltagit generaldirektören Holmdahl, avdelningschefen undervisningsrådet Engvall samt undervisningsrådet Falck och t. f. undervisningsrådet Björkman, den sistnämnde föredragande.

Stockholm den 19 januari 1940.

Underdånigst

OTTO HOLMDAHL.

GOTTFRID BJÖRKMAN.

Gustaf Titz.

Styrelsens för statens uppfostringsanstalt för sinnesslöa flickor i Vänersborg

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 53, § 10.

Till kungl. skolöverstyrelsen.

Genom remiss den 5 januari 1940 har styrelsen för statens uppfostringsanstalt för sinnesslöa flickor, Vänersborg, anmodats yttra sig över 1939 års statsrevisores uttalande angående anstalten.

I anledning härav får styrelsen med återställande av remissakten anföra följande.

Anstalten är en mindre anstalt med plats för 40 elever. Den tillkom genom beslut av 1921 års riksdag. För anstaltens bruk överlämnades den byggnad i Vänersborg, som använts av den till Lund överflyttade vårdanstalten för blinda med komplicerat lyte. Anstaltens styrelse förordnades av Kungl. Maj:t den 13 oktober 1922. Dess första uppgift blev att reparera och iordningställa den gamla byggnaden för sitt nya ändamål. Verksamheten tog sedan sin början under år 1924.

Den nya styrelsen utgjordes av landshövding Axel von Sneidern, ordf., folkskolinspektör David Andersson, regementsintendenten, kapten Bengt Carlsten, borgmästaren Nils Linell och landshövdingskan med. lic. Julia von Sneidern. Så sammansatt var inom styrelsen administrativ, pedagogisk, eko-

nomisk och medicinsk erfarenhet företrädd. Efter Linells död utsåg Kungl. Maj:t år 1927 till ledamot i styrelsen förste provinsialläkaren, doktor Gustaf Halldén. Förordnandena för nämnda personer har av Kungl. Maj:t alltjämt förnyats så att under styrelsens 17-åriga verksamhet fyra ledamöter tillhört densamma hela tiden och doktor Halldén under 12 år.

Då styrelsens samtliga ledamöter varit bosatta i Vänersborg har styrelsens arbete ej medfört några kostnader för staten. Mot anstaltens skötsel har från inspektören för sinnesslövården liksom från inspektrisen för sinnesslöundervisningen ej förekommit anmärkning.

Någon sådan anmärkning har ej heller framstälits och har ej heller kunnat framställas av statsrevisorerna vid detta eller tidigare besök. Icke förty ha herrar statsrevisorer nu efter ett kort besök på anstalten förklarat att vid denna vissa särskilda omständigheter synas påkalla ett ombyte av räkenskapsförare och läkare.

Anstaltsstyrelsens första sammanträde var den 4 dec. 1922. »Till kassaförvaltare utsågs kapten Carlsten» lyder § 4 av vid detta sammanträde fört protokoll. Kapten Carlsten var intendent vid dåvarande Västgöta regemente och ledamot av direktionen för Restads sinnessjukhus och denna direktions kassakontrollant. Han är numera syssloman vid Vänersborgs lasarett, medlem av direktionen för Restads och Källshagens sjukhus samt ordförande i styrelsen för riksbankens avdelningskontor i Vänersborg. Det innebar för styrelsen en betydande trygghet att för översyn och kontroll av ekonomien, ombyggnads- och reparationsarbetena, inköp m. m. äga tillgång till en erfaren och villig kraft som kapten Carlsten. När skolöverstyrelsen sedermera under våren 1923 tillsatte föreståndarinna föll valet på en äldre och välmeriterad sökande, vars hälsa dock snart visade sig vacklande. Hon avgick 1 nov. 1934, men hade då under fyra år åtnjutit tjänstledighet. Under denna period var kapten Carlstens tjänster lika välbehövliga. Med stöd av reglementets bestämmelse om rätt för styrelsen att befria föreståndarinnan från skyldigheten att föra anstaltens räkenskaper om »föreståndarens åligganden bliva för denne över hövan betungande» har kapten Carlsten alltjämt fortsatt sin befattning med anstaltens ekonomiska angelägenheter och har styrelsen åt honom härför av Kungl. Maj:t utverkat ett mindre årligt arvode av 500 kronor.

Att kapten Carlsten härigenom skulle bli diskvalificerad som ledamot av styrelsen har aldrig fallit styrelsen in och styrelsen anser fortfarande detta orimligt och opraktiskt. Däremot har inom styrelsen under senare tid övervägts, huruvida kapten Carlstens hittillsvarande befattning med anstaltens räkenskaper vore erforderlig, sedan anstalten förvärvat en kraftig föreståndarinna, som så småningom väl satt sig in i alla vid anstalten förekommande ärenden. Vissa av revisorernas anmärkningar ge även vid handen att i anledning av välförtjänt förtroende för föreståndarinnan en arbetsfördelning mellan föreståndarinnan och kapten Carlsten företagits, som till äventyrs i detalj ej står i sträng formell överensstämmelse med reglementet, om kapten Carlstens arbetsuppgifter likställas med en räkenskapsförares. Frågan om tillsättande av räkenskapsförare blir emellertid nu för styrelsen aktuell, sedan kapten Carlsten naturligt nog efter revisorernas anmärkningar efter den 1 januari ej, som tidigare varit fallet, står till styrelsens förfogande.

Vid anstalten för gossar på Salbohed, där elevantalet är föga större än i Vänersborg och driftskostnaderna ungefär dubbelt så stora som i Vänersborg, har städse funnits en räkenskapsförare, som nu har tjänst enligt e. o. 14 d. v. s. cirka 4,000 kronor. Detta tyder på nödvändigheten av en avlastning även av härvarande föreståndarinnas arbetsbörda och då sannolikt till en kostnad, som kan komma att vida överstiga hittillsvarande avlöning.

Beträffande statsrevisorernas anmärkningar mot anstaltens läkare, vill styrelsen anföra följande.

Vid tillsättande av anstaltens styrelse hade Kungl. Maj:t som den ledamot, vilken enligt reglementet skall vara läkare med psykiatrisk utbildning utsett med. lic. Julia von Sneidern. Då härmed med. lic. von Sneidern dokumenterats äga för anstalten värdefulla medicinska fackkunskaper, låg det för styrelsen nära till hands att söka draga nytta av dessa ej blott i styrelsen utan även som anstaltens läkare. Emellertid saknade styrelsen utan sin läkarmedlem förmåga — på samma sätt som är fallet med statsrevisorerna — att bedöma läkarefackkunskaper och då dessutom jävsförhållande förelåg mellan von Sneidern och styrelsens ordförande, förfrågade sig styrelsen hos dåvarande inspektören för sinnesslövården professor Alfred Petrén. Utlåtande av professor Petrén bifogas. Styrelsen utsåg sedan med. lic. von Sneidern till anstaltens läkare den 19 sept. 1924. Vid förfall för henne vikarierade under många år doktor G. Halldén, som sedan år 1922 varit förste provinsialläkare i länet. Sedan ökad arbetsbörda ej medgivit för Halldén att vikariera har vid behov vikarierat förste läkaren vid Källshagens sjukhus, doktor Sven Wiking, sedermera gift med föreståndarinnan. Någon annan vikarie har ej funnits, men naturligtvis har något enstaka sjukbesök av annan läkare under årens lopp förekommit. På grund av avflyttning från Vänersborg kommer doktor von Sneidern att lämna läkarebefattningen senast den 1 juli i år.

Styrelsen har således inom sin egen krets funnit de lämpligaste personerna för de medicinska och ekonomiska specialuppgifterna vid anstalten och genom dessa båda styrelseledamöters möjlighet att intimare än styrelsen i övrigt följa anstaltens verksamhet, blev styrelsens egen förmåga att fylla sitt uppdrag väsentligt ökad. Den långa följd av år, som anstalten med Kungl. Maj:ts kännedom fortlevt under denna regim och därunder enligt inspekterande fackmäns omdöme väl fyllt sin uppgift, talar för, att även vid handhavandet av en statlig anstalt praktiska synpunkter böra få göra sig gällande.

I beslut om avfattningen av olika delar av detta yttrande ha däri jäviga styrelseledamöter ej deltagit.

Vänersborg den 18 januari 1940.

AXEL VON SNEIDERN.

GUSTAV A. HALLDÉN. JULIA v. SNEIDERN.

B. CARLSTEN. DAVID ANDERSSON.

Anna Lefwerth-Wiking.

Bilaga.

I anledning av statsrevisorernas mig delgivna anmärkning mot att doktor Julia von Sneidern innehar tjänsten som läkare vid statens år 1924 öppnade skolhem i Vänersborg för vanartade sinnesslöa flickor, fastän hon ej sysslar med annan läkarverksamhet, anser jag mig böra framhålla, det vid tillsättande av läkare vid sådan anstalt i första hand bör tagas hänsyn till psykiatrisk och barnpsykiatrisk utbildning. Då doktor Julia von Sneidern hade förskaffat sig denna dubbla utbildning — i det hon dels hade haft förordnande

som läkare vid Långbro sjukhus dels tjänstgjort som läkare vid Slagsta sinnesslöskola — ansåg jag mig såsom inspektör för sinnesslövården böra förorda att hon utsågs till läkare vid ifrågavarande abnormanstalt, i all synnerhet som det då icke fanns någon annan läkare i Vänersborg med ens vanlig psykiatrisk utbildning och än mindre med barnpsykiatrisk utbildning. Enligt mitt förmenande har det därför varit till stor fördel, att statens skolhem i Vänersborg för vanartade sinnesslöa flickor fick doktor Julia von Sneidern till läkare.

Vad åter beträffar anmärkningen att en och samma person är både läkare och ledamot av styrelsen, må nämnas att det även finnes exempel på att läkare vid statsunderstödd sinnesslöanstalt jämväl är ledamot av styrelsen för densamma och att detta visat sig vara till gagn för anstalten.

Stockholm den 13 januari 1940.

Alfred Petrén.
F. d. inspektör för sinnesslövården.

Socialstyrelsens

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 57, § 12.

Till Konungen.

Genom remiss den 3 januari 1940 har socialstyrelsen anmodats att avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer i sin berättelse över budgetåret 1938/39 anfört angående statsunderstödet till Tidskrift för nykterhetsnämnderna. I anledning härav har socialstyrelsen berett föreningen för främjande av nykterhetsnämndernas verksamhet u. p. a., vilken utgiver nämnda tidskrift, tillfälle att avgiva yttrande i ärendet. Från föreningen inkommet yttrande bilägges detta utlåtande. Socialstyrelsen får i ärendet anföra följande.

Revisorernas anmärkning riktar sig huvudsakligen mot det förhållandet, att anslaget utgått med ett belopp, som överskridit föreningens direkta kostnader för tidskriften. Dessa kostnader hava under år 1938 utgjort 7,186: 60 kronor, medan föreningens inkomster av prenumerationsavgifter och annonser uppgått till sammanlagt 5,873: 38 kronor. Om statsbidraget, 3,000 kronor, skulle anses i sin helhet belöpa å tidskriften, har alltså å denna uppstått ett överskott av 1,686: 78 kronor. Föreningens räkenskaper för 1938 utvisa ett nettoöverskott av 921: 60 kronor, vilket överskott uppkommit sedan bland annat i resebidrag till representanter vid nordiska nykterhetskongressen i Oslo använts ett belopp av 400 kronor. Revisorerna framställa vidare anmärkning mot att systembolagsföreningarnas förtroendenämnd erhållit närmare en fjärdedel av tidskriftens hela upplaga för en prenumerationsavgift av en krona per årsexemplar, medan motsvarande belopp för övriga prenumeranter utgjort tre kronor. Revisorerna framhålla, att det icke förelåge någon anledning att medgiva en enskild sammanslutning lägre prenumerationsavgift än nykterhetsnämnderna.

Revisorernas kritik utmynnar i ett förslag, att villkoren för åtnjutande av statsunderstöd borde skärpas därhän, att understödet för framtiden icke utginge med större belopp, än som kunde bliva erforderligt för utgivningen

av tidskriften, därest de av revisorerna framförda erinringarna vederbörligen beaktades.

Socialstyrelsen vill till en början framhålla, att föreningens verksamhet måste anses vara synnerligen värdefull ur den samhälleliga nykterhetsvårdens synpunkt, varför den är väl förtjänt av statligt understöd. Enligt styrelsens uppfattning lärer någon anmärkning mot föreningens hittillsvarande disposition av de till förfogande stående medlen icke kunna framställas. Det är sålunda, såsom framgår av den till föreningens yttrande fogade promemorian, icke möjligt att vidhålla en anmärkning mot det lägre prenumerationspris, som systembolagsföreningarnas förtroendenämnd erlagt. Vad angår det understöd om 400 kronor, som utgivits till två representanter vid nordiska nykterhetskongressen i Oslo, må beaktas, att direkt statligt understöd för nämnda ändamål med all sannolikhet utgått, för den händelse framställning härom gjorts. I vart fall hade socialstyrelsen för sin del funnit sig böra livligt understödja en dylik framställning.

Det nuvarande statsbidraget om 3,000 kronor utgår, såsom namnet å anslagstiteln utvisar, huvudsakligen till utgivning av Tidskrift för nykterhetsnämnderna. Socialstyrelsen anser för sin del, att föreningens verksamhet i sin helhet är i hög grad förtjänt av understöd från det allmänna. Rubriken på anslaget torde därför böra ändras i sådant syfte. Styrelsen kan vid sådant förhållande ej tillstyrka revisorernas förslag, att statsbidraget borde inskränkas till att utgå endast med så stort belopp, som kan bliva erforderligt för utgivningen av tidskriften. Styrelsen vill särskilt understryka, att föreningens arbete med blankettryck och en frågesamling måste anses vara särskilt betydelsefull. För den händelse planerna på utgivande av en ny upplaga av den numera föråldrade publikationen Råd och anvisningar till nykterhetsnämnderna skulle kunna realiseras, kan man säga, att föreningen därigenom påtagit sig en direkt statsuppgift.

Statsbidraget till föreningen torde enligt socialstyrelsens uppfattning alltfort böra utgå med ett fixerat belopp. Det nuvarande anslaget om 3,000 kronor synes i och för sig vara skäligt. Under nuvarande statsfinansiella läge lärer man dock böra ompröva, huruvida icke anslaget tills vidare kan nedsättas till förslagsvis 2,000 kronor.

Socialstyrelsen vill slutligen vitsorda, att föreningens sekreterare, vilken är föredragande inom styrelsen för ärenden rörande alkoholistvården, icke under tjänstgöringstid haft möjlighet att ägna sig åt uppgifter, tillhörande tidskriftens redigering. Det har nämligen sedan lång tid stått klart, att arbetskrafterna å fattigvårdsbyråns avdelning för alkoholistvård varit otillräckliga. Styrelsen har ock vid åtskilliga tillfällen gjort framställning om utökning av dessa arbetskrafter.

I detta ärendes handläggning hava, förutom undertecknade, deltagit byråchefen Nyström och t. f. byråchefen Moureau.

Stockholm den 17 januari 1940.

Underdånigst

KARL J. HÖJER.

ERNST BEXELIUS.

Bilaga. 1.

Till kungl. socialstyrelsen.

Genom ämbetsskrivelse den 8 januari 1940 har socialstyrelsen berett föreningen för främjande av nykterhetsnämndernas verksamhet u. p. a. tillfälle att avgiva yttrande i anledning av vad i riksdagens revisorers berättelse den 15 december 1939 finnes anfört rörande statsunderstödet till Tidskrift för nykterhetsnämnderna. Föreningen får på grund härav anföra följande.

Angående de faktiska omständigheterna i ärendet hänvisas till bilagda promemoria av föreningens sekreterare. Såsom framgår av denna promemoria avser anslagsposten Understöd för utgivande av Tidskrift för nykterhetsnämnderna m. m. icke enbart utgivandet av nämnda tidskrift utan även andra åtgärder till gagn för nykterhetsnämndernas verksamhet. Sålunda har föreningen utarbetat en samling formulär och utgivit en samling frågor och svar rörande praktiska nykterhetsnämndsangelägenheter. På grund av bristen på en tidsenlig handbok för nykterhetsnämnderna — den nu förefintliga publikationen Råd och anvisningar till nykterhetsnämnderna har blivit alldeles föråldrad genom de under senare år vidtagna ändringarna i alkoholistlagen — har föreningen även beslutat utgiva en ny kommentar till alkoholistlagen.

Det är enligt föreningens mening obestridligt, att både utgivningen av Tidskrift för nykterhetsnämnderna och föreningens övriga informationsverksamhet är av stor betydelse för nykterhetsnämndernas arbete. Mången nykterhetsnämnd har också meddelat föreningen, att den haft stor hjälp av föreningens publikationer. En begränsning av anslaget till föreningen så, att detta allenast omfattade nettoutgifterna för utgivningen av Tidskrift för nykterhetsnämnderna, skulle ha till följd att föreningen finge inskränka, eventuellt helt upphöra med, sin övriga verksamhet.

Stockholm den 15 januari 1940.

Olof Kinberg.
För styrelsen för Föreningen för främjande
av nykterhetsnämndernas verksamhet u. p. a.

Bilaga 2.

P. M.

angående § 12 i riksdagens revisorers berättelse den 15 december 1939 rörande statsunderstödet till Tidskrift för nykterhetsnämnderna.

Tidskriften har alltsedan starten år 1922 åtnjutit statsunderstöd, nämligen med 2,000 kronor per år från och med år 1922 t. o. m. budgetåret 1926/27, med 3,000 kronor under budgetåret 1927/28, med 4,000 kronor under budgetåren 1929/30—1932/33 samt med 3,000 kronor under budgetåren 1933/34—1939/40. Tidskriften utgick t. o. m. 1927 med sex 12-sidiga häften årligen och har sedan år 1928 utgått med nio häften om året med ett sidoantal per häfte, som varierat mellan 12 och 56. Under senare år har det årliga sidoantalet för samtliga häften varierat mellan 148 och 180. Det huvudsakligaste

villkoret för understödets tillgodonjutande har varit, att ett ex. av varje häfte utgått kostnadsfritt till varje nykterhetsnämnd i riket, inklusive fattigvårdsstyrelse, som utgör sådan nämnd.

Till en början ombesörjdes utgivningen av tidskriften av en fristående redaktionskommitté, bestående av representanter för socialstyrelsen, kontrollstyrelsen, fattigvårdsinspektionen, centralförbundet för nykterhetsundervisning och Stockholms stads nykterhetsnämnd. Denna ombildades år 1928 till Föreningen för främjande av nykterhetsnämndernas verksamhet u. p. a. Denna ombildning föranleddes huvudsakligen av önskemålet, att utgivaren av tidskriften skulle inneha full rättskapacitet. Till följd av detta begränsade syfte med föreningens bildande har denna icke sökt vinna något större medlemsantal. Föreningens styrelse består av tre representanter för socialstyrelsen, en för kontrollstyrelsen, en för A.B. Stockholmssystemet, två för Stockholms stads nykterhetsnämnd — varav den ene även är ledamot av Venngarnsanstaltens styrelse — samt en för centralförbundet för nykterhetsundervisning; halva antalet styrelseledamöter äro därjämte anslutna till den organiserade nykterhetsrörelsen, inom vilken de intaga framskjutna ställningar. Mot denna sammansättning av styrelsen torde inga anmärkningar vara att rikta från de utgångspunkter, som på sin tid föranledde statsmakterna att igångsätta den statliga understöds- och upplysningsverksamheten bland nykterhetsnämnderna (jämför härom Riksdagens skrivelse nr 382, år 1921).

Föreningens verksamhet är icke inskränkt till utgivandet av Tidskrift för nykterhetsnämnderna utan föreningen har även ombesörjt en formulärsamling och en frågesamling till nykterhetsnämndernas tjänst. I enlighet med det syfte, som föreningen söker fullfölja, håller den priserna å sina publikationer så låga som möjligt. I åtskilliga fall har det förekommit, att en nykterhetsnämnd, som saknat erforderliga medel för sin verksamhet, erhållit föreningens publikationer utan någon kostnad. Då formulär- och frågesamlingarna kommo till stånd, vilket skedde i samband med ikraftträdandet av 1931 års alkoholistlag, blev också föreningens ekonomiska ställning så försvagad, att dess kapitalbehållning sjönk till ett par hundra kronor.

Under de senare åren har föreningens publiceringsverksamhet varit begränsad till utgivningen av Tidskrift för nykterhetsnämnderna. Till följd härav har föreningens ekonomiska ställning avsevärt förbättrats. På grund av de nyligen genomförda ändringarna i alkoholist- och försäljningslagstiftningarna har det emellertid nu blivit nödvändigt att underkasta de nämnda publikationerna en betydande omarbetning. Sedan någon tid tillbaka pågår revision av formulärsamlingen. Omtryckningen av denna torde dock icke komma att medföra några nämnvärda utgifter för föreningen, enär denna beslutat att överlämna förläggandet av formulären till vederbörande tryckeri. De hittills tryckta upplagorna av frågesamlingen har nu gått ut. Då denna publikation även, som nämnts, blivit föråldrad, har föreningen beslutat utgiva en ny, utvidgad och grundligt omarbetad upplaga härav. Arbetet härmed pågår. Genom förläggandet av denna publikation kommer föreningens ekonomiska ställning helt visst att betydligt försvagas, åtminstone övergående, enär föreningen måste åsätta sina publikationer ett mycket lågt lagervärde, bland annat av det skälet att den som nämnts i viss omfattning överlämnar exemplar kostnadsfritt till nykterhetsnämnder, som äro i behov av sådan hjälp.

Handboken Råd och anvisningar är numera, till följd av de senare årens lagändringar, i hög grad föråldrad och någon ny upplaga av densamma kan icke komma till stånd på socialstyrelsens föranstaltande under de närmaste åren, enär styrelsen saknar medel härför. Bristen på en tidsenlig handbok är mycket kännbar. Ett belysande exempel härpå omnämnes i sista häftet

år 1939 av Tidskrift för nykterhetsnämnderna. (Vid ifrågasatt tillämpning i ett visst fall av kvarhållningsinstitutet i 37 § alkoholistlagen inhämtades yttrande från vederbörande nykterhetsnämnd — nämnden i en medelstor småstad — vilken emellertid helt troskyldigt svarade, att det ex. av alkoholistlagen, som nämnden förfogade över, icke innehölle mer än 28 paragrafer! Nämnden rörde sig tydligen fortfarande med 1913 års alkoholistlag). Föreningen torde därför icke kunna undandraga sig att föranstalta om utgivandet av en till nykterhetsnämndernas tjänst utarbetad kommentar till alkoholistlagen. Även denna åtgärd kommer att ställa icke obetydliga krav på föreningens ekonomi.

Det understöd, som utgår till föreningen, avser numera icke uteslutande utgivningen av Tidskrift för nykterhetsnämnderna utan gäller även föreningens övriga informationsverksamhet. Detta antydes också i rubriceringen av ifrågavarande anslagspost, nämligen »Understöd för utgivande av Tidskrift för nykterhetsnämnderna *m. m.*».

Riksdagens revisorer ha i sitt yttrande gjort en uppdelning av tidskriftens innehåll under år 1938. Enligt denna uppdelning skulle 36 sidor innehålla kortare meddelanden av olika slag, frågor och svar, tabeller o. d., 36 sidor innehålla artiklar rörande alkoholist- och nykterhetsvårdens problem, medan det övriga textutrymmet, sålunda 88 sidor, innehölle »referat av propositioner samt av riksdagens, ämbetsverks och sakkunnigas uttalande ävensom av prejudikat och förordnanden». Det är givetvis i mångt och mycket en smakfråga hur en dylik uppdelning skall göras och vilket resultat densamma ger. Till artiklar om alkoholist- och nykterhetsvårdens problem — eller, för att använda en något annan formulering, artiklar i ämnen, som direkt beröra nykterhetsnämndernas och alkoholistanstalternas verksamhet — synas dock rimligen böra hänföras följande.

1. Ökade möjligheter till statsbidrag för alkoholistvårdskostnader (2 s.)
2. En alkoholist och några reflektioner ..... (5½ s.)
3. Funderingar om återfallens orsaker och botemedel ..... (3 s.)
4. 1932 års ordningsstadga i praktiken ..... (4 s.)
5. Handläggning av fall rörande alkoholist ..... (4 s.)
6. Nykterhetsnämndernas handläggning av körkortsärenden .... (4½ s.)
7. Ändringar i alkoholistlagen ..... (6 s.)
8. Idrott å alkoholistanstalterna ..... (3 s.)
9. Alkoholistanstalternas funktion inom den samhälleliga nykterhetsvården ..... (2 s.)
10. Polisen släpper farlig alkoholist ..... (2 s.)
11. Tandvård åt alkoholister ..... (3 s.)
12. Ett intressant uppslag ..... (1 s.)
13. Vem bör ha körkort? ..... (4 s.)
14. Nya bestämmelser angående skyldighet för nykterhetsnämnden att meddela uppgifter till utminuteringskontrollen ..... (2 s.)
15. Promemoria angående nykterhetsnämnds befogenhet att besluta indragning av motbok ..... (1½ s.)
16. Olycksfallsersättning åt alkoholister ..... (4 s.)
17. Statens understöd till nykterhetsnämnderna under år 1938 .... (4 s.)
18. Det gäller att dämma i danspalatset ..... (1½ s.)
19. Länsnykterhetsnämnden, dess uppgift och organisation ..... (25 s.)

Tillhopa 82 s.

i stället för 36 enligt revisorernas sammanställning.

Till referat av propositioner samt av riksdagens, ämbetsverks och sakkunnigas utlåtande synas böra hänföras följande artiklar:

20. Förslag om förbättringar i alkoholistlagstiftningen ..... (12 s.)
21. Ökat rättsskydd åt hustru mot misshandel i hemmet ..... (3 s.)
22. Alkoholistvården inför 1938 års riksdag ..... ($4^1/_2$ s.)
23. Nykterhetsanslagen inför 1938 års riksdag ..... ($2^1/_2$ s.)
24. »Slutet bord» (Kommentar till en detalj i pilsnerdricksförordningen) ..... (5 s.)
25. Den samhälleliga nykterhetsvårdens hittillsvarande och framtida utveckling ..... (6 s.)

Tillhopa 33 sidor.

i stället för 88 enligt revisorernas sammanställning.

Av återstående 45 sidor upptagas 12, petittryckta, av frågor och svar i olika tolkningsspörsmål, $4^1/_2$ av redogörelser för rättsfall av betydelse för nykterhetsnämndernas verksamhet samt 12 av redogörelser från sammanslutningarnas sammankomster.

Revisorerna omnämna, att redaktörsarvodet å 450 kronor uppburits av socialstyrelsens särskilda föredragande för alkoholistvårds- och nykterhetsnämndsärenden, men göra icke någon anmärkning häremot i sitt slututtalande. Med avseende härå må endast framhållas, att redigeringsbestyren helt och hållet fullgöras utom tjänstetiden. Belastningen av ärenden å socialstyrelsens alkoholistvårds- och nykterhetsnämndsavdelning medgiver icke något som helst undantag från denna regel. I fråga om redaktörsarvodets storlek kan anföras, att det tidigare var dubbelt så stort men nedsattes för några år sedan då föreningen, som ovan nämnts, erhöll försvagad ekonomisk ställning.

Revisorerna omnämna även, att socialstyrelsens föredragande för ovannämnda ärendesgrupper under år 1938 uppburet 834 kronor i medarbetararvoden samt att övriga styrelseledamöter tillhopa uppburit 440 kronor. Någon anmärkning häremot riktas dock icke i slututtalandet. Med avseende härå måste framhållas, att det visat sig vara mycket svårt att erhålla lämpliga bidrag till tidskriften från nykterhetsnämndsledamöter och tjänstemän ute på linjen. Omnämnas kan i detta sammanhang, att de få inlägg, som förekommit under rubriken Från läsekretsen, tarvat mycket grundlig formell överarbetning, innan de överhuvud taget kunnat presenteras i tidskriften. Det har därför hittills varit ofrånkomligt, att huvudparten av tidskriftens textinnehåll lämnats av ledamöterna i föreningens styrelse. Vad särskilt nämnde föredragande beträffar har han under år 1938 levererat manuskript till drygt 90 sidor, eller mer än halva textutrymmet. Av ovan angivna artiklar äro sålunda nr 1, 2, 5, 9, 11, 12, 15, 16, 17, 19, 20, 21 och 25 skrivna av honom, vartill komma bland annat sex petittryckta sidor Frågor och svar, ett stort antal notiser, m. m. Det torde knappast behöva framhållas att ifrågavarande skriftställarverksamhet helt och hållet bedrivits utom tjänstetid.

Enligt föreningens räkenskaper ha 400 kronor lämnats såsom resebidrag till två representanter för föreningen, nämligen dess ordförande och sekreterare, för deltagande i den 16:e nordiska nykterhetskongressen i Oslo i augusti 1938. I sitt slututtalande anmärka revisorerna härpå, under framhållande att detta vore ett ändamål, som icke sammanhängde med utgivningen av tidskriften.

Beträffande ifrågavarande resebidrag må följande framhållas. Under år 1937 gästade en studiedelegation från det norska statsorganet Statens Edruelighetsråd Stockholm för att i grund studera den svenska alkoholistvårdens organisation. Delegationen besökte härvid bland annat socialstyrelsen och blev under större delen av en arbetsdag i detalj insatt i den svenska nykter-

hetsvården. Delegationens ordförande, förre statsrådet Erikssen, framhöll härvid med stort eftertryck att Edruelighetsrådet förväntade, att representanter för socialstyrelsen komme att bevista den till följande år planerade kongressen i Oslo, där man komme att upptaga till behandling alkoholistvårdsproblem. Sedermera erhöllo socialstyrelsens expert för alkoholistvårdsärenden, professorn Kinberg, samt nämnde föredragande i styrelsen uttrycklig anmodan att deltaga i kongressen, den förre för att hålla inledningsanförandet i ett alkoholistvårdsspörsmål och den senare för att deltaga i överläggningar och biträda med visst organisationsarbete. Det är väl under sådana förhållanden icke osannolikt, att dessa båda ämbetsmän hade kunnat erhålla resebidrag av Kungl. Maj:t för deltagande i denna kongress, om de hade gjort framställning härom. Då emellertid föreningens medel lämnade tillgång härtill, ansågs det lämpligare att icke besvära Kungl. Maj:t härmed.

Revisorerna göra gällande, att dessa bidrag å tillhopa 400 kronor utgått av statsunderstödet till föreningen. Detta är uppenbarligen ett alldeles godtyckligt påstående, eftersom statsunderstödet dock icke utgör mer än knappa 30 procent av föreningens inkomster.

Huvudanmärkningen mot föreningen är, att systembolagens förtroendenämnd medgivits prenumerera på ett stort antal ex. av tidskriften till det nedsatta priset av 1 krona per år, mot eljest gällande prenumerationspris å 3 kronor. Med hänsyn till syftet med ifrågavarande statsunderstöd föreligger det enligt revisorernas mening »icke någon anledning att medgiva en enskild sammanslutning lägre prenumerationspris än nykterhetsnämnderna».

Denna anmärkning utgår från att föreningen haft något val mellan alternativen prenumeration för nämnda organisations räkning å 1,225 ex. av tidskriften mot en avgift av a) 3 kronor eller av b) 1 krona. I verkligheten har föreningens alternativ varit a) prenumeration å angivna antal ex. mot en avgift av 1 krona eller ock b) ingen prenumeration alls av sagda organisation. Om man undersöker dessa båda alternativ, befinnes det, att det av föreningen valda medfört en ekonomisk vinst för föreningen av omkring 820 kronor. Föreningens kostnader för tidskriften skulle nämligen under år 1938 ha minskats allenast med omkring 405 kronor, därest upplagan hade varit 1,225 ex. mindre, enligt inhämtade upplysningar från tryckeriet, medan föreningens inkomster under samma förutsättning skulle ha reducerats med 1,225 kronor (1,225—405 = 820).

Revisorerna avsluta sitt uttalande med den rekommendationen »att villkoren för åtnjutande av statsunderstödet böra skärpas därhän att understödet för framtiden icke utgår med större belopp än som kan vara erforderligt för utgivningen av tidskriften, därest de ovan (av revisorerna) framförda erinringarna vederbörligen beaktas».

Därest detta förslag skulle innebära, att eventuell vinst å föreningens övriga verksamhet skulle medföra motsvarande minskning av statens understöd för utgivandet av Tidskrift för nykterhetsnämnderna, torde föreningen böra söka få till stånd en sådan modifikation i detsamma, att föreningens övriga verksamhet helt lämnades åsido. Eljest finge föreningen tydligen upphöra med all annan verksamhet än utgivningen av Tidskrift för nykterhetsnämnderna. Ty i den mån som dylik annan verksamhet visade ekonomiskt underskott, finge föreningen själv bära detta, medan eventuell vinst komme att medföra en motsvarande minskning av statsunderstödet till tidskriften.

Stockholm den 10 januari 1940.

A. Åman.

Kontrollstyrelsens

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 57, § 12.

Till Konungen.

Genom remiss den 3 januari 1940 har Kungl. Maj:t anbefallt kontrollstyrelsen att avgiva utlåtande över vad riksdagens revisorer i sin den 15 december 1939 avgivna berättelse anfört beträffande statsunderstödet till Tidskrift för nykterhetsnämnderna m. m.

Kontrollstyrelsen får i anledning härav anföra följande.

Erfarenheterna av nykterhetsnämndsverksamheten i landet under de år, som förflutit efter ikraftträdandet av 1913 års alkoholistlag, ha enligt kontrollstyrelsens uppfattning visat, att utvecklandet av denna verksamhet försiggått långsamt och mött betydande svårigheter, främst till följd av brist på tillräckliga anslag och tillräckligt intresse. Att arbetet likväl nått den omfattning och den relativa effektivitet, det numera dess bättre äger, får enligt kontrollstyrelsens mening i hög grad tillskrivas enskildas ur personligt intresse framsprungna insatser. Dessa måste fördenskull enligt styrelsens åsikt tillmätas ett högt värde för möjligheten att på förevarande område förverkliga lagstiftarnas syftemål.

Behovet av enskilda insatser till den samhälleliga nykterhetsvårdens främjande har gett upphov till ett flertal sammanslutningar och organisationer, inom vilka utrymme skapats för dylika insatser. Dessa organisationers betydelse från allmän synpunkt har vid upprepade tillfällen vitsordats av sakkunniga instanser. Detta erkännande har även tagit sig uttryck däri, att statsbidrag i viss omfattning beviljats vissa dylika sammanslutningar. Bland här avsedda sammanslutningar märkes även den förening, vilken under en följd av år utgivit Tidskrift för nykterhetsnämnderna och härför åtnjutit det statsanslag, vars användande nu föranlett erinringar från riksdagens revisorers sida.

Med hänsyn till kontrollstyrelsens här förut uttalade allmänna uppfattning rörande värdet av en verksamhet sådan som den av ifrågavarande förening bedrivna är det naturligt, att kontrollstyrelsen finner ett understödjande av denna verksamhet med allmänna medel välmotiverat. Vad beträffar den av föreningen utgivna tidskriften, har styrelsen funnit denna förtjänstfullt redigerad och väl ägnad att fylla sin uppgift.

Riksdagens revisorer ha till en början funnit det anmärkningsvärt, att systembolagsföreningarnas (numera systembolagens) förtroendenämnd erhållit en upplaga av 1,225 exemplar till ett pris av allenast 1 krona för exemplar, medan tidskriftens prenumerationspris eljest varit 3 kronor för exemplar, allt för år räknat. I betraktande av att tidskriftens upplaga härigenom ökats med mera än en fjärdedel tack vare en enda beställare, finner kontrollstyrelsen det påpekade förhållandet föga anmärkningsvärt. Det torde icke vara ovanligt, att en tidningsutgivare, vid ställningstagandet till en offert å en större extra upplaga, till grund för prissättningen lägger merkostnaden för denna särskilda upplaga jämte viss mindre vinst härå, och några avgörande invändningar mot ett sådant förfarande torde näppeligen kunna anföras. Ett dylikt beräkningssätt synes också hava tillämpats i

förevarande fall. Det torde nämligen kunna antagas, att föreningens merkostnad för utökningen av tidskriftens upplaga med de av förtroendenämnden beställda exemplaren avsevärt understigit den ersättning, förtroendenämnden erlagt för dessa. Vid en jämförelse mellan den i förhållande till förtroendenämnden tillämpade prissättningen och det pris, nykterhetsnämnderna haft att erlägga, torde dessutom hänsyn böra tagas till det förhållandet, att varje nykterhetsnämnd kostnadsfritt erhållit ett exemplar av tidskriften. Under antagande att tidskriftens samtliga prenumerationsmedel med undantag av likviden för de till förtroendenämnden levererade exemplaren influtit från nykterhetsnämnder — ett antagande som torde vara i huvudsak riktigt — synas de till nykterhetsnämnderna levererade exemplaren hava betingat ett pris, statsanslaget inräknat, av c:a 1 krona 75 öre för exemplar. Prisskillnaden för olika delar av tidskriftens upplaga är alltså avsevärt mindre, än vad revisorerna angivit, och synes tillfredsställande förklarad med vad ovan anförts.

Revisorerna ha vidare framhållit, att skillnaden mellan tidsskriftens inkomster — exklusive statsbidraget — och dess utgifter endast utgjorde en mindre del av statsunderstödet, vars huvuddel sålunda använts för andra föreningens ändamål. Huruvida det kan vara berättigat att härvidlag med revisorerna anse, att visst belopp av statsanslaget använts för ökning av föreningarnas kapitalbehållning, visst annat för tvenne styrelseledamöters deltagande i en utländsk kongress, vill kontrollstyrelsen lämna därhän, med hänsyn till att föreningens samlade inkomster under det år, revisorernas granskning avser, uppgått till 3 $^1/_2$ gånger statsanslaget. Det för spörsmålets bedömande betydelsefulla synes vara, huruvida statsanslagets användning av riksdagen uttryckligen begränsats till bestridande av kostnader för tidskriftens utgivande. Så synes icke hava varit fallet. I de propositioner, som ligga till grund för ifrågavarande anslag, har detta begärts till Tidskrift för nykterhetsnämnderna och vissa andra publikationer, som utgivas av föreningen för främjande av nykterhetsnämndernas verksamhet, och i statsliggarna för budgetåren 1937/1938 och 1938/39 angives bidraget avse utgivande av Tidskrift för nykterhetsnämnderna m. m. För uppehållande av denna övriga verksamhet, omfattande utgivning av blankettmaterial, frågesamlingar o. dyl. för nämnderna, erfordras att föreningens organ äro av stadigvarande natur, äga vissa ekonomiska förutsättningar för sitt arbete och icke uteslutande engageras för tidskriftens utgivande. Det synes följaktligen icke hava varit avsett, att icke statsbidraget till någon del skulle få komma denna förenings övriga upplysningsverksamhet till godo, och några skäl för vidtagande av ändring härutinnan synas icke hava blivit anförda. Det är att märka, att kostnaderna för ifrågavarande verksamhet, i högre grad än kostnaderna för tidskriften, torde fördela sig olika på olika år, varför den omständigheten, att verksamheten under ett enstaka år dragit endast mindre kostnader, icke bör tillmätas alltför stor betydelse. Med den av revisorerna förordade begränsningen av statsbidragets medgivna användning skulle föreningens verksamhet, i den mån den icke direkt hänför sig till tidskriftens utgivande, helt undandragas allmänt stöd, vilket kontrollstyrelsen icke finner motiverat, i annan mån än statsfinansiella hänsyn kräva nedsättning av andra anslag för likartade ändamål.

Med hänvisning till vad sålunda anförts får kontrollstyrelsen hemställa, att Kungl. Maj:t därest icke statsfinansiella skäl annat föranleda, måtte — såsom skett i innevarande års statsverksproposition — föreslå riksdagen att för nästkommande budgetår anvisa ifrågavarande anslag med oförändrat belopp och under oförändrade villkor.

I behandlingen av detta ärende har byråchefen Thulin deltagit och därvid varit föredragande.

Stockholm den 18 januari 1940.

Underdånigst
För Överdirektören:
E. THULIN.

I. Skantze.

Länsstyrelsens i Västerbottens län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 94, § 25.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 22 december 1939 har länsstyrelsen i Västerbottens län anbefallts att, efter hörande av vägstyrelsen i Vilhelmina vägdistrikt, avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens år 1939 församlade revisorer anfört angående missförhållanden i Vilhelmina vägdistrikt.

I anledning härav får länsstyrelsen överlämna infordrade yttranden från vägstyrelsen i vägdistriktet[1] och vägingenjören i länet ävensom en från vissa av vägdistriktets revisorer inkommen skrift samt för egen del anföra följande:

Ehuru av vad som förekommit och ej minst genom den avgivna förklaringen uppenbart framgår att vägstyrelsen i Vilhelmina vägdistrikt ej kan anses vuxen sin uppgift, har länsstyrelsen dock ej funnit sådana felaktigheter förelupna att särskilda åtgärder jämlikt 51 § lagen om vägdistrikt bort vidtagas.

Vad beträffar vägmästaren P. har denne tidigare under en följd av år varit anställd vid statliga vägbyggnader och visat sig användbar, då han stått under kraftig ledning och övervakning. Då sådan ledning och övervakning icke utövats från vägstyrelsens sida, har han hemfallit åt rena godtycket i sin tjänsteutövning. På grund av de upprepade anledningar till anmärkning om P:s sätt att sköta sin tjänst, som tid efter annan framkommit, har vägingenjören i länet under hand sökt förmå vägstyrelsen att ersätta P. med kompetent och pålitlig person, dock hittills utan resultat. Då revisorernas uppfattning rörande önskvärdheten av P:s avlägsnande från befattningen delas av länsstyrelsen, kommer framställning att göras till vägstyrelsen om skyndsamma åtgärder för hans ersättande med kompetent person.

Umeå i landskansliet den 24 januari 1940.

G. ROSÉN.

ELIS ALMGREN.

---

[1] Ej här avtryckt.

Bilaga 2.

Till länsstyrelsen i Västerbottens län.

Angående av statsrevisorerna anmärkta missförhållanden i Vilhelmina vägdistrikt.

Vid länsstyrelsens godkännande den 15 november 1934 av arbetsplanen till anläggning av ödebygdsväg från Kultsjöluspen till Grytsjö beräknades kostnaden, förutom jordlösen, till 68,700 kronor enligt en den 11 juli 1932 av dåvarande vägingenjören K. Kinch upprättad arbetsplan. Arbetsplanen upptog 3 st. smärre brobyggnader, varav två st. dock kommit till utförande såsom trummor. Kostnaden för företaget per meter väg räknat utgjorde 9: 10 kronor. Förutom broar men med barack och stall utgjorde kostnaden 8: 22 kronor per m. väg. På företaget, som numera är färdigt och avsynat, har nedlagts en byggnadskostnad av enligt vägstyrelsens uppgift 92,704: 86 kronor eller 12: 63 kronor per m. väg.

Vid arbetets utförande har det emellertid visat sig, att såväl bergsprängning som schaktning, bankfyllning och pinnmofyllning uppgått till väsentligt större kvantiteter än de i arbetsplanen upptagna och beräknade massorna. Därjämte har bron över Fortjärnbäcken, som var beräknad att utföras helt av trä, utförts med landfästen av sten och överbyggnad av betongplatta. På grund härav har civilingenjören A. Nordström, Umeå, enligt därom av länsstyrelsen på vägstyrelsens begäran utfärdat förordnande, upprättat ett den 13 mars 1939 dagtecknat reviderat kostnadsförslag. Till grund för förslagets upprättande hava enligt gällande bestämmelser lagts det fastställda förslagets enhetspriser och de i verkligheten utförda arbetskvantiteterna. Kostnadssumman enligt det av mig granskade och rättade förslaget slutar på 82,400 kronor eller 11: 22 kronor per m. väg med bro och 10: 48 kronor per m. väg för enbart vägen. I förslag till reviderad flerårsplan för år 1940 har tilläggsbidrag föreslagits utgå till företaget efter en beräknad kostnad av 82,400 kronor. Företagets verkliga kostnad överstiger den sålunda beräknade kostnaden med i runt tal 10,300 kronor, vilken merkostnad helt drabbar vägdistriktet. Räkenskaperna till företaget har vägstyrelsen ännu ej insänt för granskning.

Då vägbyggnadsföretag inom andra vägdistrikt i länet, för vilka de beräknade kostnaderna godkändes vid samma tidpunkt, kunnat utföras till eller omkring de ursprungligen beräknade eller sedermera reviderade kostnaderna, måste man få den uppfattningen att arbetena å denna vägbyggnad ej bedrivits på ändamålsenligt sätt, vilket i främsta rummet är att tillskriva arbetsledningen och den jämförelsevis långa byggnadstiden med åtföljande prisstegringar. Vad vägstyrelsen i sitt yttrande anfört om vägförslaget Kultsjöluspen—Grytsjö är sålunda till stor del felaktigt eller missvisande, varom vissa anteckningar gjorts i marginalen till vägstyrelsens yttrande.

Beträffande omskrivna bergsprängningsarbeten vill jag — huru det än förhåller sig med vissa omtvistade transportkostnader m. m. — understryka att *statsbidrag givetvis endast kommer att utgå å de för vägens framdragande enligt normalprofilen erforderliga verkliga bergsprängningarna efter det fastställda förslagets enhetspris av 7: — kronor per kbm., som även inkluderar transportkostnaden.* Då arbetet bortsatts för 8: — kronor per kbm., är det sålunda vägdistriktet, som har att helt svara för merkostnaden. I det förenämnda av ingenjör Nordström reviderade kostnadsförslaget ingår av ifrågavarande bergsprängning 142 kbm. berg à 7: — kronor per kbm. De

av vägstyrelsen uppgivna bergkvantiteterna enligt Nordströms utredning vitsordas. Att i förevarande fall verkställa sådan bergsprängning utöver normalprofilen, som blivit utförd enligt vad jag vid besiktning på ort och ställe kunnat konstatera, har icke varit erforderligt för vägens motorplogning såsom vägmästare Persson låtit påskina. Härutöver vill jag gentemot ett av vägstyrelsen gjort uttalande endast påpeka att uppgörelse om ackordsarbete skall enligt såväl äldre som nu gällande kollektivavtal träffas genom förhandling mellan arbetsledningen och vederbörande arbetare eller arbetslag. Avtalet förutsätter sålunda icke att vägstyrelseledamöter skola uppträda och förhandla vid prissättning av vägarbeten, när tvist ej föreligger.

I fråga om anmärkta inköpet av avvägningsinstrument jämte stång av tyskt fabrikat har jag före köpets avslutande ej varit tillfrågad härom. Hade detta skett, hade jag säkerligen förordat inköp av det billigare instrumentet av svenskt fabrikat.

Vad slutligen beträffar det sätt på vilket vägmästare Persson skött sin tjänst fanns grundad anledning tro, att han efter sin långvariga tjänstgöring som schaktmästare vid statliga vägbyggnader i Vilhelmina vägdistrikt skulle på ett tillfredsställande sätt kunna sköta en vägmästaretjänst i samma distrikt. Denna förhoppning har emellertid ej infriats. Jag har därför ett par gånger vid samtal med vägstyrelsens ordförande ifrågasatt, att vägmästaren Persson skulle entledigas från sin tjänst. Vägstyrelsen har emellertid ännu ej vidtagit någon åtgärd härutinnan.

Remisshandlingarna återgå härjämte.

Umeå den 22 januari 1940.

O. H. Grahnén.

Bilaga 3.

Till länsstyrelsen i Västerbottens län.

Med anledning av Vilhelmina vägdistrikts vägstyrelses yttrande i anledning av vad riksdagens år 1939 församlade revisorer under § 25 i sin berättelse anfört angående missförhållanden i Vilhelmina vägdistrikt, anhålla vi vördsamt få anföra följande angående vägbyggnaden Kultsjöluspen—Grytsjö.

Vad som gav oss revisorer anledning att på arbetsplatsen närmare granska ifrågavarande sprängningsarbeten var felaktiga tidsuppgifter i tvenne av vägmästare P. utfärdade arbetsintyg, avseende samma person. Ett av intygen omfattade tiden $^{1}/_{7}$—$^{31}/_{7}$ och ett andra intyg avsåg tiden den $^{20}/_{7}$—$^{31}/_{8}$. Likvid för ifrågavarande stensprängning erhöll S. den 3 september 1938. När undertecknade revisorer den 12 september besökte arbetsplatsen fanns ett upplag utsprängd sten kvarliggande i vägbanan. I anledning härav ingåvo vi till vägstyrelsen en P. M., daterad den 23 september 1938, däri vi gjorde vägstyrelsen uppmärksam på, att den av S. utsprängda stenmassan icke kunde stå i rimlig proportion till den i arbetsintyget angivna samt framhöll, att vägstyrelsen borde ägna särskild uppmärksamhet och kontroll över vägmästare P:s åtgärder, enär samtliga arbeten synas utföras planlöst och utan hänsyn till verkställda kostnadsberäkningar.

Redan på ett så tidigt stadium var det uppenbart, att vägmästaren med åsidosättande av utfärdade instruktioner överträtt sin befogenhet och utbetalt full avlöning, innan arbetet blivit slutfört, genom att redan den 3 sep-

tember utfärda arbetsintyg å hela ackordssumman, fastän den utsprängda stenmassan kvarlåg å arbetsplatsen och blockerade vägbanan.

Hade vägstyrelsen omedelbart efter anmälan från revisorerna förrättat besiktning å arbetsplatsen, hade den då ännu kvarliggande stenmassan exakt kunnat uppmätas. Först den 19 oktober uppdrog vägstyrelsen till civilingenjören Algot Nordström, Umeå, att verkställa uppmätning av bortsprängda bergmassan. De av vägdistriktets revisorer vidtagna åtgärderna hade emellertid väckt allmän uppmärksamhet, ej minst hos dem, som berördes av anmärkningarna, och det ligger ju i sakens natur, att alla för bevisningen viktiga faktorer undanröjdes under den långa tiden från första anmälan den 23 september till tidpunkten för undersökningen, som dateras den 29 november, då c:a en halv meter snö täckte marken.

I sitt yttrande anför vägstyrelsen, att bortsättningen ej skett godtyckligt, utan i närvaro av tvenne vägstyrelseledamöter, som därtill erhållit vägstyrelsens uppdrag. Anmärkningsvärt är, att sådant beslut ej återfinnes i styrelsens protokoll, men däremot erkände vägstyrelseledamöterna Severin Jonsson och K. A. Peterson vid vägstyrelsens sammanträde den 6 december 1938, § 5, att de av vägmästare P. blivit anmodade närvara vid bortsättningen av stensprängningsarbetena i fråga och på den grund varit närvarande. Det är riktigt, att vägstyrelsen vid sammanträde den 15 augusti 1938 beslutat ett pris av 8:— kronor per kbm. berg för ifrågavarande sprängningsarbete. Avtalet mellan vägmästare P. och S. var emellertid upprättat redan den 20 juli 1938 enligt anteckning å arbetsintyget. Vidare anför vägstyrelsen, att vid bortsättningen, som skedde i närvaro av tvenne vägstyrelseledamöter, uppgjordes en approximativ uppskattning av den bergmassa, som skulle sprängas bort och att vägmästare P. sedan skulle göra erforderliga avvägningar och uträkningar, som skulle ligga till grund för avtalet. Vid sammanträdet den 6 december kunde ifrågavarande ledamöter icke uppgiva den approximativt beräknade massan och vägmästare P. har helt underlåtit förrätta sektionering, ej ens visat några siffror rörande den approximativa beräkningen.

Med anledning av revisorernas anmärkningar och civilingenjör N:s kontrollmätning, beslöt vägstyrelsen den 6 december avgiva följande utlåtande:

»Då alltså enligt civilingenjören Nordströms uppmätning och på grund därav avgivna utlåtande med åtföljande sektionering, vägdistriktet genom att vägmästare P. vid anvisningens utfärdande lämnat felaktiga massauppgifter, åsamkats en förlust på 792:— kronor, nämligen skillnaden mellan av P. uppgivna 241.65 kbm. och vid kontrollmätningen erhållna 142 kbm. och att det vidare finge anses ostridigt, att entreprenören S. mot vägstyrelsens instruktioner och med vägmästarens vetskap och gillande utbekommit sprängämnen från Seth Persson i Stalon på vägdistriktets bekostnad, beslöt vägstyrelsen att avfordra vägmästare P. återbetalning till vägdistriktet av sålunda angivna 792:— kronor plus kostnaderna för sprängämnena, vilken summa efter av revisorerna hos köpman Persson i Stalon verkställda undersökningar senare skulle fixeras.»

I sitt nu med anledning av statsrevisorernas anmärkning avgivna yttrande framhåller vägstyrelsen, att de vitsordar av vägmästare P. framförda synpunkterna och fastslår, att den felaktigt beräknade bergmassan icke rört sig om 99.65 kbm., som vägstyrelsen genom beslut den 6 december 1938 ålagt vägmästare P. återbetala till vägdistriktet.

Styrelsen anför vidare: »Vägdistriktets revisorers uppgift att arbetstiden för ifrågavarande ackord skulle utgöra 242 timmar betvivlas starkt av vägstyrelsen. Revisorernas uppgifter grunda sig nämligen icke på ingivna dagsverkslistor utan på beräkning enligt utsagor från olika personer.»

Det förhåller sig verkligen, som vägstyrelsen anfört, att några dagsverkslistor icke utfärdats vid likvideringen av arbetet, vilket i och för sig självt måste anses anmärkningsvärt. Vid sammanträde med vägstyrelsen den 6 december 1938 företedde emellertid vägmästare P. dagsverkslistor, avseende ifrågavarande arbete, varvid arbetstiden kunde fastslås till den av revisorerna tidigare angivna och vilka tidsuppgifter lämnats av vid sprängningens utförande deltagande arbetare.

Vägdistriktets revisorers påstående, att den bortsprängda stenen bortfraktats på vägdistriktets bekostnad, förklarar vägstyrelsen vara helt gripen ur luften. Det är emellertid fastslaget, att S. erhöll full likvid för arbetet den 3 september 1938. Det är vidare fastslaget, att utsprängd sten kvarlåg å arbetsplatsen den 12 september och att entreprenören S. eller någon hans ställföreträdare icke bortfraktat stenmassan. Det har ju då legat vägstyrelsen närmast till hands, att undersöka, vilka som utfört transporten. I stället har vägstyrelsen gått in för att bortförklara och konstruera motbevis, liksom i sin förklaring över statsrevisorernas anmärkning, där vägstyrelsen påstår sig kunna icke endast bestrida utan även bevisa, att vägdistriktet icke betalat något för transport av sten från den förutnämnda stensprängningen. Bevisningen uteblir emellertid.

Av vägstyrelsens i yttrandet omnämnda intyg, som utfärdats av en vid transporten anställd chaufför, tillkom sålunda, att intyget utfärdades utan påverkan och innan dess intygsgivaren blivit påverkad av personer, som anmärkningen rörde. När intyget utfärdades lämnades plats för sektionsnummer, enär den vid tillfället var okänd av både intygsgivaren och den, som avhämtade intyget. Ej heller chauffören visste om S. varit där och utfört stensprängningen. Av beskrivningen av arbetsplatsen rådde icke någon tvekan om, att den av chauffören utkörda stenmassan härledde sig just från den bergsprängning, som S. utfört. Intygstagaren fick därför i uppdrag, att ifylla sektionsnumret vid framkomsten till Vilhelmina.

Om vi revisorer icke kunna uttala oss om vägmästar P:s sinnesbeskaffenhet så som vägstyrelsen gjort, kunna vi emellertid framhålla, att P. är opålitlig, lögnaktig och i många avseenden ganska bristfällig i de kunskaper vilka böra fordras av en vägmästare. Detta med hänsyn till vägstyrelsens här ovan nämnda uttalande angående P. borde givit vägstyrelsen anledning reflektera över P:s lämplighet som vägmästare.

Av vägstyrelsens yttrande få vi den uppfattningen, att vägmästare P. är den förföljda oskulden och vi revisorer äro mindre nogräknade med medlen för att komma åt arbetsledning och vägstyrelse. Slikt äro vi vana att få av dessa institutioner inom vägväsendet i Vilhelmina.

Vilhelmina den 18 januari 1940.

Adolf Norén. *J. A. Brunberg.*

Av vägstämman utsedda revisorer.

Sveriges geologiska undersöknings

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 97, § 27.

Till statsutskottet.

I riksdagens revisorers berättelse för år 1939, av vilken Sveriges geologiska undersökning nyss tagit del, förekommer en punkt, som, ehuru icke åsyftande ämbetsverket själv, så nära berör en sida av dess verksamhet, att undersökningen tillåter sig att vördsamt framställa följande erinringar.

I § 27 framställa riksdagens revisorer anmärkningar rörande vissa vägbyggnader till åtskilliga gruvområden inom Västerbottens och Norrbottens län. Det uppgives, att de anmärkta vägarna inom Västerbottens län »till stor del torde få anses sakna intresse och betydelse för andra än gruvbolaget» (Bolidens gruvaktiebolag) och synbarligen avses detta gälla även för vägarna till Lavers koppargruva och Laisvalls gruvområde.

Geologiska undersökningen vill först påpeka, att de åsyftade vägföretagen inom Västerbottens län äro behövliga icke blott för Bolidenbolagets malmfält vid Kristineberg utan i lika hög grad för statens gruvfält Rävliden samt den intill denna liggande Rävlidmyran, vilka äro belägna endast c:a 5 km väster och västsydväst från Kristineberg. Samtliga dessa gruvområden skola producera koppar, bly och zink. Malmer hållande särskilt de båda förstnämnda viktiga metallerna förekomma inom landet i övrigt i otillräcklig mängd. Därest krigsförhållandena bliva rådande någon längre tid, torde snar produktion från även statsfyndigheterna ifråga bliva nödvändig. Den ifrågavarande väganläggningen är då lika behövlig för dessa som för det av Bolidenbolaget ägda Kristinebergsfältet.

Beträffande vägen till Lavers koppargruva i Norrbottens län får geologiska undersökningen framhålla, att staten i sin egenskap av jordägare är hälftendelägare i sagda fyndighet. Den kopparproduktion som baserar sig på densamma är, i synnerhet under nuvarande förhållanden, ett synnerligen viktigt tillskott till Sveriges kopparbehov.

Vad slutligen angår vägen till malmfyndigheterna omkring Laisan (Laisvall) må framhållas, att staten även här i stor utsträckning är hälftendelägare i inmutningarna. Dessa inmutningar hålla blymalm av sådan beskaffenhet, att det för täckandet av landets blybehov synes i hög grad önskvärt, att en produktion härifrån med det allra snaraste kan igångsättas. Framför allt på grund härav men även från synpunkten av statens direkta meddelägarskap i fyndigheterna torde det vara av stort allmänt intresse att den åsyftade väganläggningen med det snaraste kommer till stånd.

Av det anförda torde framgå att de ifrågavarande väganläggningarna enligt geologiska undersökningens förmenande samtliga äro ur allmän synpunkt synnerligen betydelsefulla samt att staten antingen genom meddelägarskap eller såsom ensam gruvägare har behov av desamma likaväl som Bolidens gruvaktiebolag.

Stockholm den 6 februari 1940.

AXEL GAVELIN.

K. E. Sahlström.

Riksräkenskapsverkets

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 100, § 28.

Till Konungen.

Till åtlydnad av remiss den 15 december 1939 får riksräkenskapsverket härmed avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens senast församlade revisorer under § 28 av berättelsen anfört rörande vissa iakttagelser angående restförda utskylder samt indrivning av desamma.

I likhet med revisorerna anser riksräkenskapsverket, att en skärpning av den centrala skattekontrollen bör vara ett av de verksammaste medlen för ernående av en skyndsammare och effektivare indrivning.

Såsom statsrevisorerna framhållit, har riksräkenskapsverket under senare år vid flera tillfällen påtalat brister, som gjort sig gällande i fråga om skatteindrivningen. Ämbetsverket har dels i ett stort antal fall framställt anmärkningar, dels ock genom cirkulärskrivelser till länsstyrelserna påtalat, att föreskrifterna i uppbördsreglementet i fråga om redovisningen av restförda utskylder ofta icke iakttagits. Sålunda har i sistnämnda hänseende framhållits vikten av att landsfiskalerna och magistraterna i längderna över oredovisade kronoutskylder angiva yrken eller titlar på de i längderna förekommande personerna samt lämna noggranna uppgifter rörande vidtagna åtgärder och hinder, som mött för indrivningen. Vidare har riksräkenskapsverket föreskrivit, att då befattningshavare, som handhar indrivning av utskylder, finnes uppförd å restlängd, uppgift därom skall lämnas i vederbörande inventeringsprotokoll. De hittills vidtagna åtgärderna hava bland annat givit till resultat, att indrivningen av åtskilliga äldre skatterestantier påskyndats. På grund av den begränsade personal, som ämbetsverket haft att tillgå för övervakningen av skatteindrivningens effektivitet — förutom ett kvinnligt biträde en revisor, som endast delvis kunnat disponeras för undersökningar i sådant hänseende — har emellertid någon systematisk granskning av längderna icke kunnat ske.

Riksräkenskapsverket har tidigare i underdånigt utlåtande den 23 februari 1938 i anledning av en av ledamoten av riksdagens första kammare J. F. Domö till statsrådet och chefen för finansdepartementet framställd interpellation rörande åvägabringande av ett effektivare indrivningsväsende framhållit, att en skärpning av kontrollen över skatteindrivningen vore önskvärd. Härför krävdes emellertid bland annat utökning av granskningsoch inventeringsverksamheten genom riksräkenskapsverket, vilken förutsatte en personalförstärkning, som ämbetsverket dittills ansett sig sakna utsikt att kunna erhålla. Någon förstärkning av den personal, som stått till förfogande för övervakningen av skatteindrivningen, har sedan nämnda utlåtande avgavs icke ägt rum.

I det förslag till omorganisation av riksräkenskapsverket, som ämbetsverket i underdånig skrivelse den 3 november 1938 framlade i samband med anslagsäskande för budgetåret 1939/40, framhölls beträffande frågan om inrättande av en förste revisorstjänst å skattekontoret, att med hänsyn till det ovissa läge, i vilket skattekontoret befunne sig på grund av den förestående uppbördsreformen, riksräkenskapsverket ansåg sig böra avvakta denna reform, innan dylik personalförstärkning begärdes. Sedermera har 1936 års uppbördskommitté avgivit sitt betänkande med förslag till omorganisation av uppbördsväsendet och folkbokföringen m. m. Då emellertid den föreslagna uppbördsreformen icke torde komma att genomföras inom de när-

maste åren, bör enligt riksräkenskapsverkets förmenande denna reform icke längre avvaktas, utan en behövlig förstärkning av personalen å skattekontoret omedelbart komma till stånd. I detta sammanhang vill riksräkenskapsverket framhålla, att det inträdda krisläget och tillskapandet av nya statliga skatter givetvis medför ett ökat behov av kontroll över indrivningens effektivitet.

Enligt riksräkenskapsverkets mening bör den skärpta kontrollen innebära att samtliga avkortningar samt balanserade poster underkastas en specifik granskning. Såsom riksräkenskapsverket framhållit i ovannämnda utlåtande den 23 februari 1938 låter det sig icke göra att enbart av balanslängdernas uppgifter bilda sig en bestämd uppfattning, huruvida indrivningen skötts på ett tillfredsställande sätt. I sådana fall, då balanslängderna upptaga huvudsakligen skattskyldiga med låga inkomster, är sålunda det knappast möjligt att utan närmare kännedom om förhållandena på platsen bedöma, huruvida indrivningsverksamheten eftersatts eller icke. Det torde därför vara erforderligt att i dylika fall genom verkställande av inventering bilda sig en uppfattning om indrivningens effektivitet. För att kunna få en riktig bild av indrivningsverksamhetens bedrivande inom ett visst landsfiskalsdistrikt torde vidare erfordras, att en jämförelse göres dels mellan å ena sidan den debiterade skatten och å andra sidan influtna, avkortade och avskrivna samt restförda belopp inom distriktet, dels ock mellan det sålunda framkomna resultatet och motsvarande förhållanden inom andra jämförbara distrikt. En skärpning av kontrollen torde fördenskull förutsätta upprättande av en fortlöpande statistik över indrivningsverksamheten.

En ändamålsenlig organisation av skattekontrollen kräver såsom förut framhållits i första hand en förstärkning av personalen på riksräkenskapsverkets skattekontor. Innan en dylik förstärkning kommer till stånd, kan någon effektiv skattekontroll icke utövas av riksräkenskapsverket.

Stockholm den 31 januari 1940.

Underdånigst

P. S. RUNEMARK.

V. ARVIDSSON.

I. d'Aubigné.

Riksräkenskapsverkets

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 119, § 29.

Till Konungen.

Till åtlydnad av remiss den 15 december 1939 får riksräkenskapsverket härmed avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens senast församlade revisorer under § 29 av sin berättelse anfört rörande indrivningen av utskylder i Norrbottens län.

Indrivningsförhållandena i Norrbottens län hava under de senaste åren varit föremål för riksräkenskapsverkets särskilda uppmärksamhet. Av revisorernas utredning framgår, vilka åtgärder riksräkenskapsverket vidtagit för påskyndande av indrivningen i Nederluleå landsfiskalsdistrikt. Riksräkenskapsverket vill emellertid framhålla, att ämbetsverket efter granskning av

länets övriga balanslängder för december 1938 genom skrivelser till länsstyrelsen framställt förfrågningar beträffande ett flertal uppbördsdistrikt om vidtagna åtgärder för indrivning av vissa angivna restantiebelopp. Förfrågningarna hava givit till resultat, att avsevärda belopp äldre utskylder inlevererats. Av de inkomna svaren synes även framgå, att vederbörande i många fall underlåtit att i god tid vidtaga effektiva indrivningsåtgärder.

Riksräkenskapsverket kommer givetvis att även i fortsättningen — i den mån den begränsade personaltillgången det medgiver — med uppmärksamhet följa restindrivningen i Norrbottens län.

Stockholm den 31 januari 1940.

Underdånigst

P. S. RUNEMARK.

V. ARVIDSSON.

I. d'Aubigné.

Länsstyrelsens i Norrbottens län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 119, § 29.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 15 december 1939 har länsstyrelsen anbefallts avgiva utlåtande i anledning av vad i riksdagens senast församlade revisorers berättelse yttrats angående indrivning av utskylder i Norrbottens län (§ 29).

Till åtlydnad härav får länsstyrelsen i underdånighet anföra följande.

I. Till en början framhålla revisorerna, att de vid sin granskning av balanslängderna för december månad 1938 uppmärksammat, att beträffande vissa landsfiskalsdistrikt längderna upptaga ett påfallande stort antal restförda poster till avsevärda belopp. Revisorerna angiva därvid för vissa uppbördsdistrikt de balanserade utskylderna för åren till och med 1937.

Enligt länsstyrelsens mening är det emellertid klart att inga bestämda slutsatser kunna dragas av de av revisorerna angivna siffrorna. De utgöra endast absoluta tal och hava icke på något sätt ställts i relation till de belopp, vartill respektive restlängder uppgå. Siffrorna kunna i och för sig mycket väl betyda att indrivningsresultatet varit utmärkt, men de kunna också betyda att det varit dåligt. Ett sakligt bedömande av indrivningsverksamheten förutsätter att hänsyn tages till storleken av de utskylder, som från början skolat indrivas.

Det bör vidare framhållas, att avseende också måste fästas vid förekomsten av äldre eller yngre utskylder, och i vilken relation desamma kunna ingå i de balanserade utskyldernas summa. Man kan nämligen icke omedelbart indriva restförda utskylder; en viss tid måste alltid förflyta innan indrivningsresultatet kommer till synes. Utgöra de yngre utskylderna en relativt stor del av summan av de balanserade utskylderna, kan man icke av den balanserade utskyldssummans storlek bilda sig någon uppfattning om intensiteten i indrivningsverksamheten.

Varken till den ena eller andra av de härovan angivna och för bedömandet

av indrivningsverksamheten så betydelsefulla faktorerna synas revisorerna hava tagit någon som helst hänsyn.

Att finna en metod, genom vilken man kan avläsa huruvida försumlighet föreligger från vederbörandes sida beträffande sättet att sköta restindrivningen är helt visst icke lätt. Så mycket är emellertid säkert att man icke kan gå tillväga så som revisorerna gjort. Det har ovan framhållits att balanslängdernas summa icke i och för sig giver något besked i berörda avseende; förefalla balanslängdernas summor vara för höga, är detta på sin höjd ett tecken på att försumlighet *kan* föreligga men det utgör icke något bevis för att så verkligen är fallet.

Enligt länsstyrelsens mening bör vid en undersökning angående restindrivningens effektivitet den metod användas, som 1936 års uppbördskommitté begagnat sig av i sitt avgivna betänkande med förslag till omorganisation av uppbördsväsendet och folkbokföringen m. m. De kommitterade hava därvid tagit hänsyn till antalet utskyldsposter och det belopp, som indrivits, samt ställt de siffror, som därvid erhållits, i relation till de utskyldsposter och belopp, som restlängderna från början innehållit. Med en sådan metod erhålles säkrare grund för bedömandet av indrivningsverksamheten, ehuru väl icke heller de siffror, som därvid erhållas, kunna anses utslagsgivande. Undersökningar måste nämligen göras angående orsakerna till att indrivningsverksamheten icke varit bättre än siffrorna utvisa, innan man kan uttala sig om, huruvida försumlighet föreligger från indrivningsmyndigheternas sida. Länsstyrelsen har haft för avsikt att för åren från och med 1930 framlägga en redogörelse enligt nu angivna riktlinjer för indrivningsverksamhet inom länet, en avsikt, som länsstyrelsen på grund av bristande tid emellertid varit tvungen att övergiva. Länsstyrelsen har emellertid undersökt resultatet av indrivningen för 1933, 1935, 1937 och 1938 års kronoutskylder; undersökningen har därvid emellertid icke kunnat fullföljas annat än beträffande de indrivna beloppens storlek.

Undersökningen utvisar att i stort sett någon anmärkning mot indrivningen för närvarande icke kan göras. I de fall där, så med hänsyn till siffror synes vara förhållandet, finnes förklaringar, som enligt länsstyrelsens mening måste godtagas och som fria vederbörande från anklagelsen om försumlighet. Att emellertid här diskutera indrivningsverksamheten inom varje distrikt torde icke vara erforderligt, eftersom revisorerna anmärkt på blott vissa distrikt. För dessa distrikt skall härnedan lämnas en summarisk redogörelse angående de inom distrikten rådande förhållandena.

Nederkalix landsfiskalsdistrikt.

Vissa anmärkningar mot indrivningen inom detta distrikt hava tidigare kunnat göras. Länsstyrelsen har emellertid i skrivelse den 26 november 1937 till vederbörande fjärdingsman erinrat honom om vikten av, att indrivningen av utskylder och böter för framtiden bedreves på ett snabbare och mera energiskt sätt.

Balanslängdens summa utgjorde:

år 1936	kronor	111,059: —
år 1937	»	106,884: 96
år 1938	»	99,372: 16
år 1939	»	91,861: 67.

Balanslängdens summa kan betydligt nedbringas, därest avkortningar i större omfattning vidtagas. De formella förutsättningarna för avkortning föreligga i ett stort antal fall men vederbörande landsfiskal — liksom också länsstyrelsen — har den uppfattningen, att det i det längsta är bättre att icke

omedelbart avkorta utskylderna — efter avkortning få utskylderna icke indrivas — utan avvakta och se tiden an i förhoppning om att tillfälle skall erbjuda sig att sedermera få utskylderna betalda. Det medgives att räkenskapsmässigt det icke ser tilltalande ut att i böckerna stora belopp balansera, men det bör också framhållas att det icke kan vara ett statsintresse, att avkortning vidtages — även om detta formellt kunnat ske tidigare — förrän varje utsikt att erhålla betalning är utesluten. Det har också visat sig att betalning — i många fall frivilligt — erlagts för utskylder, som tidigare hade kunnat avkortas.

Länsstyrelsen anser sig jämväl böra påpeka att de personer, som förekomma i restlängderna för kronoutskylder, oftast även återfinnas i de kommunala restlängderna. Den kommunala utdebiteringen håller sig omkring 20 kronor och denna höga kommunalskatt måste givetvis inverka även på indrivningen av restförda kronoutskylder. Därjämte kan framhållas att stor arbetslöshet varit rådande inom distriktet.

Av de härovan lämnade siffrorna för balanslängderna framgår, att balansen år från år avsevärt nedbringats. Länsstyrelsen har också grundad anledning antaga att densamma skall kunna ytterligare minskas genom den skärpning i indrivningsarbetet, som under senaste året kommit till stånd och den slutliga utgallring för avkortning, som så småningom kommer att vidtagas.

Nederluleå landsfiskalsdistrikt.

Av den undersökning länsstyrelsen verkställt framgår, att hittills influtit av kronoutskylderna:

95.76 % för år 1933, varav 81.92 % vid uppbörd,
94.62 % för år 1935, varav 83.65 % vid uppbörd,
91.33 % för år 1937, varav 84.22 % vid uppbörd,
88.63 % för år 1938, varav 83.16 % vid uppbörd.

Resultatet av indrivningen, sådant detsamma slutligen giver sig till känna, torde icke med hänsyn till nu angivna siffror böra föranleda någon större anmärkning. Däremot torde indrivningen något kunna påskyndas, därest ytterligare biträde kan beredas åt landsfiskalen.

Såsom framgår av fjärdingsmännens yttrande och av vad länsstyrelsen i övrigt inhämtat hava särskilda åtgärder vidtagits för att inom närmaste framtiden kunna redovisa de äldsta längderna samt överhuvud taget intensifiera indrivningsarbetet.

I detta sammanhang vill länsstyrelsen framhålla att bestämmelsen om förmånsrätt för fastighetsskatt som bekant förutsätter att utmätning sker inom 1 år efter förfallodagen. Det må emellertid vara förklarligt att vederbörande utmätningsman — och till och med länsstyrelsen — mången gång kan stå tveksam inför valet att genom en dylik åtgärd indriva ett relativt obetydligt skattebelopp och därmed exekutivt försälja en fattig småbrukares eller lägenhetsägares hem eller att i stället vänta och söka med lämpor utfå beloppet. Visserligen kan detta i åtskilliga fall misslyckas, men det kan också vara minst sagt diskutabelt om den verkliga fördelen för det allmänna, sett i hela dess vidd, infrias genom det exekutiva förfarandet.

I övrigt får länsstyrelsen hänvisa till de yttranden, som i denna fråga avgivits av vederbörande landsfiskal och fjärdingsmän. Länsstyrelsen anser sig emellertid i anledning av en av landsfiskalen lämnad uppgift böra påpeka, att länsstyrelsen icke föreslagit, att anteckning om indrivningsåtgärder skulle företagas av vederbörande fjärdingsmän, men väl att länsstyrelsen framhållit, att anteckning borde ske efter samråd med vederbörande fjärdings-

män, som hava den bästa personkännedomen. Den av landsfiskalen lämnade uppgiften torde sålunda hava berott på ett missförstånd från hans sida.

Pajala landsfiskalsdistrikt.

Distriktet omfattar en areal av 48.75 kvadratmil. Den kommunala utdebiteringen utgör omkring 20 kronor.

Indrivningen är synnerligen svår att verkställa i detta distrikt. Befolkningen, som lever av skogsbruk, är mycket fattig. Den jämförelsevis höga procenten för influtna skatter beror på att staten och skogsbolagen äro de största skattebetalarna inom distriktet, vartill kommer att Pajala allmänning betalar de landstingsmedel, som debiterats för enskilda personer tillhöriga jordbruksfastigheter.

Nedertorneå landsfiskalsdistrikt.

Den kommunala utdebiteringen håller sig omkring 25 kronor. Förutom denna höga utdebitering för kommunalutskylder har på indrivningsresultatet inverkat, att landsfiskalstjänsten före år 1938 varit vakant eller uppehållits av tjänsteinnehavare, som icke räknat med att stanna kvar inom distriktet. Sedan år 1937 har indrivningsverksamheten emellertid förbättrats; länsstyrelsen har oavlåtligen sin uppmärksamhet riktad på indrivningen i detta distrikt.

Beträffande den påtalade balanssummans storlek tillåter länsstyrelsen sig citera följande ur landsfiskalens yttrande i ärendet: »Balanserade beloppet skulle kunna nedbringas avsevärt, därest jag redovisat samtliga fall, där ett eller flera indrivningsförsök misslyckats, med bevis om hinder. Inom härvarande, liksom flera andra norrlandsdistrikt, där befolkningen till stor del lever av tillfälliga arbeten av mycket skilda slag, kan det knappast anses ändamålsenligt, att så omedelbart anmäla utskylderna till avkortning. Vad som icke kan indrivas ena året kan ofta utan större svårighet uttagas ett annat år. Med ständigt återkommande avkortningar avtrubbas de skattskyldigas ambition så till den grad att de mesta utskylderna slutligen måste uttagas tvångsvis och få vederbörande den inställningen att betalning av utskylder bör förekomma i sista hand eller om möjligt icke alls. Jag kan sålunda icke förstå, att summan av de balanserade utskylderna skulle spela någon avgörande roll vid bedömandet av indrivningsverksamheten.»

Jokkmokks landsfiskalsdistrikt.

Detta distrikt har en areal av 194.74 kvadratmil. Denna stora omfattning av distriktet medför givetvis svårigheter för indrivningen. År från år har emellertid indrivningen förbättrats och någon berättigad anmärkning kan icke göras mot densamma. Detta framgår med all tydlighet av en jämförelse mellan antalet debiterade och redovisade utskyldsposter, vilka enligt landsfiskalens uppgift uppgå till:

Utskylder för år	Debiterade poster	Summa	Oredovisat 31/12 1939
1936, 1:a uppbörden	1,712		
1936, 2:a »	334	2,046	10
1937, 1:a »	2,139		
1937, 2:a »	204	2,343	95
1938, 1:a »	2,079		
1938, 2:a »	259	2,338	692
Summa		**6,727**	**797**

Under de tre år denna uppställning avser, hava sålunda redovisats icke mindre än 5,930 utskyldsposter.

Överluleå landsfiskalsdistrikt.

Av den undersökning, länsstyrelsen verkställt, framgår att kronoutskylder influtit med

95.20 % för år 1933, varav vid ordinarie uppbörd 85.39 %,
94.51 % för år 1935, varav vid ordinarie uppbörd 85.02 %,
94.79 % för år 1937, varav vid ordinarie uppbörd 84.99 %,
92.33 % för år 1938, varav vid ordinarie uppbörd 85.13 %.

Av dessa siffror synes framgå att indrivningsresultatet som helhet betraktat kan anses vara tämligen gott. Beträffande vissa poster har länsstyrelsen emellertid i skrivelser den 24 februari 1937 och den 22 februari 1938 för landsfiskalen framhållit angelägenheten av att desamma slutredovisades ävensom infordrat förklaring angående orsaken till att redovisning icke tidigare inkommit.

Älvsby landsfiskalsdistrikt.

Resultatet av indrivningen av detta distrikt har varit mindre tillfredsställande. Detta beror framförallt på befolkningens stora svårigheter att överhuvud taget kunna erlägga några utskylder. Inom distriktet utgöra nämligen skogs- och flottningsarbetare det största antalet av de skattskyldiga, och då dessa arbetare endast periodiskt hava några inkomster, är det tämligen klart, att indrivningsarbetet måste vara tungt och tidsödande och icke kan lämna så gott resultat. Därtill kommer att den ordinarie innehavaren av landsfiskalstjänsten varit sjuklig, och att antalet exekutionsbiträden inom distriktet, som omfattar 18 kvadratmil, förut varit för litet. Tillkomsten av gruvsamhället i Laver, torde också i icke ringa grad hava föranlett ökat arbete för landsfiskalen.

Luleå stad.

Trots revisorernas anmärkning vågar länsstyrelsen hävda att indrivningen av utskylder är god. Detta torde framgå av följande siffror för hittills erlagda utskylder:

Å r	Erlagt vid ordinarie uppbörd i procent av debiterat belopp	Summa influtet i procent av debiterat belopp
1933	86.6	95.7
1934	87.9	96.7
1935	88.3	96.8
1936	89.0	96.5
1937	88.8	95.4
1938	88.3	91.7

Såsom en normal förlustsiffra i genomsnitt för hela landet torde man få räkna med omkring 4 procent av debiterat belopp. Förlustsiffran i denna stad håller sig omkring den normala förlustsiffran och därmed torde revisorernas anmärkning få anses nöjaktigt besvarad.

Det på restlängd uppförda beloppet har utgjort för år:

1929	kronor	94,058: 21
1930	»	95,519: 58
1931	»	113,473: 01
1932	»	119,603: 45
1933	»	127,583: 17
1934	»	106,072: 56
1935	»	106,496: 87
1936	»	109,746: 85
1937	»	137,049: 10.

Enligt länsstyrelsens mening är det med hänsyn till restlängdernas belopp icke särskilt anmärkningsvärt att i balanslängden för december månad 1938 balanserar 120,744 kronor 92 öre. Denna summa är ju icke större än att den motsvarar restförda utskylder för en tidsperiod av blott omkring ett år samt till och med för 1937 understiger det då restförda beloppet. Det kan i detta sammanhang påpekas att för de övriga distrikt, mot vilka anmärkning gjorts, balanslängdens summa icke väsentligt överstiger en restlängdssumma för en beräknad tidsperiod av ett och ett halvt år.

II. Revisorerna uttala vidare, att de även beträffande vissa andra uppbördsdistrikt inom länet bibragts den uppfattningen, att restindrivningen icke handhafts med tillbörlig omsorg. De anmärkningar, revisorerna gjort i detta hänseende, tillåter sig länsstyrelsen härnedan behandla punkt för punkt.

1. Revisorernas anmärkning att »i ett distrikt med synnerligen stort antal restförda poster» icke föranstaltats om införsel i lön för tjänstemän med fast anställning kan länsstyrelsen till följd av revisorernas diskretion att icke namngiva det distrikt, som avses, icke närmare avhandla. Av samma anledning kan länsstyrelsen icke heller bemöta revisorernas anmärkning mot indrivningen av utskylder hos lärarpersonalen i tvenne socknar. Länsstyrelsen kan endast i detta avseende hänvisa till de av vederbörande landsfiskaler och magistrater avgivna yttrandena, i den mån dessa kunna innehålla något, som kan beröra den nu föreliggande frågan.

2. Anmärkning har vidare riktats mot indrivningen av utskylder hos f. d. stadsfogden i Luleå, vilken i balanslängden för december månad 1938 finns restförd för 1934—1937 års kronoutskylder med 2,267 kronor 25 öre.

Till upplysning i ärendet får länsstyrelsen meddela, att ifrågavarande skattskyldige avgick från sin tjänst såsom stadsfogde med utgången av mars månad 1934. Från och med denna månad har den skattskyldige restförts för skatter till stat och kommun med 7,900 kronor 63 öre samt å uppbördsstämmor erlagt kommunalutskylder med ett sammanlagt belopp av 455 kronor. Från mars månad 1934 har betalts 5,678 kronor 86 öre; de obetalda restförda skatterna uppgå nu till 2,676 kronor 77 öre.

Ifrågavarande pensionär är nu 71 år gammal och uppbär en pension av 3,600 kronor. För länsstyrelsen är det känt att denne skattskyldige är hårt skuldsatt. Det har därför för länsstyrelsen snarare varit anledning till förvåning att utskylder till så stort belopp influtit än skäl att mot magistraten göra anmärkning för försummad indrivning.

3. Beträffande anmärkningen mot indrivningen av utskylder hos en läroverkslärare, som enligt balanslängden för augusti månad 1939 restförts för såväl 1937 som 1938 års kronoutskylder med sammanlagt 1,005 kronor 73 öre, får länsstyrelsen anföra följande.

Den skattskyldige har å restförda kommunal- och kronoutskylder erlagt 1,484 kronor 55 öre under år 1938 och 1,533 kronor 53 öre under år 1939.

Enligt överenskommelse skall avbetalning erläggas med 150 kronor i månaden, vilken överenskommelse emellertid jämkats med hänsyn till att den

skattskyldige varit sjukledig under nästan hela vårterminen 1939 och tjänstgjort endast partiellt under hösten samma år.

Enligt länsstyrelsens mening har den träffade överenskommelsen om frivillig avbetalning varit lika så god som ett tvångsförfarande genom införsel.

4. Såsom exempel på otillfredsställande indrivning hava revisorerna vidare omnämnt, att i ett distrikt en kyrkoherde den 31 augusti 1939 resterade för kronoutskylder för åren 1936—1938 med sammanlagt 2,633 kronor 32 öre. Införsel i lön för 1936 års skatt beviljades först den 17 februari 1938.

Härom har vederbörande landsfiskal bland annat meddelat följande.

»I slutet av år 1937 ifrågasattes införselbeslut, varemot kommunalnämnden bestämt protesterade under förmälan, att den skattskyldige uppburit ett halvt års lön i förskott. Ehuru det knappast kan bestridas att kommunalnämnden haft rätt att i första hand tillgodogöra sig sin fordran av kyrkoherdens lön utfärdades den 17 februari 1938 beslut om införsel av 250 kronor i månaden. Slutligen träffades med nämnden den överenskommelsen att tvåhundra kronor i månaden skulle innehållas till den $^1/_1$ 1940, under vilken tid kommunalnämnden därjämte skulle innehålla eller uttaga sin fordran och skulle därefter till skattebetalningen utgå 250 kronor i månaden. I samband härmed kan nämnas, att kyrkoherden i fråga har stor familj.»

5. Anmärkning har vidare riktats mot indrivningen av utskylder hos en speditör, som varit restförd för utskylder för åren 1935—1938 med 4,040 kronor 4 öre.

I avgiven förklaring har vederbörande landsfiskal bland annat anfört att den skattskyldige haft undergrävd ekonomi men att han så småningom upparbetat sitt företag (huvudsakligen åkeri) så att det numera kan anses ekonomiskt bärande. Landsfiskalen fortsätter vidare:

»På grund av försummelse att fullgöra deklarationsplikten har han blivit hårt beskattad och i vissa fall fått betala dubbla utskylder. För att tvinga vederbörande till avbetalningar har i början av år 1938 verkställts utmätning av lös egendom och har utmätningen sedermera förnyats var sjätte månad. Den utmätta egendomen har den skattskyldige behövt för sin rörelse och därest egendomen försålts hade hela rörelsen till föga båtnad för det allmänna blivit strypt. Under hot om exekutiv försäljning har emellertid avsevärda belopp kunnat framtvingas. Sålunda har exempelvis under år 1939 i krono- och kommunalutskylder erlagts kronor 3,691: 36, därav kronor 1,760: 06 utgör restförda kronoutskylder för åren 1934 och 1935. Därjämte har han erlagt kronor 800: — utgörande avgifter till riksförsäkringsanstalten med mera. Så vitt nu kan bedömas har den skattskyldige i framtiden förutsättning att göra lika stora avbetalningar, vilket innebär att hans utskylder utan ekonomisk katastrof för honom själv inom en icke alltför avlägsen framtid bliva betalda. Såvitt det för mig är känt äro hans övriga skulder så ordnade, att de icke behöva inkräkta å den egendom, som utmätts till säkerhet för utskylderna.»

6. Revisorerna hava vidare funnit det anmärkningsvärt att länsassessorn å landskontoret resterat för kronoutskylder för åren 1936—1938.

I anledning härav får länsstyrelsen meddela att orsaken därtill är att söka i den sjukdom, som drabbat länsassessorn. Införsel har varit beviljad i lönen och månatligen har erlagts 300 kronor; samtliga till betalning förfallna utskylder äro nu erlagda. Betalningen har skett redan i november 1939 eller sålunda innan revisorernas anmärkning blivit känd.

III. I fråga om avkortning av utskylder hava revisorerna anmärkt »att beträffande en komminister avkortning ägt rum under år 1938 för 1936 och 1937 års kronoutskylder med sammanlagt 1,002 kronor 13 öre, ehuru vederbörande under året icke lidit av någon minskning i sina inkomster».

Att revisorerna framställt en anmärkning av dylikt innehåll är ägnat att förvåna och kan endast förklaras av att de icke gjort någon närmare undersökning i ärendet.

Ifrågavarande skattskyldiges löneförmåner hava under avsedda år utgjort 8,100 kronor 95 öre, varav 500 kronor fast reseanslag. Med tjänsten har därjämte varit förenad rätt till hyresfri bostad.

Den skattskyldige, som på grund av sjukdom varit tjänstledig enligt domkapitlets beslut den 22 april 1936 återinträdde icke vidare i tjänst. Han skulle av sina kontanta löneförmåner bestrida:

avlöning åt vikarie	kronor	2,641:44
pensionsavgifter	»	270:96
underhållsbidrag åt hustru och fyra barn	»	
enligt införselbeslut den 1 maj och den 26 juni 1936	»	2,800:—
utgifter för uppvärmning av bostad	»	400:—
utgifter för lyse	»	200:—
	kronor	6,312:40.

I runt tal hade sålunda komministern av sina kontanta löneförmåner kvar endast ett belopp av 1,800 kronor per år eller 150 kronor i månaden, vilket måste anses hava åtgått för honom själv och anställd husföreståndarinna.

Till följd av boskillnad i samband med tidigare inträffad konkurs saknade komministern utmätningsbar såväl fast som lös egendom.

Den skattskyldige avled den 12 oktober 1938 under tragiska omständigheter och dödsboet avträddes till konkurs den 30 mars 1939.

I samband med anmärkningen mot avkortningen av komministerns utskylder hava revisorerna uttalat att det »icke kunnat undgå väcka revisorernas uppmärksamhet, att även i en del andra fall avkortning förekommit utan att effektiva åtgärder synas hava blivit vidtagna för utskyldernas indrivning».

Det torde vara självklart att länsstyrelsen icke kan ingå på någon diskussion av denna punkt, eftersom revisorerna icke angivit i vilka fall, revisorerna skulle hava bibragts en dylik uppfattning. Länsstyrelsen har endast att i detta sammanhang uttala sitt beklagande över att revisorerna begagnat en sådan form för framställandet av sina anmärkningar i berörda avseende, att den undandrager vederbörande myndighet möjligheten att försvara sig.

IV. På grund av de under denna paragraf i revisorernas berättelse gjorda iakttagelserna hava revisorerna kommit till det resultatet, att restindrivningen av kronoutskylder i Norrbottens län ofta skötts på ett synnerligen otillfredsställande sätt. Allvarliga erinringar riktas även mot det sätt, på vilket indrivningen av restförda utskylder övervakats av länsstyrelsen.

Den tidsperiod för vilken riksdagens revisorer verkställt sin granskning och på vars resultat de byggt upp sina anmärkningar omspänner även den lågkonjunktur, som måhända är den hårdaste, som på långliga tider drabbat vårt land och för vilken Norrbottens län, som allom är bekant, blev särskilt hårt utsatt. Om länsstyrelsen och indrivningsmyndigheterna följt riksdagens revisorers anvisning att skyndsammast möjligt slutredovisa restlängderna, hade detta, såsom förut framhållits, ovillkorligen medfört ett försämrat resultat av skatteindrivningarna. I Norrbottens län hava de underordnade indrivningsmyndigheterna i fullt samförstånd med länsstyrelsen, såväl då det gällt kronoskatt som kommunala utskylder, hellre låtit slutredovisning av restlängderna anstå, för att avvakta möjligheten att, då bättre tider inträda, få in mesta möjliga skattemedel, än att gå den betydligt bekvämare vägen att hastigt slutredovisa längderna och konstatera oförmågan att betala. Genom det använda förfarandet kan det självfallet icke helt undgås, att en viss förskjut-

ning i indrivningen av efterföljande års skatter inträffar, då det givetvis är indrivningsmannen angeläget att först få de äldsta posterna betalda, men detta har heller icke medfört någon förlust för statsverket. Det förefaller länsstyrelsen, som om revisorerna vid framställning av sin anmärkning icke ägnat någon uppmärksamhet åt, att det gällt Sveriges fattigaste län och att de icke heller beaktat, att tiden för anmärkningarna, såsom nyss framhållits, omspänner de ytterst svåra lågkonjunkturåren. Icke ens för den över hela landet kända arbetslöshetsorten Kalix hava revisorerna haft ett ord till övers om de speciella svårigheter, som drabbat denna befolkning. Länsstyrelsen anför icke detta till försvar för egen del, men den känner det vara sin plikt att anföra det såsom försvar för länets befolkning, som i så stor utsträckning endast under stora umbäranden kan fullgöra sin skatteplikt och dess värre i många fall saknar varje möjlighet därtill. Länsstyrelsen vill till sist tillägga att den städse känt sitt ansvar att på det sätt, som enligt dess mening bäst gagnat det allmänna, även i detta hänseende fullgör sina åligganden, och det förefaller som komme kärnan i revisorernas anmärkningar ytterst att vila på olika uppfattningar om vilka former för skatteindrivningen, som giva de bästa resultaten.

Med det anförda har länsstyrelsen självfallet ingalunda velat bestrida att i detta vidsträckta län, där mångfaldiga svårigheter för indrivningsmännen föreligga, fel eller försummelser i ett eller annat fall förekommit, men länsstyrelsen har icke fattat de framställda anmärkningarna såsom åsyftande enstaka fall; snarare synes revisorernas formulering avse att generalisera förhållandena på detta område i Norrbottens län. Det är mot denna form för anmärkning, som länsstyrelsen vänder sig, och som länsstyrelsen av vad som förekommit icke kan anse berättigad.

Av vederbörande magistrater och landsfiskaler infordrade yttranden ävensom upprättade tablåer angående indrivningen av 1933, 1935, 1937 och 1938 års kronoutskylder bifogas.[1]

Luleå i landskontoret den 23 januari 1940.

Underdånigst

D. HANSÉN.

B. ALVIN.

Statskontorets

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 123, 126, 148, 155, 158, §§ 30, 31, 38, 42, 44.

Till Konungen.

Genom remiss den 15 december 1939 har statskontoret anbefallts avgiva utlåtande med anledning av vad i rksdagens senast församlade revisorers berättelse yttrats angående införsel i avlöning, som utgår i form av provision (§ 30), tiden för redovisning av utskylder, erlagda genom införsel (§ 31), ersättning till vissa vikarier å landsfiskalstjänster (§ 38), vissa iakttagelser angående utbetalningar av överåriga depositioner (§ 42) och vissa avskrivningsfrågor (§ 44). I anledning härav får statskontoret anföra följande.

[1] Ej här avtryckta.

§ 30.

Den av revisorerna förebragta utredningen synes giva vid handen, att införsel kan beviljas i jämväl sådan avlöning, som utgår i form av provision. Med hänsyn till att en avvikande uppfattning i denna fråga gjort sig gällande i tillämpningen synes lämpligt, att revisorernas utredning bringas till utmätningsmyndigheternas kännedom. Statskontoret förutsätter emellertid, att riksräkenskapsverket, inom vars ämbetsområde frågan närmast hör, med anledning av revisorernas påpekande kommer att vidtaga erforderliga åtgärder.

§ 31.

Statskontoret delar revisorernas uppfattning, att åtgärder böra vidtagas för säkerställande av en snabbare redovisning av utskylder, som erlagts genom införsel. Därest en föreskrift med detta syfte anses böra inflyta i lagen om införsel i avlöning, pension eller livränta, torde 11 § nämnda lag böra erhålla sådan ändrad lydelse, att arbetsgivaren förpliktas att å vissa angivna tider, eller oftare, där utmätningsmannen så föreskrivit, dock högst en gång i månaden, till utmätningsmannen med posten översända innehållet belopp.

§ 38.

I remissutlåtande den 27 januari 1939 över en framställning den 28 oktober 1938 av länsstyrelsen i Västmanlands län rörande tillämpningen av det av revisorerna under förevarande paragraf omnämnda cirkuläret har statskontoret uttalat sig för den av revisorerna angivna tolkningen och samtidigt ifrågasatt, huruvida icke anledning förelåge att förtydliga cirkuläret. Numera äro — sedan civila avlöningsreglementet trätt i kraft — gällande bestämmelser om löneförmåner vid vikariat å icke reglerade tjänster vid fögderiförvaltningarna överhuvud föråldrade. Vad revisorerna anfört torde böra tagas under övervägande vid den omarbetning av dessa bestämmelser, som i anledning härav blivit erforderlig.

I detta sammanhang vill statskontoret erinra om att 1939 års lagtima riksdag (skrivelse nr 219, punkt 1) anhållit om utredning rörande stationeringsort för ordinarie tjänsteman vid förordnande att uppehålla tjänst å annan ort än den, till vilken hans tjänstgöring å den ordinarie befattningen varit förlagd.

§ 42.

Beträffande i allmänt förvar nedsatta penningbelopp hava för vissa speciella fall föreskrifter meddelats i det av revisorerna angivna syftet. Så har i 7 § lagen den 24 mars 1927 om gälds betalning genom penningars nedsättande i allmänt förvar stadgats, att nedsatt, efter 20 år från nedsättningen innestående belopp må — om ej anledning finnes till antagande, att fråga om rätt till beloppet är beroende på prövning — lyftas av gäldenären, där han därtill anmäler sig inom natt och år, samt att beloppet eljest tillfaller kronan. Även 43 § gruvlagen innehåller en bestämmelse med motsvarande innebörd. Den tid, efter vilken det nedsatta beloppet kan tillfalla kronan, har emellertid här bestämts till 11 år.

I likhet med revisorerna anser statskontoret önskvärt, att nu gällande generella regler rörande i allmänt förvar nedsatta penningbelopp ersättas med mera tidsenliga föreskrifter. Dessa torde lämpligen böra utformas i nära anslutning till de i förenämnda lag den 24 mars 1927 meddelade bestämmelserna.

§ 44.

Enligt kungörelsen den 12 december 1924 (nr 530) med vissa bestämmelser angående handläggningen av avkortnings-, avskrivnings-, restitutions- och reskontreringsmål skola förvaltningsmyndigheternas beslut i dylika mål jämte handlingarna i målen biläggas vederbörliga räkenskaper för att undergå granskning i riksräkenskapsverket. I anledning härav torde särskild åtgärd i det av revisorerna under förevarande paragraf angivna syftet icke vara erforderlig.

I handläggningen av dessa ärenden hava, förutom undertecknade, deltagit statskommissarierna Nissen och Johnsson samt t. f. statskommissarierna Elfving, Britth och Dyberg.

Stockholm den 4 januari 1940.

Underdånigst

WILHELM BJÖRCK.

E. BERGMAN.

Karl. G. Hallström.

Riksräkenskapsverkets

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 123, § 30.

Till Konungen.

Till åtlydnad av remiss den 15 december 1939 får riksräkenskapsverket avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens senast församlade revisorer under § 30 av berättelsen anfört rörande införsel i avlöning, som utgår i form av provision.

Såsom revisorerna uppmärksammat har riksräkenskapsverket i skrivelse till länsstyrelsen i Norrbottens län den 15 april 1939 framhållit, att ämbetsverket vid sin granskning av länets uppbördsredogörelser för år 1938 beträffande Nederkalix landsfiskalsdistrikt funnit, att enligt avkortningslängderna för april och augusti månader samma år vissa belopp, avseende handelsresanden L. i Kalix påförda kronoutskylder för åren 1932—1935 samt 1937 avkortats. Med skrivelse den 11 juli 1939 överlämnade länsstyrelsen till riksräkenskapsverket *utan eget yttrande* från vederbörande landsfiskaler infordrade förklaringar i ärendet.

I anledning av att länsstyrelsen icke avgivit något eget yttrande i ärendet avlät riksräkenskapsverket den 9 november 1939 följande skrivelse till länsstyrelsen i Norrbottens län.

I skrivelse den 15 april 1939 anhöll riksräkenskapsverket i fråga om för handelsresanden L. i Kalix avkortade kronoutskylder för åren 1932—1935 samt 1937 bland annat om uppgift beträffande anledningen till, att framställning icke jämlikt § 26 uppbördsreglementet gjorts om den skattskyldiges försättande i konkurs.

Med skrivelse den 11 juli 1939 har Ni till riksräkenskapsverket överlämnat från vederbörande landsfiskaler infordrade förklaringar i ärendet. Däremot har Ni icke för egen del avgivit något yttrande.

Då det jämlikt ovanberörda stadgande i § 26 uppbördsreglementet ankommer på Konungens befallningshavande att eventuellt förordna om framställning rörande skattskyldigs försättande i konkurs, får riksräkenskapsverket — med översändande av handlingarna i ärendet — anhålla om Edert yttrande rörande anledningen till att i fråga om L. sådan framställning icke gjorts.

Å nämnda skrivelse svarade länsstyrelsen den 29 december 1939 följande.

I skrivelse den 9 november 1939 har Ni — med återställande av viss genom länsstyrelsens försorg införskaffad utredning angående vidtagna åtgärder för indrivning av vissa handelsresanden L. i Kalix påförda utskylder, som avkortats — anhållit om uppgift angående anledningen till att länsstyrelsen icke förordnat om framställning angående L:s försättande i konkurs.

Med anledning härav får länsstyrelsen anföra följande.

De av landsfiskalen i Överluleå distrikt och tillförordnade landsfiskalen i Nederkalix distrikt i ärendet avgivna yttrandena utvisa, att L. icke ägt utmätningsbar egendom eller avlöning, vari införsel kunnat beviljas inom något av dessa landsfiskalsdistrikt och att han sedan många år tillbaka häftar i skuld till sin arbetsgivare. Såvitt länsstyrelsen kan finna skulle en konkursansökan emot L. endast hava medfört, att kronan åsamkats kostnader för konkursförfarandet, då eventuell konkurs säkerligen blivit avskriven på grund av brist på tillgångar för konkurskostnadernas gäldande. Med hänsyn härtill anser länsstyrelsen, att konkursförfarande i förevarande fall icke borde tillämpas. Därjämte vill länsstyrelsen framhålla, att medel icke torde stå till länsstyrelsens förfogande för gäldande av de konkurskostnader, som kronan kunde bliva skyldig ersätta.

Såsom det av revisorerna återgivna rättsfallet utvisar, är provision enligt införselförordningens mening avlöning och kan således bliva föremål för införsel. Av prejudicerande utslag av Svea hovrätt framgår emellertid, att i det fall löntagare häftar i skuld hos arbetsgivaren den sistnämnde är berättigad att, i den mån fordran uppkommit innan beslut om införsel meddelats, utan hinder av införselbeslutet verkställa den kvittning för nämnda genfordring, vartill arbetsgivaren eljest äger rätt. I följd härav skall införselbeslutet träda i tillämpning endast i den mån avlöning, sedan arbetsgivaren verkställt dylik kvittning, finnes att lyfta hos arbetsgivaren.

Enligt länsstyrelsens uppgift häftar L. sedan många år tillbaka i skuld till sin arbetsgivare. På grund härav torde det kunna ifrågasättas, huruvida det hittills varit möjligt att genom införsel i L. tillkommande avlöning erhålla någon avbetalning å L:s skatteskuld. Enligt vad riksräkenskapsverket under hand inhämtat, synes det numera sannolikt att L., vars skuld till arbetsgivaren avsevärt nedgått, kommer att ordna sina skatteförhållanden.

Med hänsyn till de olika uppfattningar, som gjort sig gällande i fråga om möjligheten att bevilja införsel i avlöning, som utgår i form av provision, syntes det revisorerna angeläget, att stadgandets rätta innebörd på lämpligt sätt bringades till utmätningsmyndigheternas kännedom. I anledning av revisorernas nu gjorda uttalande har ämbetsverket för avsikt att i cirkulärskrivelse till samtliga länsstyrelser erinra om stadgandets riktiga innebörd.

Stockholm den 29 januari 1940.

Underdånigst

P. S. RUNEMARK.

V. ARVIDSSON.

I. d'Aubigné.

Riksräkenskapsverkets

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 126, § 31.

Till Konungen.

Till åtlydnad av remiss den 15 december 1939 får riksräkenskapsverket härmed avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens senast församlade revisorer under 31 § av sin berättelse anfört rörande tiden för redovisning av utskylder, erlagda genom införsel.

Utmätningsmännen torde såsom regel föreskriva att innehållna införselmedel skola av arbetsgivaren redovisas först sedan hela skattebeloppet gäldats. Detta redovisningssätt torde även vara fördelaktigast för såväl arbetsgivaren som utmätningsmannen.

Redovisning kvartalsvis skulle givetvis minska möjligheterna till förlust i de fall då arbetsgivare kommit på obestånd. En dylik redovisning skulle även underlätta utmätningsmännens kontroll, att arbetsgivaren fullgör sitt åliggande enligt införselbeslutet. Med hänsyn härtill har riksräkenskapsverket intet att erinra mot förslaget om införandet av en bestämmelse, att redovisning från arbetsgivarens sida skall ske minst en gång i kvartalet. Ämbetsverket vill emellertid förorda, att till nämnda bestämmelse göres det tillägget, att arbetsgivaren så snart införselbeloppet blivit i sin helhet guldet, skall leverera innehållet belopp snarast möjligt och senast under påföljande månad.

Med anledning av revisorernas förslag att arbetsgivarens redovisning under årets andra kvartal skall ske senast före den 10 juni får riksräkenskapsverket framhålla, att enligt restindrivningsförordningen utmätningsman skall redovisa å kommunal restlängd influtna medel under senare hälften av varje månad, såframt medlen uppgå till minst 100 kronor. Utskyldsbelopp, som av arbetsgivare levereras till utmätningsman efter det denne avgivit redovisning under maj månad, komma alltså icke att bliva redovisade till kommunalnämnden förrän efter den 15 juni och till dessa belopp kunna sålunda icke tagas hänsyn vid uppgörandet av röstlängderna. Den föreslagna bestämmelsen torde därför icke få åsyftad verkan. Däremot torde ovannämnda av riksräkenskapsverket föreslagna tillägg medföra, att de röstberättigades intressen i största möjliga utsträckning bliva tillgodosedda.

Stockholm den 31 januari 1940.

Underdånigst

P. S. RUNEMARK.

V. ARVIDSSON.

S. Bodenfeldt.

Kammarrättens

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 127, 130, 144, §§ 32, 33, 36.

Till Konungen.

Genom remiss den 15 december 1939 har Kungl. Maj:t anbefallt kammarrätten att avgiva utlåtande med anledning av vad under §§ 32, 33 och 36 i riksdagens senast församlade revisorers berättelse yttrats angående kammarrättens arbetsbalans m. m.

Under § 32 i berättelsen hava revisorerna framhållit, hurusom 1936 års riksdag — i samband därmed att på förslag av Kungl. Maj:t beslut fattats om inrättande av två nya assessorsbefattningar i kammarrätten — anslutit sig till föredragande departementschefens uttalande om önskvärdheten av att kammarrättens organisation och arbetsformer gjordes till föremål för en närmare undersökning för utrönande, om och i vad mån ändringar i sagda avseenden kunde anses påkallade och lämpliga. En sådan utredning hade emellertid ännu icke kommit till stånd. Av revisorerna verkställd granskning av kammarrättens arbetsberättelser för senare år gåve visserligen vid handen, att kammarrättens arbetsbalans efter år 1936 väsentligt nedgått. Balansen, som vid 1938 års utgång omfattade 6,395 mål, måste dock alltjämt anses för stor. Därtill komme, att ett avsevärt antal mål för sitt avgörande krävde alltför lång tid. Revisorerna hade fått den uppfattningen att detta missförhållande berodde å vissa brister, som sammanhängde med formen och organisationen av arbetet såväl i kammarrätten som hos andra myndigheter, vilka hade att taga befattning med målen, i första hand länsstyrelserna, som stundom syntes använda en orimligt lång tid för på dem ankommande åtgärder. Med hänsyn därtill att kammarrätten i avsevärd utsträckning hade att avgöra mål, som vore av största ekonomiska betydelse för både de rättssökande och det allmänna, som årligen finge vidkännas betydande räntekostnader å restituerade skattebelopp, vore det enligt revisorernas mening angeläget, att den av 1936 års riksdag begärda utredningen ofördröjligen komme till stånd. Denna utredning syntes böra omfatta icke blott frågan om organisation och formen för arbetet i kammarrätten och hos länsstyrelserna utan även förhållanden utom dessa ämbetsverk, vilka kunde verka fördröjande på processen i kammarrätten.

Vad sålunda av revisorerna anförts torde böra föranleda yttrande av kammarrätten i främsta rummet såvitt angår den ifrågasatta utredningen, om och i vad mån ändringar beträffande kammarrättens organisation och arbetsformer kunna anses påkallade för åstadkommande av ett snabbare avgörande av de till kammarrättens handläggning hörande mål. Kammarrätten får härutinnan anföra följande.

Till en början må erinras, att de mål, vilka det tillkommer kammarrätten att avgöra, äro huvudsakligen följande:

1) mål angående fastighetstaxering och virkestaxering;

2) andra beskattningsmål samt debiterings- och restitutionsmål;

3) fattigvårds-, barnavårds-, mantalsskrivnings- och kyrkobokföringsmål; samt

4) anmärknings- och avlöningsmål jämte vissa andra med de sistnämnda närbesläktade mål (angående resekostnads- och traktamentsersättning, angående pensionsförmåner, angående understöd i vissa fall åt värnpliktigs

familj m. m.). Till denna grupp kunna även hänföras de relativt sällan förekommande avkortnings-, avskrivnings- och reskontreringsmålen.

I vissa av de ovan upptagna målen utgör kammarrätten sista instans. Detta gäller beträffande fastighetstaxeringsmål i den mån fråga är om uppskattning av fastighets värde, alla virkestaxeringsmål, alla de under 3) angivna målen samt, med visst undantag, de till fjärde gruppen hänförda målen.

Kammarrättens dömande verksamhet utövas av 31 ledamöter (18 kammarrättsråd, 1 byråchef och 12 assessorer) varjämte presidenten äger och i vissa fall är skyldig att deltaga i behandling och avgörande av mål. Ledamöterna äro fördelade på avdelningar (divisioner), vilka var för sig besluta å kammarrättens vägnar. Endast beträffande sammansättningen av den avdelning, som har att handlägga mål angående fastighetstaxering och virkestaxering, äro föreskrifter givna i en av Kungl. Maj:t utfärdad författning. I övrigt bestämmes antalet divisioner och dessas sammansättning av presidenten, som därvid har att taga hänsyn bland annat till de enligt kammarrättens instruktion gällande reglerna om domförhet, varom mera här nedan.

Å fastighetstaxeringsavdelningen föredragas målen av de å avdelningen placerade assessorerna. På övriga divisioner verkställes föredragning av samtliga där indelade ledamöter ävensom i viss omfattning av sekreteraren och en extra föredragande.

Till kammarrätten inkomna mål fördelas mellan de föredragningsskyldiga genom lottning eller enligt bestämmelse av presidenten. För vinnande av arbetsbesparing iakttages vid målens fördelning, dels att alla sådana av viss beskaffenhet (mål som äro att hänföra till den ovan angivna fjärde gruppen, mål angående ersättning av staten för viss fattigvård, automobilskattemål, restitutionsmål m. fl.) tilldelas allenast viss eller vissa av presidenten bestämda föredragningsrotlar och dels att mål, som äga samband med varandra eller som med hänsyn till särskild i desamma förekommande fråga kunna anses vara av huvudsakligen lika beskaffenhet, överlämnas till samma rotel.

Föredragningsskyldigheten för assessorerna å fastighetstaxeringsavdelningen är ordnad så, att envar av dem föredrager i genomsnitt 5 timmar i veckan. Dessa assessorer deltaga i avgörandet endast av de mål, som av dem föredragas. De å övriga divisioner indelade ledamöterna äro skyldiga att fullgöra föredragning under minst $3^1/_2$ timmar varje vecka och skola därutöver tjänstgöra såsom bisittare å divisionen i den utsträckning, som erfordras för ernående av domfört antal i övriga därstädes under veckan förekommande mål. Under tiden från och med den 16 juni till och med den 13 september, då var och en av ledamöterna i den ordning presidenten bestämmer äger åtnjuta 45 dagars ferier, kan för de tjänstgörande ledamöterna föredragningsskyldigheten inskränkas med en halv timme i veckan.

Divisionstjänstgöringen ordnas i detalj genom indelningslistor, som uppgöras av presidenten eller i enlighet med hans föreskrifter. Vid denna reglering måste tillses, att för varje mål, som avses skola förekomma till behandling, den enligt domförhetsreglerna nödiga sammansättningen erhålles.

Nyssnämnda regler, vilka återfinnas i instruktionen för kammarrätten, innehålla följande. I handläggningen av anmärknings- och avlönings- samt likställda mål (grupp 4 ovan) skola — utom såvitt angår mål om familjeunderstöd — deltaga fem eller, då tre äro ense om slutet, fyra ledamöter, därav minst tre kammarrättsråd och i regel minst två med rotel, vilken tilldelas mål av förevarande slag. Beträffande övriga mål utgöra tre ledamöter domfört antal. Enligt nyligen vidtagen ändring i instruktionen gäller detta även i fråga om familjeunderstödsmålen, dock med det tillägg att minst en av de deltagande ledamöterna skall vara kammarrättsråd. Av de tre ledamöter,

som deltaga i handläggning av fattigvårds-, barnavårds-, mantalsskrivnings- eller kyrkobokföringsmål, skola minst två vara kammarrättsråd.

Innan kammarrätten avslutar förevarande översikt beträffande det sätt, varpå kammarrättens dömande verksamhet är anordnad, må erinras, att besvär till kammarrätten i fattigvårds-, barnavårds- och mantalsskrivningsmål alltid samt i beskattningsmål merendels ingivas till vederbörande länsstyrelse, som har att över besvären infordra förklaring från vederbörande och därefter med eget utlåtande insända handlingarna till kammarrätten. Det är till följd av denna ordning icke ovanligt, att besvärshandlingarna inkomma till kammarrätten långt efter besvärstidens utgång. Härutinnan hänvisas till vad av riksdagens revisorer anförts under § 33 samt till kammarrättens i anledning därav här nedan avgivna yttrande. Beträffande sådana besvär i beskattningsmål, som ingivas direkt till kammarrätten, gäller att desamma skola omedelbart överlämnas till vederbörande länsstyrelse för förklarings infordrande och utlåtandes avgivande. Sedan till länsstyrelse ingivna besvär inkommit till kammarrätten eller besvär, som enligt vad nyss sagts remitterats till länsstyrelse, återkommit, befinnes det vid den behandling, som därefter ägnas målet, synnerligen ofta erforderligt, att påminnelser infordras i anledning av vad i förklaring anförts eller att ytterligare utredning i målet införskaffas genom länsstyrelse. Följden av detta oundvikliga remissförfarande är, att handlingarna i en stor del av de hos kammarrätten balanserade målen för längre eller kortare tid icke äro hos kammarrätten tillgängliga. Det må nämnas, att vid utgången av år 1939 så var förhållandet med över 500 av de balanserade inkomstskattemålen, i sin helhet utgörande cirka 3,800.

Kammarrätten vill slutligen framhålla, att det åligger ämbetsverket att vid sidan av sin dömande verksamhet avgiva utlåtanden i de årligen till omkring ett hundratal uppgående ärenden, som av Kungl. Maj:t eller vederbörande statsdepartement remitteras till kammarrätten. I den mån dylika ärenden avse kommittébetänkanden eller eljest utarbetade författningsförslag o. d., behandlas de å den s. k. lagavdelningen, bestående av presidenten och 6 ledamöter. Sistnämnda ärenden äro ofta av den vidlyftighet och beskaffenhet i övrigt, att ledamöterna å lagavdelningen, särskilt föredraganden i ärendet, nödgas därå nedlägga arbete i sådan utsträckning, att målföredragningen måste i viss mån skjutas åt sidan.

Emot den organisation av kammarrättens dömande verksamhet, för vilken här ovan i korthet redogjorts, torde icke med fog kunna riktas anmärkningar av den betydenhet, att en förändring därutinnan kan anses erforderlig. I det föregående har framhållits, att till vinnande av arbetsbesparing och därmed åstadkommande av snabbare behandling av mål, som inkommit till kammarrätten, sådan anordning införts, att mål av visst slag icke lottas utan direkt överlämnas till någon eller några av presidenten bestämda rotlar ävensom att mål av huvudsakligen lika beskaffenhet tilldelas samma rotel. Därest det skulle befinnas lämpligt, att en utsträckning av denna anordning sker — såsom fallet kan väntas bliva exempelvis i fråga om besvär rörande skattebefrielse jämlikt 3 § förordningen om värnskatt — torde intet hinder möta att, utan rubbning av organisationen i övrigt, föreskrift härom meddelas av presidenten, efter det överläggning i frågan hållits i kammarrättens plenum.

De förut återgivna för kammarrätten gällande domförhetsreglerna förefalla vid ett ytligt betraktande vara alltför växlande i fråga om de olika slag av mål, som tillhöra ämbetsverkets handläggning. Förnekas kan icke heller, att dessa växlande regler vid tjänstgöringsindelningen vålla vissa besvärligheter, vilka skulle falla bort, därest enhetliga föreskrifter i avseende å domförhet gåves för alla mål hos kammarrätten. Att märka är emellertid, att kammarrätten i regel dömer såsom högsta instans i alla de mål, beträffande vil-

kas avgörande andra domförhetsregler gälla än de, som avse den största gruppen av de till kammarrättens behandling hörande målen. Det torde vara uppenbart, att i förstnämnda mål villkoren för beslutmässighet böra för rättssäkerhetens betryggande vara reglerade på ett strängare sätt än då det gäller mål, i vilka talan mot kammarrättens utslag må föras. Vid sådant förhållande kan en förändring i de nuvarande domförhetsreglerna icke förordas. Detta så mycket mindre som en dylik förändring i ytterst ringa, om ens någon mån skulle bidraga till en snabbare avverkning av kammarrättens arbetsbalans.

Såsom förut nämnts skola i handläggning och avgörande hos kammarrätten av de talrikast där förekommande målen eller dem, som röra taxering till kommunal inkomstskatt, statlig inkomst- och förmögenhetsskatt eller särskild skatt å förmögenhet, deltaga tre ledamöter. Röster hava emellertid icke saknats för det domföra antalets minskning till två. Sålunda yttrades i en motion vid 1921 års riksdag (I: 161), att då i taxeringsmålen i regel funnes fyra instanser, nämligen taxeringsnämnd, prövningsnämnd, kammarrätt och regeringsrätt, det syntes vara tillräckligt att dessa mål i kammarrätten avgjordes av två personer och att, där olika mening mellan dem förekomme, en tredje ledamot tillkallades. Sedan kammarrätten i anledning av motionen avgivit utlåtande och däri bland annat framhållit, att — bortsett från det principiellt oriktiga i att för mål, som skulle avgöras kollegialt, bestämma domföra antalet till endast två ledamöter — en dylik anordning knappast skulle nöjaktigt tillgodose den rättsskipningens säkerhet, som främst måste anses åsyftad genom en kollegial behandlingsform, blev motionen avslagen. Sedermera har, kammarätten veterligt, frågan om nedsättning av det domföra antalet ledamöter i taxeringsmål icke såsom offentligen framlagt förslag ånyo bragts på tal, men vid privata överläggningar inom kammarrätten har det stundom blivit ifrågasatt, att — med bibehållande av huvudregeln om tre ledamöter såsom domfört antal i taxeringsmål — undantag därifrån skulle göras beträffande sådana mål av enklare beskaffenhet, i det att dessa finge efter föredragning av någon tjänsteman i kammarrätten avgöras av allenast ett kammarrättsråd eller, där föredraganden vore assessor, av kammarrättsrådet och föredraganden gemensamt. Därest i sistnämnda fall ledamöterna icke bleve ense, skulle målet överlämnas till lottning i vanlig ordning. Den sålunda förenklade formen för behandlingen skulle komma till användning i främsta rummet beträffande sådana mål, däri besvären endast åsyftade rättelse i taxering, som på grund av felräkning, misskrivning eller annat uppenbart förbiseende blivit felaktig, samt besvär, som ingivits för sent och därför uppenbarligen icke kunde upptagas till prövning, men dessutom även i fråga om mål av den beskaffenhet, att någon tvekan om utgången icke borde kunna råda.

Emot den sålunda ifrågasatta anordningen — vilken obestridligen skulle innebära, att i avseende å vissa mål kammarrättens karaktär av kollegial skattedomstol skulle uppgivas, och redan därför är ägnad att ingiva betänkligheter — kunna i övrigt följande anmärkningar göras. Ett genomförande av förslaget synes förutsätta, att det på förhand kan avgöras, vilka mål skola hänskjutas till bedömande av allenast en eller två ledamöter. Åt vem skulle avgörandet i detta hänseende anförtros? Presidenten lärer icke hava tid att verkställa den granskning av målen, som erfordrades för avgörande, om det förenklade förfarandet borde användas. Och av olika skäl torde det icke gå för sig att åt aktuarien, som å kammarrättens vägnar mottager besvären och har att i första hand granska, huruvida desamma äga samband med annat mål, eller åt den tjänsteman, som skulle verkställa föredragningen, överlämna avgörandet i det nämnda hänseendet. Det förefaller som om det mången gång icke skulle finnas annan utväg än att godtyckligt

utvälja målen med hänsyn tagen endast till sådana yttre omständigheter som besvärsaktens tunnhet e. d. På vilket sätt utväljandet än skedde, skulle det säkerligen för den rättssökande framstå såsom obegripligt och som en orättvisa, att hans besvär gjordes till föremål för en prövning, som från hans synpunkt sett måste förefalla mindre tillfredsställande än den i andra mål av tre ledamöter verkställda. Det kan med skäl befaras, att följden härav skulle bliva, att den rättssökande allmänhetens tilltro till kammarrätten såsom domstol komme att minskas och att detta i sin ordning skulle medföra, att antalet besvär över kammarrättens utslag komme att avsevärt ökas till förfång för arbetsbördan hos regeringsrätten. Slutligen kan det erinras, att det knappast kan antagas, att genom användande av det ifrågasatta förenklade förfarandet någon nämnvärd nedgång i kammarrättens arbetsbalans skulle vinnas. De enkla taxeringsmålens borttagande från föredragningsrotlarna skulle medföra, att å divisionerna komme att handläggas allenast de mera vidlyftiga eller svårbedömda målen, vilket i sin ordning skulle hava till följd, att färre mål än nu komme att ur rotlarna föredragas.

I det föregående har nämnts, att den föredragningsskyldighet, som å andra divisioner än fastighetstaxeringsavdelningen åligger var och en av kammarrättens ledamöter, numera såvitt angår den ordinarie sessionstiden, är bestämd till minst $3^1/_2$ timmar i varje vecka. Då det måhända från utomstående håll skulle kunna ifrågasättas, att till vinnande av större skyndsamhet med målens avgörande föredragningsskyldigheten för ledamöterna borde i någon mån ökas, vill kammarrätten betona, att genom utsträckning av föredragningstiden, vilken ursprungligen omfattade allenast 2 timmar i veckan, till $3^1/_2$ timmar den yttersta gränsen blivit nådd för vad som skäligen och utan fara för rättssäkerheten kan fordras av ledamöterna. Det bör ihågkommas, att ledamöternas tyngsta arbete icke är föredragningen såsom sådan utan beredningen till föredragning och uppsättningen av beslut samt att beredningen av ett mål ofta kan kräva ett synnerligen tidsödande arbete, under det att föredragningen av målet kan medhinnas på helt kort tid. Det sistnämnda gäller framför allt en stor del av taxeringsmålen, däri ofta besvärliga räkneoperationer måste företagas. Erinras må vidare, att en ledamot under tid, som icke upptages av tjänstgöring å sessionsrummet, har att ägna ett betydande arbete åt granskning av handlingarna, justering av utslag och avfattande av eventuellt skiljaktigt yttrande i mål, som i hans närvaro föredragits av annan ledamot, sekreteraren eller extra föredraganden. Den arbetsbörda, som åvilar kammarrättens ledamöter, är i själva verket så stor, att en utökning av densamma skulle medföra en allvarlig fara för rättssäkerheten på de i ekonomiskt avseende viktiga områden, där domsrätt tillkommer kammarrätten. Utan åsidosättande av rättssäkerheten kan enligt kammarrättens bestämda övertygelse en utökning av tiden för fullgörande av ledamöternas föredragning icke komma i fråga.

Av vad här ovan anförts framgår, att enligt kammarrättens mening större skyndsamhet i avseende å de hos kammarrätten fullföljda målens avgörande icke utan fara för rättssäkerheten kan åstadkommas genom en omläggning av ämbetsverkets organisation eller dess arbetsformer. Liksom hittills kommer kammarrätten även framdeles att ägna en oavlåtlig uppmärksamhet åt frågan, om inom ramen för den nuvarande organisationen sådana anordningar kunna vidtagas, varigenom en snabbare behandling av målen skulle främjas.

Därest åt särskilda utredningsmän skulle uppdragas att verkställa en närmare undersökning beträffande kammarrättens organisation och arbetsformer, är det av synnerlig vikt, att kammarrätten vid undersökningens verkställande blir representerad av en eller flera med kammarrättens förhållanden fullt förtrogna personer.

Revisorernas förslag om utredning angående förhållanden utom kammarrätten och länsstyrelserna, »vilka kunna verka fördröjande på processen i kammarrätten», föranleder icke annat yttrande av kammarrätten än att det synes i hög grad önskvärt, att frågan om prövningsnämndernas organisation och arbetssätt så snart det lämpligen kan ske göres till föremål för undersökning. Det torde nämligen kunna förväntas, att lämpliga förändringar härutinnan skulle åstadkomma en minskning av antalet till kammarrätten inströmmande taxeringsmål och därmed på ett fördelaktigt sätt inverka på kammarrättens arbetsbalans.

Under § 33 hava revisorerna — efter framhållande att av de till vederbörande länsstyrelser ingivna taxeringsbesvären ännu ej till kammarrätten inkommit 6 besvär över 1935 års taxering, mer än ett hundratal besvär över 1936 års och omkring 420 besvär över 1937 års taxering — erinrat om att revisorerna i 1938 års berättelse dels uttalat, att det vore ett rimligt krav från de skattskyldigas sida, att taxeringarna prövades så snabbt som möjligt, och dels ifrågasatt, huruvida icke en preciserad tidsfrist för besvärens insändande från länsstyrelserna till kammarrätten borde bestämmas. Med åberopande härav hava revisorerna nu ånyo ifrågasatt, om icke åtgärder i en eller annan form borde vidtagas för ernående av en snabbare handläggning.

I anledning härav får kammarrätten erinra, hurusom i 122 § 2 mom. taxeringsförordningen föreskrivits att, där besvär, som ingivits till länsstyrelse, angå taxering av fastighet, handlingarna böra vara till kammarrätten inkomna före utgången av april månad året näst efter taxeringsåret. Det synes kammarrätten lämpligt att — för den händelse arbetsförhållandena hos länsstyrelserna icke lägga hinder i vägen därför — samma föreskrift gives beträffande insändandet till kammarrätten av andra till länsstyrelse ingivna besvär, därvid dock tiden torde kunna något utsträckas, exempelvis till sex månader efter besvärstidens utgång.

Kammarrätten vill i detta sammanhang framhålla, att i de fall, då taxeringsbesvär ingivits eller insänts direkt till kammarrätten och handlingarna därefter överlämnats till vederbörande länsstyrelse för behandling i föreskriven ordning likasom då kammarrätten översänt handlingarna i besvärsmål till länsstyrelse för infordrande av påminnelser e. d., det ofta dröjer oskäligt lång tid innan handlingarna till kammarrätten återkomma. I anledning härav anser sig kammarrätten böra ifrågasätta, att åt ämbetsverket lämnas rätt att i samband med besvärshandlingarnas remitterande till länsstyrelse föreskriva viss tid, inom vilken desamma skola vara till kammarrätten återkomna. Detta synes lämpligen kunna ske genom införande av bestämmelse därom i § 12 av den för kammarrätten gällande instruktionen.

Under § 36 i sin berättelse hava revisorerna lämnat redogörelse för viss fråga, som varit föremål för bedömande i fyra av kammarrätten under år 1939 avgjorda anmärkningsmål. I anledning av vad revisorerna härutinnan anfört åberopar kammarrätten innehållet i bifogade, av föredraganden i nämnda mål uppsatta p. m. med tillhörande bilagor.

Av bifogat protokollsutdrag framgår vilka ledamöter som deltagit i behandlingen av förevarande ärende ävensom därvid yttrade särskilda meningar.

Stockholm den 26 januari 1940.

Underdånigst

K. H. HÖGSTEDT.

A. Ortelius.

Bilaga 1.

P. M.

med anledning av riksdagens revisorers yttrande under § 36 i deras berättelse år 1939.

Utan att åsidosätta stadgandet i domareeden om förbud att yppa »de rådslag, som rätten inom lyckta dörrar håller» bör följande kunna meddelas.

Redan långt tidigare än de mål, vilka angivits i ovannämnda paragraf, behandlades i kammarrätten, hade kammarrätten att taga ståndpunkt till frågan, huruvida landsfogdebefattning före omorganisationen den 1 juli 1936 vore lägre befattning än landsfogdebefattning från och med samma dag.

Den 7 maj 1936 meddelades nämligen utslag på besvär av t. f. landsfogden T. G. Eveland över länsstyrelsens i Jämtlands län beslut den 28 februari 1936 i fråga om avlöningsförmåner under ledighet för genomgående av den s. k. landsfogdekursen. För klarläggande av den fråga, det då gällde, medfölja såsom bilagor[1] utslaget, Evelands besvär och länsstyrelsens utlåtande.

Vad man alltså hade att i detta mål avgöra var samma fråga, som avgjordes uti de i paragrafen angivna målen eller frågan, huruvida landsfogdebefattning före omorganisationen skulle betraktas såsom likvärdig med dylik befattning efter omorganisationen. Därest befattningarna kunde betraktas såsom likvärdiga, kunde för Evelands vidkommande ej utgå någon som helst avlöningsförmån under den tid, han genomgick omförmälda utbildningskurs, men i annat fall ägde han att under samma tid utfå viss del av avlöningen.

Vid behandlingen vid 1935 års riksdag av propositionen angående omorganisationen av landsfogdebefattningarna komma statsmakternas synpunkter i denna fråga till synes. Hänvisning kan göras till proposition nr 185 sid. 69; motion nr 299 i första kammaren; med denna motion lika lydande motion nr 526 i andra kammaren; första kammarens protokoll den 25 maj 1935 nr 35 sid. 3 herr von Mühlenfels yttrande och sid. 4 nederst herr Åkermans yttrande; sammansatta stats- och första lagutskottets betänkande nr 3 sid. 19.

Av det, som kan inhämtas i ovan angivna riksdagstryck, måste man draga den slutsatsen, att statsmakterna år 1935 varit av den uppfattningen, att landsfogdebefattning efter omorganisationen icke vore att betrakta såsom högre befattning i förhållande till dylik befattning före omorganisationen.

Efter meddelandet av utslaget den 7 maj 1936 har kammarrätten meddelat ett flertal utslag i anmärkningsmål av likartad beskaffenhet. Särskilt belysande är det mål, som avgjordes genom utslag den 19 maj 1938 på besvär av revisorn O. Backlund. Avskrift av utslaget medföljer såsom bilaga.[1] Vidare hänvisas till referat nr 8 i årgång 1938 av kammarrättens årsbok avdelning I, däri målet refererats.

I avlöningsförfattningarna har icke införts någon bestämmelse, som omöjliggör landsfogdes tillgodoräknande av tjänstetid såsom landsfogde före den 1 juli 1936 för placering i löneklass. Ej heller har i den författning, varigenom landsfogdetjänsterna inordnats under det civila avlöningsreglementet, införts någon övergångsbestämmelse, som omöjliggör ett dylikt tillgodoräknande.

Med hänsyn till vad sålunda anförts är det uppenbart, att en domstol vid bedömandet av frågan om tillgodoräknande av tjänstetid för landsfogde för placering i löneklass ej kan eller får anlägga andra synpunkter än vid be-

[1] Ej här avtryckt.

dömandet av frågan om rätt för landsfogde till avlöning under tid, han genomgått omförmälda utbildningskurs.

För belysande av nu omhandlade fråga vidfogas såsom bilaga[1] jämväl avskrift av de besvär, landshövdingen Hasselrot m. fl. anfört hos kammarrätten i det uti paragrafen angivna mål, vari kammarrätten meddelat utslag den 27 april 1939.

Stockholm den 26 januari 1940.

Nils von Sydow.

Bilaga 2.

Utdrag av protokoll, hållet hos Kungl. Maj:ts och rikets kammarrätt den 26 januari 1940.

Närvarande:
Presidenten Högstedt,
Kammarrättsråden Waldenström, Hallberg, Erici, Afzelius, Ekenberg, Asplund, von Sydow,
Byråchefen Ripe,
Kammarrättsråden Wahlberg, Sivert, Wikström, Rosenqvist, Engblom.

S. D. Sedan Kungl. Maj:t genom remiss den 15 december 1939 anbefallt kammarrätten att avgiva utlåtande med anledning av vad i riksdagens revisorers nyssnämnda år avgivna berättelse yttrats angående kammarrättens arbetsbalans m. m., föredrogs nu ärendet av presidenten; varefter beslöts underdånigt utlåtande; se registraturet.

Kammarrättsrådet Sivert, med vilken kammarrättsrådet Afzelius och byråchefen Ripe instämde, anförde:

»Jag anser, att kammarrätten bort tillstyrka, att en utredning, huruvida ej behandlingen av åtminstone vissa mål å kammarrättens avdelning för handläggning av mål angående fastighetstaxering och virkestaxering bör förenklas. I övrigt instämmer jag med majoriteten.»

Kammarrättsrådet von Sydow, med vilken kammarrättsrådet Engblom förenade sig, yttrade:

»Då jag är övertygad om att till vinnande av större skyndsamhet med avseende å målens avgörande i kammarrätten vissa anordningar skulle utan fara för rättssäkerheten kunna vidtagas, utan att jag dock för närvarande är beredd att i detalj anvisa vad som härutinnan bör kunna åtgöras, anser jag — som dock instämmer i vad majoriteten anfört angående nödvändigheten av särskilda domförhetsregler i de mål, uti vilka kammarrätten dömer såsom sista instans, samt beträffande omöjligheten att utöka den ledamöterna åliggande föredragningsskyldigheten — att kammarrätten bort tillstyrka igångsättandet av en särskild utredning i fråga om kammarrättens organisation och arbetsordning. I likhet med majoriteten förutsätter jag, att, därest en dylik utredning kommer till stånd, en eller flera personer, som äro fullt förtrogna med arbetssättet inom kammarrätten, anmodas att deltaga i utredningsarbetet.»

Som ovan.

In fidem
M. De Geer.

[1] Ej här avtryckt.

Länsstyrelsens i Stockholms län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 130, § 34.

Till Konungen.

Genom remiss den 15 december 1939 har länsstyrelsen anbefallts att avgiva utlåtande med anledning av vad i riksdagens senast församlade revisorers berättelse yttrats angående ersättning till befattningshavare vid länsstyrelserna för arbete åt prövningsnämnderna.

På grund härav får länsstyrelsen anföra följande.

I revisorernas berättelse erinras om riksdagens skrivelse nr 346, punkt 4, år 1930, med anhållan att Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning rörande ett ändamålsenligt ordnande av taxeringsarbetet, närmast med hänsyn till användningen av den personal, som för detta ändamål årligen behövde tagas i anspråk. Revisorerna uttala härefter att denna skrivelse, såvitt revisorerna kunnat finna, ännu är på Kungl. Maj:ts prövning beroende.

I en inom finansdepartementet utarbetad, den 24 februari 1932 dagtecknad promemoria med utkast till vissa ändringar i taxeringsförordningen åberopades emellertid bland annat nämnda riksdagsskrivelse och föreslogs — jämte andra ändringar, som här ej skola beröras — sådan ändring av 145 § 5 mom. taxeringsförordningen, att prövningsnämnden icke såsom tillförne finge efter förslag av länsstyrelsen använda erforderligt belopp till gäldande av de av nämndens arbete föranledda kostnaderna utan skulle Kungl. Maj:t äga utfärda särskilda föreskrifter rörande dispositionen av medel för ändamålet. Härjämte föreskrevs, att länsstyrelsen, som alltjämt skulle avgiva förslag till ersättningar, i förslaget skulle angiva de grunder, varefter ersättningen till varje i förslaget upptagen person beräknats.

Författningsändring i enlighet med förslagen i promemorian utfärdades den 22 juni 1932 (nr 292).

Med stöd av det härigenom givna bemyndigandet meddelade Kungl. Maj:t för budgetåren 1932/1933 och 1933/1934 beslut rörande det högsta belopp, som finge av en var prövningsnämnd användas för ifrågavarande ändamål.

Den 31 januari 1934 framlades en ny, inom finansdepartementet utarbetad promemoria med förslag till ytterligare ändringar i 145 § taxeringsförordningen i syfte att erhålla skärpt kontroll över de medel, som av taxeringsanslaget skulle utgå såsom ersättningar för taxeringsarbete. I promemorian föreslogs sådan ändring av 5 mom. i nämnda författningsrum, att där avsedda utgifter skulle beslutas, icke såsom dittills av prövningsnämnden efter länsstyrelsens förslag, utan direkt av länsstyrelsen, varigenom Kungl. Maj:t erhöll möjlighet att anvisa för ifrågavarande ändamål erforderliga medel först sedan det ordinarie prövningsnämndsarbetet avslutats.

Genom förordning den 15 juni 1934 (nr 295) ändrades lydelsen av ifrågavarande författningsrum i enlighet med förslagen i promemorian.

Genom beslut den 20 april 1934 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för finansdepartementet att tillkalla högst sju landskamrerare eller länsassessorer för att inom nämnda departement överlägga rörande frågan om ändrade grunder för anvisande av medel till ersättning för arbete i taxeringsnämnd och prövningsnämnd.

Sedan departementschefen med stöd av detta bemyndigande tillkallat sju personer för deltagande i överläggningen, utarbetade de tillkallade vid sam-

manträde den 23 april 1934 bland annat förslag till enhetliga grunder för bestämmande av ersättning för arbete åt prövningsnämnd.

Genom cirkulär den 22 juni 1934 till länsstyrelserna i samtliga län med vissa föreskrifter angående bestämmande av ersättning för arbete åt prövningsnämnd föreskrev Kungl. Maj:t bland annat, att länsstyrelse icke finge besluta rörande ersättning för arbete åt nämnden innan Kungl. Maj:t meddelat beslut angående det högsta belopp, som härför finge disponeras. Länsstyrelserna anbefalldes, att till Kungl. Maj:t inkomma med yttrande och förslag angående den ersättning, som borde tillkomma envar av de personer, vilka anlitats för arbete åt den ordinarie prövningsnämnden, och skulle länsstyrelse därvid hava att lämna uppgifter och verkställa utredningar i de hänseenden, som framginge av till cirkuläret fogade bilagor. En i tabellform uppställd bilaga upptog 32 olika kolumner och innehöll olika taxor för vissa slag av arbete samt förutsatte detaljerade redogörelser för arbetets beskaffenhet och kvalitet. Dessutom bifogades en inom finansdepartementet utarbetad promemoria med anvisningar angående ersättningsbeloppens beräknande.

Enahanda föreskrifter hava av Kungl. Maj:t sedermera varje år meddelats. Från och med år 1936 hava taxorna i åtskilliga avseenden nedsatts så att ersättningsbeloppen beskurits.

Av den lämnade redogörelsen torde framgå, att de ersättningsbelopp, varom nu är fråga, utgått med ledning av fastställda taxor, samt att beräkningsgrunderna i detalj varit tillgängliga för Kungl. Maj:t före anvisandet av medel för ändamålet.

Det torde förtjäna påpekas, att de ersättningar, som utgå för protokollföring och längdföring, icke beräknas såsom övertidsersättningar utan efter ackordsprincipen. Dessa belopp äro således bruttobelopp och förutsätta att arvodestagare med desamma bestrida kostnader för biträden, skrivhjälp och dylikt. Dessa kostnader uppgå icke sällan till stora belopp. Då revisorerna i sin redogörelse över de av olika befattningshavare uppburna beloppen medtaga även ersättningarna för uppdrag uti taxeringsnämnd, må härjämte påpekas, att jämväl dessa belopp äro bruttobelopp, och att arbetet särskilt såsom taxeringsnämndsordförande medför omkostnader för biträden och expenser till icke sällan betydande belopp.

Frågan om det ifrågavarande arbetets organisation har tämligen ingående berörts av länsstyrelseutredningen, som å sidan 58 i sitt den 17 december 1936 avgivna betänkande (1936: 56) konstaterat, att det med nuvarande organisation av taxeringsväsendet icke vore möjligt att med den å länsstyrelserna till buds stående personalen å vanlig tjänstetid fullgöra både prövningsnämndsarbetet och annat under samma tid förekommande arbete. Länsstyrelseutredningen fortsätter härom: »Därutinnan är att märka, att prövningsnämndsarbetet inträffar under en tid, då göromålen å landskontoren äro minst lika omfattande som övriga delar av året. Under denna tid förekomma dessutom en del speciella arbeten. Sålunda skall länsstyrelsens bokföring för föregående budgetår avslutas, huvudboken jämte förskottsredogörelser upprättas, räkenskapsböcker för det nya budgetåret uppläggas, balanslängder över oredovisade kronoutskylder från underredogörarna granskas och beslut om avkortning och avskrivning av kronoutskylder i anledning därav meddelas, rekvisitioner av statsbidrag till skolor och andra inrättningar granskas, redovisning lämnas till statskontoret för avbetalning å odlings- och vattenavtappningslån m. m. Då besvär över mantalsskrivning skola till länsstyrelserna ingivas före den 1 juli, förekommer under perioden även en anhopning av mål angående mantalsskrivning, vilkas handläggning icke kan skjutas åsido. Detta nödvändiggör, att det arbete,

som av länsstyrelsens tjänstemän utföres för vederbörande prövningsnämnd, till stor del måste utföras å annan tid än ordinarie tjänstetid.

Det låter sig givetvis icke göra att hålla stadigvarande personal anställd vid landskontoren till sådant antal, att arbetskraften förslår till att under normal tjänstetid fullgöra toppbelastningen under de tre månader, prövningsnämndsarbetet bedrives. Att låta den vanliga personalen sköta prövningsnämndsarbetet å tjänstetid och anställa tillfälliga arbetskrafter som vikarier för de ordinarie, löpande tjänstebestyren är icke genomförbart, då kompetenta vikarier icke stå att få, vartill kommer, att arbetsplats som regel saknas inom länsstyrelsen för erforderliga extra arbetskrafter genom att lokalutrymmena i allmänhet äro mycket begränsade och hårt utnyttjade. Det övertidsarbete, som sålunda måste påläggas landskontorens befattningshavare, har varit synnerligen betungande och av helt annan omfattning än som torde ha förutsatts såsom vanligt vid tillkomsten av avlöningsreglementet, vilket utgår från att övertidsarbete allenast undantagsvis måste äga rum.»

Länsstyrelsen åberopar detta uttalande och har utgått från att det av revisorerna omförmälda departementschefsuttalandet i propositionen nr 263 vid 1938 års riksdag innebar ett beaktande av länsstyrelseutredningens ifrågavarande synpunkter. Ersättning för arbetet har här i länet endast beräknats för sådan tid, som fallit utom den ordinarie arbetstiden av 42 timmar per vecka.

Angående betydelsen av det arbete, varom nu är fråga, får länsstyrelsen hänvisa till 1923 års taxeringssakkunnigas uttalande å sidan 148 i deras den 25 juni 1925 avgivna betänkande (1925: 27).

Den avsevärt stegrade omfattning, som taxeringsarbetet erhållit sedan år 1925 och den vikt, som genom 1928 års lagstiftning lagts å ledningen av taxeringsarbetet, medför att ökat avseende måste fästas vid nämnda uttalande.

Det är otvivelaktigt synnerligen viktigt, att det ifrågavarande arbetet utföres skickligt och omsorgsfullt. Olika önskemål angående formerna för detsamma kunna givetvis föreligga eller uppkomma. Det må dock framhållas, att länsstyrelseutredningen (sidan 59 i betänkandet) uttalat, att enligt utredningens mening statsverkets intresse gagnats av det sätt, varpå prövningsnämndsarbetet hittills varit organiserat.

Länsstyrelsen har i sitt den 15 maj 1939 avgivna utlåtande över 1936 års uppbördskommittés förslag till omorganisation av uppbördsväsendet m. m. i visst sammanhang funnit anledning att något beröra taxeringsväsendets framtida organisation och därvid bland annat uttalat att de krav, som ställas å taxeringsorganisationen, bliva allt större år från år och att bristningsgränsen kan nås. Möjligt är att en omorganisation av taxeringsväsendet tämligen snart blir nödvändig och skulle länsstyrelsen för sin del gärna se, att därvid andra, måhända bättre former för prövningsnämndsarbetet skapas. Utan samband med den större frågan — taxeringsorganisationen i dess helhet — lärer, såsom också länsstyrelseutredningen framhåller, den nu föreliggande detaljfrågan icke kunna lösas.

Härutöver vill länsstyrelsen endast tillägga, att det ifrågavarande årligen sommar och höst återkommande arbetet till största delen utföres av personer i sluttjänstställning. Arbetet bör på grund härav icke jämställas med sådant övertidsarbete, som befattningshavare under gradpassage emellanåt hava att utföra i andra verk.

Härtill fogas en uppgift å de ersättningsbelopp, som av länsstyrelsen i Stockholms län utbetalats till länsassessorer, länsbokhållare, landskontorister och landskanslister för uppdrag under år 1939 som ordförande och

kronoombud i taxeringsnämnd samt för arbete åt prövningsnämnd under samma år.

Stockholm å landskontoret den 16 januari 1940.

Underdånigst

KARL LEVINSON.

ALARIK WIGERT.

Bilaga.

Uppgift

å de ersättningsbelopp, som av länsstyrelsen i Stockholms län utbetalats till länsassessorer, länsbokhållare, landskontoriter och landkanslister för uppdrag under år 1939 som ordförande och kronoombud i taxeringsnämnd samt för arbete åt prövningsnämnd under samma år.

Befattningshavare	Taxeringsnämnd	Prövningsnämnd		Summa
		ordinarie	särskild	
3 länsassessorer	3,235: —	3,010: —	481: 80	6,726: 80
5 länsbokhållare	5,155: —	6,371: —	246: 40	11,772: 40
8 landskontorister	7,405: —	4,080: —	185: —	11,670: —
3 landskanslister	225: —	322: —		547: —
Härav:				
1 länsassessor		1,663: —		1,663: —
1 »	2,115: —	1,347: —	481: 80	3,943: 80
1 »	1,120: —			1,120: —
1 länsbokhållare	1,800: —	1,798: —	246: 40	3,844: 40
1 »	1,735: —	781: —		2,516: —
1 »	700: —	1,546: —		2,246: —
1 »	570: —	1,023: —		1,593: —
1 »	350: —	1,223: —		1,573: —
1 landskontorist	1,630: —	389: —		2,019: —
1 »	3,135: —	1,089: —		4,224: —
1 »	955: —	494: —	17: 50	1,466: 50
1 »	765: —			765: —
1 »	110: —	347: —		457: —
1 »		347: —		347: —
1 »		246: —		246: —
1 »	810: —	1,168: —	167: 50	2,145: 50
1 landskanslist	225: —			225: —
1 »		301: —		301: —
1 »		21: —		21: —

Länsstyrelsens i Uppsala län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 130, § 34.

Till Konungen.

Jämlikt nådig remiss den 15 december 1939 anbefalld avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens senast församlade revisorer yttrat angående ersättning till befattningshavare vid länsstyrelserna för arbete åt prövningsnämnderna får länsstyrelsen i underdånighet anföra följande.

Länsstyrelsen har i yttrande den 31 december 1932 i anledning av riksdagens revisorers år 1932 anmärkning rörande ersättning till tjänstemän vid länsstyrelsen för taxeringsarbetet anfört i fråga om ersättning för prövningsnämndsarbetet, att genom förordningen den 22 juni 1932 (nr 292) om ändring i vissa delar av taxeringsförordningen den 28 september 1928 (nr 379) fullt tillräckliga möjligheter till kontroll skapats därå, att ersättningarna gjordes skäliga.

I sitt den 17 december 1936 avgivna betänkande med förslag angående länsstyrelsernas organisation hava de sakkunniga ingående behandlat förevarande spörsmål. De sakkunniga uttala att med nuvarande organisation av taxeringsväsendet det icke torde vara möjligt att med den å länsstyrelserna till buds stående personalen å vanlig tjänstetid fullgöra både prövningsnämndsarbetet och annat under samma tid förekommande arbete. Prövningsnämndsarbetet inträffade under en tidpunkt, då en anhopning av göromål av olika slag gjorde sig gällande. På grund härav måste det arbete, som utfördes för prövningsnämnden, bliva förlagt utom den ordinarie tjänstetiden. Detta övertidsarbete vore synnerligen betungande och av helt annan omfattning än som torde ha förutsatts såsom vanligt vid tillkomsten av avlöningsreglementet, vilket utginge ifrån att övertidsarbete allenast undantagsvis måste äga rum. Enligt de sakkunnigas mening hade statsverkets intresse gagnats av det sätt, varpå prövningsnämndsarbetet hittills varit organiserat. Utan samband med en taxeringsreform kunde någon väsentlig ändring i nu bestående förhållanden beträffande prövningsnämndsarbetet icke ske. De sakkunniga ansågo fördenskull att ersättning för ifrågavarande övertidsarbete alltjämt borde utgå och att sådan ersättning liksom hittills borde utgå även till befattningshavare över 20:e lönegraden.

I underdånigt yttrande den 19 januari 1937 över nyssnämnda betänkande har länsstyrelsen anfört bland annat följande.

Vad härefter anginge befattningshavarnas arbete i prövningsnämnden hade även här visat sig, såsom de sakkunniga uttalat, att praktiska svårigheter mötte mot att anskaffa tillräckligt sakkunnig arbetshjälp till prövningsnämnderna på annat sätt än genom att anlita landskontorets personal. Men effekten av prövningsnämndsarbetet berodde tydligen så gott som helt och hållet på det förberedande arbete, som utfördes av landskamreraren och hans medhjälpare. Med den stora mängd mål, som behandlades på några få dagar vid prövningsnämndens sammanträden, vore det omöjligt för de enskilda ledamöterna att annat än i undantagsfall taga del av akterna. De bleve hänvisade till de promemorior, som utarbetats på landskontoret.

Det arbete för prövningsnämnden, som sålunda komme att vila på landskontorets tjänstemän, vore synnerligen betungande. Det utfördes till allra största delen under en tid på året, då tjänstemän i allmänhet ville använda sig av sin stadgade semesterrätt, och det vore av en helt annan omfattning än det tillfälliga övertidsarbete, som avsåges i avlöningsreglementet. Det

skulle därför vara ganska orimligt, om tjänstemännen — även länsassessor och länsbokhållare — skulle få sig ålagt att verkställa arbetet utan särskild ersättning. Då arbetet, till sin natur tillhörde taxeringen, borde ersättning därför utgå från taxeringsanslaget. De nuvarande grunderna för ersättningen hade, såvitt länsstyrelsen hade sig bekant, tillkommit efter ingående inom finansdepartementet verkställda jämförelser mellan arbetets olika detaljer inom de särskilda länen. Huruvida lämpligare grunder kunde fastställas, torde böra avgöras i samband med en eventuell taxeringsreform. Dock syntes beräkning av arvode såsom övertidsersättning kunna leda till att samma arbete betalades olika alltefter befattningshavarens lönegrad.

Såvitt länsstyrelsen kunde bedöma komme beträffande länsstyrelsen de sakkunnigas förslag om möjligheten att tillfälligt öka antalet föredragande icke att inskränka behovet av övertidsarbete och ersättning därför för prövningsnämndernas räkning.

Vad länsstyrelsen sålunda tidigare uttalat finner sig länsstyrelsen alltjämt böra vidhålla. Därutöver må erinras, att jämlikt 39 § i landshövdinginstruktionen av den 19 november 1937 (nr 902) länsstyrelsen äger, om och i den mån omständigheterna det tillåta, för högst tre månader under tiden juni—september medgiva inskränkning i den eljest gällande arbetstiden med högst nio timmar i veckan. Enligt statsrevisorernas uttalande skulle övertid för prövningsnämndsarbetet räknas först efter det stadgad tjänstetid, det vill säga 42 fulla arbetstimmar i veckan fullgjorts.

Statsrevisorerna torde hava väsentligt överskattat betydelsen av arbetstidens inskränkning för den ifrågavarande övertidsersättningens beräkning. Prövningsnämndsarbetet pågår mest forcerat från den 15 juli, då besvären skola hava inkommit till länsstyrelsen, till de första dagarna i oktober, då prövningsnämndens arbete skall vara avslutat. Inskränkning i arbetstiden gäller emellertid, åtminstone vid härvarande länsstyrelse, tiden juni—augusti månader. För att utröna inverkan av arbetstidens begränsning har länsstyrelsen gjort en beräkning av timantalet för övertidsersättning för prövningsnämndens arbete härstädes år 1939. Denna beräknig har emellertid icke kunnat lämna fullt exakt resultat. Så mycket torde dock vara klart, att den förkortade arbetstiden inverkat till förmån för ersättning av visst brådskande skrivarbete före prövningsnämndens sammanträde i augusti men däremot relativt obetydligt på de tjänstemäns övertidsersättning, som utfört större delen av det egentliga granskningsarbetet.

Därjämte förefaller det länsstyrelsen som om statsrevisorernas utgångspunkt, att vid övertidsersättningens beräkning 42 veckotimmars arbetstid borde gälla, icke vore skälig. I realiteten skulle detta nämligen innebära, att de tjänstemän på landskontoret, vilka sysselsättas med prövningsnämndsarbete, och vilka på den grund så gott som alltid få avstå från semester under tiden 15 juli—1 oktober, dessutom skulle gå miste om den ersättning i arbetstiden, som deras kamrater i länsstyrelserna och ämbetsverken i allmänhet åtnjuta.

Vad statsrevisorerna avsett med sitt yttrande att det knappast föreligger skäl »att ställa länsstyrelsernas befattningshavare i gynnsammare ställning än motsvarande befattningshavare i den övriga statsförvaltningen» är icke fullt klart. För den händelse statsrevisorerna härmed åsyfta att övertidsersättning utgår för prövningsnämndsarbete även till befattningshavare över 18:e lönegraden samt att ändring härutinnan borde ske, kan länsstyrelsen icke dela revisorernas mening. Såsom länsstyrelsen i sitt ovan åberopade yttrande framhållit beror effekten av prövningsnämndsarbetet så gott som helt och hållet på det förberedande arbete, som utföres av landskamreraren och hans medhjälpare. Det är här fråga om arbete — visserligen efter riktlinjer,

vilka uppgöras av landskamreraren — men vilket dock förutsätter initiativförmåga och stor uppmärksamhet för att leda till en effektiv granskning. Med det stora antalet taxeringsnämnder och den mindre på det tekniska och författningsmässiga än på person- och realkännedom inriktade sammansättning, som dessa i regel äga, är en sådan granskning nödvändig för att åstadkomma rättvisa och jämnhet i taxeringen. Det skulle därför strida mot statens intresse av en god taxering att beskära ersättningarna för prövningsnämndsarbetet på sätt statsrevisorerna ifrågasatt.

Huruvida det arbete, för vilket övertidsersättning utgått, på något håll varit så omfattande, att det inkräktat på tjänstemännens regelmässiga arbete, undandrager sig länsstyrelsens bedömande. Vid denna länsstyrelse har så icke varit förhållandet, och länsstyrelsen vill erinra, att arbetet är av ett alldeles speciellt slag och att därför kretsen av dem, som kunna anlitas, är mycket trång. Tillika är det viktigt, att den definitiva granskningen före prövningsnämndens sammanträden utföres av personer under tjänstemannaansvar.

På grund av vad sålunda anförts hemställer länsstyrelsen, att någon ändring i de regler, som gällt i enlighet med departementschefens uttalande till 1938 års riksdag, icke måtte vidtagas i anledning av statsrevisorernas berättelse.

Uppsala slott i landskontoret den 25 januari 1940.

Underdånigst

S. LINNÉR.

KNUT SANDELIN.

Länsstyrelsens i Södermanlands län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 130, § 34.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 15 december 1939 har infordrats länsstyrelsens utlåtande med anledning av vad riksdagens senast samlade revisorer i sin berättelse under § 34 anfört rörande ersättning till befattningshavare vid länsstyrelserna för arbete åt prövningsnämnderna.

Revisorerna hava funnit anmärkningsvärt, att länsstyrelsernas tjänstemän i stor utsträckning erhållit ersättning för sådant arbete för länsprövningsnämnden, vilket enligt revisorernas mening borde tillhöra deras tjänsteåligganden samt ifrågasatt, huruvida skäl förelåge att — därest sagda arbete icke kunde medhinnas under den ordinarie tjänstetiden utan för dess utförande övertid måste tagas i anspråk — genom utbetalande av särskild ersättning för detta arbete ställa länsstyrelsernas befattningshavare i gynnsammare ställning än motsvarande befattningshavare i den övriga statsförvaltningen.

I anledning av revisorernas nämnda uttalanden vill länsstyrelsen till en början i tillämpliga delar åberopa sin skrivelse den 8 januari 1931 i anledning av då föreliggande uttalande från riksdagens dåvarande revisorer rörande kostnaderna för bland annat länsstyrelsernas tjänstemäns biträde vid prövningsnämndsarbetet samt därutöver framhålla följande:

Av de redogörelser, som årligen lämnas för fastställandet av de högsta belopp, som få disponeras för gäldande av de i 145 § 5 mom. taxeringsförordningen avsedda kostnaderna för årets ordinarie prövningsnämnd torde framgå, dels att praktiskt taget hela personalen å landskontoret måste i avsevärd utsträckning å övertid arbeta för prövningsnämnden, dels ock att detta arbete år från år blivit alltmer omfattande och betungande. Utan tvekan lärer man kunna göra gällande, att samtliga befattningshavare få anstränga sina krafter till det yttersta för att det hithörande arbetet skall med tillfredsställande resultat medhinnas inom därför i gällande författningar föreskriven tid. Givetvis måste de svåraste uppgifterna anförtros åt de mest kvalificerade tjänstemännen, och lika givet är, att dessas mera ordinarie göromål ej heller kunna överlåtas åt oerfarna personer.

Bemärkas bör även, att prövningsnämndsarbetet huvudsakligen är koncentrerat till sommarmånaderna, vilket bland annat medför den nackdelen för tjänstemännen, att möjlighet till semester under den därför lämpligaste tiden för de flesta av dem är helt utesluten.

Då länsstyrelsen är fullt medveten om, att tillgänglig arbetskraft disponerats på mest ändamålsenliga sätt, och då de ersättningar, som enligt bestämmelserna i 145 § 5 mom. taxeringsförordningen utbetalats för övertidsarbete i och för prövningsnämnden äro synnerligen måttliga med hänsyn till det utförda arbetets kvalitet och omfattning ävensom i förhållande till storleken av de utskyldsbelopp, som genom berörda granskningsarbete tillförts det allmänna, samt då ett bedrivande av prövningsnämndsarbetet på annat sätt än som hittills skett otvivelaktigt torde komma att medföra ökade kostnader utan att därför resultatet blir för det allmänna förmånligare, får länsstyrelsen hemställa, att vad riksdagens revisorer härom anfört ej måtte föranleda till någon Eders Kungl. Maj:ts åtgärd.

Nyköping i landskontoret den 20 januari 1940.

Underdånigst

På länsstyrelsens vägnar:

C. M. FLEETWOOD. S. LJUNGSTEDT.

Länsstyrelsens i Östergötlands län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 130, § 34.

Till Konungen.

Sedan det genom nådig remissresolution den 15 december 1939 blivit länsstyrelsen anbefallt att avgiva utlåtande med anledning av vad i riksdagens senast församlade revisorers berättelse yttrats angående ersättning till befattningshavare vid länsstyrelserna för arbete åt prövningsnämnderna, får länsstyrelsen i underdånighet anföra följande.

Revisorerna anknyta sitt uttalande till ett tidigare sådant i samma ämne samt en av detta föranledd riksdagsskrivelse, nr 346 år 1930. En i berörda skrivelse gjord framställning, att Eders Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning rörande ett ändamålsenligt ordnande av taxeringsarbetet närmast med hänsyn till användningen av den personal, som därför årligen behövde tagas

i anspråk, säges vara ännu beroende på Eders Kungl. Maj:ts prövning. Länsstyrelsen vill emellertid framhålla, att efter nämnda tidpunkt flera föreskrifter i ifrågavarande ämne tillkommit. Sålunda stadgades i förordning den 22 juni 1932, nr 292, att Eders Kungl. Maj:t skulle äga utfärda särskilda föreskrifter rörande disposition av medel för kostnader, föranledda av prövningsnämndens arbete, och meddelades med stöd härav för budgetåren 1932—1933 och 1933—1934 beslut om maximibelopp att av prövningsnämnderna disponeras för ifrågavarande ändamål. Vidare överflyttades genom förordning den 15 juni 1934, nr 295, prövningsnämndernas uppgift att fördela dylika ersättningsbelopp till länsstyrelserna, varigenom maximeringsbesluten kunde fattas vid en tidpunkt, då prövningsnämndernas arbeten avslutats. Ytterligare föreskrev Eders Kungl. Maj:t, efter i ämnet verkställd utredning, genom cirkulär den 22 juni 1934 till länsstyrelserna bland annat, att länsstyrelserna skulle till Eders Kungl. Maj:t inkomma med vissa uppgifter och utredningar, avfattade enligt fastställt formulär, angående den ersättning, som borde tillkomma envar av de personer, vilka anlitats för arbete åt den ordinarie prövningsnämnden. I formuläret angåvos olika ersättningsgrunder för olika slag av arbete, och skulle arbetsmängden redovisas i särskilda kategorier efter arbetets art. Motsvarande föreskrifter hava av Eders Kungl. Maj:t utfärdats jämväl varje följande år, och hava från och med år 1936 de i formuläret angivna taxorna i vissa avseenden nedsatts, vilket föranlett sänkning av ersättningsbeloppen.

De arvoden, mot vilka revisorerna anmärkt, hava sålunda, enligt vad ovan framhållits, utgått i enlighet med av Eders Kungl. Maj:t givna direktiv. Med anledning av revisorernas uttalande, att vid utfärdande av framtida dylika vissa av revisorerna angivna synpunkter borde komma till beaktande, anser sig länsstyrelsen böra framhålla följande.

Att varje års taxeringsarbete genom landskamrerarens försorg granskas och resultatet av granskningen förelägges prövningsnämnden grundar sig på en föreskrift i taxeringsförordningen, som självfallet måste följas. Däremot finnas inga detaljerade föreskrifter om granskningsarbetets omfattning, utan kan denna inom vissa gränser regleras av arbetsledningen. Med hänsyn till angelägenheten av en likformig och rättvis taxering och då som känt är detta arbete tillför statskassan inkomster vida överstigande de av revisorerna påtalade ersättningsbeloppen, lärer någon avsevärd inskränkning av dess omfattning icke kunna anses eftersträvansvärd. Att detsamma bedrives i de former, som nu användas, är betingat av förhållanden, för vilka länsstyrelseutredningen i sitt den 17 december 1936 avgivna betänkande lämnat följande redogörelse:

Prövningsnämndsarbetet inträffar under en tid, då göromålen å landskontoren äro minst lika omfattande som övriga delen av året. Under denna tid förekomma dessutom en del speciella arbeten. Sålunda skall länsstyrelsens bokföring för föregående budgetår avslutas, huvudboken jämte förskottsredogörelser upprättas, räkenskapsböcker för det nya budgetåret uppläggas, balanslängder över oredovisade kronoutskylder från underredogörarna granskas och beslut om avkortning och avskrivning av kronoutskylder i anledning därav meddelas, rekvisitioner av statsbidrag till skolor och andra inrättningar granskas, redovisning lämnas till statskontoret för avbetalning å odlings- och vattenavtappningslån m. m. Då besvär över mantalsskrivning skola till länsstyrelserna ingivas före den 1 juli, förekommer under perioden även en anhopning av mål angående mantalsskrivning, vilkas handläggning icke kan skjutas åsido. Detta nödvändiggör, att det arbete, som av länsstyrelsens tjänstemän utföres för vederbörande prövningsnämnd, till stor del måste utföras å annan tid än ordinarie tjänstetid.

Det låter sig givetvis icke göra att hålla stadigvarande personal anställd vid landskontoren till sådant antal, att arbetskraften förslår till att under normal tjänstetid fullgöra toppbelastningen under de tre månader, prövningsnämndsarbetet bedrives. Att låta den vanliga personalen sköta prövningsnämndsarbetet å tjänstetid och anställa tillfälliga arbetskrafter som vikarier för de ordinarie, löpande tjänstebestyren är icke genomförbart, då kompetenta vikarier icke stå att få, vartill kommer, att arbetsplats som regel saknas inom länsstyrelsen för erforderliga extra arbetskrafter genom att lokalutrymmena i allmänhet äro mycket begränsade och hårt utnyttjade. Det övertidsarbete, som sålunda måste påläggas landskontorens befattningshavare, har varit synnerligen betungande och av helt annan omfattning än som torde ha förutsetts såsom vanligt vid tillkomsten av avlöningsreglementet, vilket utgår från att övertidsarbete allenast undantagsvis måste äga rum.

Denna redogörelse är av stort intresse, bland annat därutinnan att däri påvisas, att den av revisorerna i deras förut berörda uttalande till 1939 års riksdag antydda utvägen, som var baserad på prövningsnämndsarbetets utförande av för ändamålet tjänstlediga landskontorstjänstemän, icke är framkomlig. För övrigt har vederbörande departementschef, på sätt revisorerna omnämna, i proposition nr 263 till 1938 års riksdag förklarat sig förutsätta, att införandet av det nya avlöningsreglementet icke skulle föranleda ändring i det förfaringssätt i avseende å bestämmande av ersättning till tjänstemän å landskontor för biträde åt landskamreraren vid fullgörandet av på honom jämlikt taxeringsförordningen åliggande göromål, som dittills tillämpats.

Länsstyrelsen är medveten om, att den ordning, som för närvarande gäller för ifrågavarande arbetens utförande och avlönande, i viss mån avviker från de allmänna principer, som i löneavseende äro rådande inom den civila statsförvaltningen, men håller före, att dessa arbeten genom sin art, sin stora omfattning och den begränsade tid, under vilken de skola utföras, icke tillfredsställande kunna handhavas medelst reguljära anordningar. En ändring i den av revisorerna antydda riktningen kan befaras nedsätta arbetets effektivitet och skulle medföra betänkliga orättvisor mot de för dylika arbeten anlitade befattningshavarna å länsstyrelserna i förhållande till andra tjänstemän såväl inom varje länsstyrelse som inom statsförvaltningen i övrigt. Länsstyrelsen vill erinra om, såväl att arbetet infaller nästan helt och hållet å en tid, då vederbörande verksstyrelse äger medgiva avkortad sommartjänstgöring, något som de allra flesta till den civila statsförvaltningen hörande verk torde hava begagnat sig av, som ock att de arbetsuppgifter, om vilka här är fråga, äro av sådan art, att en uppdelning av desamma på högre och lägre avlönade tjänstemän svårligen kan göras förenlig med de grunder, enligt vilka jämlikt 26 § avlöningsreglementet en tjänstemans löneställning är avgörande för frågan, huruvida övertidsersättning må kunna utgå eller icke.

Slutligen vill länsstyrelsen framhålla, att de av revisorerna angivna arvodesbeloppen icke i samtliga fall äro nettoarvoden. Så är icke förhållandet med arvoden till protokoll- och längdförare och i många fall ej heller beträffande arvoden till taxeringsnämndsordförande. Ersättning för utskrift och annat biträde avgår med ibland ganska avsevärda belopp.

Linköpings slott i landskontoret den 18 januari 1940.

Underdånigst

KARL TISELIUS.

E. STÅRCK.

Länsstyrelsens i Jönköpings län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 130, § 34.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 15 december 1939 anbefalld avgiva utlåtande med anledning av vad riksdagen senast församlade revisorer under § 34 i sin berättelse anfört rörande ersättning till befattningshavare vid länsstyrelserna för arbete åt prövningsnämnderna får länsstyrelsen i underdånighet anföra följande.

För fullgörande av de åligganden, som åvila landskamreraren jämlikt bestämmelserna i 70 och 93 §§ i gällande taxeringsförordning, äger landskamreraren åtnjuta nödigt biträde av, förutom till hans förfogande stående tjänstemän hos länsstyrelsen, jämväl andra personer, som av honom tillkallas.

För utförande av det granskningsarbete, som sålunda åligger landskamreraren, — särskilt granskningen av skattskyldigas deklarationer och den sakliga granskningen av taxeringarna i övrigt — måste uppenbarligen anlitas särskilt kvalificerade arbetskrafter. Då sådana, vad detta län beträffar, endast i högst ringa omfattning kunnat uppbringas utanför kretsen av länsstyrelsens och särskilt landskontorets tjänstemän, är det ofrånkomligt, att dessa anlitas för ifrågavarande arbete.

Riksdagens revisorer hava funnit anmärkningsvärt, att länsstyrelsernas tjänstemän i så stor utsträckning, som den av revisorerna föranstaltade utredningen givit vid handen, erhållit ersättning för sådant prövningsnämndsarbete, som enligt revisorernas mening vore att betrakta såsom ett tjänsteåliggande.

Även länsstyrelsen har utgått ifrån, att granskningsarbetet för prövningsnämnden får anses åligga landskontorets tjänstemän såsom tjänstegöromål. Ifrågavarande arbete har även av dem utförts under tjänstetid i den utsträckning, som varit möjlig utan att landskontorets övriga arbetsuppgifter eftersatts.

Länsstyrelsen vill emellertid erinra om, att prövningsnämndsarbetet infaller under en tid av året, då förutom de vanliga göromålen å landskontoret dessutom förekomma en del speciella arbeten. Sålunda skall under denna tid avslutande av budgetårets räkenskaper för länet äga rum och därmed sammanhängande redovisningar upprättas. Då besvär över mantalsskrivning skola ingivas till länsstyrelsen före den 1 juli, uppstår därjämte under de månader, prövningsnämndsarbetet pågår, en anhopning av mantalsskrivningsmål, vilkas handläggning icke kan skjutas åsido.

På grund härav och då granskningsarbetet för prövningsnämnden är synnerligen vidlyftigt och tidsödande måste den huvudsakliga delen av detsamma av tjänstemännen utföras å annan tid än deras tjänstetid, och är det för detta övertidsarbete, som ersättningarna till länsstyrelsens tjänstemän utgått.

Det övertidsarbete, som sålunda måste utföras av landskontorens befattningshavare, är av en helt annan omfattning än som torde hava förutsatts vid fastställandet av ersättning för övertidsarbete vid tillkomsten av under budgetåret 1938/39 gällande avlöningsreglemente, vilket — liksom 1939 års avlöningsreglemente — utgår från att övertidsarbete allenast undantagsvis måste äga rum. Länsstyrelseutredningen har också i sitt den 17 december

1936 avgivna betänkande förklarat sig anse, att särskild ersättning alltjämt bör utgå för det övertidsarbete, som utföres å landskontoret i och för prövningsnämnden, till befattningshavare såväl under som över 20:e lönegraden. Denna rätt till ersättning får anses vara tillerkänd befattningshavare å landskontor genom att uttrycklig bestämmelse därom intagits i andra stycket i den av statsrevisorerna åberopade 20 § i 1937 års landshövdingeinstruktion. Det av revisorerna omförmälda departementschefsuttalandet i Eders Kungl. Maj:ts proposition nr 263 till 1938 års riksdag med förslag till civilt avlöningsreglemente m. m. synes därför innebära ett beaktande av länsstyrelseutredningens ifrågavarande synpunkter.

I underdånig framställning den 7 juni 1938 hemställde länsstyrelsen, att till gäldande av de i 145 § mom. 5 taxeringsförordningen avsedda kostnaderna för 1938 års fastighetsprövningsnämnd få disponera ett belopp av 3,850 kronor. Genom nådigt brev den 26 augusti 1938 anvisades länsstyrelsen för detta ändamål 3,700 kronor. Sedan länsstyrelsen i underdånig skrivelse den 18 oktober 1938 avgivit förslag angående den ersättning, som borde tillkomma de personer, vilka anlitats för arbete åt samma års inkomstprövningsnämnd, och därvid anhållit, att Eders Kungl. Maj:t måtte i sådant avseende till länsstyrelsens förfogande ställa ett belopp av 9,308 kronor, har länsstyrelsen genom nådigt brev den 25 november 1938 härför anvisats 8,900 kronor. Vid avgivande av ifrågavarande förslag till ersättningar har länsstyrelsen beräknat gottgörelse till protokoll- och längdförare i enlighet med av finansdepartementet givna direktiv. Ersättningarna i övrigt hava beräknats i enlighet med de anvisningar, som lämnats å av finansdepartementet för detta ändamål tillhandahållna formulär och i anslutning till de grunder, som angivits i protokoll vid överläggning med inom departementet tillkallade sakkunniga den 23 april 1934.

Revisorerna synas vilja göra gällande, att, därest prövningsnämndsarbetet icke kan medhinnas under stadgad tjänstetid — 42 fulla arbetstimmar i veckan — ersättning för det övertidsarbete, som måste utföras, skall utgå i enlighet med de grunder, vilka finnas angivna i gällande avlöningsreglementen. Detta skulle innebära, att befattningshavare i högre lönegrad än den adertonde icke skulle vara berättigad uppbära någon ersättning för det arbete, han nödgas utföra å övertid. Att prövningsnämndsarbetet, såsom detsamma nu är anordnat, icke kan medhinnas å tjänstetid är till fullo ådagalagt genom de underdåniga förklaringar länsstyrelserna avgivit i anledning av vad 1930 års statsrevisorer anfört rörande till länsstyrelsernas och fögderiförvaltningens tjänstemän under budgetåret 1929/1930 utbetalda ersättningar för taxeringsarbete. Av länsstyrelseutredningens förut åberopade betänkande och vad länsstyrelsen här ovan anfört framgår också, att det icke är möjligt att med den till länsstyrelsernas förfogande anvisade personalen å vanlig tjänstetid fullgöra både prövningsnämndsarbetet och andra under samma tid förekommande göromål.

Revisorernas uppfattning, att länsstyrelsernas befattningshavare på grund av vad hittills tillämpats beträffande ifrågavarande ersättningar komma i gynnsammare ställning än motsvarande befattningshavare inom den övriga statsförvaltningen, kan icke delas av länsstyrelsen. I detta samband vill länsstyrelsen erinra om, att länsprövningsnämnds sammanträden skola vara avslutade senast den 10 oktober, varför övertidsarbetet för prövningsnämnden till stor del måste utföras såsom kvälls- och nattarbete samt å söndag. Den korta tid, under vilken prövningsnämndsarbetet sålunda skall fullgöras, medför därför, att detsamma måste forceras på ett särskilt sätt. Detta har till följd att en stor del av landskontorets personal under denna tid icke kan påräkna att under sommarmånaderna få disponera sin fritid. På grund av

vad nu sagts kunna ej heller landskontorets befattningshavare under sommaren beredas någon längre semesterledighet, vilken i stället måste förläggas till annan därför mindre lämplig tid.

Det synes därför länsstyrelsen obilligt, om inskränkning på sätt revisorerna ifrågasatt skulle ske i den rätt till ersättning länsstyrelsernas befattningshavare enligt vad ovan sagts få anses hava för det övertidsarbete, varom är fråga. Landskontorets personal skulle också härigenom komma i en sämre ställning än landskansliets tjänstemän och befattningshavare inom den övriga statsförvaltningen, för vilka viss inskränkning i arbetstiden kan medgivas under sommarmånaderna.

Då taxeringsarbetets omfattning under de senaste åren i avsevärd grad ökats och tillämpningen av taxeringsförfattningarna ställer stora krav på de personer, som kunna tagas i anspråk för sådant arbete, är det oundgängligen nödvändigt att för det landskamreraren åvilande granskningsarbetet kunna anlita länsstyrelsens tjänstemän, vilka enligt vunnen erfarenhet visat sig vara bäst skickade härför. Det är även länsstyrelsens bestämda uppfattning att prövningsnämndsarbetet med dess nuvarande organisation icke kan ordnas på ett för taxeringsresultatet mera gagneligt och med hänsyn till därav föranledda kostnader mera tillfredsställande sätt. Någon väsentlig ändring i nu bestående förhållanden synes ej heller kunna ske utan i samband med en taxeringsreform.

Jönköping i landskontoret den 19 januari 1940.

Underdånigst

O. EKBLOM.

RICH. LUNDBERG.

Länsstyrelsens i Kronobergs län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 130, § 34.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 15 december 1939 har länsstyrelsen anbefallts att avgiva utlåtande med anledning av vad i remissen bifogat transumt av riksdagens senast församlade revisorers berättelse yttrats angående ersättning till befattningshavare vid länsstyrelserna för arbete åt prövningsnämnderna, och får länsstyrelsen till åtlydnad härav i underdånighet anföra följande.

Den riksdagsskrivelse av år 1930, som statsrevisorerna tagit till utgångspunkt för sitt nu gjorda uttalande särskilt i fråga om utbetalda ersättningar för prövningsnämndsarbete, inriktade sig på utredning rörande ett ändamålsenligt ordnande av taxeringsarbetet, närmast i avseende å dispositionen av den personal, som måste anlitas för det årliga taxeringsarbetet. Tyvärr har, såsom länsstyrelsen nedan närmare kommer att beröra, denna organisationsfråga, nära förknippad med en del andra ännu olösta organisationsfrågor, icke vunnit en huvudsaklig eller slutlig lösning.

Däremot synes 1930 års förenämnda riksdagsskrivelse hava lett till resultat såvitt däri avsetts ersättning för taxeringsarbete inom ramen av huvud-

sakligen oförändrad taxeringsorganisation. Länsstyrelsen får härutinnan erinra om de olika ändrade författningsföreskrifter, som på olika tider (1932 och 1934) givits med anledning av riksdagsskrivelsen och länt till efterrättelse för länsstyrelserna i fråga om de uppmärksammade ersättningarna för arbete i och för prövningsnämnden i enlighet med av Eders Kungl. Maj:t meddelade närmare föreskrifter genom årliga cirkulär från och med år 1934.

Det bör till en början i fråga om samtliga sålunda utbetalda ersättningar fasthållas, att desamma icke till någon del utgått för arbete under föreskriven tjänstgöringstid.

Där förutsättning varit för handen, har ersättningen beräknats i enlighet med grunderna för övertidsersättning enligt gällande avlöningsreglemente. Dock har icke iakttagits, att ökning i övertidsersättningen beräknats för arbetstid, som infallit under helgdag eller efter klockan 10 på kvällen, ehuru även arbete å sådana tider måst förekomma. Det må tilläggas, att i sådana fall, då förutsättning för beräknande av ersättning för övertidsarbetet i enlighet med avlöningsreglementet saknats, liksom i fråga om protokollföring och längdföring utgående ersättningar inbegripa icke blott arvode för vederbörande befattningshavares eget arbete, utan ock ersättning i avsevärd omfattning för av befattningshavaren bestridda kostnader för biträden, maskinskrivning och annat dylikt och att sålunda fråga här är om ackordsarbete.

Då ifrågavarande ersättningar för arbete i och för prövningsnämnd utbetalas uteslutande för arbete under anbefalld och kontrollerad övertid, är ju beloppet av ersättningarna i sin mån ett mått på den otillräckliga tiden respektive personalen för detta likvisst årligen under sommaren återkommande mycket betydelsefulla arbete på landskontoren.

I sitt föreliggande uttalande omförmäla statsrevisorerna, att flertalet av landskontorens tjänstemän åtnjuta avsevärd ersättning i egenskap av ordförande eller kronoombud i taxeringsnämnder. Att dessa tjänstemän i så stor utsträckning kommit att anlitas för dylika uppdrag har, enligt vad statsrevisorerna vidare uttala, givetvis sin grund i de speciella förutsättningar, som dessa tjänstemän med hänsyn till sin tjänstgöring å landskontoret hava för detta arbete. Då statsrevisorerna i detta sammanhang framhålla, att »i regel uppbära samma befattningshavare jämväl ersättning för arbete åt prövningsnämnd med icke oväsentliga belopp», varvid understrykes särskilt, att detta arbete ju uteslutande är att betrakta såsom ett tjänsteåliggande, kan länsstyrelsen icke underlåta att — utöver vad förut berörts — starkt betona två faktorer, som i fråga om detta arbete, för ett riktigt bedömande även av utgående ersättning, kräva beaktande, men icke berörts i statsrevisorernas uttalande.

Den ena av dessa faktorer är ifrågavarande arbetes omfattning och betydelse, å ena sidan, samt därför disponibel arbetskraft och tillmätt tid, å andra sidan. Länsstyrelsen, som vid avgivande de senaste åren av utlåtanden i olika hithörande ämnen (bland annat länsstyrelsernas organisation, uppbörds- och folkbokföringsreformen samt omorganisation av landsfiskals- och stadsfiskalsbefattningarna) framhållit behovet av förbättrad taxeringsorganisation icke minst för landskontorens vidkommande, kan icke här närmare ingå på en redogörelse för förhållandena härutinnan. Bortsett från variationer, som de olika länen i dessa avseenden säkerligen förete, kan emellertid helt visst såsom ett allmänt omdöme korteligen sägas, att det ifrågavarande prövningsnämndsarbetet såväl ur allmän synpunkt som för landskontorens arbete i övrigt och icke minst för personalen är i hög grad otillfredsställande ordnat och snarast möjligt kräver beredande av längre

tid därför respektive ökad personal, om icke verklig skada, med alltjämt fortgående tillväxt i arbetsbördan, skall uppkomma.

Härmed sammanhänger på ett väsentligt sätt den ovan avsedda andra faktor, som synes icke hava riktigt bedömts av statsrevisorerna. Om det å ena sidan helt naturligt förhåller sig så, som statsrevisorerna beaktat, att flertalet tjänstemän å landskontoret genom sin tjänstgöring där erhålla speciella förutsättningar för att kunna anförtros uppdrag såsom ordförande och kronoombud i taxeringsnämnder, gäller det å andra sidan i minst lika hög grad, att arbetet såsom ordförande eller kronoombud i taxeringsnämnderna, därav uppdriven rutin och skattetekniskt omdöme samt därigenom vunnen mognad förståelse för taxeringsnämndsledamöternas och de skattskyldigas synpunkter är en mycket värdefull tillgång på landskontoret för ett gott genomförande av de betydelsefulla arbetsuppgifter, vilka påvila landskontoren i och för prövningsnämnden. Då uppdrag såsom taxeringsnämndsordförande och kronoombud för landskontorstjänstemän likställes med varje annan bisyssla, synes man därför göra ett väsentligt förbiseende, i det att man icke beaktar förenämnda förhållande, som måste betecknas som en betydelsefull faktor i taxeringsarbetet med dess nuvarande organisation, så mycket hellre som det ingalunda är utan värde för den ledning, som från landskontorets sida utövas i fråga om taxeringsnämndernas arbete. Svårigheten att för den jämförelsevis låga ersättning, som de senare åren beståtts taxeringsnämndernas ordförande och kronoombud, kunna erhålla lämpliga personer utom landskontoret för dessa uppdrag, har måhända likvisst i viss mån tvingat att anlita därför kvalificerade tjänstemän å landskontoret i större utsträckning än ur förberörda synpunkt varit behövligt. Då statsrevisorerna i sin föreliggande berättelse synas tänka sig de sammanlagda ersättningsbelopp, som en sålunda för flera taxeringsuppdrag anlitad tjänsteman erhållit, såsom en nettoersättning för av honom utfört arbete, bör emellertid härvid erinras, att vid sådana mera omfattande uppdrag, som kunna befinnas påkallade bland annat av bristande möjlighet att erhålla ordförande, biträden i arbetet måste i stor utsträckning anlitas och kostnaderna överhuvud ökas, varför den behållna ersättningen för vederbörande i varje fall helt visst är betydligt mindre än summan av erhållna ersättningsbelopp.

Länsstyrelsen vill här nämna, att så vitt ur remissakten kunnat inhämtas statsrevisorerna icke funnit här i länet utbetalda ersättningar anmärkningsvärda, men enligt länsstyrelsens mening bör frågan om här omhandlade ersättningar överhuvud bedömas i sitt nödvändiga sammanhang med förut i korthet angivna organisationsfråga, som därför berörts.

Det kan tilläggas, att länsstyrelsen med hänsyn till föreskrift i socialdepartementets ämbetsskrivelse den 14 januari 1938 såväl för innevarande år som för år 1939 vid utseende av ordförande och kronoombud i taxeringsnämnderna avsevärt begränsat omfattningen av sådana uppdrag för tjänstemän å landskontoret.

Växjö, i landskontoret, den 17 januari 1940.

Underdånigst

A. BESKOW.

PER MALMER.

Länsstyrelsens i Kalmar län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 130, § 34.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 15 december 1939 har länsstyrelsen anbefallts att avgiva utlåtande i anledning av riksdagens senast församlade revisorers berättelse, så vitt däri berörts ersättning till befattningshavare vid länsstyrelserna för arbete åt prövningsnämnderna. Till åtlydnad härav får länsstyrelsen i underdånighet anföra följande.

I sin berättelse erinra revisorerna, att ett av riksdagens revisorer år 1930 gjort uttalande i ämnet föranlett riksdagen att i skrivelse till Eders Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande ett ändamålsenligt ordnande av taxeringsarbetet, närmast med hänsyn till användningen av den personal, som för detta ändamål årligen behövde tagas i anspråk. Enligt vad revisorerna förmenade skulle denna riksdagens skrivelse ännu vara beroende på Eders Kungl. Maj:ts prövning. Såvitt i detta revisorernas uttalande får läggas den betydelse, att ännu intet åtgjorts i anledning av riksdagsskrivelsen, torde uttalandet sakna fog. Det må sålunda bringas i erinran, att Eders Kungl. Maj:t efter förutgången utredning inom finansdepartementet, i propositioner till 1932 och 1934 års riksdagar föreslagit ändringar i 145 § 5 mom. taxeringsförordningen i avsikt att vinna ökad kontroll över de ersättningar, som komme att utgå för olika slag av taxeringsarbete. Sedan riksdagen hos Eders Kungl. Maj:t anmält sina beslut i anledning av propositionerna hava vederbörliga författningsändringar utfärdats den 22 juni 1932 (nr 292) och den 15 juni 1934 (nr 295). Genom nådiga cirkuläret i ämnet den 22 juni 1934 hava detaljerade föreskrifter givits angående beräknandet av den ersättning, som länsstyrelserna hade att inför Eders Kungl. Maj:t föreslå beträffande envar av de personer, vilka anlitats för arbete åt den ordinarie prövningsnämnden. Först sedan Eders Kungl. Maj:t på grundval av de förslag, som av länsstyrelserna sålunda framlagts, bestämt det maximibelopp, varöver varje länsstyrelse finge förfoga för här ifrågavarande ändamål, äger länsstyrelserna slutligt bestämma och utbetala ersättning till dem, som därtill äro berättigade. Det torde böra erinras, att de ersättningar, som utgå för protokoll och längdföring, icke beräknas såsom övertidsersättning utan i form av ersättning för ackordsarbete, ävensom att de sålunda beräknade ersättningarna äro bruttobelopp, från vilka avgå de omkostnader av säkerligen rätt betydande omfattning, som vederbörande haft att utgiva för hjälp i arbetet.

I sammanfattningen av den redogörelse, som revisorerna lämnat beträffande handläggningen av de arbetsuppgifter, som ankomma på länsprövningsnämnd, konstatera revisorerna, att beredningen av olika ärenden till föredragning inför prövningsnämnden är att berakta såsom ett tjänsteåliggande för landskontorens tjänstemän, och att det såsom sådant i första hand bör utföras å stadgad tjänstetid, det vill säga 42 fulla arbetstimmar i veckan. Om arbetet icke kan medhinnas under denna tid, utan övertid måste tagas i anspråk, föreligger enligt revisorernas förmenande knappast skäl att ställa länsstyrelsernas befattningshavare i gynnsammare ställning än motsvarande befattningshavare i den övriga statsförvaltningen, vilket alltså skulle innebära, att ifrågakommande övertidsersättning endast skulle utgå till befattningshavare inom lönegraderna A 1—18.

I anledning härav anser sig länsstyrelsen böra framhålla, att det utan vidare måse anses klart, att det omfattande och delvis mycket kvalificerade ar-

bete, som måste föregå sammanträde med länsprövningsnämnd, icke kan medhinnas inom den för länsstyrelserna fastställda arbetstiden. Det är härvid att märka, att arbetet för prövningsnämnden infaller under den tid, då toppbelastning råder i fråga om landskontoret eljest åvilande arbete. Länsstyrelsen tillåter sig i detta avseende åberopa vad länsstyrelseutredningen anfört i fråga härom i sitt den 17 december 1936 avgivna betänkande, där det bland annat heter: »Under denna tid förekomma dessutom en del speciella arbeten. Sålunda skall länsstyrelsens bokföring för föregående budgetår avslutas, huvudboken jämte förskottsredogörelser upprättas, räkenskapsböcker för det nya budgetåret uppläggas, balanslängder över oredovisade kronoutskylder från underredogörarna granskas och beslut om avkortning och avskrivning av kronoutskylder i anledning därav meddelas, rekvisitioner av statsbidrag till skolor och andra inrättningar granskas, redovisning lämnas till statskontoret för avbetalning å odlings- och vattenavtappningslån m. m. Då besvär över mantalsskrivning skola till länsstyrelserna ingivas före den 1 juli, förekommer under perioden även en anhopning av mål angående mantalsskrivning, vilkas handläggning icke kan skjutas åsido. Detta nödvändiggör, att det arbete, som av länsstyrelsens tjänstemän utföres för vederbörande prövningsnämnd, till stor del måste utföras å annan tid än ordinarie tjänstetid.

Det låter sig givetvis icke göra att hålla stadigvarande personal anställd vid landskontoren till sådant antal, att arbetskraften förslår till att under normal tjänstetid fullgöra toppbelasningen under de tre månader, prövningsnämndsarbetet bedrives. Att låta den vanliga personalen sköta prövningsnämndsarbetet å tjänstetid och anställa tillfälliga arbetskrafter som vikarier för de ordinarie, löpande tjänstebestyren är icke genomförbart, då kompetenta vikarier icke stå att få, vartill kommer, att arbetsplats som regel saknas inom länsstyrelsen för erforderliga extra arbetskrafter genom att lokalutrymmena i allmänhet äro mycket begränsade och hårt utnyttjade. Det övertidsarbete, som sålunda måste påläggas landskontorens befattningshavare, har varit synnerligen betungande och av helt annan omfattning än som torde ha förutsatts såsom vanligt vid tillkomsten av avlöningsreglementet, vilket utgår från att övertidsarbete allenast *undantagsvis* måste äga rum.»

Då föredragande departementschefen vid avlåtandet av proposition nr 263 till 1938 års riksdag med förslag till nytt avlöningsreglemente för civila statsförvaltningen uttalat, att han förutsatte, att införandet av det nya avlöningsreglementet icke skulle föranleda ändring i det förfaringssätt, som dittills tillämpats i avseende å bestämmande av ersättning till tjänsteman å landskontor för biträde åt landskamreraren vid fullgörandet av honom jämlikt taxeringsförordningen åliggande göromål, så torde detta uttalande, tvärt emot vad revisorerna förmodat, vara föranlett av departementschefens enligt länsstyrelsens mening välbefogade uppfattning, att prövningsnämndsarbetet, även om det enligt vad ovan sagts i tjänsten åligger länsstyrelsens, enkannerligen landskontorens befattningshavare, dock till sin omfattning är sådant, att ersättningen för den övertid, som måste användas för dess fullgörande icke skäligen bör bestämmas enligt de regler, som gälla i fråga om ersättning för *undantagsvis* förekommande arbete å övertid.

Den översyn, som det av taxeringsnämnderna utförda taxeringsarbetet underkastas från landskamrerarens och hans medhjälpares sida är också av synnerlig betydelse för att ett nöjaktigt taxeringsresultat, så långt möjligt är, skall kunna vinnas. Givetvis är detta fallet särskilt ur fiskalisk synpunkt, men här berörda arbete medför även i andra avseenden gynnsamma verkningar. Särskilt är detta fallet beträffande arbetet i taxeringsnämnderna. I detta avseende tillåter sig länsstyrelsen anföra ett uttalande av 1923 års taxeringssakkunniga i deras den 25 juni 1925 avgivna betänkande, där det bland annat

heter: »Men även för de underordnade taxeringsmyndigheternas arbete är granskningen nyttig. Dessa myndigheter sporras till större nit och grundlighet vid behandlingen av deklarationerna och deras ställning gentemot allmänheten vinner i styrka. Landskamreraren erhåller vid sin genomgång av taxeringshandlingarna kännedom om taxeringsnämndernas sätt att fullgöra sitt uppdrag. Han märker därvid, om taxeringsnämnderna på grund av misstolkning av författningarna genomgående underlåta att taxera vad som bör beskattas eller taxerar vad som bör vara skattefritt, samt blir i tillfälle att rätta dylika misstag och genom upplysningar om författningarnas rätta innebörd förebygga liknande felaktigheter ett annat år. Likaså kan han därigenom inom distrikt, där granskningen i taxeringsnämnden bedrivits slappt, åvägabringa bättring eller föranstalta om ombyte av taxeringsnämndsordförande och såmedelst hålla taxeringsarbetet i länet uppe vid en hög nivå.»

Sedan detta uttalande gjordes har den direkta beskattningen fått en väsentligt ökad betydelse med påföljd att än större vikt måste fästas vid den för länet centrala ledningen av taxeringsarbetet.

Under hänvisning till vad som sålunda framhållits får länsstyrelsen såsom sin mening uttala att de grunder, vilka revisorerna ansett sig böra förorda såsom normerande för här ifrågavarande ersättningar, icke kunna anses innebära rättvisa åt dem, som därav beröras. I den mån ett gott resultat av det taxeringsarbete, som ankommer på prövningsnämnden, kan säkerställas genom ersättning i penningar för detta arbete, torde också de utgifter, som härigenom åsamkas statsverket, kunna väl försvaras.

Kalmar i landskontoret den 19 januari 1940.

Underdånigst

ARVID LIDÉN.

H. GLIMSTEDT.

Länsstyrelsens i Gotlands län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 130, § 34.

Till Konungen.

Uti nådig remiss den 15 sistlidne december har länsstyrelsen anbefallts avgiva utlåtande i anledning av vad i riksdagens senast församlade revisorers berättelse under § 34 yttrats angående ersättning till befattningshavare vid länsstyrelserna för arbete åt prövningsnämnderna.

Med anledning härav får länsstyrelsen i underdånighet anföra följande.

Enligt revisorernas berättelse har till befattningshavare hos länsstyrelsen i Gotlands län under budgetåret 1938/1939 utbetalts ersättning för arbete i taxeringsnämnd med 2,695 kronor, i ordinarie prövningsnämnd med 1,580 kronor, i särskild prövningsnämnd med 40 kronor och i fastighetsprövningsnämnd med 227 kronor eller sammanlagt med 4,542 kronor.

Vad först angår ersättningarna för i taxeringsnämnderna utfört arbete inkludera dessa jämväl kostnader för biträdeshjälp, resor och expenser m. m. Arbetet har utförts å tider, under vilka vederbörande åtnjutit semester, och i övrigt efter den ordinarie arbetstidens slut.

Av det för arbete i ordinarie prövningsnämnden utbetalta beloppet 1,580 kronor utgör 695 kronor ersättning för förarbeten till prövningsnämnden. Arbetet har utförts efter den ordinarie arbetstidens slut och ersättningen har beräknats i enlighet med gällande bestämmelser angående övertidsersättning. Återstoden 885 kronor utgör ersättning för protokolls- och längdföring, vilken ersättning beräknats i enlighet med av Eders Kungl. Maj:t givna anvisningar. Till följd av nödvändig forcering av detta arbete har detsamma delvis måst utföras på tjänstetid. Detta intrång i den ordinarie arbetstiden får emellertid anses ha mer än väl kompenserats genom övertidsarbete under andra tidsperioder, för vilket övertidsersättning icke utgått.

Det torde i detta sammanhang böra framhållas, att protokollsföraren har att på egen bekostnad ombesörja utskrift av protokollsutdrag och expediering av dessa till de klagande m. fl., vilket ej oväsentligt reducerat den behållna inkomsten av det utförda arbetet.

Beträffande de utbetalta ersättningarna för arbete i särskilda prövningsnämnden och i fastighetsprövningsnämnden, vilka endast uppgått till resp. 40 kronor och 227 kronor, gäller i huvudsak vad som här ovan anförts beträffande arbetet i den ordinarie prövningsnämnden.

I revisorernas berättelse erinras om riksdagens skrivelse nr 346 punkt 4) år 1931 med anhållan om utredning rörande ett ändamålsenligt ordnande av taxeringsarbetet, närmast med hänsyn till användningen av den personal, som för detta ändamål behövde tagas i anspråk. Revisorerna uttala härefter, att denna skrivelse, såvitt revisorerna kunnat finna, ännu skulle vara på Eders Kungl. Maj:ts prövning beroende.

Med anledning härav vill länsstyrelsen erinra om de utredningar, som vidtagits i anledning av nämnda riksdagsskrivelse och som resulterat i ändringar av § 145 mom. 5 av taxeringsförordningen genom nådiga förordningarna den 22 juni 1932 (nr 292) och den 15 juni 1934 (nr 295) ävensom uti särskilda av Eders Kungl. Maj:t utfärdade cirkulär angående ersättningarna ifråga.

Frågan angående prövningsnämndsarbetets organisation har tämligen ingående berörts av länsstyrelseutredningen, som å sid. 58 i sitt den 17 december 1936 avgivna betänkande konstaterat, att det med nuvarande organisation icke vore möjligt att med den å länsstyrelserna till buds stående personalen å vanlig tjänstetid fullgöra både prövningsnämndsarbetet och annat under samma tid förekommande arbete. Länsstyrelseutredningen fortsätter härom: »Därutinnan är att märka, att prövningsnämndsarbetet inträffar under en tid, då göromålen å landskontoren äro minst lika omfattande som övriga delen av året. Under denna tid förekomma dessutom en del speciella arbeten. Sålunda skall länsstyrelsens bokföring för föregående budgetår avslutas, huvudboken jämte förskottsredogörelser upprättas, räkenskapsböcker för det nya budgetåret uppläggas, balanslängder över oredovisade kronoutskylder från underredogörarna granskas och beslut om avkortning och avskrivning av kronoutskylder i anledning därav meddelas, rekvisitioner av statsbidrag till skolor och andra inrättningar granskas, redovisning lämnas till statskontoret för avbetalning å odlings- och vattenavtappningslån m. m. Då besvär över mantalsskrivning skola till länsstyrelserna ingivas före den 1 juli, förekommer under perioden även en anhopning av mål angående mantalsskrivning, vilkas handläggning icke kan skjutas åsido. Detta nödvändiggör, att det arbete, som av länsstyrelsens tjänstemän utföres för vederbörande prövningsnämnd, till stor del måste utföras å annan tid än ordinarie tjänstetid.

Det låter sig givetvis icke göra att hålla stadigvarande personal anställd vid landskontoren till sådant antal, att arbetskraften förslår till att under normal tjänstetid fullgöra toppbelastningen under de tre månader, prövningsnämndsarbetet bedrives. Att låta den vanliga personalen sköta pröv-

ningsnämndsarbetet å tjänstetid och anställa tillfälliga arbetskrafter som vikarier för de ordinarie, löpande tjänstebestyren är icke genomförbart, då kompetenta vikarier icke stå att få, vartill kommer, att arbetsplats som regel saknas inom länsstyrelsen för erforderliga extra arbetskrafter genom att lokalutrymmena i allmänhet äro mycket begränsade och hårt utnyttjade. Det övertidsarbete, som sålunda måste påläggas landskontorens befattningshavare, har varit synnerligen betungande och av helt annan omfattning än som torde ha förutsatts såsom vanligt vid tillkomsten av avlöningsreglementet, vilket utgår från att övertidsarbete allenast undantagsvis måste äga rum.»

Detta uttalande torde få åberopas och torde man vidare kunna antaga, att det av revisorerna omförmälda departementschefsuttalandet i proposition nr 263 vid 1938 års riksdag innebar ett beaktande av länsstyrelseutredningens ifrågavarande synpunkter.

Angående betydelsen av det arbete, varom nu är fråga, hänvisas till följande uttalande av 1923 års taxeringssakkunniga, vilket återfinnes å sid. 148 i deras den 25 juni 1925 avgivna betänkande (1925: 27).

»Granskningens fiskaliska betydelse kan icke mätas enbart efter de kronan tillförda beloppen. Där granskningen genomföres omsorgsfullt, inträda nämligen gynnsamma verkningar även i andra hänseenden. Det kan på goda grunder förväntas, att vetskapen om denna eftergranskning skall förmå allmänheten till större omsorg vid deklarationernas uppsättande. Granskningen har sålunda en påtaglig betydelse för bevarandet av en god deklarationsmoral, vilken är av den största betydelse för den direkta beskattningen.

Men även för de underordnade taxeringsmyndigheternas arbete är granskningen nyttig. Dessa myndigheter sporras till större nit och grundlighet vid behandlingen av deklarationerna och deras ställning gentemot allmänheten vinner i styrka. Landskamreraren erhåller vid sin genomgång av taxeringshandlingarna kännedom om taxeringsnämndernas sätt att fullgöra sitt uppdrag. Han märker därvid, om taxeringsnämnderna på grund av misstolkning av författningarna genomgående underlåta att taxera vad som bör beskattas eller taxerar vad som bör vara skattefritt, samt blir i tillfälle att rätta dylika misstag och genom upplysningar om författningarnas rätta innebörd förebygga liknande felaktigheter ett annat år. Likaså kan han därigenom inom distrikt, där granskningen i taxeringsnämnden bedrivits slappt, åvägabringa bättring eller föranstalta om ombyte av taxeringsnämndsordförande och såmedelst hålla taxeringsarbetet i länet uppe vid en hög nivå.»

Den avsevärt stegrade omfattning, som taxeringsarbetet erhållit sedan år 1925 och den vikt, som genom 1928 års lagstiftning lagts å ledningen av taxeringsarbetet medför, att ökat avseende måste fästas vid detta uttalande.

Det är otvivelaktigt synnerligen viktigt, att det ifrågavarande arbetet utföres skickligt och omsorgsfullt. Olika önskemål angående formerna för detsamma kunna givetvis föreligga eller uppkomma. Det må dock framhållas, att länsstyrelseutredningen (sid. 59 i betänkandet) uttalat, att enligt utredningens mening statsverkets intresse gagnats av det sätt, varpå prövningsnämndsarbetet hittills varit organiserat.

Visby i landskontoret den 20 januari 1940.

Underdånigst

OLA JEPPSSON.

NILS ÅHGREN.

Länsstyrelsens i Blekinge län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 130, § 34 samt sid. 186 § 57.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 15 december 1939 har länsstyrelsen anbefallts att avgiva utlåtande med anledning av vad riksdagens senast samlade revisorer yttrat om auditören vid flottans station i Karlskrona B. de Marés skyldighet att erlägga pensionsavgifter samt i fråga om ersättning till befattningshavare vid länsstyrelserna för arbete åt prövningsnämnderna; och får länsstyrelsen i underdånighet anföra följande.

I fråga om auditören B. de Marés skyldighet att erlägga pensionsavgifter får länsstyrelsen åberopa dels det av revisorerna omnämnda beslutet av den 21 december 1915, varigenom dåvarande direktionen över flottans pensionskassa förklarat de Maré icke vara berättigad att kvarstå såsom delägare i kassan, dels ett i Nytt juridiskt arkiv år 1919 under nr 83 refererat rättsfall, varav framgår, att de Maré i förd process mot kronan yrkat, att allt framgent från flottans stat få åtnjuta de honom tillkommande löneförmånerna, men att hans berörda talan icke bifallits. I detta sammanhang vill länsstyrelsen meddela, att de Maré på grund av förbehåll i den år 1905 för honom utfärdade fullmakten är skyldig att underkasta sig förändrade bestämmelser i avseende på tjänstgöringsskyldighet.

I anledning av vad sålunda förekommit och då de Maré icke i den i reglementet för flottans pensionskassa stadgade tid och ordning överklagat direktionens omförmälda beslut, anser länsstyrelsen, att de Maré förlorat sin rätt till delägareskap i flottans pensionskassa. På grund härav och då de Maré efter överflyttning från flottans stat till stat under andra huvudtiteln i varje fall icke torde vara skyldig att kvarstå såsom delägare i flottans pensionskassa och att dit erlägga pensionsavgifter, har länsstyrelsen ansett sig förhindrad att innehålla avgifter till nämnda kassa. Upplysningsvis meddelas, att de personer, som på grund av ett den 5 december 1939 av riksräkenskapsverket meddelat utslag förpliktats ersätta statsverket ifrågakomna pensionsavgifter, komma att överklaga utslaget.

Därest de Maré tillkommande pensionsrätt vid sådant förhållande möjligen skulle kunna anses reglerad genom lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänsteinnehavares rätt till pension, tillåter sig länsstyrelsen framhålla, att de Maré enligt 18 § andra stycket i nämnda lag i allt fall torde vara befriad från att erlägga i lagen stadgad pensionsavgift.

Med anledning av revisorernas uttalanden rörande ersättningarna till befattningshavare vid länsstyrelserna för arbete åt prövningsnämnderna får länsstyrelsen framhålla, att åtskilliga arbeten för prövningsnämnderna utföras under den vanliga tjänstgöringstiden, ehuru andra samtidigt förekommande ärenden, vilka under sommarmånaderna äro lika omfattande som under övriga tider av året, ofta kräva tjänstgöring i full omfattning och dessutom under vissa tider, exempelvis då räkenskaperna avslutas, övertidsarbete. Länsstyrelsen har emellertid under den tid arbetet för länsprövningsnämnden pågår aldrig medgivit övertidsersättning för sådant arbete, som icke varit att hänföra till arbete för prövningsnämnden. De ersättningar, som sålunda tilldelats tjänstemännen i länet för arbete för prövningsnämnden, ha, enär länsstyrelsens kostnadsförslag av Kungl. Maj:t något beskurits, i regel icke överstigit övertidsersättningarna per timme enligt nya

avlöningsreglementet. Att ersättningarna ändå blivit avsevärda, torde helt bero på ökningen av antalet ärenden i prövningsnämnden. Sålunda ha i ändringslängderna åren 1938 och 1939 uppförts respektive 1,759 och 2,298 skattskyldiga. Summan av höjningarna i de för statlig inkomst- och förmögenhetsskatt taxerade beloppen, som beslutats på yrkanden av landskamreraren, ha samma år uppgått till respektive 386,570 och 650,570 kronor.

Länsstyrelsen anser för sin del, att landskontorets tjänstemän icke böra under de tider, då arbete för prövningsnämnden pågår, utan ersättning åläggas längre arbetstid för utförandet av förberedande arbeten åt länsprövningsnämnd än den tjänstgöringstid, som i allmänhet under samma tid tillämpas för vederbörande verk. Länsstyrelsen får därför avstyrka den av revisorerna nu föreslagna skärpning av grunderna för bestämmandet av tjänstemännens ersättning. Länsstyrelsen vill slutligen framhålla, att en något högre ersättning är befogad för särskilt krävande arbete.

Karlskrona i landskontoret den 20 januari 1940.

Underdånigst

SVEN HAGSTRÖMER.

J. G. RUNDQVIST.

Länsstyrelsens i Kristianstads län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 130, § 34.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 15 december 1939 har länsstyrelsen anbefallts att avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens senast församlade revisorer under § 34 av sin berättelse anfört angående ersättning till befattningshavare vid länsstyrelserna för arbete åt prövningsnämnderna.

Den av revisorerna omnämnda riksdagsskrivelsen av år 1931 med anhållan om utredning rörande ett ändamålsenligt ordnande av taxeringsarbetet närmast med hänsyn till den personal, som för detta ändamål årligen behöver tagas i anspråk, har beträffande sättet och grunderna för utbetalning av ersättning för prövningsnämndsarbete föranlett författningsändringar och beslut åren 1932 och 1934. Frågan om användande av länsstyrelsens personal för ifrågavarande arbete har varit föremål för ingående övervägande av länsstyrelseutredningen, som i sitt den 17 december 1936 avgivna betänkande fastslår, att statsverkets intresse gagnats av det sätt, varpå prövningsnämndsarbetet hittills varit organiserat, och att utan samband med en taxeringsreform någon väsentlig ändring i bestående förhållanden beträffande prövningsnämndsarbetet icke borde ske. För det övertidsarbete, som å landskontoret utföres i och för prövningsnämnden måste alltså särskild ersättning alltjämt utgå, och utredningen fann icke anledning ifrågasätta någon överflyttning av härför erforderligt belopp från taxeringsanslaget. Frågan härom borde enligt utredningen upptagas i samband med en blivande taxeringsreform.

Kravet på en bättre organisation av länsprövningsnämndens arbete gör sig starkt gällande, särskilt i dessa tider, då landskontoren äro synnerligen

arbetstyngda och arbetsuppgifter, som kräva omedelbar expedition, ålagts dem. Att i detta län bristerna i prövningsnämndsarbetet delvis kunnat övervinnas beror därpå, att länsstyrelsen haft tillgång till särskilt dugliga, för taxeringsarbete väl skickade tjänstemän. I den mån likväl dessa få sin arbetstid upptagen för sådant arbete å landskontoret, som oundgängligen måste fullgöras, blir landskamreraren för biträde i prövningsnämnd hänvisad till den arbetskraft å landskontoret, som för nämnda ändamål kan frigöras. Frågan om en organisation av prövningsnämndsarbetet bör därför med hänsyn till dess betydelse för såväl det allmänna som de skattskyldiga göras till föremål för vidare utredning.

Att förlägga taxeringsarbetet till ordinarie tjänstetid — som revisorerna föreslå — kan vid detta landskontor endast ske i ringa utsträckning med hänsyn till att personalbeståndet icke är tillräckligt redan för det vanliga landskontorsarbetet. I detta sammanhang vill länsstyrelsen framhålla, att vad revisorerna anfört om stadgad arbetstid icke kan motivera åtgärder, som i realiteten innebära, att de tjänstemän, vilka deltaga i prövningsnämndsarbetet, åläggas en större arbetsbörda än andra befattningshavare. Länsstyrelsen anser vidare självfallet, att ersättning bör utgå för arbete åt prövningsnämnd utöver ordinarie tjänstetid, vilket också fastslagits i landshövdinginstruktionen (20 §) och jämväl fått stöd av departementschefen i ett uttalande i propositionen nr 263/1938.

Därest landskamreraren icke kan få erforderlig hjälp av å landskontoret anställda befattningshavare, kan givetvis endast för taxeringsarbete skolad personal ifrågakomma. Länsstyrelsen har även under de två senaste somrarna anlitat tjänstemän från kungl. kammarrätten för det förberedande arbetet för länsprövningsnämndens sammanträden. Frånsett att denna möjlighet icke med säkerhet för framtiden kan stå till buds eller emottagas, är det givet, att den med länet och dess förhållanden införsatte tjänstemannen lärer lämna landskamreraren bättre önskad hjälp, vartill kommer, att förordnande av tjänstemän utanför länsstyrelsen givetvis föranleder ökad belastning av anslaget. Som en provisorisk lösning av organisationsfrågan föreslår länsstyrelsen utökning av personalbeståndet å landskontoret.

De ersättningsbelopp, som utbetalats till i revisorernas berättelse angivna personer i länet, kunna icke i och för sig eller med hänsyn till därför nedlagt arbete föranleda någon erinran. Det bör även här framhållas, att dessa ersättningsbelopp, varav skola bestridas utgifter för biträde, skrivhjälp etc., icke äro bruttobelopp, som helt tillfalla befattningshavaren.

Därest frågan om ändrade grunder för bestämmande av ersättningarna för arbete i prövningsnämnd anses böra upptagas till ny prövning, bör därvid beaktas, att ersättningsbeloppen så avvägas, att icke taxeringsarbetets effektivitet förringas och att länsstyrelsen till gagn för stat och kommun kan för detta arbete använda de bästa och mest erfarna krafterna.

Kristianstad i landskontoret den 19 januari 1940.

Underdånigst

A. E. RODHE.

ALLAN RIETZ.

Länsstyrelsens i Malmöhus län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 130, § 34.

Till Konungen.

Jämlikt nådig remiss den 15 december 1939 har länsstyrelsen anbefallts att avgiva utlåtande med anledning av vad riksdagens senast församlade revisorer i avgiven berättelse yttrat angående ersättning till befattningshavare vid länsstyrelserna för arbete åt prövningsnämnderna, och får länsstyrelsen till fullgörande härav i underdånighet anföra följande.

Länsstyrelsen vill till en början hava anmärkt, att vad länsstyrelsen i fortsättningen kommer att andraga av helt naturliga skäl kan hava avseende allenast å förhållandena sådana de varit och äro inom Malmöhus län.

För fullgörandet av sina åligganden i fråga om prövningsnämndsarbetet äger landskamreraren jämlikt gällande lagbestämmelser åtnjuta biträde dels av de till hans förfogande stående tjänstemän dels ock av andra personer, som av honom tillkallas. Därest detta arbete skall på ett någorlunda tillfredsställande sätt kunna medhinnas inom den relativt korta tid, som därför utmätts, är det ofrånkomligt, att tillgänglig användbar arbetskraft måste i mycket stor utsträckning tagas i anspråk. I första hand ifrågakommer härvidlag naturligtvis landskontorets egna tjänstemän, enär dessa praktiskt taget äro de enda som besitta den för arbetets snabba och riktiga utförande erforderliga rutinen. Sådant beskattningsväsendet för närvarande är ordnat, *måste* dessa tjänstemän helt enkelt underkasta sig prövningsnämndsarbetet, oavsett om de själva vilja eller ej. Oftast torde emellertid detta arbetstillskott icke vara tillfyllest, utan måste därutöver kompletteras genom anlitande jämväl av andra personer, huvudsakligen då särskilt sakkunniga eller personer avsedda för rent manuellt arbete. Kärnan av denna stab av hjälpredor utgöres emellertid av landskontorstjänstemännen, förutan vilka arbetet för närvarande icke läte sig genomföras.

Såsom biträden åt landskamreraren under ordinarie prövningsnämndsarbetet inom detta län hava av landskontorets personal tjänstgjort 6 personer med juridisk utbildning samt 11 landskontorister. Därutöver hava i större eller mindre utsträckning till huvudsakligaste del för granskning av bokföringar i samband med besvärsärenden anlitats 9 bokföringstekniskt sakkunniga. Antalet besvärsmål utgjorde 1,569 stycken och ärenden tillkomna på yrkanden av landskamreraren 492 stycken. Cirka 60,000 skattskyldigas taxeringar och deklarationer hava underkastats formell eller saklig granskning. Det praktiska resultatet av detta granskningsarbete har utgjort, att till statsverket indragits *skatter* till belopp av 285,786 kronor 70 öre.

Sammanlagda kostnaden för prövningsnämndens verksamhet har uppgått till kronor 29,655: —, därav till landskontorstjänstemännen kronor 15,940: —, till bokföringssakkunniga biträden kronor 9,255: — samt till tryckningskostnader och utskrifter kronor 4,460: —. Det bör här anmärkas, att sekreterarna själva hava att av till dem utgående arvoden bestrida all kostnad för utskrift av prövningsnämndens protokoll.

Till jämförelse kan omnämnas att motsvarande uppgifter för 1939 års prövningsnämnd äro: antal besvär 1,427 stycken, yrkanden av landskamreraren 888 stycken, granskade taxeringar och deklarationer cirka 61,000 stycken, till statsverket indraget skattebelopp kronor 205,352: 74. Sammanlagda kostnaden har uppgått till kronor 24,748: —, därav till landskontorstjänste-

männen kronor 13,165:—, till bokföringssakkunniga biträden kronor 9,250:— samt till tryckningskostnader och utskrifter kronor 2,333:—.

Länsstyrelsen har mycket svårt att föreställa sig, att ifrågavarande arbete skulle kunnat administreras billigare.

Vad särskilt angår de till landskontorstjänstemännen utbetalda ersättningarna vill länsstyrelsen hava framhållit, att ersättning utgått allenast för tid, under vilken vederbörande tjänsteman kan antagas hava utöver ordinarie tjänstgöringstid varit effektivt sysselsatt med arbetsuppgifter för prövningsnämnden. För utövande av kontroll härav hava tjänstemännen ålagts att varje måndag för närmast tilländalupna vecka avgiva specifik redogörelse avseende varje dag för sig över såväl utträttat arbete med hänsyn till art och omfattning som ock härför använd övertid med angivande av klockslag för arbetets påbörjande och avslutande. Dessa redogörelser hava efter hand underkastats noggrann granskning och sedermera utgjort underlag för ersättningarnas utgående. De normer, varefter ersättningarna i övrigt beräknats, hava inom av Eders Kungl. Maj:t fastställd ram varierat efter vederbörandes tjänsteställning, med korrigering i förekommande fall också i någon mån efter arbetsprestationerna.

I detta sammanhang vill länsstyrelsen icke hava underlåtit att omnämna, att enligt länsstyrelsens förmenande sistnämnda synpunkt bort efter länsstyrelsens beprövande vara den huvudsakligen avgörande vid utmätande av arvodena. Man skulle på detta sätt kunnat åstadkomma bättre rättvisa än för närvarande är fallet.

Länsstyrelsen kan icke finna annat, än att den till var och en av tjänstemännen utgående ersättningen måste i förhållande till de uppoffringar vederbörande tvingas att underkasta sig snarare betecknas såsom för liten än för stor och på intet sätt kan karaktäriseras såsom överbetalning. Det är icke alldeles betydelselöst att år efter år vara avskuren från varje möjlighet till semester och rekreation under sommarmånaderna. Men icke nog därmed: även från den dagliga friheten under den vackraste årstiden måste dessa tjänstemän avstå. Vad detta betyder, i synnerhet för dem, som äro gifta och hava familj, torde icke vara svårt att inse.

Det torde utan vidare vara klart, att prövningsnämndsarbetet icke kan medhinnas utan att jämväl ordinarie tjänstetid i mycket stor utsträckning tages i anspråk. Följden härav blir naturligtvis, att åtskilliga tjänsteärenden måste läggas åsido för att efter prövningsnämndsarbetets avslutande sedermera avverkas. För att inom rimlig tid kunna inhämta vad sålunda förlorats, tvingas tjänstemännen att jämväl efter det prövningsnämnden slutat sitt arbete i icke obetydlig omfattning utsträcka arbetstiden utöver den reglementsenliga. För detta övertidsarbete, som är en direkt följd av prövningsnämndsarbetet, utgår emellertid ingen ersättning. Om uppburna arvoden fördelades jämväl över denna tid, vilket i och för sig vore rätt naturligt, skulle gottgörelserna komma att te sig ganska blygsamma.

Länsstyrelsen är således av den bestämda uppfattning — det bör än en gång understrykas att här avses allenast förhållandena i Malmöhus län — att några nämnvärda besparingar skäligen icke kunna åvägabringas så länge nuvarande organisation är beståndande. Ehuru denna långt ifrån kan betecknas såsom idealisk, torde den dock riktigt använd vara såväl effektiv som ock den under alla omständigheter billigaste. Att trots detta stora brister vidlåda denna organisation är ovedersägligt, men länsstyrelsen känner sig ingalunda övertygad att bot häremot skulle kunna rådas genom det av revisorerna föreslagna vikariatsystemet. Det är först och främst att hoppas, att så stor konstant arbetslöshet icke skall bliva tillfinnandes, att de mera fasta beställningarna vid landskontoren skulle år efter år kunna besättas

med kompetenta vikarier. Möjligen skulle juristtjänsterna vid de länsstyrelser, som äro belägna i närheten av universitet och högskolor kunna ersättas med nyutexaminerade jurister, därest dessa läte förmå sig att tills vidare avstå från fortsatt utbildning, men det säger sig självt, att denna arbetskraft under den korta tid, det här är fråga om, icke kan vara mycket värd och i allt fall icke kan användas såsom ersättning å de högre tjänsterna. Minst lika omöjligt ter det sig att skaffa fram ersättare för landskontoristerna, vilkas största förtjänster ligga i mångårig erfarenhet i expeditionsgöromål. Även om man emellertid tänker sig att nu nämnda svårigheter skulle på något okänt sätt kunna övervinnas, återstår dock frågan huru nödigt lokalutrymme skulle kunna beredas dessa vikarier. Sådant utrymme finnes i allt fall för närvarande icke här till förfogande.

Säkerligen är emellertid en förbättring av nuvarande förhållanden möjlig och vill länsstyrelsen för sin del också livligt förorda att utredning härutinnan kommer till stånd. Då länsstyrelsen så gör är detta emellertid icke med en förhoppning att härigenom skulle kunna åstadkommas besparingar, fastmera är länsstyrelsen förvissad om att varje annat system, huru detta än utformades, skulle komma att draga ganska avsevärt ökade kostnader, men har länsstyrelsen ansett förhållandena, sådana de för närvarande äro, för framtiden ohållbara. Det är här nämligen icke fråga om något tillfälligt övertidsarbete utan om en fast bestående institution, vars arbetsuppgifter tendera till fortsatt stegring.

Malmö i landskontoret den 19 januari 1940.

Underdånigst

ERIC SVERNE.

S. DAHLRUP.

Länsstyrelsens i Hallands län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 130, § 34.

Till kungl. finansdepartementet.

Genom remiss den 15 nästlidne december har länsstyrelsen anbefallts avgiva utlåtande över vad riksdagens senast församlade revisorer under § 34 i sin berättelse yttrat angående ersättning till befattningshavare vid länsstyrelserna för arbete åt prövningsnämnderna; och får länsstyrelsen med anledning härav anföra följande.

Denna fråga har utförligt behandlats av den s. k. länsstyrelseutredningen under rubriken »X. Befattningshavarnas bisysslor» i dess den 17 februari 1936 avgivna betänkande med förslag angående länsstyrelsernas organisation jämte därmed sammanhängande spörsmål (Statens offentliga utredningar 1936: 56). Länsstyrelsen tillåter sig särskilt hänvisa till vad länsstyrelseutredningen härutinnan anfört å sid. 58 och 59 i betänkandet.

Länsstyrelsen vill särskilt understryka, att prövningsnämndsarbetet, som måste utföras under tiden efter midsommar till framåt den 15 oktober varje år, är ett säsongarbete, som infaller under den tid, då andra personer i regel åtnjuta semester. Inom Hallands län har endast i undantagsfall lands-

kontorets personal kunnat erhålla semester under den tid prövningsnämndsarbetet pågår, vilket för tjänstemännen är en stor nackdel, som i detta sammanhang icke bör förbises.

Länsstyrelsen får även fästa uppmärksamheten på det oerhörda arbetsmaterial, som föreligger till granskning före prövningsnämdens sammanträden ävensom de stora skattebelopp, som komma fram genom de granskningar, som årligen företagas av landskontorets tjänstemän. Såsom exempel härpå får länsstyrelsen åberopa sin underdåniga skrivelse den 14 oktober 1939 med förslag till ersättningar för arbete åt 1939 års länsprövningsnämnd. Av denna skrivelse framgår, att summan av de höjningar, som föranletts av hos nämnda års prövningsnämnd framställda anmärkningar utgör i de för kommunal inkomstskatt taxerade inkomsterna 738,620 kronor samt i de för statlig inkomst- och förmögenhetsskatt taxerade beloppen 723,720 kronor.

Länsstyrelsen får till slut framhålla, att länsstyrelsen icke har något att erinra emot en omorganisation av det förberedande prövningsnämndsarbetet, ehuru länsstyrelsen icke har något förslag att framställa härutinnan. Svårigheten med avseende å en omorganisation ligger i att kunna anskaffa extra personal för ett dylikt säsongarbete, varjämte det torde kunna förutses ett sämre resultat för prövningsnämndsarbetet. Att använda extra personal till det ordinarie arbetet hos länsstyrelsen måste anses uteslutet.

Halmstads slott i landskontoret den 19 januari 1940.

HILDING KJELLMAN.

BIRGER KARLBERG.

Länsstyrelsens i Göteborgs och Bohus län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 130, § 34.

Till Konungen.

Såsom anbefallt utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer i avgiven berättelse yttrat angående ersättning till befattningshavare vid länsstyrelserna för arbete åt prövningsnämnderna får länsstyrelsen i underdånighet anföra följande.

Revisorerna hava i en tabell sammanställt de inom olika län och till olika befattningshavare utbetalda ersättningsbeloppen. För Göteborgs och Bohus län torde siffrorna få anses vara måttfulla även i jämförelse med motsvarande i övriga län. Det bör nämligen bemärkas, vilken omfattning taxeringsarbetet i detta län måste få genom att detsamma avser jämväl Göteborgs stad. För länsstyrelsen framstår det som en påtaglig brist att för taxeringsarbetet vid prövningsnämnden icke kan disponeras anslag, som bereda möjlighet till utförande av önskvärda granskningsarbeten. Vid jämförelse med förhållandena i Stockholm och de arbetsmöjligheter, som där finnas inom en med frikostigt utmätta kommunala anslag utrustad taxeringsorganisation, torde den för saken intresserade lätt komma fram till frågan, huru det kan vara möjligt att i en stad, som i invånareantal och ekonomiskt liv kan sägas utgöra minst hälften av Stockholm, motsvarande arbetsuppgifter kunna ut-

föras med arbetspersonal och till kostnad, som torde uppgå till en helt annan, väsentligt mindre bråkdel.

De arbetsprestationer, som begärts av den personal här i länet, vilken gottgjorts med nu förevarande taxeringsersättningar, hava i verkligheten varit så omfattande, att beloppen icke tålt vid någon ytterligare nedsättning.

Länsstyrelsen anser sig icke hava anledning att här närmare redogöra för det intresse, som statsmakterna under en följd av år ägnat frågan om taxeringsersättningarna åt länsstyrelsernas personal. Senast har länsstyrelseutredningen i sitt den 17 december 1936 avgivna betänkande verkställt undersökning även i detta ämne och däri avgivit förslag. De anslagsdispositioner, som nu föranlett vissa uttalanden av riksdagens revisorer, hava av länsstyrelserna verkställts i enlighet med av Eders Kungl. Maj:t lämnade direktiv om ersättningsgrunderna och torde därför i sina detaljer icke innefatta åtgöranden, för vilka länsstyrelserna på detta stadium böra klandras.

Huruvida anledning kan förefinnas till ytterligare undersökning om besparingsmöjligheter beträffande utgifter för taxeringsarbetet i samband med prövningsnämnden, lärer Eders Kungl. Maj:t vilja bedöma med hänsyn även till andra på frågan inverkande omständigheter än som enligt revisorernas uttalande i saken beaktats. Arbetet är av större vikt än att dess goda resultat bör äventyras av sådana hänsyn, som en förment gynnsammare ställning för länsstyrelsernas befattningshavare än i den övriga statsförvaltningen. Saken kan enkelt framställas så, att för detta under några få sommarmånader infallande taxeringsarbete av överväldigande omfattning praktiskt taget inga arbetskrafter finnas disponibla vid landskontoren. I avlöningsstaterna, även de efter 1937 års länsstyrelseorganisation reviderade, hava inga arbetskrafter reserverats för detta säsongarbete utan har det räknats med att taxeringsanslaget finge användas till gottgörelse åt till buds stående arbetskraft, närmast genom övertidsarbete. Länsstyrelseutredningen sade på sin tid uttryckligen ifrån (sid. 58, 59) att »det övertidsarbete, som sålunda måste påläggas landskontorens befattningshavare, har varit synnerligen betungande och av helt annan omfattning än som torde ha förutsatts som vanligt vid tillkomsten av avlöningsreglementet, vilket utgår från att övertidsarbete allenast undantagsvis måste äga rum ———. Enligt utredningens mening har statsverkets intresse gagnats av det sätt, varpå prövningsnämndsarbetet hittills varit organiserat. Utan samband med en taxeringsreform kan någon väsentlig ändring i nu bestående förhållanden beträffande prövningsnämndsarbetet icke ske.» Utredningen motiverade sitt förslag om gottgörelse efter övertid för sådant arbete jämväl till befattningshavare över 20:e lönegraden. Enligt propositionen nr 178 år 1937 (sid. 36) fann departementschefen de av utredningen föreslagna åtgärderna ifråga om länsstyrelsetjänstemännens medverkan vid olika stadier av taxeringsarbetet välbetänkta, och uttalade, att för befattningshavarna vid länsstyrelserna icke borde uppställas andra eller strängare regler än för statsförvaltningen i allmänhet samt att tjänstemännens medverkan i taxeringsuppdrag helst borde vara tjänsteuppdrag men att detta icke kunde realiseras utan en omläggning av taxeringsförfarandet och vad därtill hör.

Riksdagens revisorer hava uttalat, att arbetet i prövningsnämnd — i motsats till arbetet i taxeringsnämnd — uteslutande är att betrakta såsom ett tjänsteåliggande och som sådant bör i första hand utföras å stadgad tjänstetid, det vill säga 42 fulla arbetstimmar i veckan. Eders Kungl. Maj:t lärer vilja bedöma, huruvida det kan vara lämpligt att på detta sätt tillämpa gällande landshövdinginstruktion, som i likhet med liknande för andra delar av statsförvaltningen innehåller föreskrift att, om och i den mån omständigheterna det tillåta, länsstyrelsen må för de tre sommarmånaderna inskränka

arbetstiden från 42 timmar med högst 9 timmar i veckan. Länsstyrelsen vågar framhålla, att en sådan ordning skulle för all arbetspersonal å landskontoret innebära definitivt upphävande av möjlighet till dylik inskränkning i arbetstiden under sommartid samtidigt med att den kvalitativt bättre delen av personalen, som vore oumbärlig för taxeringsarbetet, dessutom skulle i stor utsträckning behöva kommenderas till en regelmässig, kanske daglig tjänstgöring å övertid. Det kan näppeligen förväntas att sådana arbetsförhållanden bereda möjlighet till sådant tillfredsställande resultat av granskningsarbetet före prövningsnämnden, som vederbörande landskamrerare i ansvarskänsla och insikt om arbetsuppgifternas ekonomiska vikt åstundar och det allmänna har rätt att kräva.

Göteborg i landskontoret den 20 januari 1940.

Underdånigst

MALTE JACOBSSON.

BIRGER GILLNER.

Länsstyrelsens i Älvsborgs län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 130, § 34.

Till Konungen.

I anledning av erhållen nådig remiss å riksdagens senast församlade revisorers yttrande angående ersättning till befattningshavare vid länsstyrelserna för arbete åt prövningsnämnderna får länsstyrelsen anföra följande.

Riksdagens revisorer hava tidigare behandlat ifrågavarande spörsmål, och har länsstyrelsen uti sitt i anledning därav avgivna yttrande den 9 januari 1931 bl. a. framhållit, att det visat sig synnerligen svårt att för den i taxeringsförordningen anbefallda årliga granskningen av taxeringsnämndernas arbete erhålla andra kvalificerade arbetskrafter än landskontorets tjänstemän, i det att endast två för den sakliga granskningen lämpliga taxeringsmän utom landsstaten kunnat förmås att deltaga i detta arbete. Länsstyrelsen framhöll därjämte, att ämbetsverkets begränsade lokalutrymmen utgjorde hinder för anställande av flera arbetskrafter vid sidan av den vanliga personalen. Detta förhållande måste särskilt beaktas då revisorerna föreslagit den utvägen att låta landskontorets tjänstemän odelat syssla med granskningsarbetet och anförtro deras ordinarie tjänsteåligganden åt vikarier. En dylik anordning vore jämväl outförbar på grund av omöjligheten att anskaffa kompetenta vikarier utom ämbetsverket. Intill dess man nått en fullt tillfredsställande lösning av frågan om taxeringsgranskningens organisation borde det därför enligt länsstyrelsens mening överlämnas åt varje länsstyrelse att med hänsyn till förhandenvarande förhållanden och möjligheter på lämpligaste sätt ordna ifrågavarande angelägenhet inom ramen av taxeringsförordningens bestämmelser.

Under de år, som förflutit sedan nämnda yttrande avgivits, har taxeringsgranskningen å länets landskontor blivit ännu mera omfattande och fördjupad. Sålunda har för detta ändamål med Eders Kungl. Maj:ts medgivande

från och med år 1938 anställts en bokföringssakkunnig taxeringsassistent. Detta i och för sig värdefulla tillskott i arbetskraft för granskning av rörelseidkares deklarationer har emellertid icke ansetts böra föranleda inskränkningar uti de tidigare nyttjade befattningshavarnas å landskontoret granskningsverksamhet, enär det med varje år ökade deklarationsmaterialet även efter assistentens anställande varit av den omfattning, att granskning av detsamma i dess helhet omöjligen kunnat medhinnas. Att granskningsarbetet kunnat bedrivas med det för stat och kommun fördelaktiga resultat, som varit fallet, får i icke ringa grad tillskrivas de för arbetet väl kvalificerade landskontorstjänstemän, vilka år efter år ställt sig till förfogande för detsamma. Sannolikt skulle en än mera omfattande granskning vara lönande, men erfordras därför en organisation, bestående av en för detta ändamål fast anställd sakkunnig personal. Intilldess full sysselsättning året runt kan beredas en sådan personal lärer man vara nödsakad bibehålla det nuvarande systemet.

Det arbete med saklig granskning av deklarationsmaterialet, som å landskontoren anställda tjänstemän utföra under omkring 3 månader årligen på tid utöver den lagstadgade tjänstgöringstiden, kan av flera skäl icke hänföras till sådant tjänstemannen åliggande »undantagsvis» förekommande övertidsarbete, som omförmäles i civila avlöningsreglementet. Ifrågavarande granskningsarbete har sålunda till föremål ett praktiskt taget obegränsat material, som det gäller att i största möjliga utsträckning och med största uppmärksamhet genomgå. Hos utövaren av granskningen förutsättes dessutom särskilda teoretiska och praktiska kvalifikationer utöver eller vid sidan av den kompetens, som vederbörande måste besitta i egenskap av innehavare av viss landsstatstjänst. Icke heller har vid de regleringar av antalet befattningshavare i olika grader vid länsstyrelserna, som tid efter annan företagits, hänsyn tagits till behovet av ett större eller mindre antal arbetskrafter för den under landskamrerarens ledning bedrivna deklarationsgranskningen, men väl till behovet av en avlastning av landskamrerarens egen arbetsbörda i fråga om beskattningsärendena.

Den uppfattningen, att även det granskningsarbete i samband med prövningsnämnderna, som utom tjänstetiden utföres av å landskontoren anställda tjänstemän, tillhörande högre lönegrader än dem, i vilka befattningshavarna äga rätt till övertidsersättning enligt avlöningsreglementet, bör av statsverket gottgöras, har också tydligt kommit till uttryck genom de beslut under de senare åren, varigenom Eders Kungl. Maj:t anvisat medel för ifrågavarande arbete inom de särskilda länen, i det att medlen anvisats efter prövning av utav länsstyrelserna, i enlighet med av finansdepartementet meddelade taxor, ingivna ersättningsförslag, upptagande detaljerade uppgifter rörande arbetets beskaffenhet, arbetstid m. m. för varje till ersättning föreslagen person.

Då riksdagens revisorer nu mena, att av Eders Kungl. Maj:t hittills medgiven ersättning till länsstyrelsernas tjänstemän i lönegraderna över den adertonde för utom tjänstetid utfört arbete i samband med prövningsnämnderna icke vidare bör utgå, så synas revisorerna egendomligt nog icke hava ägnat någon tanke åt den inverkan på resultatet av ifrågavarande arbete, som en dylik reduktion kan komma att utöva. Man kan nämligen svårligen förvänta någon högre grad av arbetshåg och arbetsintensitet hos tjänstemän, vilka — enligt länsstyrelsens förmenande såväl mot författningens bokstav som anda — skola årligen påtvingas ett betydande säsongbetonat övertidsarbete och detta just under sommarmånaderna. Arbetslusten hos dessa tjänstemän kan ej heller ökas vid tanken på att deras mindre kvalificerade kamrater i de lägre lönegraderna erhålla full gottgörelse för mindre krävande arbete under samma tid. Ersättning till tjänstemännen i lönegraderna under

den nittonde utgår återigen icke, som riksdagens revisorer synas tro, med högre belopp än författningsenlig övertidsersättning, med hänsyn tagen till arbetets partiella utförande å tid efter kl. 22 samt å helgdag.

Resultatet av granskningsarbetet för 1939 års prövningsnämnd i Älvsborgs län, vilket kostat statsverket icke fullt 20,000 kronor, har medfört en höjning enbart av de statliga *skattebeloppen* med i runt tal 380,000 kronor.

Vad särskilt beträffar det förhållandet, att vissa vid länsstyrelsen i Älvsborgs län anställda befattningshavare i avsevärd omfattning anlitats för uppdrag i såväl taxerings- som prövningsnämnd, så har detta sin grund däruti, att, då dessa personer genom prövad duglighet och arbetsförmåga visat sig vara synnerligen goda krafter i taxeringsarbetet, länsstyrelsen velat försäkra sig om deras medverkan vid detsamma i största möjliga utsträckning. Under de senare åren har det varit synnerligen svårt att vid uppkomna ledigheter erhålla lämpliga nya ordförande i taxeringsnämnderna i länet, vilket förhållande bl. a. medfört, att ett tiotal ordförande, som överskridit den för civila befattningshavare stadgade pensionsåldern, icke kunnat ersättas med yngre krafter. Svårigheterna hava i en del fall kunnat lösas endast tack vare tillgången på lämplig kraft ur länsstyrelsetjänstemännens led. Då kritiken mot dessa tjänstemäns användning för taxeringsuppdrag nu särskilt syftat åt de till synes stora ersättningsbelopp, som en och annan av dem uppburit för ifrågavarande uppdrag, så torde — utöver vad förut framhållits — beaktas, att de utbetalda ersättningarna äro bruttobelopp, som inkludera utgifter för biträdeshjälp, resor och vivre under sammanträden utom hemorten, vikariatsersättningar m. m. De befattningshavare å härvarande landskontor, vilka äro upptagna i den uti riksdagens revisorers berättelse intagna tablån, hava — med undantag för länsassessorn, som i egenskap av allmänt ombud hos en mindre sparbank uppburit omkring 200 kr. årligen — icke innehaft andra avlönade allmänna uppdrag än de ifrågavarande taxeringsuppdragen. Det bör jämväl observeras, att de i revisorernas betänkande angivna ersättningsbeloppen avse en period, då även gottgörelse för arbete med allmän fastighetstaxering utgått till vederbörande, vilket äger rum vart femte kalenderår. Härigenom förryckes jämförelsen med andra statstjänstemäns motsvarande inkomster under vanliga år. En sådan jämförelse bör givetvis icke heller omfatta andra statstjänstemän än sådana, vilka i likhet med ifrågavarande länsstyrelsetjänstemän förvärvat speciella kunskaper och erfarenheter, som de kunna ekonomiskt utnyttja vid sidan av tjänsten.

Det är givet, att länsstyrelsen, om den skulle finna, att dess tjänstemän för de avlönade taxeringsuppdragens fullgörande eftersätta statstjänsten sin plikt likmätigt även med uppoffring av viss kvalitet i taxeringsarbetets utförande, kommer att i erforderlig utsträckning inskränka omfattningen av nämnda uppdrag. En inskränkning utan sådan anledning och väl närmast för att tillfredsställa andra grupper av statstjänstemän, vilka känna sig i saknad av motsvarande inkomstmöjligheter, kan däremot från det allmännas synpunkt icke försvaras. I det nu föreliggande spörsmålet ligger synnerlig vikt uppå, att det tillses, att det ekonomiska resultatet — beträffande såväl den primära taxeringen som eftergranskningen — icke äventyras genom mindre välbetänkta sparsamhetsåtgärder.

Vänersborg i landskontoret den 17 januari 1940.

Underdånigst

AXEL VON SNEIDERN.

CARL MALM.

Länsstyrelsens i Skaraborgs län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 130, § 34.

Till Konungen.

Genom remissresolution den 15 december 1939 anbefalld avgiva utlåtande över riksdagens revisorers yttrande angående ersättning till befattningshavare vid länsstyrelserna för arbete åt prövningsnämnderna får länsstyrelsen i ärendet anföra följande.

Vad uti yttrandet anförts rörande befattningshavares uppdrag som taxeringsnämndsordförande föranleder länsstyrelsen att starkt understryka nödvändigheten av att landskontorets befattningshavare förvärva nödig erfarenhet och rutin under det löpande arbetet i taxeringsnämnderna, för att landskamreraren genom sina biträden före prövningsnämnden skall kunna verkställa en praktiskt genomförd, effektiv granskning av de ständigt växlande taxeringsspörsmålen. Att ifrågavarande befattningshavare i regel besitta särskild lämplighet och kompetens för uppdrag i taxeringsnämnder har ju redan statsrevisorerna framhållit.

Organisationen av biträdenas arbete för prövningsnämnden har senast varit föremål för ingående prövning bl. a. av länsstyrelseutredningen, varför redogörelse lämnats i dess betänkande nr 56 år 1936 av Statens offentliga utredningar. Länsstyrelsen inskränker sig därför till att giva uttryck åt sin uppfattning, att under landskontorets granskning av taxeringsarbetet utföres ett synnerligen omfattande, grundligt och för statsverket mycket betydelsefullt arbete för en anmärkningsvärt låg kostnad. Länsstyrelsen förmenar ock, att utredningen i ämnet ådagalagt, att kostnaderna härför i Skaraborgs län icke på något sätt varit anmärkningsvärt höga.

Beträffande samtliga taxeringsuppdrag ifrågasättes emellertid huruvida ej snävare bestämmelser om gottgörelse för uppdragen äro erforderliga för att förhindra ojämnheter vid ersättningsbeloppens avvägning till befattningshavare i olika län. Helt naturligt bör tillses, att landskontorets befattningshavare icke beredas möjlighet att av dessa statliga uppdrag åtnjuta tillfälliga inkomster i sådan utsträckning, att deras ordinarie arbetsuppgifter skjutas åt sidan.

Måhända kan det vara lämpligt att uppdragen som taxeringsnämndsordförande för länsstyrelsens befattningshavare underställas Kungl. Maj:t.

Ersättning för arbetet åt prövningsnämnderna regleras sålunda, att länsstyrelsen årligen till finansdepartementet lämnar i detalj specifika uppgifter om de personer, som biträtt landskamreraren för prövningsnämndsarbetet med detaljredovisning rörande arbetets art, varefter Kungl. Maj:t på grundval härav fastställer ersättningsbeloppet för länet. Måhända böra ersättningsgrunderna för prövningsnämndens protokoll för framtiden omjusteras för att en mellan olika län fullt likvärdig ersättning skall kunna garanteras.

Länsstyrelsen anser sig slutligen böra beröra de kostnader, som speciellt avse fastighetsprövningsnämnden. Att dessa kostnader uppgått till så jämförelsevis höga belopp här i länet beror på omfattande förberedande arbeten för fastighetstaxeringen, som å landskontoret påbörjades redan under juni månad 1937 och därefter med uppehåll för 1938 års inkomsttaxering pågingo till fastighetsprövningsnämndens sammanträde den 16 juni 1938. Länsstyrelsen bifogar den sammanfattande redogörelse[1] för utredningsarbe-

[1] Ej här avtryckt.

tet, som förelåg vid fastighetstaxeringsmötet inför länsstyrelsen, innan beredningsnämndernas arbete påbörjades. Dessa omfattande förberedelser voro i huvudsak anförtrodda åt två landskontorister, och totala ersättningarna för detta långvariga arbete äro sammanförda uti remissakten.

Mariestad i landskontoret den 22 januari 1940.

Underdånigst

CARL MANNERFELT.

ELIAS BRANDEL.

Länsstyrelsens i Värmlands län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 130, § 34.

Till Konungen.

Jämlikt nådig remiss den 15 december 1939 har länsstyrelsen att avgiva underdånigt utlåtande över vid remissen fogad transumt av riksdagens församlade revisorers berättelse § 34 angående ersättning till befattningshavare vid länsstyrelserna för arbete åt prövningsnämnderna; och får länsstyrelsen i anledning härav i underdånighet anföra följande.

De uppdrag, som avses i revisorernas skrivelse och förekomma vid ordinarie prövningsnämnd, äro biträdande landskamrerare, protokollförare och längdförare samt biträde vid granskning av taxeringshandlingarna och utskriftsarbeten med mera. Ersättningarna härför, som de senare åren i åtskilliga avseenden beskurits, bestämmas med stöd av 145 § 5 mom. taxeringsförordningen av Kungl. Maj:t, som efter införskaffande av detaljerade uppgifter härför årligen ställer medel till länsstyrelsens förfogande. Ersättningarna för protokoll och längdföring beräknas med visst belopp för varje paragraf i protokollet respektive för varje i ändringslängd införd person. Dessa ersättningar utgöra bruttobelopp och förutsätta, att arvodestagare med desamma bestrida kostnader för biträden, skrivhjälp och dylikt. I övrigt utgår ersättning med visst belopp för övertidstimme. Det härmed förenade arbetet utföres huvudsakligen av landskontorets personal. Att ifrågavarande arbete utgör tjänsteåliggande framgår av 20 § landshövdinginstruktionen. Länsstyrelsen har också ålagt de landskontorets tjänstemän, vilka erhålla ersättning med visst belopp för övertidstimme, att i görligaste mån utföra arbetet å tjänstetid. Med nuvarande organisation av taxeringsväsendet kan emellertid landskontorets personal under den korta tid prövningsnämndsarbetet varar — omkring 3 månader — icke å stadgad tjänstetid medhinna såväl vanliga tjänstegöromål som prövningsnämndsarbetet. Att låta den vanliga personalen sköta prövningsnämndsarbetet å tjänstetid och anställda tillfälliga arbetskrafter, vilka såsom vikarier utföra löpande göromål, har ej heller kunnat genomföras, då kompetenta arbetskrafter hittills ej funnits att tillgå. Den tillfälliga arbetskraft, som kunnat erhållas för prövningsnämndsarbete har visat sig endast kunna utföra sådant arbete av enklare art. Vidare bör i detta sammanhang anmärkas, att just under den tid, prövningsnämndsarbetet pågår, anhopningen av landskontorets arbetsuppgifter i övrigt är som störst. Sålunda skall länsstyrelsens bokföring för föregående

budgetår avslutas, huvudboken jämte förskottsredogörelser upprättas, räkenskapsböcker för det nya budgetåret uppläggas, balanslängder över oredovisade kronoutskylder granskas och beslut om avkortning och avskrivning av kronoutskylder i anledning därav meddelas, rekvisitioner av statsbidrag till skolor och andra inrättningar granskas med mera. Under denna tid förekommer även en anhopning av mantalsskrivningsmål, då besvär över mantalsskrivning skola vara ingivna till länsstyrelsen före den 1 juli. Detta förorsakar, att landskontorets personal i stor utsträckning måste å övertid utföra arbete för prövningsnämnd. Att särskild ersättning härför bör utgå är både rimligt och skäligt. Av revisorernas uttalande framgår ej tydligt, huruvida dessa anse, att ersättning för övertidsarbete icke bör utgå till sådana befattningshavare, som enligt gällande avlöningsreglemente icke äro berättigade till sådan ersättning, nämligen tjänstemän tillhörande högre lönegrad än 18:e. För prövningsnämndsarbetet erfordras även medverkan av sådana tjänstemän, nämligen såsom biträdande landskamrerare, protokollförare och för utredningar i mera kvalificerade taxeringsmål. Att dessas ordinarie arbete skulle överflyttas på lägre tjänstemän kan ej vara välbetänkt. Ej heller kan det vara rimligt att ålägga dessa tjänstemän ett så krävande övertidsarbete utan ersättning.

Revisorerna anse, att det icke föreligger något skäl att ställa länsstyrelsernas befattningshavare i gynnsammare ställning än motsvarande befattningshavare i den övriga statsförvaltningen. Länsstyrelsen vill häremot genmäla, att det övertidsarbete med prövningsnämndsgöromål, som pålagts landskontorets befattningshavare, är synnerligen betungande och av helt annan omfattning än som torde hava förutsatts såsom vanligt vid tillkomsten av avlöningsreglementet, vilket utgår från att övertidsarbete endast undantagsvis måste äga rum. Enligt länsstyrelsens förmenande har såväl statens som kommunernas intressen i hög grad gagnats av det sätt, varpå prövningsnämndens arbete hittills varit organiserat. Länsstyrelsen vill i samband härmed påpeka, att landskontorets tjänstemän såtillvida komma i en mindre gynnsam ställning än andra befattningshavare i statens tjänst, att landskontorets befattningshavare just till följd av prövningsnämndsarbetet i allmänhet icke kunna komma i åtnjutande av den inskränkning i arbetstiden som under sommarmånaderna numera medgives så gott som undantagslöst vid alla statens verk. De äro också i stor omfattning nödsakade att på grund av prövningsnämndsarbetet förlägga sin semester till annan tid av året än sommaren.

Slutligen vill länsstyrelsen understryka, att länsstyrelsen är villig att i görligaste mån medverka till nedbringande av kostnaderna för prövningsnämndsarbetet. För sin del finner länsstyrelsen det mindre välbetänkt att allt för ensidigt fästa huvudvikten vid nerskärandet av sådana ersättningar, utan att hänsyn tages till de vådliga verkningar i ekonomiskt hänseende, som därav skulle följa för såväl stat som kommun.

Karlstad i landskontoret den 16 januari 1940.

Underdånigst

IVAR VENNERSTRÖM.

K. HOLMBERG.

Länsstyrelsens i Örebro län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 130, § 34.

Till Konungen.

I nådig remiss den 15 december 1939 har Eders Kungl. Maj:t anbefallt länsstyrelsen att avgiva utlåtande med anledning av vad i riksdagens senast församlade revisorers berättelse yttrats angående ersättning till befattningshavare vid länsstyrelserna för arbete åt prövningsnämnderna.

På grund härav får länsstyrelsen anföra följande.

I sitt den 8 januari 1931 avgivna utlåtande med anledning av revisorernas uttalanden i föreliggande fråga i 1930 års berättelse anförde länsstyrelsen bl. a. följande: »Revisorerna säga sig hava funnit det anmärkningsvärt, att länsstyrelsernas tjänstemän i så stor utsträckning, som skett, erhållit ersättning för sådant prövningsnämndsarbete, som enligt revisorernas mening borde tillhöra deras tjänsteåligganden. Ersättning skulle visserligen endast hava utgått för sådant arbete, som icke medhunnits under tjänstetid, men förmena revisorerna, att det skulle vara riktigare att, om de löpande göromålen lägga hinder i vägen för taxeringsarbetets besörjande, förordna vikarie för den, som sysslar med taxeringen. Sannolikt skulle på detta sätt kostnaderna kunna nedbringas och taxeringens enhetlighet vinna.

Länsstyrelsen kan icke dela den sålunda uttalade uppfattningen. Under den i taxeringsförordningen bestämda, skäligen begränsade tid, varunder det tidkrävande och ansvarsfulla granskningsarbetet av taxeringshandlingarna före prövningsnämndens sammanträden skall utföras, måste dessutom samtidigt besörjas landskontorets vanliga funktioner, vilka under denna tid i stort sett äro lika arbetskrävande som under den övriga delen av året. Skulle, på sätt revisorerna ifrågasätta, detta arbete i större eller mindre utsträckning överlämnas åt andra personer för att den personal, som anses bäst lämpad för taxeringsarbetet, skulle kunna sättas i tillfälle att helt och odelat ägna sig åt detta, måste detta förutsätta, att landskontoret äger tillgång till erforderlig reserv av duglig arbetskraft, beredd att just under tiden för prövningsnämndsarbetet rycka in för att, sedan detta arbete för året slutförts och till dess det skall taga sin början påföljande år, icke kunna påräkna någon inkomst från landskontoret annat än möjligen under sjukvikariat. Sådan reserv finnes emellertid icke och torde vara svår att erhålla. Det är visserligen sedan några år tillbaka ingen brist på aspiranter å anställning å landskontoret, men dessa önska givetvis mera stadigvarande anställning och, när sådan icke kan beredas, nödgas de för sin utkomst söka sig in på andra banor. Länsstyrelsen har vid sådat förhållande funnit sig nödsakad att förfara på sätt som skett eller att låta dem av personalen, som anses lämpliga för taxeringsgöromål, utföra sådana vid sidan av deras ordinarie arbete och har icke ansett oskäligt eller stridande mot gällande bestämmelser, att de för detta extra arbete, i den mån det måste förläggas utanför den ordinarie arbetstiden, tillerkännas med hänsyn till utfört arbetes kvalité och omfång avpassad ersättning.»

Vad som anförts i ovan återgivna utlåtande gäller ännu i dag, blott med den skillnaden att taxeringsarbetet i prövningsnämnden under de år som gått, sedan yttrandet 1931 avgavs, oerhört ökats och därigenom kommit att i en helt annan grad påverka landskontorets arbete än vad tidigare varit fallet.

Genom sitt uttalande i berättelsen synas revisorerna åsyfta att ersättning

för övertidsarbete åt prövningsnämnd skall utgå efter grunder, som stadgas i gällande avlöningsreglemente. I 26 § 1 mom. av detta reglemente stadgas att, där tjänstgöring utöver fastställd arbetstid *undantagsvis* måste äga rum, för dylik tjänstgöring å befattning, tillhörande någon av lönegraderna A 1—18, må kunna utbetalas övertidsersättning med visst belopp för timme räknat. För utbetalandet av övertidsersättning gäller bland annat att mot övertidsarbetet svarande ledighet icke lämpligen kan beredas.

Länsstyrelsen har tillåtit sig understryka ordet undantagsvis. Övertidsarbete för prövningsnämnden måste *regelbundet* pågå helg- och söckendagar, under fastighetstaxeringsår omkring 4 månader och andra år omkring 3 månader och merendels omfatta flera timmar per dygn och det under en tid, då vid andra verk åtminstone någon inskränkning av arbetstiden i stället plägar medgivas. Såsom exempel på den omfattning, i vilken övertidsarbete för prövningsnämnden måste äga rum, må följande uppgifter lämnas:

År 1938. (fastighetstaxeringsår)

1 landskontorist	468 timmar	1 extra landskontorist	241 timmar
1 »	324 »	1 » »	228 »
1 »	195 »	1 skrivbiträde	290 » .

År 1939.

1 landskontorist	306 timmar	1 extra landskontorist	197 timmar
1 »	238 »	1 » »	204 » .
1 »	226 »		

Vid tillämpning av avlöningsreglementets bestämmelser om övertidsersättning å arbetet för prövningsnämnden skulle någon ersättning icke komma att utgå till de befattningshavare, vilka hava föreskriven juridisk utbildning, då dessa i allmänhet äro placerade i avlöningsgrad över den 18:e. Även dessa befattningshavare måste givetvis underkasta sig ett högst betydande övertidsarbete för prövningsnämnden. Sålunda måste exempelvis protokollsförarna under den tid, som författningsenligt står till förfogande för detta arbete, ägna icke blott helgdagar utan även största delen av nätterna däråt. Det torde med rätta få göras gällande att hänsyn till dylika arbetsförhållanden icke tagits vid avlöningsreglementets avfattning utan förutsatts att ersättning för sådant arbete skulle utgå efter andra grunder.

Att någon mot detta övertidsarbete svarande ledighet icke kan beredas befattningshavarna torde vara för alla uppenbart med hänsyn till allt det löpande arbete, som åligger landskontoren. Det har i stället under de senare åren blivit allt mera vanligt, att landskontorets befattningshavare måst avstå från eller till annat år uppskjuta större eller mindre del av den semester, som lagligen tillkommer dem.

En tillämpning av avlöningsreglementets bestämmelser om övertidsersättning å taxeringsarbetet skulle även ur andra synpunkter medföra orättvisa. Å landskontoret härstädes finnas fyra ordinarie landskontorister, vilka alla jämte länsbokhållarna utföra realgranskning av taxeringarna. De hava varit anställda vid landskontoret under tid, som icke för någon understiger 13 år men för 2 stycken uppgår till respektive 21 $^1/_2$ och 22 år. Härunder hava de förvärvat en mycket god insikt i taxeringarna, vilken kommer taxeringsarbetet till godo. Om nu ersättning för taxeringsarbetet skulle utgå enligt avlöningsreglementet komme ett arbete, som kräver samma insikt och erfarenhet, att utgå efter olika grunder. En sådan ordning för ersättningarnas bestämmande kan länsstyrelsen icke finna vara riktig, då det gäller här

ifrågavarande arbeten och befattningshavare med så lång anställningstid i statens tjänst, som ovan nämnts.

Till belysande av den stora ekonomiska betydelse som arbetet för prövningsnämnden har, må meddelas, att av prövningsnämnden verkställda höjningar av taxeringarna enligt taxeringsnämndernas beslut på grund av emot desamma framställda anmärkningar utgjorde.

år 1938	kronor	848.920
» 1939	»	1,948,600.

En annan fråga är om ersättningen, beräknad enligt de av revisorerna ifrågasatta grunder, skulle hava blivit avsevärt reducerad. Övertidsersättning utgår enligt avlöningsreglementet för en ordinarie befattningshavare i exempelvis 15:e lönegraden d. v. s. landskontorist med 2 kronor 50 öre. Varje timme mellan klockan 22 och 6 ävensom å sön- och helgdag räknas såsom en och en halv timme d. v. s. övertidsersättning utgår då med 3 kronor 75 öre per timme. Ovan har anförts, att arbete måst i stor utsträckning utföras även å helgdagar samt nattetid. I vilken utsträckning, procentuellt sett, så skett, kan tyvärr icke exakt angivas, men det kan icke utan skäl antagas, att övertidsarbetet för taxeringarna skett till ungefär lika del före och efter kl. 22. Det må i detta sammanhang erinras om att övertidsarbete måste påkallas även för övrigt å landskontoret.

Beloppet av den timersättning, som inom ramen för det av Eders Kungl. Maj:t för ändamålet tilldelade anslaget för 1939 utbetalats till dessa befattningshavare, utgör omkring 3 kronor 15 öre. Medeltalet mellan ovannämnda enligt avlöningsreglementet utgående ersättning utgör 3 kronor 12 öre. Härvid må beaktas, att samma ersättning per timme i överensstämmelse med länsstyrelsens härovan uttalade uppfattning att lika arbete bör lika betalas utgått jämväl till befattningshavare i länsbokhållares tjänsteställning, vilken sålunda, om övertidsersättning kunnat till honom utgå, enligt avlöningsreglementet hade bort äga uppbära högre ersättning.

Med vad ovan anförts anser sig länsstyrelsen hava visat, att det arbete för prövningsnämnden, som måste åläggas landskontorets befattningshahavare, till sin art och omfattning är av annan natur än det undantagsvis ifrågakommande övertidsarbete, varå avlöningsreglementets bestämmelser skola tillämpas.

I detta sammanhang vill länsstyrelsen framhålla, att det under de senare åren visat sig praktiskt taget omöjligt att erhålla lämpliga vikarier, vare sig deras arbete avsetts för taxeringarna eller landskontorets göromål i övrigt.

Länsstyrelsen skulle med synnerlig tillfredsställelse hälsa ett förslag till en bättre organisation av landskontorens taxeringsarbete, vilket nu erhållit en sådan räckvidd, att det hotar bliva länsstyrelsen övermäktigt. Någon bättre tingens ordning står förvisso icke att erhålla genom åtgärder av det slag revisorerna ifrågasätta. Det är tvärtemot länsstyrelsens bestämda övertygelse, att sådana åtgärder endast skulle öka nu rådande svårigheter och tillika innebära ett i ekonomiskt avseende för det allmänna föga lyckligt resultat.

Riktigheten av vad revisorerna anfört därom, att riksdagens skrivelse nr 346, punkt 4, ännu vore beroende på Eders Kungl. Maj:ts prövning, torde kunna ifrågasättas. I de direktiv, som av statsrådet och chefen för socialdepartementet lämnades till länsstyrelseutredningen, berördes bland andra av riksdagens revisorer berörda frågor. Efter ingående utredningar och undersökningar anförde länsstyrelseutredningen i sitt den 17 december 1936 avgivna betänkande härom följande: »Enligt utredningens mening har statsverkets intresse gagnats av det sätt, varpå prövningsnämndsarbetet hittills

varit organiserat. Utan samband med en taxeringsreform kan någon väsentlig ändring i nu bestående förhållanden beträffande prövningsnämndsarbetet icke ske.

För det övertidsarbete som å landskontoret utföres i och för prövningsnämnden måste alltså särskild ersättning alltjämt utgå, och utredningen finner icke anledning ifrågasätta någon överflyttning av härför erforderligt belopp från taxeringsanslaget. Prövning av frågan härom bör upptagas i samband med en blivande taxeringsreform.

Likaledes finner utredningen, att särskild ersättning bör liksom hittills utgå även till befattningshavare över 20:e lönegraden.»

Av länsstyrelseutredningen framlagda förslag och synpunkter i frågan hava enligt uttalanden i prop. nr 178 till 1937 års riksdag funnits välbetänkta.

Vidare må erinras om stadgandet i 20 § 2 st. landshövdingeinstruktionen av år 1937, som lyder: »Angående den ersättning för övertidsarbete, som må utgå till annan än landskamrerare för taxeringsarbete, varom här är fråga, meddelar Kungl. Maj:t föreskrifter jämlikt taxeringsförordningen.» Genom detta stadgande torde vara fastslaget, att avlöningsreglementets bestämmelser om ersättning för övertidsarbete icke gäller för taxeringsarbetet.

Frågan om ersättning för landskontorets arbete för prövningsnämnden har sålunda nyligen varit föremål för ingående prövning av sakkunniga och det vore enligt länsstyrelsens bestämda mening ur alla synpunkter lyckligt, om den icke behövde ånyo prövas utan samband med en allmän taxeringsreform, varav behovet gör sig allt mera gällande.

Örebro slott i landskontoret den 17 januari 1940.

Underdånigst

BROR C. HASSELROT.

OSKAR RUNDQVIST.

Länsstyrelsens i Västmanlands län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 130, § 34.

Till Konungen.

Såsom infordrat utlåtande med anledning av vad riksdagens senast församlade revisorer under § 34 i sin berättelse yttrat angående ersättning till befattningshavare vid länsstyrelserna för arbete åt prövningsnämnderna får länsstyrelsen i underdånighet anföra följande.

Statsrevisorerna synas icke hava närmare beaktat de åtgärder i skärpande och utjämnande riktning, som vidtagits av Eders Kungl. Maj:t beträffande ersättningen för arbete av nu ifrågavarande slag efter det riksdagen år 1931 anhållit, att Eders Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning rörande ett ändamålsenligt ordnande av taxeringsarbetet, närmast med hänsyn till användningen av den personal, som för detta ändamål årligen behövde tagas i anspråk.

Sålunda förbigås med tystnad de ändringar, som verkställts i § 145 taxeringsförordningen genom förordningar den 22 juni 1932 och den 15 juni 1934 ävensom de cirkulär, som Eders Kungl. Maj:t utfärdat till länsstyrelserna från och med år 1934 med vissa föreskrifter angående bestämmande av ersättning för arbete åt prövningsnämnd.

Icke heller omförmäla statsrevisorerna den ingående prövning av ifrågavarande arbetes organisation, som ligger till grund för den s. k. länsstyrelseutredningens uttalanden på denna punkt, utmynnande uti, att enligt utredningens mening statsverkets intresse gagnats av det sätt, varpå prövningsnämndsarbetet varit organiserat.

Sedan statsrevisorerna numera synas hava frånträtt sin tidigare uttalade mening, att vikarier i erforderlig omfattning borde förordnas för tjänstemännen å länsstyrelserna, medan dessas tid toges i anspråk för prövningsnämndsarbetet, synes det ej heller vara mot den beprövade organisationen av detta arbete, revisorerna vända sig, utan mot det förhållandet, att ersättning över hela linjen tillerkännes landskamrerarnas biträden för dessas arbete å övertid.

Under hänvisning till, att nu ifrågavarande arbete med taxering enligt landshövdinginstruktionen är tjänstearbete, förfäkta statsrevisorerna den mening, att ersättning för detsamma bör utgå endast i den mån, avlöningsreglementets bestämmelser om ersättning för övertidsarbete så medgiva.

Länsstyrelsen har emellertid svårt att inse, att bestämmelserna om övertidsarbete kunna vara tillämpliga på prövningsnämndsarbetet. Avlöningsreglementet utgår ju ifrån, att den fast anställda personalen regelmässigt skall å fastställd arbetstid medhinna utförandet av arbetsuppgifterna och att alltså tjänstgöring utöver denna tid endast undantagsvis skall behöva ifrågakomma.

Och vidare torde, om länsstyrelsen fattat saken rätt, gränsdragningen mellan de lönegrupper, som tillerkänts rätt till övertidsersättning, och övriga befattningshavare åtminstone delvis vara verkställd med hänsyn till olikheten i de respektiva befattningshavaregruppernas arbetsuppgifter.

Här behöver väl ej framhållas, att det en tidrymd av tre till fyra månader omspännande, årligen återkommande prövningsnämndsarbetet ingalunda medför någon *tillfällig* arbetsbelastning, och det materiella granskningsarbetet av taxeringshandlingar, vilket utföres av därför lämpade befattningshavare i vitt skilda lönegrader, är till sin natur väsentligen likartat.

Länsstyrelsen kan härvid som sagt icke biträda uppfattningen om det berättigade uti, att prövningsnämndsarbetet inrangeras under avlöningsreglementets begrepp övertidsarbete.

Ehuru länsstyrelsen finner höjt över varje tvivel, att de ersättningar, som nu pläga utgå för prövningsnämndsarbetet äro ur statsverkets synpunkt sett väl använda, finner länsstyrelsen sannolikt, att samma goda resultat av arbetet skulle ernås även om vissa jämkningar nedåt ännu en gång vidtoges i de särskilda ersättningsbeloppen.

Länsstyrelsen måste däremot bestämt avråda från vidtagande av åtgärder, som kunna på något sätt äventyra effektiviteten av detta för det allmänna så viktiga arbete.

Ser man emellertid mera i stort på den nu å bane varande frågan, gäller det väl icke förnämligast, huruvida arbetet skall utföras i stort sett utan ersättning eller mot den eller den ersättningen utan fastmer, huruvida den nuvarande organisationen stort längre överhuvud skall kunna fungera tillfredsställande. Arbetet ökar ju oavbrutet, kvantitativt och kvalitativt, medan de till buds stående arbetskrafterna äro desamma. Detta till sommaren förlagda, månader igenom pågående övertidsarbete är självfallet i längden av un-

dergrävande inverkan på sina utövare, fysiskt såväl som psykiskt, vilket icke kan vara förenligt med det allmännas intresse.

Här öppna sig alltså ganska vida perspektiv av organisatorisk natur.

Västerås slott i landskontoret den 18 januari 1940.

Underdånigst

På länsstyrelsens vägnar:

AXEL RUDBERG. E. HOLMQVIST.

Länsstyrelsens i Kopparbergs län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 130, § 34.

Till kungl. finansdepartementet.

Härmed får länsstyrelsen avgiva anbefallt utlåtande över de vid 1939 års riksdag församlade revisorernas yttrande angående ersättning till befattningshavare vid länsstyrelserna för arbete åt prövningsnämnderna och i sådant hänseende anföra följande.

Statsrevisorernas yttrande är i huvudsak av följande innehåll.

Statsrevisorerna fastslå, att flertalet av landskontorets tjänstemän åtnjuta avsevärd ersättning i egenskap av ordförande eller kronoombud i taxeringsnämnder samt att i regel samma befattningshavare jämväl uppbära ersättning för arbete åt prövningsnämnd med icke oväsentliga belopp. Statsrevisorerna anknyta till detta uttalande, att arbetet i prövningsnämnd, i motsats till arbetet i taxeringsnämnd, uteslutande är att betrakta som ett tjänsteåliggande och att detsamma som sådant skall utföras å stadgad tjänstetid samt att, därest arbetet icke kan medhinnas under denna tid och övertid måste anlitas, länsstyrelsens befattningshavare icke må ställas i gynnsammare ställning än motsvarande befattningshavare i den övriga statsförvaltningen.

Statsrevisorerna hava i sitt yttrande åberopat en omständighet, vilken enligt länsstyrelsens uppfattning i och för sig icke har något samband med det i yttrandet framförda spörsmålet om ersättning för arbete åt prövningsnämnd, nämligen den omständigheten, att vissa länsstyrelsernas befattningshavare åtnjuta ersättning för taxeringsnämndsuppdrag.

I detta sammanhang må framhållas, ehuru liggande utanför ramen för detta yttrande, de stora svårigheter, som i detta län föreligga att erhålla personer utom landsstaten, villiga och lämpliga att vara ordförande eller kronoombud i taxeringsnämnder, svårigheter, som nödgat länsstyrelsen dels att såsom ordförande söka erhålla landsfiskaler, dels att i viss omfattning förordna tjänstemän på landskontoret till taxeringsnämndsordförande, ehuru sådant förordnande vållat icke ringa besvärligheter för det löpande arbetets behöriga fortgång.

Därest, såsom statsrevisorerna vilja göra gällande, för prövningsnämndsarbetet finge utgå allenast övertidsersättning, skulle enligt länsstyrelsens bestämda uppfattning i första hand arbetet bliva lidande därpå och i andra hand landskontorens tjänstemän i högre lönegrader (fr. o. m. 19 lönegraden), vilka visat sig särskilt skickade att anförtros dessa bestyr, försättas i en uppenbart missgynnad ställning.

Vid fördelning av arbetet såväl mellan tjänstemännen på landskontoret som bland de personer, vilka länsstyrelsen haft att tillgå utanför ämbetsverket, har länsstyrelsen städse åsyftat att i görligaste mån under den förhållandevis korta tid, som står till förfogande, medhinna — förutom utöver det arbete, som är förenat med utredningarna i besvärsmålen — granskningsarbete i så stor utsträckning som möjligt. Vad angår arbetet med besvärsmålen må omnämnas, att prövningsnämnden fördelar sig på tre utskott, vartdera med en tjänsteman såsom sekreterare — två ordinarie och en e. o. länsbokhållare — vilken det åligger att utreda, till dem en var, överlämnade besvärsmål och biträda landskamreraren vid uppgörande av förslag till yttrande till prövningsnämnden. Åt landskontorister plägar uppdragas att verkställa längdföringen samt under landskamrerarens överinseende utföra den allmänna granskningen av taxeringsnämndernas arbete, utom beträffande rörelseidkare och aktiebolag, vilkas granskning utföres av landskamreraren med biträde av länsassessorn och taxeringsassistenten. Granskning av jordbruksdeklarationer plägar verkställas av en utanför länsstyrelsen stående på området erfaren person, som kunnat under större delen av sommarmånaderna odelat ägna sig åt detta uppdrag.

Den omfattning, som det förberedande arbetet till prövningsnämnden numera fått, och den skyndsamhet, varmed därtill hörande bestyr måste utföras, medför givetvis att, då detta arbete icke utan övriga göromåls åsidosättande kan utföras under tjänstetid, på grund av övertidsarbete tjänstemännen endast undantagsvis och då under mycket begränsad tid kunna under sommaren utnyttja dem tillkommande semesterledighet. Denna olägenhet synes skäligen icke kunna uppvägas av en gottgörelse enligt grunderna för övertidsersättning.

Länsstyrelsen får slutligen upplysa att det ersättningsbelopp budgetåret 1938—1939 å 25,669 kronor, som statsrevisorerna angivit för belysande av den gynnsammare ställning, som landskontorens tjänstemän hava i förhållande till motsvarande befattningshavare i den övriga statsförvaltningen, utgör bruttoersättning, som bör nedsättas med 6,357 kronor, utgörande kostnader i form av vidkända löneavdrag, utbetalda arvoden m. m.

Åberopande vad som ovan anförts får länsstyrelsen hemställa, att statsrevisorernas yttrande icke måtte till vidare åtgärd föranleda.

Falun i landskontoret den 23 januari 1940.

BERNH. ERIKSSON.

LARS FERNQVIST.

Länsstyrelsens i Gävleborgs län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 130, § 34.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 15 december 1939 har länsstyrelsen anbefallts att avgiva utlåtande med anledning av vad i riksdagens senast (år 1939) församlade revisorers berättelse yttrats angående ersättning till befattningshavare vid länsstyrelserna för arbete åt prövningsnämnderna.

Till åtlydnad av den nådiga remissen får länsstyrelsen i underdånighet anföra följande.

I revisorernas ifrågavarande berättelse — i vad densamma må hava avseende å Gävleborgs län — erinras om innehållet i 1931 års riksdags skrivelse nr 346 punkt 4, vilken skrivelse enligt riksdagens revisorers (1939) förevarande berättelse ännu vore beroende på Eders Kungl. Maj:ts prövning.

Riksdagens nyssnämnda skrivelse (1931 nr 346) utmynnade i en anhållan, att Eders Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning rörande ett ändamålsenligt ordnande av taxeringsarbetet, närmast med hänsyn till användningen av den personal, som för detta ändamål årligen behövde tagas i anspråk. 1931 års riksdag syntes härvid hava tagit fasta på 1930 års revisorers uttalade mening att den riktiga utvägen för tillrättaläggande av förhållandena vore att förordna vikarie för med taxeringsarbete sysselsatt tjänsteman under den tid taxeringsarbetet krävde hela hans arbetstid. Detta uttalande lärer få tolkas på det sätt, att under den tid prövningsnämndsarbetet pågår befattningshavarna å landskontoret borde uppdelas i två grupper, den ena för expeditionsarbetets utförande, den andra för prövningsnämndsarbetets ombesörjande. Måhända avses jämväl att i mån av behov extra arbetskraft borde anlitas. En sådan uppdelning av arbetet som ifrågasatts, kan emellertid icke genomföras på grund av att antalet tjänstemän å landskontoren icke är tillräckligt och enär alla för prövningsnämndsarbete skickade befattningshavares arbetskraft måste till det yttersta utnyttjas för detta arbetes utförande. Främmande arbetskraft med kunskaper rörande taxering står till buds i mycket ringa omfattning. Som belägg för riktigheten av vad länsstyrelsen nyss anfört, får länsstyrelsen åberopa länsstyrelseutredningens anförande i frågan (Betänkande 1936: 56, sid. 58) och citerar följande.

»Därutinnan är att märka, att prövningsnämndsarbetet inträffar under en tid, då göromålen å landskontoren äro minst lika omfattande som övriga delen av året. Under denna tid förekomma dessutom en del speciella arbeten. Sålunda skall länsstyrelsens bokföring för föregående budgetår avslutas, huvudboken jämte förskottsredogörelser upprättas, räkenskapsböcker för det nya budgetåret uppläggas, balanslängder över oredovisade kronoutskylder från underredogörarna granskas och beslut om avkortning och avskrivning av kronoutskylder i anledning därav meddelas, rekvisitioner av statsbidrag till skolor och andra inrättningar granskas, redovisning lämnas till statskontoret för avbetalning å odlings- och vattenavtappningslån m. m. Då besvär över mantalsskrivning skola till länsstyrelserna ingivas före den 1 juli, förekommer under perioden även en anhopning av mål angående mantalsskrivning, vilkas handläggning icke kan skjutas åsido. Detta nödvändiggör, att det arbete, som av länsstyrelsens tjänstemän utföres för vederbörande prövningsnämnd, till stor del måste utföras å annan tid än ordinarie tjänstetid.

Det låter sig givetvis icke göra att hålla stadigvarande personal anställd vid landskontoren till sådant antal, att arbetskraften förslår till att under normal tjänstetid fullgöra toppbelastningen under de tre månader, prövningsnämndsarbetet bedrives. Att låta den vanliga personalen sköta prövningsnämndsarbetet å tjänstetid och anställa tillfälliga arbetskrafter som vikarier för de ordinarie, löpande tjänstebestyren är icke genomförbart, då kompetenta vikarier icke stå att få, vartill kommer, att arbetsplats som regel saknas inom länsstyrelsen för erforderliga extra arbetskrafter genom att lokalutrymmena i allmänhet äro mycket begränsade och hårt utnyttjade.»

1931 års riksdags uttalande rörande ordnandet av taxeringsarbetet, närmast med hänsyn till användningen av den personal, som för detta ändamål årligen behövde tagas i anspråk har av Eders Kungl. Maj:t prövats och beaktats, i ty att Eders Kungl. Maj:t uti särskilda nådiga brev verkställt en

konsekvent uppdelning mellan å ena sidan arbetet i taxeringsnämnder och å andra sidan prövningsnämndsarbetet och därvid utfärdat taxor rörande ersättning för de tvenne särskilda slagen av arbete. Dessa taxor hava länt till efterrättelse i detta län.

Beträffande ersättningen för prövningsnämndsarbete åberopa 1939 års revisorer det civila avlöningsreglementets 26 § mom. 1, innefattande bestämmelser rörande vissa befattningshavares övertidsarbete och ersättningen för samma arbete. I anledning härav får länsstyrelsen framhålla, att den åberopade författningen förutsätter, att tjänstgöring utöver fastställd arbetstid endast *undantagsvis* måste äga rum. Övertidsarbete är emellertid intet undantagsförhållande för landskontorets befattningshavare utan regel, särskilt sommar och höst, eller under den tid, då i andra verk tjänstledighet i avsevärd utsträckning kan medgivas. Just under dessa årstider måste landskontorets befattningshavare arbeta på övertid, icke blott ett par timmar i veckan, utan hela veckan, helgdag och vardag, ofta långt in på nätterna i sådan utsträckning att dessa befattningshavare riskera sin hälsa. Därtill kommer, att detta arbete i stor utsträckning är av kvalificerad art och fordrar ej allenast nit och noggrannhet utan jämväl avsevärda kunskaper och gott omdöme. Länsstyrelsen förmenar, att vid ersättningarnas utmätande hänsyn bör tagas till vad ovan anförts.

De nyssnämnda arbetsförhållandena kunna icke ändras genom partiella åtgärder av ett eller annat slag. Övertidsarbetet å landskontoret under sommar- och höstmånaderna betingas av vårt taxeringsväsendes utformning. Endast genom en genomgripande ändring av hela vår taxeringsorganisation kunde övertidsarbetet inskränkas och i anslutning därtill kunde ersättningarna för dylikt arbete nedbringas.

På grund av de årligen ökade krav, som ställas på taxeringsorganisationen och till följd därav jämväl på landskontorets befattningshavare, motser länsstyrelsen en ökning och icke en minskning av de kostnader, vilka föranledas av prövningsnämndsarbetet.

Gävle slott i landskontoret den 13 januari 1940.

Underdånigst

På länsstyrelsens vägnar:

RENÉ AHRENBERG. GÖSTA FINNGÅRD.

Länsstyrelsens i Västernorrlands län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 130, § 34.

Till Konungen.

Jämlikt nådig remiss den 15 december 1939 får länsstyrelsen i underdånighet avgiva utlåtande med anledning av vad i riksdagens år 1939 församlade revisorers berättelse yttrats angående ersättning till befattningshavare vid länsstyrelserna för arbete åt prövningsnämnderna.

Vad först angår den i yttrandet intagna sammanställningen över utbetalade arvoden vill länsstyrelsen framhålla, att de av befattningshavarna uppburna arvodena såsom ordförande i taxeringsnämnder ingalunda äro att an-

se såsom behållen inkomst. Till väsentlig del utgöra de ersättning för arbetsbiträde, mistade avlöningsförmåner under tjänstledighet för uppdragets fullgörande, resor och vivre å annan ort, materialkostnader o. d. Om hänsyn tages härtill kvarstå såsom ersättningar för det egna arbetet belopp, vilka i regel icke torde överstiga omkring 60 % av de angivna beloppen. Beträffande det i sammanställningen upptagna beloppet av 835 kronor, utgörande under budgetåret 1938/1939 anvisad ersättning för protokollföring åt särskild prövningsnämnd i länet vill länsstyrelsen framhålla, att det anvisade beloppet rätteligen utgör 670 kronor 50 öre, samt att detta belopp utgör ersättning för sammanträden under ett och ett halvt år.

Såsom revisorerna framhållit är uppdrag att vara ordförande eller kronoombud i taxeringsnämnd med nuvarande organisation icke att hänföra till göromål, som åligga tjänstemännen å landskontoret i denna deras egenskap. Någon anmärkning i detta avseende synes icke heller framställas av revisorerna, vilka framhålla, att landskontorets tjänstemän i sitt dagliga arbete inhämta kunskaper och rutin av värde för taxeringsarbetet. Detta uttalande vill länsstyrelsen understryka samt därjämte betona vikten av att med beskattningsärenden sysselsatta tjänstemän i möjligaste mån beredas tillfälle att förvärva och bibehålla erfarenhet av taxeringsärendenas handläggning i första instans. Länsstyrelsen vill i sammanhang därmed framhålla betydelsen för prövningsnämndsarbetet av att arbetet i taxeringsnämnderna utföres så sakkunnigt som möjligt. Av kostnaderna för prövningsnämndsarbetet är sålunda en jämförelsevis stor del att hänföra till arbeten, som nödvändiggjorts med hänsyn till det sätt, varpå de mindre övade taxeringsnämndsordförandena fullgjort sitt uppdrag.

Beträffande åter göromålen för prövningsnämnden, synas revisorerna vilja ifrågasätta vissa ändringar i nu tillämpad praxis för att bringa denna i överensstämmelse med praxis inom statsförvaltningen i övrigt. Den enda skillnad, som i detta avseende torde kunna anses föreligga, är att övertidsersättning beredes jämväl befattningshavare, tillhörande högre lönegrad än den adertonde. Att så kommit att ske är emellertid beroende på vår taxeringsorganisation, som för prövningsnämndsarbetets utförande under 3 à 4 månader av året kräver ett väsentligt ökat arbete å landskontoret. Att avväga omfattningen av landskontorens personalbestånd så, att prövningsnämndsarbetet kunnat utföras i vanlig ordning, har givetvis av statsfinansiella skäl varit ogörligt. Att under nämnda tider varje år anställa för ändamålet kvalificerad extra personal har varit lika ogörligt, då dylik personal icke funnits att tillgå, åtminstone icke i det stora flertalet residensstäder. Slutligen kan det icke heller anses hava varit möjligt, att under normala förhållanden regelbundet kräva övertidsarbete utan ersättning i den omfattning, som varit erforderligt. Om försök härmed gjorts, skulle givetvis svårigheter i fråga om personalens rekrytering uppstått. Erfarenheten torde nämligen giva vid handen, att det icke för någon längre tid går att försätta en viss tjänstemannagrupp i avsevärt sämre ställning än andra därmed jämförliga grupper. Såsom en utväg ur de svårigheter, som sålunda yppats vid ordnandet av det med åren alltmer krävande prövningsnämndsarbetet inom ramen för nuvarande organisation har den praxis uppkommit, att landskontorets tjänstemän i högre än adertonde lönegraden beretts ersättning för arbete å övertid, i den mån detsamma utgjorts av arbete för prövningsnämnden.

Såsom av det anförda framgår, torde tillämpad praxis hava inneburit den för statsverket ekonomiskt mest fördelaktiga lösningen av förevarande spörsmål. Någon gentemot andra tjänstemannagrupper förmånlig ställning torde landskontorets högre tjänstemän icke kunna anses intaga, då övertidsarbete utan ersättning i liknande omfattning icke torde fordras utom möjligen vid

vissa karriärbefattningar, där utsikten till högre befordran kompenserar merarbetet. Såsom en fördel med nuvarande anordning vill länsstyrelsen beteckna, att landskontorets tjänstemän därigenom föranletts att icke befatta sig med bisysslor, exempelvis biträde åt enskilda i beskattningsärenden, vilka ofta nog kunna vara bättre betalda, men icke väl förenliga med den statliga tjänstens intressen.

Beträffande storleken av tillerkända ersättningar hava måhända tidigare, då dessa utan begränsning bestämdes av prövningsnämnderna, invändningar i vissa fall kunnat göras. Efter de erinringar i frågan, som framställts i den av riksdagens revisorer år 1930 avgivna berättelsen, har emellertid Kungl. Maj:t årligen förbehållit sig att bestämma de belopp, som finge för ifrågarande ändamål användas. De belopp, som Kungl. Maj:t därvid anvisat och som grunda sig å detaljerade uppgifter rörande arbetet, torde icke kunna anses vara för höga.

Av anförda omständigheter finner länsstyrelsen det framgå, att Eders Kungl. Maj:t genom redan vidtagna åtgärder i erforderlig omfattning beaktat vad riksdagens revisorer i förevarande ämne anfört. Ytterligare åtgärder, som äro förenliga med statsfinansiella intressen och åtminstone på längre sikt ändamålsenliga, torde icke kunna vidtagas annat än i samband med förändring av taxerings- och uppbördsorganisationen.

Härnösand i landskontoret den 20 januari 1940.

Underdånigst

På länsstyrelsens vägnar:

GUNNAR INGEMARSSON. RAGNAR STATTIN.

Länsstyrelsens i Jämtlands län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 130, § 34.

Till Konungen.

Jämlikt föreskrift i nådig remiss den 15 december 1939 får länsstyrelsen härigenom i underdånighet avgiva utlåtande med anledning av vad riksdagens revisorer anfört rörande ersättning till befattningshavare vid länsstyrelserna för arbete åt prövningsnämnd; och får länsstyrelsen i sådant avseende i underdånighet anföra följande.

Det arbete som av landskontorets tjänstemän utföres åt prövningsnämnden måste, då de löpande göromålen i övrigt icke få åsidosättas, till huvudsaklig del äga rum å övertid. Om ersättningen beräknas på sätt riksdagsrevisorerna föreslagit, medför detta, att för likartade arbetsuppgifter ersättningen för timme blir olika allt efter befattningshavarens lönegrad. Hittills har arten av det arbete, som befattningshavaren utfört, lagts till grund för beräkning av ersättningen och bör enligt länsstyrelsens mening denna beräkningsgrund bibehållas.

De ersättningsbelopp som härstädes tilldelats landskontorets tjänstemän för arbete åt prövningsnämnden anser länsstyrelsen icke mer än skäliga. För att kunna medhinnas måste arbetet ofta förläggas till nätterna och även till sön-

dagar. Man bör väl ej heller bortse ifrån, att arbetet pågår under sommarmånaderna, då arbetstiden för befattningshavare i statsförvaltningen i regel är kortare än eljest.

Östersund i landskontoret den 20 januari 1940.

Underdånigst
På länsstyrelsens vägnar:

GUNNAR LEKANDER. ERLAND MONTELL.

Länsstyrelsens i Västerbottens län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 130, § 34.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 15 december 1939 har länsstyrelsen anbefallts att avgiva utlåtande med anledning av vad riksdagens senast församlade revisorer i avgiven berättelse yttrat angående ersättning till befattningshavare vid länsstyrelserna för arbete åt prövningsnämnderna.

Till åtlydnad härav får länsstyrelsen i underdånighet anföra följande.

Revisorerna erinra om riksdagens skrivelse nr 346, punkt 4, år 1930, som utmynnade i en anhållan, att Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning rörande ett ändamålsenligt ordnande av taxeringsarbetet, närmast med hänsyn till användningen av den personal, som för detta ändamål årligen behövde tagas i anspråk. Därefter uttalas, att denna skrivelse, såvitt revisorerna kunnat finna, ännu skulle vara beroende på Kungl. Maj:ts prövning. Med anledning härav må framhållas, att sedan år 1930 från Kungl. Maj:ts och riksdagens sida en rad åtgärder vidtagits i syfte att erhålla skärpt kontroll över de medel, som av taxeringsanslaget utgå såsom ersättningar för taxeringsarbete. En promemoria med närmare redogörelse för dessa åtgärder bifogas. Såsom av promemorian framgår har även frågan om arbetets organisation tämligen ingående behandlats i länsstyrelseutredningens betänkande den 17 december 1936.

Utöver innehållet i nämnda promemoria, som åberopas, vill länsstyrelsen framhålla, att det belopp av 19,000 kronor, som år 1938 anvisats till ersättning för arbete åt den ordinarie prövningsnämnden här i länet, är något högre än de närmast föregående åren beviljade beloppen för samma ändamål, beroende på särskilda förhållanden. Antalet besvär under senare år har stadigt ökat och uppgick 1938 till 2,133 mot 1,700 året därförut. Denna ökning med cirka 25 % har även inverkat på kostnaden för prövningsnämndsarbetet. Tillfällig personal har nämligen i större utsträckning än eljest måst anskaffas för biträde vid ordnande och komplettering av arbetsmaterielet samt för utskrifts- och kollationeringsarbete m. m.

Den sakliga granskningen av taxeringarna har anförtrotts åt landskontorets mera kvalificerade personal. Granskningens fiskaliska betydelse kan visserligen icke mätas enbart efter de kronan och kommunerna tillförda beloppen, men det ekonomiska resultatet står likväl ofta i viss relation till den omfattning, i vilken granskningsarbetet bedrives. Till belysande härav må följande siffror anföras från de tre senaste årens granskningsarbete här i

länet. Hos 1937 års ordinarie prövningsnämnd framställde landskamreraren anmärkningar med yrkande om ändring av taxeringar i 1,800 fall. Härav föranledda höjningar i de taxerade beloppen utgjorde enligt kommunalskattelagen 880,000 kronor och enligt statsskatteförordningen 1,060,000 kronor. År 1938 uppgingo anmärkningarna till 1,285 och höjningarna till 664,000 kronor enligt kommunalskattelagen och 880,000 kronor enligt statsskatteförordningen. För nedbringande av kostnaderna för prövningsnämndsarbetet vidtogos år 1939 vissa inskränkningar i granskningen av taxeringarna. Antalet anmärkningar stannade då vid 750 och höjningarna enligt kommunalskattelagen vid 270,700 kronor samt enligt statsskatteförordningen vid 438,700 kronor. Kostnaderna för förarbetet till 1939 års prövningsnämnd utgjorde endast 14,200 kronor, vilket i förhållande till kostnaderna år 1938 innebär en besparing av 4,800 kronor. Det kan emellertid ifrågasättas, om dylika inskränkningar i längden äro till fördel för det allmänna. Länsstyrelsen vill dock icke påstå, att den omständigheten, att anmärkningarna efter hand minskat i antal, helt beror på begränsad taxeringskontroll. Vetskapen om den eftergranskning av taxeringarna, som sker på landskontoret, har med största sannolikhet icke blott förmått allmänheten till större omsorg vid deklarationernas upprättande utan även sporrat taxeringsnämnderna till större nit och grundlighet vid behandlingen av deklarationerna.

De ersättningar, som utgå för protokollföring och längdföring hos prövningsnämnden, beräknas icke såsom övertidsersättningar utan efter ackordsprincipen. Beloppen äro således, såsom i promemorian framhållits, bruttobelopp och förutsätta, att arvodestagarna med desamma bestrida kostnader för biträden, skrivhjälp och dylikt. Att dessa kostnader icke äro obetydliga torde framgå därav, att protokollförarnas direkta utgifter för protokollet vid ordinarie prövningsnämnden här i länet år 1938 utgjorde 767 kronor 55 öre.

Vid avgivande av förslag till ersättning för arbete åt den ordinarie prövningsnämnden har länsstyrelsen i stort sett följt taxor, som varit fastställda för olika slag av arbete, därvid vissa redogörelser för arbetets beskaffenhet jämväl lämnats. Beräkningsgrunderna torde således i allmänhet hava varit i detalj tillgängliga för Kungl. Maj:t, innan medel för ändamålet anvisats.

Även ersättningarna för uppdrag i taxeringsnämnd utgå såsom bruttobelopp. Särskilt torde arbetet som taxeringsnämndsordförande medföra omkostnader för biträden och expenser samt i vissa fall även utgifter för resor och ökade levnadskostnader för vistelse utom hemorten. Länsstyrelsen vill också erinra därom, att tjänsteman, som åtnjuter ledighet för fullgörande av taxeringsuppdrag — i den mån semester icke utnyttjas för ändamålet — är skyldig, att under ledigheten avstå sin lön. Härtill har dock hänsyn tagits endast i viss mån vid bestämmandet av gottgörelse till taxeringsnämndsordförande och kronoombud inom detta län.

Olika meningar och önskemål om formerna, närmast för prövningsnämndsarbetet, kunna visserligen förefinnas, men enighet torde likväl råda därom, att för arbetet bör anlitas personal, som ur statsnyttans synpunkt och med hänsyn till göromålens art är bäst skickad och lämpad för dessa arbetsuppgifter. Det är också med tanke härpå och i syfte att ernå bästa möjliga resultat, som länsstyrelsen sökt organisera ifrågavarande arbete i Västerbottens län.

Umeå i landskontoret den 20 januari 1940.

Underdånigst

G. ROSÉN.

DAVID WILÉN.

Bilaga.

P. M.

I revisorernas berättelse erinras om riksdagens skrivelse nr 346, punkt 4, år 1930, med anhållan att Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning rörande ett ändamålsenligt ordnande av taxeringsarbetet, närmast med hänsyn till användningen av den personal, som för detta ändamål årligen behövde tagas i anspråk. Revisorerna uttala härefter att denna skrivelse, såvitt revisorerna kunnat finna, ännu skulle vara på Kungl. Maj:ts prövning beroende.

I en inom finansdepartementet utarbetad, den 24 februari 1932 dagtecknad promemoria med utkast till vissa ändringar i taxeringsförordningen åberopades bl. a. nämnda riksdagsskrivelse och föreslogs — jämte andra ändringar, som här ej skola beröras — sådan ändring av 145 § 5 mom. taxeringsförordningen, att prövningsnämnden icke såsom tillförne finge efter förslag av länsstyrelsen använda erforderligt belopp till gäldande av de av nämndens arbete föranledda kostnaderna utan skulle Kungl. Maj:t äga utfärda särskilda föreskrifter rörande dispositionen av medel för ändamålet. Härjämte föreskrevs, att länsstyrelsen skulle i förslaget angiva de grunder, varefter ersättningen till varje i förslaget upptagen person beräknats.

Författningsändring i enlighet med förslagen i promemorian utfärdades den 22 juni 1932 (nr 292).

Med stöd av det härigenom givna bemyndigandet meddelade Kungl. Maj:t för budgetåren 1932/1933 och 1933/1934 beslut rörande det högsta belopp, som finge av prövningsnämnderna användas för ifrågavarande ändamål.

Den 31 januari 1934 framlades en ny, inom finansdepartementet utarbetad promemoria med förslag till ytterligare ändringar i 145 § taxeringsförordningen i syfte att erhålla skärpt kontroll över de medel, som av taxeringsanslaget utgå såsom ersättningar för taxeringsarbete. Sådan ändring av 5 mom. i nämnda författningsrum föreslogs därvid att där avsedda utgifter skulle beslutas, icke såsom dittills av prövningsnämnden efter länsstyrelsens förslag, utan direkt av länsstyrelsen, varigenom Kungl. Maj:t erhöll möjlighet att anvisa för ifrågavarande ändamål erforderliga medel först sedan det ordinarie prövningsnämndsarbetet avslutats.

Genom förordning den 15 juni 1934 (nr 295) ändrades lydelsen av ifrågavarande författningsrum i enlighet med förslagen i promemorian.

Genom beslut den 20 april 1934 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för finansdepartementet att tillkalla högst sju landskamrerare eller länsassessorer för att inom nämnda departement överlägga rörande frågan om ändrade grunder för anvisande av medel till ersättning för arbete i taxeringsnämnd och prövningsnämnd.

Sedan departementschefen med stöd av detta bemyndigande tillkallat sju personer för deltagande i överläggningen, utarbetade de tillkallade vid sammanträde den 23 april 1934 bl. a. förslag till enhetliga grunder för bestämmande av ersättning för arbete åt prövningsnämnd.

Genom cirkulär den 22 juni 1934 till länsstyrelserna i samtliga län med vissa föreskrifter angående bestämmande av ersättning för arbete åt prövningsnämnd föreskrev Kungl. Maj:t bl. a. att länsstyrelse icke finge besluta rörande ersättning för arbete åt nämnden innan Kungl. Maj:t meddelat beslut angående det högsta belopp, som härför finge disponeras. Länsstyrelserna anbefalldes, att till Kungl. Maj:t inkomma med yttrande och förslag angående den ersättning, som torde tillkomma envar av de personer, vilka anlitades för arbete åt den ordinarie prövningsnämnden och skulle länsstyrelsen därvid hava att lämna uppgifter och verkställa utredningar i

de hänseenden, som framginge av en till cirkuläret fogad bilaga. Denna bilaga, som upptog 32 olika kolumner, innehöll olika taxor för olika slag av arbete, samt förutsatte detaljerade redogörelser för arbetets beskaffenhet och kvalitet.

Enahanda föreskrifter hava av Kungl. Maj:t sedermera varje år meddelats. Från och med år 1936 hava taxorna i åtskilliga avseenden nedsatts så att ersättningsbeloppen beskurits.

Av den lämnade redogörelsen torde framgå, att de ersättningsbelopp, varom nu är fråga, utgått med ledning av fastställda taxor, samt att beräkningsgrunderna i detalj varit tillgängliga för Kungl. Maj:t före anvisandet av medel för ändamålet.

Det torde förtjäna påpekas, att de ersättningar, som utgå för protokollföring och längdföring icke beräknas såsom övertidsersättning utan efter ackordsprincipen. Dessa belopp äro således bruttobelopp och förutsätta att arvodestagare med desamma bestrida kostnader för biträden, skrivhjälp o. dyl. Dessa kostnader uppgå icke sällan till stora belopp. Då revisorerna i sin redogörelse över de av olika befattningshavare uppburna beloppen medtaga även ersättningarna för uppdrag uti taxeringsnämnd, må härjämte påpekas, att jämväl dessa belopp äro bruttobelopp, och att arbetet särskilt såsom taxeringsnämnsordförande medför omkostnader för biträden och expenser till icke sällan betydande belopp.

Frågan om det ifrågavarande arbetets organisation har tämligen ingående berörts av länsstyrelseutredningen, som å sid. 58 i sitt den 17 december 1936 avgivna betänkande (1936: 56) konstaterat, att det med nuvarande organisation av taxeringsväsendet icke vore möjligt att med den å länsstyrelserna till buds stående personalen å vanlig tjänstetid fullgöra både prövningsnämndsarbetet och annat under samma tid förekommande arbete. Länsstyrelseutredningen fortsätter härom: »Därutinnan är att märka, att prövningsnämndsarbetet inträffar under en tid, då göromålen å landskontoren äro minst lika omfattande som övriga delen av året. Under denna tid förekomma dessutom en del speciella arbeten. Sålunda skall länsstyrelsens bokföring för föregående budgetår avslutas, huvudboken jämte förskottsredogörelser upprättas, räkenskapsböcker för det nya budgetåret uppläggas, balanslängder över oredovisade kronoutskylder från underredogörarna granskas och beslut om avkortning och avskrivning av kronoutskylder i anledning därav meddelas, rekvisitioner av statsbidrag till skolor och andra inrättningar granskas, redovisning lämnas till statskontoret för avbetalning å odlings- och vattenavtappningslån m. m. Då besvär över mantalsskrivning skola till länsstyrelserna ingivas före den 1 juli, förekommer under perioden även en anhopning av mål angående mantalsskrivning, vilkas handläggning icke kan skjutas åsido. Detta nödvändiggör, att det arbete, som av länsstyrelsens tjänstemän utföres för vederbörande prövningsnämnd, till stor del måste utföras å annan tid än ordinarie tjänstetid.

Det låter sig givetvis icke göra att hålla stadigvarande personal anställd vid landskontoren till sådant antal, att arbetskraften förslår till att under normal tjänstetid fullgöra toppbelastningen under de tre månader, prövningsnämndsarbetet bedrives. Att låta den vanliga personalen sköta prövningsnämndsarbetet å tjänstetid och anställa tillfälliga arbetskrafter som vikarier för de ordinarie, löpande tjänstebestyren är icke genomförbart, då kompetenta vikarier icke stå att få, vartill kommer, att arbetsplats som regel saknas inom länsstyrelsen för erforderliga extra arbetskrafter genom att lokalutrymmena i allmänhet äro mycket begränsade och hårt utnyttjade. Det övertidsarbete, som sålunda måste påläggas landskontorens befattningshavare, har varit synnerligen betungande och av helt annan om-

fattning än som torde ha förutsatts såsom vanligt vid tillkomsten av avlöningsreglementet, vilket utgår från att övertidsarbete allenast undantagsvis måste äga rum.»

Detta uttalande torde få åberopas och torde man vidare kunna antaga, att det av revisorerna omförmälda departementschefsuttalandet i prop. nr 263 vid 1938 års riksdag innebar ett beaktande av länsstyrelseutredningens ifrågavarande synpunkter.

Angående betydelsen av det arbete, varom nu är fråga, hänvisas till följande uttalande av 1923 års taxeringssakkunniga, vilket återfinnes å sid. 148 i deras den 25 juni 1925 avgivna betänkande (1925: 27).

»Granskningens fiskaliska betydelse kan icke mätas enbart efter de kronan tillförda beloppen. Där granskningen genomföres omsorgsfullt, inträda nämligen gynnsamma verkningar även i andra hänseenden. Det kan på goda grunder förväntas, att vetskapen om denna eftergranskning skall förmå allmänheten till större omsorg vid deklarationernas uppsättande. Granskningen har sålunda en påtaglig betydelse för bevarandet av en god deklarationsmoral, vilken är av den största betydelse för den direkta beskattningen.

Men även för de underordnade taxeringsmyndigheternas arbete är granskningen nyttig. Dessa myndigheter sporras till större nit och grundlighet vid behandlingen av deklarationerna och deras ställning gentemot allmänheten vinner i styrka. Landskamreraren erhåller vid sin genomgång av taxeringshandlingarna kännedom om taxeringsnämndernas sätt att fullgöra sitt uppdrag. Han märker därvid, om taxeringsnämnderna på grund av misstolkning av författningarna genomgående underlåta att taxera vad som bör beskattas eller taxerar vad som bör vara skattefritt, samt blir i tillfälle att rätta dylika misstag och genom upplysningar om författningarnas rätta innebörd förebygga liknande felaktigheter ett annat år. Likaså kan han därigenom inom distrikt, där granskningen i taxeringsnämnden bedrivits slappt, åvägabringa bättring eller föranstalta om ombyte av taxeringsnämndsordförande och såmedelst hålla taxeringsarbetet i länet uppe vid en hög nivå.»

Den avsevärt stegrade omfattning, som taxeringsarbetet erhållit sedan år 1925 och den vikt, som genom 1928 års lagstiftning lagts å ledningen av taxeringsarbetet medför, att ökat avseende måste fästas vid detta uttalande.

Det är otvivelaktigt synnerligen viktigt, att det ifrågavarande arbetet utföres skickligt och omsorgsfullt. Olika önskemål angående formerna för detsamma kunna givetvis föreligga eller uppkomma. Det må dock framhållas, att länsstyrelseutredningen (sid. 59 i betänkandet) uttalat, att enligt utredningens mening statsverkets intresse gagnats av det sätt, varpå prövningsnämndsarbetet hittills varit organiserat.

Länsstyrelsens i Norrbottens län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 130, § 34.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 15 december 1939 har länsstyrelsen anbefallts att senast den 20 januari 1940 inkomma med utlåtande över vad riksdagens senast församlade revisorer anfört i sin berättelse angående ersättning till

befattningshavare vid länsstyrelserna för arbete åt prövningsnämnderna (§ 34).

Till åtlydnad härav får länsstyrelsen i underdånighet anföra följande.

I berättelsen erinras om vad 1930 års riksdagsrevisorer anfört i fråga om ersättningen till länsstyrelsernas tjänstemän för arbete åt prövningsnämnderna och om riksdagens med anledning härav avlåtna skrivelse till Eders Kungl. Maj:t med anhållan, att utredning måtte verkställas rörande ett ändamålsenligt ordnande av taxeringsarbetet, närmast med hänsyn till användningen av den personal, som för detta ändamål årligen behövde tagas i anspråk. Revisorerna uttala härefter att denna skrivelse, såvitt revisorerna kunnat finna, ännu skulle vara på Eders Kungl. Maj:ts prövning beroende.

Mot detta uttalande får länsstyrelsen endast påpeka att med anledning av denna riksdagsskrivelse förslag till ändringar i taxeringsförordningen i detta avseende framlagts och resulterat i författningsändringar den 22 juni 1932 och den 15 juni 1934, varjämte Eders Kungl. Maj:t genom cirkulär den 22 juni 1934 till länsstyrelserna i samtliga län med vissa föreskrifter angående bestämmande av ersättning för arbete åt prövningsnämnd föreskrev, att länsstyrelse icke finge besluta rörande ersättning för arbete åt nämnden innan Eders Kungl. Maj:t meddelat beslut angående det högsta belopp, som härför finge disponeras. Länsstyrelserna anbefalldes, att till Eders Kungl. Maj:t inkomma med yttrande och förslag angående den ersättning, som torde tillkomma envar av de personer, vilka anlitats för arbete åt den ordinarie prövningsnämnden och skulle länsstyrelsen därvid hava att lämna uppgifter och verkställa utredningar i de hänseenden, som framginge av en till cirkuläret fogad bilaga. Denna bilaga, som upptog 32 olika kolumner, innehöll olika taxor för olika slag av arbete, samt förutsatte detaljerade redogörelser för arbetets beskaffenhet och kvalitet.

Enahanda föreskrifter hava av Eders Kungl. Maj:t sedermera varje år meddelats. Från och med år 1936 hava taxorna i åtskilliga avseenden nedsatts så att ersättningsbeloppen beskurits.

Av den lämnade redogörelsen torde framgå, att de ersättningsbelopp, varom nu är fråga, utgått med ledning av fastställda taxor, samt att beräkningsgrunderna i detalj varit tillgängliga för Eders Kungl. Maj:t före anvisandet av medel för ändamålet.

Beträffande ersättningarnas storlek torde böra påpekas att de av revisorerna lämnade uppgifterna avse bruttobelopp, i vilka således ingå kostnader för skrivhjälp m. m.

Frågan om prövningsnämndsarbetets organisation har även berörts av länsstyrelseutredningen, som konstaterat, att det med nuvarande organisation av taxeringsväsendet icke vore möjligt att med den å länsstyrelserna till buds stående personal å vanlig tjänstgöringstid fullgöra både prövningsnämndsarbetet och annat under samma tid förekommande arbete. Länsstyrelseutredningen anför vidare härom: »Därutinnan är att märka, att prövningsnämndsarbetet inträffar under en tid, då göromålen å landskontoren äro minst lika omfattande som övriga delar av året. Under denna tid förekomma dessutom en del speciella arbeten.» Efter att hava uppräknat en hel del dylika ärenden fortsätter utredningen: »Detta nödvändiggör, att det arbete, som av länsstyrelsens tjänstemän utföras för vederbörande prövningsnämnd, till stor del måste utföras å annan tid än ordinarie tjänstetid.

Det låter sig givetvis icke göra att hålla stadigvarande personal anställd vid landskontoren till sådant antal, att arbetskraften förslår till att under normal tjänstetid fullgöra toppbelastningen under de tre månader, prövningsarbetet bedrives. Att låta den vanliga personalen sköta prövningsarbetet å tjänstetid och anställa tillfälliga arbetskrafter som vikarier för de ordinarie,

löpande tjänstebestyren är icke genomförbart, då kompetenta vikarier icke stå att få, vartill kommer, att arbetsplats som regel saknas inom länsstyrelsen för erforderliga extra arbetskrafter genom att lokalutrymmena i allmänhet äro mycket begränsade och hårt utnyttjade. Det övertidsarbete, som sålunda måste påläggas landskontorets befattningshavare, har varit synnerligen betungande och av helt annan omfattning än som torde ha förutsatts såsom vanligt vid tillkomsten av avlöningsreglementet, vilket utgår från att övertidsarbete allenast undantagsvis måste äga rum.»

Detta uttalande torde hava beaktats i det av revisorerna omförmälda departementschefsuttalandet i propositionen nr 263 till 1938 års riksdag, däri han förutsatte, att införandet av det nya avlöningsreglementet icke skulle föranleda ändring i det förfaringssätt i avseende å bestämmande av ersättning till tjänstemännen å landskontoret för biträde åt landskamreraren vid fullgörandet av på honom jämlikt taxeringsförordningen åliggande göromål ävensom ombesörjande av vissa andra göromål inom taxeringsväsendet som dittills tillämpats och som grundade sig på bestämmelser i taxeringsförordningen.

Angående betydelsen av det arbete, varom nu är fråga, får länsstyrelsen hänvisa till följande uttalande av 1923 års taxeringssakkunniga:

»Granskningens fiskaliska betydelse kan icke mätas enbart efter de kronan tillförda beloppen. Då granskningen genomföres omsorgsfullt, inträder nämligen gynnsamma verkningar även i andra hänseenden. Det kan på goda grunder förväntas, att vetskapen om denna eftergranskning skall förmå allmänheten till större omsorg vid deklarationernas upprättande. Granskningen har sålunda en påtaglig betydelse för bevarandet av en god deklarationsmoral, vilken är av den största betydelse för den direkta beskattningen.

Men även för de underordnade taxeringsmyndigheternas arbete är granskningen nyttig. Dessa myndigheter sporras till större nit och grundlighet vid behandlingen av deklarationerna och deras ställning gentemot allmänheten vinner i styrka. Landskamreraren erhåller vid sin genomgång av taxeringshandlingarna kännedom om taxeringsnämndernas sätt att fullgöra sitt uppdrag. Han märker därvid, om taxeringsnämnderna på grund av misstolkning av författningarna genomgående underlåta att taxera vad som bör beskattas eller taxera vad som bör vara skattefritt, samt blir i tillfälle att rätta dylika misstag och genom upplysningar om författningarnas rätta innebörd förebygga liknande felaktigheter ett annat år. Likaså kan han därigenom inom distrikt, där granskningen i taxeringsnämnden bedrivits slappt, åvägabringa bättring eller föranstalta om ombyte av taxeringsnämndsordförande och såmedelst hålla taxeringsarbetet i länet uppe vid en hög nivå.»

Det är otvivelaktigt synnerligen viktigt, att det ifrågavarande arbetet utföres med stor skicklighet och noggrannhet. Formerna för detta arbetes bedrivande kunna givetvis diskuteras, men här må dock framhållas, att länsstyrelseutredningen uttalat, att enligt utredningens mening statsverkets intresse gagnats av det sätt, varpå prövningsarbetet hittills varit organiserat.

Enligt länsstyrelsens uppfattning tar avlöningsreglementets bestämmelser om skyldighet för tjänsteman i adertonde och högre lönegrader att utföra arbete å övertid utan ersättning sikte på länsstyrelsens normala och löpande arbetsuppgifter, medan däremot Eders Kungl. Maj:t såsom ovan framhållits lämnat särskilda föreskrifter om, hur ersättning bör utgå ifråga om dessa tjänstemäns befattning med prövningsnämndsarbetet.

Såsom länsstyrelseutredningen framhållit är icke tjänstemannauppsättningen vid länsstyrelserna tilltagen med de mått, som erfordras för att inom ramen av 42 timmars arbetsvecka plus skäligt övertidsarbete inrymma även ifrågavarande tjänstemäns befattning med taxeringsarbete. Denna mening

har också, såsom nyss framhållits, vunnit Eders Kungl. Maj:ts godkännande genom beviljandet av särskild ersättning för detta arbete.

En omläggning rörande prövningsnämndsarbetets utförande på sätt statsrevisorerna föreslagit skulle med säkerhet mycket snart framtvinga inrättande av nya tjänster, för vilka kostnaderna utan tvivel skulle bliva större än de ersättningar, som nu utgå härför.

Slutligen bör i detta sammanhang framhållas att granskningsarbetet till prövningsnämnden är av den beskaffenhet, att detsamma i statsnyttans intresse kräver vana och väl kvalificerade tjänstemän för dess utförande. Detta gör att endast ett fåtal av en länsstyrelses tjänstemän kan anlitas härför. Att utan ersättning pålägga dessa tjänstemän ett så omfattande och ansvarsfullt arbete utöver ordinarie sysslor kan länsstyrelsen för sin del icke finna förenligt med billighet.

Prövningsnämndsarbetets omfattning inom Norrbottens län åren 1936—1939 framgår av följande uppställning:

År	Antal besvär	Antal landskamrers-anmärkningar	Summa
1936	844	740	1,584
1937	890	758	1,648
1938	1,020	569	1,589
1939	1,099	740	1,839
eller sammanlagt	3,853	2,807	6,660

Resultatet av landskamrerarens och biträdande tjänstemans granskning av deklarationerna hava uppgått till följande höjningar av de taxerade inkomsterna enligt kommunalskattelagen och de taxerade beloppen enligt förordningen om statlig inkomst- och förmögenhetsskatt, nämligen

år 1936	355,640	kronor	respektive	470,850	kronor
» 1937	383,610	»	»	460,480	»
» 1938	215,020	»	»	392,570	»
» 1939	321,830	»	»	519,840	»
eller sammanlagt	1,276,100	kronor	respektive	1,843,740	kronor.

Vid fastighetsprövningsnämnden år 1938 behandlades 510 besvär och 524 landskamrersyrkanden, vilka senare resulterade i höjning av taxeringsvärdena på sammanlagt 1,253,900 kronor.

Då revisorerna särskilt påpekat de stora belopp, som länsassessorn å landskontoret uppburit för prövningsnämndsarbeten, må här angivas omfattningen av hans granskningsarbete.

	Godkända anmärkningar	
	prövnings-nämnd	fastighets-prövningsnämnd
år 1936	216	—
» 1937	435	—
» 1938	339	265
» 1939	201	—

Luleå i landskontoret den 20 januari 1940.

Underdånigst

D. HANSÉN.

N. W. NILSSON.

Riksräkenskapsverkets

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 139, § 35.

Till Konungen.

Till åtlydnad av remiss den 15 december 1939 får riksräkenskapsverket härmed avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens senast församlade revisorer under § *35* av berättelsen angående statsverket anfört i fråga om tillgodoräkning av icke-ordinarie anställning för uppflyttning i högre löneklass.

Sedan statsrevisorerna först lämnat en redogörelse för tillkomsten och tillämpningen av tillgodoräkningsbestämmelserna i 11 § avlöningsreglementet den 22 juni 1921 (nr 451) för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, hava revisorerna framhållit, att de år 1922 genomförda ändringarna i bestämmelserna om rätt för befattningshavare att för uppflyttning i högre löneklass få tillgodoräkna anställning före tillträdet av ordinarie tjänst (kungörelsen 1922: 367) inneburit en avsevärd skärpning av de tidigare i ämnet gällande föreskrifterna samt att under de närmast följande åren efter denna skärpning ifrågavarande bestämmelser tillämpats mycket restriktivt. Enligt revisorernas mening syntes dock under de senaste åren dessa bestämmelser hava tillämpats på ett sätt, som knappast varit avsett. Under hänvisning till ett flertal exempel hava revisorerna vidare framhållit, att hos myndigheter, som haft att handlägga frågor angående tillgodoräkning av icke-ordinarie anställning för löneklassuppflyttning i ordinarie tjänst, vitt skilda uppfattningar gjort sig gällande beträffande tillämpningen av dessa bestämmelser samt att man med all sannolikhet även under de närmaste åren kunde räkna med ett stort antal ansökningar angående rätt att få tillgodoräkna sådan anställning, som enligt förut tillämpad praxis icke fått tillgodoräknas. För vinnande av enhetlighet och reda på ifrågavarande område hava revisorerna slutligen ifrågasatt, att frågor angående tillgodoräkning enligt före den 1 juli 1939 gällande avlöningsbestämmelser för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, borde avgöras av Kungl. Maj:t.

Även riksräkenskapsverket har konstaterat, att synnerligen skiftande uppfattningar gjort sig gällande vid tillämpningen av ifrågavarande tillgodoräkningsbestämmelser. Att så blivit fallet har varit förklarligt på grund av bestämmelsernas vaga formulering, som ofta gjort tolkningen till en ren omdömesfråga. Tvekan kan emellertid enligt riksräkenskapsverkets mening ej råda därom, att med de vid 1922 års riksdag vidtagna författningsändringarna avsågs en skärpning i förhållande till förut gällande regler. Utvecklingen har dock kommit att gå i en motsatt riktning, vilket för statsverket medfört dryga och icke avsedda kostnader.

Beträffande tolkningen av ifrågavarande tillgodräkningsbestämmelser får riksräkenskapsverket, till komplettering av de utav statsrevisorerna anförda exemplen, erinra om följande belysande fall.

Hos Sveriges geologiska undersökning anhöll en statsgeolog (26 lönegraden) att för uppflyttning i högre löneklass få tillgodoräkna tidigare tjänstgöring såsom biträdande geolog (e. o. 21 lönegraden). Yttrande inhämtades i ärendet från statskontoret, som framhöll, att den olikhet i löneställning, som förefanns mellan statsgeolog och biträdande geolog och som ytterligare

förstorats, sedan statsgeologbefattning från och med budgetåret 1925/26 uppflyttats från 24 lönegraden till 26 lönegraden, enligt ämbetsverkets uppfattning talade för att den tjänstgöring, som åvilade biträdande geolog, näppeligen vore av beskaffenhet att kunna tillgodoräknas statsgeolog i löneturshänseende. I enlighet med statskontorets avstyrkande avslogs ansökningen. Sökanden anförde emellertid besvär hos kammarrätten, som i meddelat utslag fann, att den omständigheten, att klaganden under sin tid såsom biträdande geolog varit placerad i lägre lönegrad än den han efter befordringen till statsgeolog kommit att tillhöra, icke utgjorde hinder för att nämnda tid tillgodoräknades honom för uppflyttning i högre löneklass i sistnämnda befattning. Kammarrätten undanröjde på grund härav myndighetens beslut.

I ett annat fall, som i förevarande sammanhang är av intresse, har kammarrätten på besvär över marinförvaltningens beslut i fråga om löneklassplacering medgivit ordinarie sekreterare i 24 lönegraden rätt att för uppflyttning i högre löneklass tillgodoräkna sig anställning såsom förste amanuens. Kammarrättens utslag i sistberörda fall var dock ej enhälligt, i det att två av de i målets handläggning deltagande ledamöterna icke funno skäl att göra ändring i det överklagade beslutet.

Framhållas må ock att beträffande länsnotarie respektive länsbokhållare av första klass (24 lönegraden) kammarrätten i vissa fall låtit vederbörande tillgodoräkna tjänst såsom extra länsnotarie respektive länsbokhållare (e. o. 19 lönegraden), medan i andra fall sådan tillgodräkning ej medgivits.

I likhet med statsrevisorerna anser riksräkenskapsverket det önskvärt att för vinnande av enhetlighet vid tillämpning av ifrågavarande tillgodoräkningsbestämmelser beslutanderätten i dylika frågor återflyttas till Kungl. Maj:t. Då det synes angeläget, att en dylik överflyttning med det snaraste kommer till stånd, vill riksräkenskapsverket förorda utfärdande av föreskrift, att, därest befattningshavare efter utgången av januari månad år 1940 till vederbörande myndighet inkommer med ansökan att jämlikt 11 eller 12 § i avlöningsreglementet för allmänna civilförvaltningen den 22 juni 1921 (nr 451) för uppflyttning i löneklass få tillgodoräkna före den 1 juli 1939 fullgjord tjänstgöring, sådan ansökan skall underställas Kungl. Maj:ts prövning. Detsamma bör gälla ifråga om tillgodoräkning enligt de bestämmelser, som — bortsett från avlöningsreglementet för kommunikationsverken — i anslutning till föreskrifterna i kungörelsen den 15 juni 1922 (nr 367) meddelats för andra befattningshavare i statens tjänst.

I handläggningen av detta ärende har jämte undertecknade byråchefen Arvidsson deltagit.

Stockholm den 29 december 1939.

Underdånigst

ERIK STRIDSBERG.

O. BACKLUND.

I. d'Aubigné.

Allmänna lönenämndens (civilförvaltningen)

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 139, § 35.

Till Konungen.

Genom remiss den 15 december 1939 har allmänna lönenämnden anbefallts att avgiva utlåtande med anledning av vad i remissen bifogat transumt av riksdagens senast församlade revisorers berättelse yttrats angående tillgodoräkning av icke-ordinarie anställning för uppflyttning i högre löneklass (§ 35); och får lönenämnden i anledning härav anföra följande.

1939 års statsrevisorer hava framhållit, att de år 1922 meddelade bestämmelserna om rätt för befattningshavare att för uppflyttning i högre löneklass få tillgodoräkna anställning före tillträdet av ordinarie tjänst under de senaste åren tillämpats på ett sätt, som knappast varit avsett. Av den undersökning rörande bestämmelsernas tillämpning, som statsrevisorerna företagit, hava revisorerna funnit framgå, att hos myndigheterna vitt skilda uppfattningar gjort sig gällande beträffande tillämpningen av ifrågavarande tillgodoräkningsbestämmelser. Vidare har framhållits, att man även under de närmaste åren med all sannolikhet torde kunna påräkna ett stort antal ansökningar angående rätt att få tillgodoräkna sådan anställning, som förut icke fått tillgodoräknas. För vinnande av enhetlighet och reda på hithörande område hava revisorerna ifrågasatt, att frågor angående tillgodoräkning enligt före den 1 juli 1939 gällande avlöningsbestämmelser för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, böra avgöras av Kungl. Maj:t.

Den av revisorerna lämnade redogörelsen rörande tillämpningen av de ifrågavarande tillgodoräkningsbestämmelserna synes lönenämnden giva vid handen, att dessa under de senaste åren givits en tolkning, som knappast kan anses överensstämma med vad som avsetts vid tillkomsten av desamma. Likaledes framgår av revisorernas redogörelse, att myndigheterna i åtskilliga fall av principiell betydelse givit uttryck åt helt olika uppfattningar rörande bestämmelsernas innebörd. Sålunda har kammarrätten i mål av betydande praktisk räckvidd funnit sig böra frångå den uppfattning, som statskontoret hävdat i utlåtanden, som statskontoret jämlikt föreskrifterna i Kungl. Maj:ts cirkulär den 22 december 1922 haft att avgiva till myndigheternas ledning vid bestämmelsernas tolkning. Sistnämnda förhållande har enligt lönenämndens mening uppenbarligen varit ägnat att motverka en konsekvent och enhetlig tillämpning av tillgodoräkningsbestämmelserna, då vissa myndigheter i överensstämmelse med föreskrifterna i cirkuläret i tveksamma fall inhämtat utlåtande från statskontoret, medan andra myndigheter följt den uppfattning, som kommit till uttryck i kammarrättens utslag.

Med hänsyn till det anförda synas lönenämnden skäl tala för, att särskilda åtgärder vidtagas för åstadkommande av enhetlighet och reda på förevarande område. Den av revisorerna i dylikt syfte ifrågasatta anordningen, att frågor angående tillgodoräkning enligt före den 1 juli 1939 gällande avlöningsbestämmelser för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, böra avgöras av Kungl. Maj:t, synes jämväl lönenämnden vara den utväg, som härvid närmast bör komma i fråga. En dylik åtgärd skulle sålunda innebära en återflyttning till Kungl. Maj:t av den beslutanderätt i tillgodoräkningsfrågor, som genom kungörel-

sen 1921: 685 delegerades till vederbörande verk eller myndighet. Lönenämnden vill framhålla, att därest den ifrågasatta anordningen anses böra genomföras, jämväl frågor om tillgodoräkning för lärarpersonalen vid statens undervisningsväsende böra avgöras av Kungl. Maj:t.

I avgörandet av förevarande ärende hava deltagit undertecknad lönenämndens ordförande samt ledamöterna Almgren, Englund, Kôersner, Magnusson, Reinwall och Wahlmark. Särskilt yttrande har avgivits av ledamöterna Englund, Kôersner och Reinwall, vilket yttrande bifogas.

Stockholm den 18 januari 1940.

Underdånigst

ERIK STRIDSBERG.

Bernt Nilsson.

Bilaga.

Särskilt yttrande.

Statsrevisorernas förslag om återförande av beslutanderätten i tillgodoräkningsfrågor till Kungl. Maj:t synes väsentligen grunda sig på det förhållandet, att de förefintliga bestämmelserna tillämpats på ett sätt, som måhända icke varit avsett vid bestämmelsernas tillkomst.

Därvid må till en början framhållas, att även om avsikten med de ifrågavarande bestämmelserna tilläventyrs varit den, som revisorerna hävdat, detta likväl icke kommit till tydligt uttryck vid bestämmelsernas avfattning. Det torde sålunda aldrig kunna göras gällande, att den tillämpning av bestämmelserna, som kommit till synes i kammarrättens praxis, skulle vara oförenlig med tillgodoräkningsföreskrifterna sådana de utformats i avlöningsförfattningarna. Snarare skulle väl i stället kunna sägas, att den tolkning av förekommande likvärdighetsspörsmål, som i vissa fall hävdats av statskontoret och riksräkenskapsverket, stått i mindre god överensstämmelse med bestämmelsernas ordalag. Det synes också tvivel underkastat, huruvida den av nyssnämnda ämbetsverk genomgående hävdade restriktiva tolkningen skulle godkännas av de allmänna domstolarna, därest tjänstemännen skulle vilja bringa de ifrågavarande spörsmålen under domstolarnas prövning.

Det förefaller synnerligen otillfredsställande, att den omständigheten, att rättstillämpningen av olika skäl utvecklats i den riktning som skett, skall tagas till intäkt för genomförande av ändringar i fråga om själva beslutanderätten. En dylik tendens förefaller ur olika synpunkter betänklig.

På grund av det anförda och då den av statsrevisorerna ifrågasatta anordningen, i motsats till vad revisorerna gjort gällande, synes föga ägnad att åstadkomma enhetlighet och reda på ifrågavarande område få vi avstyrka densamma.

G. A. Englund. *Berta Kôersner.* *J. A. Reinwall.*

Riksräkenskapsverkets

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 148, § 38.

Till Konungen.

Till åtlydnad av remiss den 15 december 1939 får riksräkenskapsverket härmed avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens senast församlade revisorer under § 38 av berättelsen anfört rörande ersättning till vissa vikarier å landsfiskalstjänster.

Revisorerna hava påtalat, att vid tillämpningen av gällande bestämmelser i cirkuläret den 11 november 1927 rörande ersättning till sådan vikarie för landsfiskal, som icke är befattningshavare hos länsstyrelse, tvekan uppkommit angående rätta tolkningen av dessa föreskrifter samt att riksräkenskapsverkets revision framställt ett stort antal anmärkningar mot utbetalningar av dylik ersättning. Revisorerna hava vidare med hänsyn till den osäkerhet, som syntes råda beträffande tolkningen av ifrågavarande bestämmelser, förordat, att ett förtydligande av dessa föreskrifter snarast möjligt borde komma till stånd.

Riksräkenskapsverket får vitsorda, att ett stort antal anmärkningar framställts mot att ersättning till sådan vikarie för landsfiskal, som icke är befattningshavare vid länsstyrelse, beräknats efter residensstadens ortsgrupp i stället för efter tjänstgöringsortens. Något utslag i anledning av dylika anmärkningar har ännu icke meddelats av riksräkenskapsverket eller kammarrätten.

Bland anmärkningarna förekomma fall, då hos landsfiskal sedan flera år anställt biträde under vikariat för landsfiskalen kommit i åtnjutande av avlöning enligt residensstadens ortsgrupp. Nämnas må, att biträdet jämväl varit mantalsskriven å den ort, där han vikarierat. Att under sådana förhållanden beräkna hans avlöning icke efter tjänstgöringsortens ortsgrupp utan efter ortsgruppen för en annan och i detta sammanhang ovidkommande ort (residensstaden) synes strida mot de grundläggande principerna för systemet med lönens utmätande efter levnadskostnadernas olika höjd på skilda orter inom landet. Riksräkenskapsverket får fördenskull tillstyrka, att omförmälda cirkulär den 11 november 1927 gives sådan ändrad avfattning, att föreliggande osäkerhet i tolkningshänseende undanröjes.

Stockholm den 23 januari 1940.

Underdånigst

P. S. RUNEMARK.

V. ARVIDSSON.

I. d'Aubigné.

Allmänna lönenämndens (civilförvaltningen)

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 148, § 38.

Till Konungen.

Genom remiss den 15 december 1939 har allmänna lönenämnden anbefallts att avgiva utlåtande med anledning av vad i remissen bifogat transumt av riksdagens senast församlade revisorers berättelse yttrats angående ersättning till vissa vikarier å landsfiskalstjänster (§ 38); och får lönenämnden i anledning härav anföra följande.

1939 års statsrevisorer hava upptagit till granskning tolkningen av de i Kungl. Maj:ts cirkulär den 11 november 1927 meddelade föreskrifterna rörande ersättning till vikarie å, bland andra, landsfiskalstjänst. Enligt nämnda föreskrifter skall, då befattning såsom landsfiskal efter förordnande uppehålles av sådan extra befattningshavare vid länsstyrelse, vilkens avlöning icke bestämts att utgå enligt viss löneklass, eller ock av den, som icke är befattningshavare vid länsstyrelse, ersättning till vikarien utgå på sätt och enligt de grunder, som föreskrivits i kungl. brev den 30 december 1926. Härvid skall beträffande sådan vikarie, som är extra befattningshavare hos länsstyrelse, iakttagas, att avlöningen å hans egen befattning skall, med vederbörliga avdrag enligt bestämmelserna i nyssnämnda brev, utgå enligt den löneklass i den i kungörelsen 1925: 356 (numera 1939: 273) intagna löneplanen, som närmast motsvarar avlöningen å hans extra befattning, dock högst efter 12 löneklassen. I fråga om vikarie, som icke är befattningshavare vid länsstyrelse, skall så anses, som om han är extra befattningshavare vid den länsstyrelse, som meddelat förordnandet, med avlöning enligt 12 löneklassen. Enligt vad revisorerna inhämtat, har vid tillämpning av förenämnda bestämmelser en viss tvekan uppkommit rörande tolkningen av föreskriften, att till sådan vikarie för landsfiskal, som icke är befattningshavare vid länsstyrelse, ersättning skall utgå, som om vikarien vore extra befattningshavare vid den länsstyrelse, som meddelat förordnandet, med avlöning enligt 12 löneklassen. Vid beräknandet av avlöningen hava några länsstyrelser ansett densamma böra utgå efter den dyrortsgrupp, tjänstgöringsorten för den uppehållna tjänsten tillhör, medan flertalet länsstyrelser låtit lönen utgå efter residensstadens dyrortsgrupp. Enligt vad revisorerna uppgiva, hava av riksräkenskapsverkets revision sammanlagt 127 anmärkningar framställts mot utbetalningar enligt förenämnda stadgande under budgetåret 1938/1939 avseende tillhopa ett belopp av 27,836 kronor.

Revisorerna hava erinrat om, att enligt föreskrift i kungörelsen 1935: 397 (numera 1939: 273) extra tjänsteman utan fast stationeringsort skall åtnjuta lön enligt den ortsgrupp tjänstgöringsorten tillhör. Nu ifrågavarande vikarier utgjordes i regel av biträden anställda hos vederbörande landsfiskal, vilka, ehuru sorterande under länsstyrelsen, dock icke vore extra befattningshavare därstädes i avlöningsreglementets mening och för vilka residensstaden således icke kunde anses såsom stationeringsort i annat fall än då residensstaden sammanfölle med tjänstgöringsorten. Under sin tjänstgöring hos landsfiskalen åtnjöte dessa biträden endast arvode och vore ej placerade i lönegrad enligt 26 § ovannämnda kungörelse. Det syntes under sådana förhållanden enligt revisorernas mening ej böra råda någon som helst tvekan om att avlöningen till nämnda vikarier skulle beräknas enligt den ortsgrupp, vartill den

verkliga tjänstgöringsorten hörde. Revisorerna hava slutligen uttalat, att med hänsyn till den tolkning, som givits åt bestämmelserna i omförmälda cirkulär den 11 november 1927, det ville synas revisorerna, att ett förtydligande av dessa föreskrifter snarast möjligt borde komma till stånd.

Lönenämnden tillåter sig erinra, att länsstyrelsen i Västmanlands län i skrivelse till Kungl. Maj:t den 28 oktober 1938 gjorde viss framställning i fråga om beräkningen av de avlöningsförmåner, som utbetalats till personer, vilka efter den 1 juli 1927 inom länet tjänstgjort såsom vikarier å landsfiskalstjänster och icke varit befattningshavare vid länsstyrelse. I sagda ärende hade länsstyrelsen anfört, bland annat, *att* tretton personer, vilka under längre eller kortare tider tjänstgjort såsom vikarie för landsfiskal, stationerad å annan och lägre dyrortsgrupp tillhörande ort än Västerås, under framhållande att lönen bort utgå efter den dyrortsgrupp Västerås tillhört, hemställt om utbekommande av skillnaden mellan vad som på grund härav bort utgå och vad de uppburit, *att* länsstyrelsen — som tidigare ansett lönen böra utgå efter den dyortsgrupp, stationeringsorten för den uppehållna tjänsten tillhörde — kommit till den uppfattningen, att lönen borde beräknas efter residensstadens dyrortsgrupp, *att* till de befattningshavare, som på grund av länsstyrelsens tidigare tolkning av bestämmelserna i ämnet uppburit för låg avlöning, syntes böra utbetalas, vad som alltifrån den 1 juli 1927 för litet utanordnats, *att* beloppet härav kunde uppskattas till sammanlagt 7,600 kronor *samt att* icke någon utbetalning ägt rum före år 1929. Med hänsyn till den relativt stora utbetalning, som länsstyrelsen sålunda ifrågasatt, hade länsstyrelsen förklarat sig icke vilja underlåta att hos Kungl. Maj:t anmäla förhållandet; och hade länsstyrelsen tillika tillkännagivit sin avsikt, att därest Kungl. Maj:t lämnade denna anmälan utan erinran, utbetala den ytterligare avlöning till här ifrågavarande personal, som enligt de angivna grunderna kunde tillkomma densamma.

I ett i sagda ärende den 13 maj 1939 avgivet utlåtande anförde allmänna civilförvaltningens lönenämnd, bland annat, att beträffande frågan, huruvida lönen till sådan vikarie å landsfiskalsbefattning, vilken icke vore befattningshavare vid länsstyrelse, skulle utgå efter tjänstgöringsortens eller residensstadens dyrortsgrupp, det ville synas lönenämnden, att föreskrifternas ordalag närmast talade för det senare alternativet. Enligt vad lönenämnden inhämtat, hade emellertid sagda spörsmål gjorts till föremål för prövning i anmärkningsväg. Med hänsyn härtill och då tolkningen av bestämmelserna i ovannämnda cirkulär i första hand ankomme på vederbörande länsstyrelse, ansåge lönenämnden, att den av länsstyrelsen gjorda anmälan icke borde föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd. Kungl. Maj:ts beslut i ärendet den 6 oktober 1939 är avfattat i överensstämmelse med sagda lönenämnds förslag.

I likhet med allmänna civilförvaltningens lönenämnd håller allmänna lönenämnden för sin del före, att de ifrågavarande bestämmelsernas ordalag närmast tala för, att lönen till sådan vikarie å landsfiskalsbefattning, vilken icke är befattningshavare vid länsstyrelse, skall utgå efter residensstadens dyrortsgrupp. Lönenämnden vill även framhålla, att, enligt vad som framgår av en av länsstyrelsen i Västmanlands län i nyssnämnda ärende gjord förfrågan hos övriga länsstyrelser, länsstyrelserna i Älvsborgs och Västmanlands län tidigare ansett lönen böra utgå efter den dyrortsgrupp, stationeringsorten för den uppehållna tjänsten tillhörde, medan samtliga övriga länsstyrelser låtit lönen utgå efter residensortens dyrortsgrupp.

Då emellertid enligt lönenämndens mening övervägande skäl tala för, att avlöningen till ifrågavarande vikarier lämpligen bör beräknas enligt den ortsgrupp, vartill den verkliga tjänstgöringsorten hör, vill lönenämnden tillstyr-

ka, att de i cirkuläret den 11 november 1927 meddelade föreskrifterna förtydligas i dylik riktning.

I avgörandet av förevarande ärende hava deltagit undertecknad lönenämndens ordförande samt ledamöterna Almgren, Englund, Köersner, Magnusson, Reinwall och Wahlmark.

Stockholm den 18 januari 1940.

Underdånigst

ERIK STRIDSBERG.

Bernt Nilsson.

Riksräkenskapsverkets

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 155, § 42.

Till Konungen.

Genom remiss den 22 december 1939 har Kungl. Maj:t anbefallt riksräkenskapsverket att avgiva utlåtande med anledning av vad riksdagens år 1939 församlade revisorer under § 42 i sin berättelse anfört i fråga om vissa iakttagelser angående utbetalningar av överåriga depositioner. Till åtlydnad härav får riksräkenskapsverket anföra följande.

Revisorerna erinra, hurusom för enskildas räkning hos länsstyrelserna gjorda depositioner, som bliva tio år gamla, skola genom särskild kungörelse uppsägas till återlyftning inom natt och år från kungörelsens datum. Depositioner, som icke inom föreskriven tid återlyfts av vederbörande, skulle enligt föreskrift i kungl. brev till statskontoret den 2 oktober 1828 ursprungligen insändas till statskontoret och av detta ämbetsverk insättas på särskild räkning i riksbanken. Numera insändas emellertid deponerade medel i regel ej till statskontoret utan omföras i stället i länsräkenskaperna till riksstatstiteln för övriga diverse inkomster under beteckningen »Överåriga depositioner». Från sagda titel sker sedan utbetalning, när vederbörande gör framställning om beloppets utfående.

Revisorerna hava funnit det otillfredsställande, att enskilda personer utan varje tidsbegränsning kunna utfå deponerade belopp. Då reglerna på förevarande område jämväl i övrigt vore föråldrade, ansåge revisorerna, att de borde ersättas med mera tidsenliga föreskrifter, bland annat åsyftande en skälig begränsning av den tidsperiod, under vilken staten skulle vara ansvarig för de nedsatta beloppen.

Enligt riksräkenskapsverkets mening är den av revisorerna väckta frågan av praktisk betydelse i främsta rummet ur bokföringssynpunkt. En önskvärd förenkling skulle stå att vinna genom förkortning av den tid, under vilken depositioner skola med utförlig specifikation balanseras i länsstyrelsernas räkenskaper. Att, såsom på sina håll förekommer, i form av deposition upptaga i räkenskapen ett eller annat öre, utgörande för mycket guldna utskylder, som återsänts till vederbörande men som denne underlåtit att utlösa, medför besvär och kostnader, vilka icke stå i rimlig proportion till sakens ringa betydelse. I dylika fall eller då man eljest har anledning att räkna med att rättsägaren icke kommer att göra sin rätt gällande, torde medel av

ifrågavarande slag omedelbart eller efter kortare tid, förslagsvis ett år, kunna bokföras å inkomsttiteln »A IV: 5 Övriga diverse inkomster». För underlättande av beloppets identifiering i händelse av sedermera framställt krav torde lämpligen kunna hos länsstyrelserna föras en för ändamålet upprättad, fortlöpande förteckning. Med denna anordning torde arbetet med utskrivandet av de till länsstyrelsernas huvudböcker fogade specifikationerna av behållningen å depositionskontot icke oväsentligt underlättas.

Under hänvisning till det ovan anförda får riksräkenskapsverket sålunda tillstyrka, att nuvarande bestämmelser på förevarande område omarbetas i syfte att ernå ett mindre tids- och arbetskrävande redovisningssystem.

I detta ärendes handläggning har, förutom undertecknad, byråchefen Andersson deltagit.

Stockholm den 20 januari 1940.

Underdånigst

P. S. RUNEMARK.

E. NORBERG.

Riksräkenskapsverkets

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 157, 158, §§ 43, 44.

Till Konungen.

Genom remiss den 22 december 1939 har Kungl. Maj:t anbefallt riksräkenskapsverket att avgiva utlåtande med anledning av vad riksdagens år 1939 församlade revisorer i sin berättelse anfört *dels* under 43 § angående indrivning av kronans fordringar i balansmål, *dels* under 44 § angående vissa avskrivningsfrågor. Då dessa båda spörsmål äga nära inbördes samband, har riksräkenskapsverket ansett sig böra upptaga dem till samtidig behandling och får i ärendet anföra följande.

På sätt revisorerna i sin berättelse erinrat, har den nu tillämpade ordningen för indrivning och avskrivning av vissa kronans fordringar tidigare varit föremål för riksdagens revisorers uppmärksamhet. Närmare redogörelse härför återfinnes under §§ 22 och 38 i den år 1936 avgivna berättelsen. Riksräkenskapsverket anförde i häröver infordrat utlåtande den 9 januari 1937, att verket funne de av revisorerna påtalade förhållandena beträffande såväl indrivningen av kronans ifrågavarande fordringar som avskrivningsärendenas behandling och bokföringen av avskrivna belopp vara mindre tillfredsställande. En utredning syntes därför enligt riksräkenskapsverkets mening snarast möjligt böra verkställas angående de åtgärder, som kunde vidtagas för avhjälpande av berörda missförhållanden.

Såsom en förberedande åtgärd avlät riksräkenskapsverket den 2 januari 1937 cirkulärskrivelse till samtliga länsstyrelser med anmodan att före den 1 mars 1937 inkomma till riksräkenskapsverket med förteckning över dels kronans den 30 juni 1936 hos vederbörande länsstyrelse i balansmål utestående fordringar på grund av redogörares tillgrepp och förskingring eller försummelse, dels samtliga av länsstyrelsen sedan den 1 januari 1926 verkställda extra ordinarie avskrivningar av dylika fordringar med angivande i

varje särskilt fall, huruvida avskrivning verkställts enligt medgivande av Kungl. Maj:t eller med stöd av bestämmelserna i förordningen den 11 december 1830 (nr 85) samt kungörelsen den 29 september 1911 (nr 106). Förteckningen skulle innehålla uppgift å vederbörande gäldenärs namn, beloppets storlek, tidpunkten för fordrans uppkomst samt vidtagna exekutions- eller andra åtgärder.

Sedan de sålunda infordrade uppgifterna inkommit till ämbetsverket, meddelade verket genom ny cirkulärskrivelse till länsstyrelserna den 12 juni 1937 anvisning rörande bokföring av kronans ifrågavarande hos länsstyrelserna i balansmål utestående eller framdeles uppkommande fordringar, därvid föreskrevs, att dylika fordringar skulle från och med budgetåret 1936/37 i länsstyrelsernas räkenskaper upptagas på tillgångssidan under rubriken »propriebalans» och utbalanseras på skuldsidan under rubriken »utestående osäkra fordringar».

Riksdagen har för sin del i skrivelse till Kungl. Maj:t den 25 maj 1937 (nr 311) i anledning av revisorernas berättelse anhållit, att Kungl. Maj:t ville *dels* vidtaga åtgärder för åstadkommande av ändrade bestämmelser rörande indrivning av kronans fordringar i balans- och därmed jämställda mål (punkt 7), *dels* låta verkställa utredning rörande omarbetning av bestämmelserna angående avskrivning av statens fordringar (punkt 5). Med överlämnande av handlingarna i ärendena har Kungl. Maj:t genom remiss den 24 november 1939 anbefallt riksräkenskapsverket att avgiva utlåtande och förslag i ämnet.

Beträffande kontrollen att kronans utestående fordringar i behörig ordning redovisas hava nu 1939 års riksdagsrevisorer framhållit, hurusom det enligt gällande instruktion och arbetsordning för riksräkenskapsverket ålåge verkets budgetbyrå att kontrollera, att kronans utestående fordringar i behörig ordning redovisades. Det syntes önskvärt, att till riksdagens revisorer från riksräkenskapsverket årligen lämnades uppgifter rörande de av budgetbyrån vidtagna åtgärderna i nämnda hänseende under närmast föregående budgetår beträffande samtliga sådana kronans fordringar i balans- och därmed jämställda mål, i anledning av vilka åtgärd från verket påkallats. Detta syntes revisorerna böra ske av den anledningen, att riksräkenskapsverkets åtgärder i regel vore undandragna den kontroll på detta område, som av verket utövades gentemot andra myndigheter. Revisorerna föreslogo därför, att en komplettering av verkets instruktion och eventuellt dess arbetsordning skulle ske så att revisorerna framdeles kunde i detta avseende utöva fortlöpande granskning.

Revisorernas ifrågavarande uttalande påkallar vissa kompletterande upplysningar. Hela kontrollen av att kronans utestående fordringar i behörig ordning indrivas är icke koncentrerad till riksräkenskapsverket och än mindre till dess budgetbyrå. Vad särskilt angår balansmål eller angivelse mot kronans och allmänna verks uppbördsmän och redogörare för tillgrepp och förskingring av sådana dem, under eget ansvar inför kronan eller verket, anförtrodda medel, stadgas i § 6 instruktionen för riksräkenskapsverket följande:

»Det åligger riksräkenskapsverket att vid förefunnen balans hos redogörare, vars räkenskap skall granskas inom verket, avgiva av vederbörande begärd utredning angående balansens belopp, tiden, då densamma uppkommit, samt övriga omständigheter, vilka inom riksräkenskapsverket kunna utrönas och äro av betydelse för utförande såväl av själva balansmålet som av mål angående betalningsskyldighet på grund av annans ansvarighet för redogöraren. Det åligger jämväl verket att i fråga om åtal mot ämbets- och tjänstemän för fel och försummelser i avseende å såväl uppbörden, förvalt-

ningen och redovisningen av de under verkets granskning hörande medel som ock kontrollen och tillsynen därvid meddela det utlåtande, som kan erfordras för åtalets utförade.»

Riksräkenskapsverket är sålunda i balansmål huvudsakligen ett utredande organ, som har att beträffande räkenskaper, vilka granskas inom verket, lämna vissa av vederbörande begärda upplysningar. I motsats till vad som gällde, då revisionen var förlagd till kammarrätten, har riksräkenskapsverket icke att själv till behandling och avgörande upptaga balansmål. Icke heller finnes inom riksräkenskapsverket någon motsvarighet till det förutvarande advokatfiskalsämbetet hos kammarrätten, vars innehavare, bland annat, hade att, i egenskap av kronans ombudsman och allmän åklagare i kammarrätten, iakttaga och bevaka kronans och det allmännas rätt samt vidtaga erforderliga åtgärder för bevakande av kronans eller det allmännas fordringar och för beredande av säkerhet för desamma.

Riksräkenskapsverket har visserligen såsom allmänt åliggande att därest någon oriktighet påträffas, som ej kan av verket avhjälpas, efter omständigheterna antingen överlämna ärendet till vederbörande ämbetsmyndighet för laga åtgärd eller inberätta förhållandet för Kungl. Maj:t (instruktionen § 2 mom. 4). Likaså har riksräkenskapsverket att vaka över att till betalning fastställda medel inflyta och redovisas (instruktionen § 2 mom. 5). Jämlikt kungörelsen den 12 december 1924 (nr 530) skola förvaltningsmyndigheternas beslut i avkortnings-, avskrivnings-, restitutions- och reskontreringsmål jämte handlingarna i målen biläggas vederbörliga räkenskaper för att undergå granskning i riksräkenskapsverket.

Tillsynen över att kontrollen i denna del fungerar tillfredsställande är emellertid icke såsom enligt den äldre ordningen samlad på en hand (advokatfiskalen) utan är splittrad och därför också mindre effektiv. Likaså bör bemärkas, att den av riksräkenskapsverket utövade kontrollen i nyssnämnda hänseenden har avseende å räkenskaper och redovisningshandlingar, vilka jämlikt särskilt meddelade bestämmelser skola till verket ingivas till granskning. Ett stort antal räkenskaper granskas emellertid av särskilda revisionsorgan, i främsta rummet de s. k. specialrevisionerna, och deras sätt att fullgöra sin verksamhet kan riksräkenskapsverket givetvis icke i detalj kontrollera.

Vad därefter angår budgetbyråns granskningsåligganden på nu förevarande område, hänföra sig dessa till granskningen av huvudförvaltningarnas huvudböcker, vid vilken enligt därom i arbetsordningen meddelad föreskrift skall tillses, att utestående fordringar blivit bevakade eller att åtgärder för indrivning skett samt att överåriga balansposter icke kvarstå i räkenskaperna. De kronans fordringar, som i nyssnämnda föreskrift åsyftas, utgöras huvudsakligen av förskott, inkomstrester och bankfordringar. För granskningens underlättande skola vid huvudböckerna fogas förteckningar över utestående fordringar med angivande av deras ålder samt vidtagna åtgärder för indrivning och bevakning jämte inventeringsinstrument och bankbesked. Den av budgetbyrån utövade granskningen är alltså i främsta rummet bokföringsteknisk.

Revisorernas uttalande, att riksräkenskapsverkets åtgärder i regel skulle vara undandragna den kontroll på detta område, som av verket utövas gentemot andra myndigheter, finner ämbetsverket svårförståeligt, men meningen torde vara, att riksräkenskapsverkets kontroll av andra myndigheters åtgärder icke kunde på ett enligt revisorernas förmenande fullt tillfredsställande sätt kontrolleras. Riksräkenskapsverket har givetvis intet att erinra mot en dylik skärpt kontroll. Det sagda torde emellertid giva vid handen, att det föreliggande problemet ingalunda kan ens provisoriskt lösas genom

att revisorerna årligen erhålla uppgifter från budgetbyrån rörande de av sagda byrå i samband med granskningen av huvudförvaltningarnas huvudböcker vidtagna åtgärderna beträffande kronans fordringar i balansmål.

Vidkommande revisorernas uttalande under § 44 i berättelsen, enligt vilket — i avvaktan på slutförandet av den av riksdagen begärda utredningen rörande omarbetning av bestämmelserna angående avskrivning av statens fordringar — det vore önskvärt, att till riksräkenskapsverket från vederbörande myndigheter — möjligen med undantag för affärsverken — i samband med årsräkenskapernas avlämnande lämnades en specificerad uppgift å under budgetåret verkställda avskrivningar av detta slag, känner sig riksräkenskapsverket icke övertygat om ändamålsenligheten av en sådan åtgärd. Redan den förberedande undersökning, som av 1936 års revisorer ägnades den föreliggande avskrivningsfrågan, ger tydligt vid handen, att man här har att göra med ett synnerligen invecklat och omfattande frågekomplex. Under sådana förhållanden synes det knappast lämpligt att — särskilt i ett tidsläge som det nuvarande — föregripa resultatet av den anbefallda utredningen genom provisoriska anordningar, vilkas nytta och praktiska betydelse för närvarande svårligen kan bedömas. Det bör i detta sammanhang även erinras, att riksräkenskapsverket i följd av personalknapphet, som på grund av inkallelser till militärtjänst ytterligare accentuerats, icke är i tillfälle att utöva fullständig granskning av samtliga räkenskaper, varför varje utökning av kontrollapparaten på *en* punkt utan motsvarande personalförstärkning måste ske på bekostnad av andra och lika viktiga granskningsuppgifter.

Riksräkenskapsverket vill fördenskull för sin del förorda, att de av såväl 1936 års som 1939 års revisorer framförda synpunkterna och förslagen i här behandlade indrivnings- och avskrivningsfrågor ägnas ingående uppmärksamhet under utredningsarbetets fortgång men att med åtgärder i övrigt får tillsvidare anstå i avvaktan på utredningens resultat.

I detta ärendes handläggning har, förutom undertecknade, byråchefen Andersson deltagit.

Stockholm den 20 januari 1940.

Underdånigst

P. S. RUNEMARK.

E. NORBERG.

Domkapitlets i Västerås

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 162, § 46.

Till Konungen.

Anbefallt att avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer i sin berättelse yttrat angående domkapitelshuset i Västerås får domkapitlet i underdånighet anföra följande.

De av revisorerna framställda anmärkningarna rikta sig dels mot husets bristfälliga tillstånd, dels mot dess otillräcklighet för sitt nuvarande ändamål.

Domkapitlet ser sig nödsakat att vitsorda riktigheten av revisorernas anmärkningar i båda dessa avseenden. Bristerna framträda i första hand i fråga om dörrar och fönster, som äro synnerligen otäta, vilket medför att huset är i hög grad dragigt. Detta förhållande förorsakar givetvis vissa svårigheter att under den kallare årstiden hålla en lämplig temperatur i rummen, svårigheter som ytterligare förstoras därav att värmeledningssystemet är ineffektivt. Följden härav är en onormalt hög bränsleåtgång. Vaktmästarbostaden på nedre botten är mörk och ohygienisk, toalett saknas exempelvis, varför vaktmästaren och hans familj äro hänvisade till den i domkapitlets lokaler på övre botten befintliga. Revisorerna hava betecknat husets brister såsom allvarliga. Denna beteckning är riktig blott man icke därmed avser att husets bestånd skulle vara hotat. Så torde icke vara förhållandet.

Om också de nu antydda bristerna i husets tillstånd förtjäna allt avseende utgöra de ändock ur domkapitlets synpunkt icke det största bekymret utan detta består i domkapitelshusets otillräcklighet för sitt ändamål. Redan före tillkomsten av 1932 års boställslagstiftning med därav betingad utökning av personalen vid domkapitelsexpeditionen torde lokalutrymmena få anses hava varit i knappaste laget, efter denna tidpunkt äro de helt otillräckliga. Sålunda har, såsom revisorerna också påpekat, stiftsjägmästarens expedition måst inrymmas i förhyrda lokaler på annan plats i staden. Att detta förutom ökade kostnader medför hinder för ett rationellt utnyttjande av arbetskrafterna ävensom andra olägenheter torde utan vidare vara klart. Rummen äro synnerligen små. Stiftssekreterarens rum och det rum, där stiftsnotarien och kansliskrivaren hava plats, mäta ungefär 3.5 × 4.5 meter. Rum åt biskopen saknas. Arkivet, som jämte vaktmästarbostaden är inrymt på nedre botten, är helt utnyttjat.

Beträffande orsakerna till domkapitelshusets tillstånd och lokalfrågans läge får domkapitlet framhålla, att tillsynen och underhållet av byggnaden åligger domkyrkan i Västerås samt att domkapitlet, med kännedom därom, att domkyrkans ekonomiska ställning knappast medgivit vidtagande av några vidlyftigare reparationsarbeten, i det längsta velat undvika, att framställa några krav i sådant avseende.

Den under senare år alltmera stärkta övertygelsen att domkapitelshuset icke längre är lämpligt och tillräckligt för domkapitlets behov har gjort domkapitlet än mera obenäget att påyrka vidtagande av reparations- och förbättringsarbeten, som skulle kunna komma att i viss utsträckning bliva utan nytta om huset komme att tagas i anspråk för annat ändamål med andra krav på lokalernas anordning.

Tanken att erhålla andra lokaler för domkapitlets behov har nämligen under de senare åren alltmer trätt i förgrunden. Genom revisorernas framställda anmärkningar känner sig domkapitlet nu hava fått ett stöd och ett intyg att lokalfrågan måste upptagas till behandling och på något sätt lösas. Det synes domkapitlet fullt klart att en tillfredsställande lösning kan erhållas allenast genom nybyggnad, och har domkapitlet för avsikt att snarast möjligt till Eders Kungl. Maj:t inkomma med preliminärt förslag i denna riktning.

Därest för domkapitlets behov en nybyggnad skulle komma till stånd uppstår frågan om lämplig användning av det nuvarande domkapitelshuset. Den gamla minnesrika byggnaden Rudbeckii »Collegium Pietatis», måste självfallet bevaras och helst även givas en uppgift, som icke alltför mycket bryter mot dess gamla traditioner.

Domkapitlet är för sin del övertygat om att det icke bör möta några sär-

skilda svårigheter att finna en ur sådan synpunkt lämplig användning för byggnaden.

I ärendets handläggning hava deltagit, förutom undertecknad domprost, föredragande, rektorn Landtmanson, kontraktsprosten Bolling, folkskolinspektören Granér och ingenjören Jonsson.

Västerås domkapitel den 3 januari 1940.

Underdånigst

ERNST ENOCHSSON.

Bo Sunnerfelt.

Stiftsnämndens i Västerås

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 162, § 46.

Till Konungen.

Genom nådig remiss har stiftsnämnden i Västerås anbefallts att avgiva utlåtande med anledning av vad som i riksdagens senast församlade revisorers berättelse yttrats rörande domkapitelshuset i Västerås.

Till åtlydnad härav får stiftsnämnden i underdånighet anföra följande.

Stiftsnämnden vill för sin del vitsorda, att stora och allvarliga brister vidlåda domkapitelshuset. Stiftsnämnden ville även särskilt framhålla lokalernas otillräcklighet. Stiftsjägmästarens expedition har ock alltsedan dess begynnelse måst förläggas till annan lokal. För närvarande är den förlagd till en förhyrd dubblett, som är belägen cirka tio minuters väg från domkapitlets expedition, och för vilken dubblett erlägges en årlig hyra av 1,200 kronor. Det förhållandet, att domkapitlets och stiftsjägmästarens expedition äro förlagda till olika lokaler, medför givetvis stora olägenheter, bland annat lägger det hinder i vägen för ett rationellt utnyttjande av arbetskrafterna å de båda expeditionerna. Å stiftsjägmästarexpeditionen tjänstgöra stiftsjägmästaren, stiftsjägmästarassistenten och ett kvinnligt skrivbiträde. Förhållandet i fråga är även till nackdel för det samarbete, som naturligen måste äga rum mellan stiftssekreteraren och stiftsjägmästaren. Vidare torde expensmedlen bättre kunna utnyttjas, därest de båda expeditionerna vore förlagda till samma lokal. Expeditionsvaktens tid får ock i stor utsträckning tagas i anspråk för förandet av handlingar m. m. mellan de båda expeditionerna. En myckenhet av post, som bör diarieföras på stiftsjägmästarexpeditionen, kommer sålunda till domkapitlets expedition och öppnas därstädes.

Då, enligt vad stiftsnämnden inhämtat, även domkapitlet har att besvara en liknande nådig remiss, torde det närmast ankomma på domkapitlet att avgiva det förslag till avhjälpande av bristeran å domkapitelshuset, som domkapitlet kan finna förhållandena påkalla. Stiftsnämnden vill emellertid för egen del i underdånighet framhålla, att enbart en restaurering av domkapitelshuset icke torde kunna avhjälpa de allvarligaste bristerna, nämligen de trånga lokalerna, varigenom de därmed förbundna stora olägenheterna komma att kvarstå. Den enda rationella lösningen av denna fråga är, enligt stiftsnämndens mening, uppförandet av ett nytt domkapitelshus på härför lämplig plats.

I ärendets slutliga handläggning hava deltagit förutom undertecknad, vice ordförande, föredragande, disponenten Tillander, stiftssekreteraren Isoz, kontraktsprosten Ihrmark och stiftsnotarien Sunnerfelt, den sistnämnde enligt förordnande av länsstyrelsen i Västerås.

Västerås stiftsnämnd den 29 december 1939.

Underdånigst

WERNER NORDENSTEDT.

HALDAN ISOZ.

Byggnadsstyrelsens

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 162, § 46.

Länsarkitektkontoret i Västerås har på byggnadsstyrelsens anmodan verkställt besiktning av domkapitelshuset därstädes. Av bilagda besiktningsutlåtande[1] den 4 januari 1940 framgår förefintligheten av de av riksdagens revisorer påtalade bristerna i byggnadens tillstånd och behovet av dess fullständiga reparation såväl ut- och invändigt. Innan en sådan reparation vidtages, synes dock utredning böra verkställas rörande domkapitlets lokalbehov och möjligheten att tillgodose detta behov inom det nuvarande domkapitelshuset.

Stockholm den 9 januari 1940.

Underdånigst

HENNING LEO.

ÄRLAND NOREEN.

Curt Nilsson.

Riksarkivets

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 162, § 47.

Till Konungen.

Till svar å nådig remiss den 15 december 1939 av vad i riksdagens senast församlade revisorers berättelse yttrats rörande utgallring av vissa handlingar ur kristidskommissionernas arkiv får riksarkivet härmed anföra följande.

Beträffande sin principiella uppfattning av gallringsproblemet och sin redobogenhet att medverka till på en gång rationella, effektiva och ekonomiska gallringsåtgärder får riksarkivet hänvisa till sitt yttrande den 19 januari 1939 över motsvarande punkt i 1938 års revisorers berättelse.

Frågan om gallring av kristidskommissionernas arkiv har även tidigare varit före. I underdånig skrivelse den 8 december 1923 hemställde riksar-

[1] Ej här avtryckt.

kivet om bemyndigande för folkhushållningskommissionens avvecklingskommitterade att i samband med överförandet av kommissionens arkiv till de härför anvisade lokalerna låta utgallra vissa närmare angivna handlingar tillhörande dess statistiska avdelning. I nådiga brevet den 7 februari 1924 förordnade Eders Kungl. Maj:t, att ifrågavarande handlingar skulle utgallras och att de handlingar, som för framtiden skulle bevaras, skulle överföras till och ordnas i de härför anvisade lokalerna i källaren till huset Västerlånggatan 16 (Storkyrkobrinken 7). Efter hemställan hos Eders Kungl. Maj:t av chefen för lantförsvarets kommandoexpedition, att ifrågavarande lokaler måtte ställas till expeditionens förfogande, anvisades för arkivets förvarande de nu härför upplåtna lokalerna i källaren till f. d. Norra riksbankshuset vid Skeppsbron, dit det överfördes år 1937. Då revisorerna uppmärksammat omkostnaderna för denna flyttning, 6,375 kronor, kan det förtjäna framhållas, att det ej är riksarkivet, som givit anledning till densamma. Olägenheterna av att riksarkivet alltjämt icke fått sin byggnadsfråga löst utan är hänvisat bland annat till flera provisoriska lokaler framträda ej minst i samband med kristidskommissionernas arkiv. Den av revisorerna tilltänkta gallringen av handlingar i folkhushållningskommissionens arkiv skulle tydligen få till resultat ett ej oväsentligt ledigt hyllutrymme, men om detta skulle kunna tagas i bruk för andra arkivserier, erfordras troligen en grundlig omflyttning av de förut uppställda serierna, vilket liksom själva gallringsarbetet skulle kräva avsevärd tid och vissa omkostnader.

De övriga kristidskommissionerna upptaga tillsammans lika stort hyllutrymme som folkhushållningskommissionen. Hälften av detta utrymme upptages av bränslekommissionen. För detta arkivs räkning disponerades tidigare lokaler i huset Stora Gråmunkegränd 6. Efter hemställan hos Eders Kungl. Maj:t av chefen för sjöförsvarets kommandoexpedition, att ifrågavarande lokaler måtte ställas till expeditionens förfogande, anvisades för arkivets förvarande vissa lokaler i källarvåningen till riksarkivets huvudbyggnad, Arkivgatan 3, dit de flyttades år 1937 för en kostnad av 2,925 kronor. Riksarkivet hade förklarat sig under föreliggande beklagliga lokalförhållanden icke ha något att invända mot förflyttningen, dock under förutsättning bland annat, att de tilltänkta lokalerna, vilka i intet avseende kunde anses fylla de fordringar, som under normala förhållanden böra ställas på en arkivlokal, underkastades vissa angivna förbättringar. En gallring av bränslekommissionens arkiv har ej ifrågasatts av revisorerna och skulle väl ej heller ur utrymmessynpunkt spela någon roll, så länge arkivet förvaras i de nuvarande lokalerna, då placering av ytterligare arkivserier därstädes med hänsyn till deras beskaffenhet väl får anses utesluten.

Industri-, handels-, krigsförsäkrings- och läkemedelskommissionernas samt råvaruimportföreningarnas arkiv slutligen äro placerade i valvet under nordvästra flygeln av kungl. slottet. I samma lokal äro även andra arkivserier placerade, av vilka några alltjämt mottaga accessioner. Den av revisorerna tilltänkta gallringen av några av dessa kommissionsarkiv skulle därför kunna komma dessa serier till godo, men i gengäld liksom för folkhushållningskommissionens arkiv kräva avsevärda omflyttningar, som skulle draga både tid och omkostnader.

Riksarkivet, som under hand igångsatt en undersökning angående möjligheten av att vinna ökat hyllutrymme genom ytterligare gallring av kristidskommissionernas arkiv utöver de i nådiga brevet den 7 februari 1924 föreskrivna åtgärderna, ämnar fortsätta härmed, i den mån tid och arbetskrafter det medge. Då de nyligen tillsatta kristidskommissionerna i cirkulärskrivelse av riksarkivet uppmanats att uppgöra erforderliga arkiveringsplaner för underlättande av framtida gallringsåtgärder, har det därvid varit en avgörande

synpunkt att få till stånd enhetliga principer för gallring av de äldre och de yngre kristidskommissionernas arkiv.

Remissakten återgår.

I ärendets behandling ha deltagit riksarkivarien, arkivrådet Forsell och t. f. arkivrådet Enblom (föredragande).

Stockholm den 19 januari 1940.

Underdånigst

HELGE ALMQUIST.

WALFRID ENBLOM.

Birger Lindén.

Styrelsens för Chalmers tekniska högskola

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 167, § 49.

Till Konungen.

Genom nådigt beslut den 15 december 1939 har Eders Kungl. Maj:t uppdragit åt styrelsen för Chalmers tekniska högskola att avgiva utlåtande efter lärarkollegiets hörande med anledning av vad i riksdagens senast samlade revisorers berättelse yttrats rörande materialprovningsanstalten vid Chalmers tekniska högskola. Till fullgörande härav får styrelsen i underdånighet anföra följande:

Då kollegiet icke har någon befattning med provningsanstalten, har kollegiet icke ansett sig kunna avge något utlåtande i ärendet; kollegiets yttrande bifogas.[1] Styrelsen har emellertid anmodat provningsanstaltens nämnd, som utgör styrelse för anstalten, att inkomma med utlåtande i ärendet. Av detta utlåtande, som här bifogas[1], inhämtas bl. a., att anstaltens nämnd haft sin uppmärksamhet riktad på de påpekade förhållandena och även förhandlat med vederbörande befattningshavare om nya grunder för avlöningens utgående, men att nämnden med hänsyn till det förhållandet, att skeppsprovningsanstaltens organisationsfråga inom en snar framtid väntas få sin lösning, uppskjutit sitt avgörande av frågan, emedan nämnden ansett, att vid provningsanstalten tantièmeprocenttal analoga med de vid skeppsprovningsanstalten bestämda framdeles borde tillämpas.

Styrelsen vill för sin del vitsorda den energi och den ekonomiska omtanke, med vilka provningsanstaltens skötsel handhafts. Så vitt styrelsen av de för de tre senast kända budgetåren framlagda siffrorna kunnat utröna, har under dessa år statens provningsanstalt med en medelinkomst av mer än 351,000 kronor pr år kostat statsverket årligen nära 83,000 kronor utöver inkomsterna, medan Chalmers provningsanstalt med en medelinkomst av nära 116,000 kronor om året endast kostat statsverket 3,000 kronor om året.

Styrelsen får härmed, under åberopande av innehållet i nämndens avgivna

[1] Ej här avtryckt.

yttrande, i underdånighet överlämna detsamma såsom förklaring över vad riksdagens revisorer anfört.

Göteborg den 16 januari 1940.

Underdånigst

Å styrelsens för Chalmers tekniska högskola vägnar:

MALTE JACOBSSON.

Sven Hultin.

Kommerskollegii

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 167, § 49.

Till Konungen.

Genom remiss den 15 december 1939 har Kungl. Maj:t anbefallt kommerskollegium att med anledning av vad i riksdagens senast församlade revisorers berättelse yttrats rörande materialprovningsanstalten vid Chalmers tekniska högskola avgiva utlåtande att insändas till ecklesiastikdepartementet senast den 20 januari 1940. Kommerskollegium har i anledning härav inhämtat yttrande i ärendet från styrelsen för Chalmers tekniska högskola. Återställande remissakten samt överlämnande förenämnda yttrande får kommerskollegium med anledning härav anföra följande.

I omförmälda berättelse heter det bland annat, att riksdagens revisorer vid sin granskning icke kunnat undgå att fästa sig vid, att av materialprovningsanstaltens utgifter en enligt revisorernas åsikt oproportionerligt stor del utgöres av löner och arvoden till vid anstalten anställd personal. Särskilt höga hava revisorerna funnit de avlöningsförmåner, som utgått till föreståndaren samt de två befattningshavare, som uppburit fast årslön jämte provision å bruttoinkomsten av provningsavgifter. Det synes revisorerna som om en högst väsentlig beskärning av dessa löneförmåner bort kunna ske, i synnerhet som anstalten åtnjuter statsunderstöd.

Enligt vad kommerskollegium under hand erfarit, föreligger för närvarande icke något avlöningsreglemente för befattningshavarna vid ifrågavarande provningsanstalt, utan hava lönerna fastställts genom överenskommelser i varje särskilt fall. Då avlöningarna inom ett område som detta i tämligen hög grad torde komma att bestämmas i direkt konkurrens med industrien, lärer man härigenom finna en viss förklaring till, att lönerna delvis kommit att uppgå till tämligen höga belopp. Därest lönebeloppen skulle hava fastställts för lågt, torde sålunda anledning kunnat vara att befara, att vederbörande befattningshavare skulle hava lämnat provningsanstaltens tjänst och i stället övergått till anställning vid fabriksföretag eller dylikt.

Såsom framgår av förenämnda yttrande från styrelsen för Chalmers tekniska högskola hava befattningshavarna vid provningsanstalten icke varit tillförsäkrade samma förmåner i avseende å pension, sjukersättning och dylikt, som i regeln tillkomma motsvarande befattningshavare i statstjänst. Även detta förhållande torde i viss mån bidraga till att förklara de anmärkningsvärt höga lönebelopp, som i vissa fall förekommit.

Beträffande förhållandet mellan utgifter för avlöningar och övriga ända-

mål torde det, såsom i sagda yttrande framhålles, ligga i sakens natur, att vid en anstalt, som har till uppgift att utföra provningar av material, den alldeles övervägande utgiftsposten måste bestå av löner.

Vad avser det lämnade statsbidraget har detta, såsom av remisshandlingarna framgår, särskilt under senare år uppgått till ett förhållandevis blygsamt belopp. Såsom villkor för detta statsbidrag har emellertid bland annat plägat uppställas, att avgifterna för särskilda slag av provningar skulle utgå efter en, på förslag av styrelsen för Chalmers tekniska högskola, av kommerskollegium fastställd taxa. Kollegium har i sådant avseende plägat föreskriva, att avgifterna för provningar, utförda vid ifrågavarande provningsanstalt, skolat utgå efter i huvudsak enahanda grunder, som Kungl. Maj:t för samma tidrymd fastställt för statens provningsanstalt. Härigenom har sålunda kunnat undvikas, att en ur många synpunkter olämplig konkurrens kunnat uppstå mellan de båda provningsanstalterna, i synnerhet i vad avser sådana provningar, som kunna anses särskilt inkomstbringande.

Skulle emellertid hittillsvarande statsbidrag upphöra att utgå, uppkomme givetvis risk för en dylik konkurrens, då någon förpliktelse icke längre komme att åvila Chalmers provningsanstalt att tillämpa samma taxa som statens provningsanstalt.

Såsom en lösning av de svårigheter, som uppstått genom det nuvarande avlöningssystemet och därav i vissa fall förorsakade oskäligt höga lönebelopp, ifrågasättes i förenämnda yttrande, viss omreglering av anställningsförhållandena vid förevarande provningsanstalt. Orsaken till att någon dylik avlöningsreglering ännu ej kommit till stånd angives vara, att detta spörsmål ansetts äga nära samband med frågan om den nya skeppsprovningsanstaltens organisation. Sedan beslut härom fattats, har emellertid Chalmers provningsanstalts nämnd för avsikt att inkomma till styrelsen för högskolan med förslag till de åtgärder beträffande Chalmers provningsanstalts framtida organisation, som då kunna synas skäliga.

I avvaktan på företagandet av erforderlig avlöningsreglering, vilken kommerskollegium finner böra kunna genomföras till den 1 juli 1940, anser sig kollegium för närvarande icke böra förorda vidtagandet av ytterligare åtgärder för sådant syfte.

Stockholm den 19 januari 1940.

Underdånigst

AXEL GJÖRES.

KNUT A. WICKMAN.

Hugo Wennerholm.

Statskontorets

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 167, § 49.

Såsom statskontoret framhållit i ett den 20 december 1939 avgivet utlåtande angående anslag för budgetåret 1940/41 till en skeppsprovningsanstalt i Göteborg m. m., giver vad riksdagens revisorer i förevarande anmärkning uttalat vid handen, att tantièmesystemet vid materialprovningsanstalten vid Chalmers tekniska högskola lett till mindre tillfredsställande resultat. Äm-

betsverket delar revisorernas uppfattning, att dessa uppenbart allt för höga löneförmåner böra väsentligt kunna nedskäras.

Statskontoret håller emellertid före, att det i förevarande fall icke bör stanna vid en utredning angående storleken av de löneförmåner, som skäligen böra tillkomma anstaltens befattningshavare. Den blivande utredningen torde därjämte böra avse möjlighetera att fastare inordna denna materialprovningsanstalt under Chalmers tekniska högskola. Det torde nämligen icke kunna anses försvarbart, att en statlig institution driver en verksamhet av ifrågavarande slag utan att löne- och anställningsvillkor samt övriga med anstaltens verksamhet sammanhängande frågor prövas av statsmakterna.

I detta sammanhng vill statskontoret erinra, att kostnaderna för statens provningsanstalt i Stockholm bestridas av särskilda anslag å riksstaten, under det att inkomsterna av verksamheten uppdebiteras å riksstatens inkomstsida under rubriken uppbörd i statens verksamhet.

Stockholm den 8 januari 1940.

Underdånigst

WILHELM BJÖRCK.

GUNNAR BRITTH.

Gunnar Berglöf.

Skolöverstyrelsens

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 168, § 50.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 15 december 1939 har skolöverstyrelsen anbefallts att avgiva utlåtande med anledning av vad riksdagens senast församlade revisorer i sin berättelse (§ 50) yttrat rörande vissa iakttagelser angående länsstyrelsernas disposition av anslagen till folkskoleväsendet. Till åtlydnad härav får överstyrelsen i underdånighet anföra följande.

Riksdagens revisorer hava i sin redogörelse för det utförda granskningsarbetet påvisat ett flertal fall, då vederbörande länsstyrelse på ett oriktigt eller i varje fall otillfredsställande sätt handlagt ärenden rörande utbetalning av statsmedel till folkskoleväsendet. Revisorena framhålla i anslutning härtill, att svårigheterna för länsstyrelserna att bemästra granskningen och redovisningen av utgifterna för folkskoleväsendet torde komma att ökas under den nuvarande kristiden. Genom en rationellt ordnad och enhetligt genomförd handläggning av utbetalningsärendena kunde det emellertid undvikas, att statsverket åsamkas onödiga utgifter. Det av de sakkunniga för skolöverstyrelsens organisation framlagda förslaget att inrätta en särskild kameralbyrå vid skolöverstyrelsen, dit utbetalningsärenden rörande bland annat folkskoleväsendet skulle centraliseras, böra snarast möjligt genomföras framhålla revisorerna, som anse, att en skyndsam behandling av frågan om nämnda centralisering är nödvändig.

I underdånigt yttrande den 29 oktober 1938 rörande de sakkunnigas förslag angående skolöverstyrelsens organisation har överstyrelsen tillstyrkt förslaget om inrättandet av en särskild kameral byrå inom skolöverstyrelsen.

Överstyrelsen vill emellertid påpeka, att denna fråga ingick såsom en del av det mera omfattande förslaget rörande skolöverstyrelsens organisation. Utbrytes frågan om kameralbyrån ur detta sitt sammanhang, uppstå vissa svårigheter, från vilka man icke kan bortse. Den välbehövliga lättnad i fråga om arbetsbördan inom överstyrelsen, som enligt de sakkunnigas förslag skulle uppnås bland annat genom inrättande av två administrativa rotlar och utökning även i övrigt av arbetskrafterna, komme att tills vidare utebliva, om inrättandet av kameralbyrån genomföres utan samband med omorganisationen i övrigt. Närmast måste man räkna med att tillkomsten av kameralbyrån med dess mycket betydande för överstyrelsen nya arbetsuppgifter till att börja med komme att ytterligare belasta även överstyrelsens undervisningsavdelningar; i varje fall ämbetsverkets chef och avdelningscheferna. Överstyrelsen hyser därför vissa betänkligheter mot förslaget att, innan den nödvändiga förstärkningen av arbetskrafterna inom den nuvarande överstyrelsen erhållits, vid överstyrelsen inrätta ännu en avdelning och tillföra ämbetsverket en synnerligen omfattande grupp nya arbetsuppgifter. Skulle det emellertid från andra synpunkter än dem, överstyrelsen i sin nuvarande gestaltning närmast företräder, befinnas erforderligt att centralisera utbetalningen och granskningen av bl. a. de betydande statsanslagen till folkskoleväsendet, torde organiserandet av kameralbyrån böra med det snaraste påbörjas. Överstyrelsen hyser den förhoppningen, att omständigheterna vid den tidpunkt, då byrån kan träda i verksamhet, skola medgiva den fullständigare utbyggnad av överstyrelsen, som de sakkunniga föreslogo i sitt betänkande rörande skolöverstyrelsens organisation. Under alla förhållanden torde en viss förstärkning av överstyrelsens nuvarande arbetskrafter vara behövlig och nödvändig samtidigt med en kameral byrås inrättande inom överstyrelsen.

I den slutliga handläggningen av detta ärende hava deltagit generaldirektören Holmdahl samt avdelningscheferna undervisningsråden Engvall, föredragande, Kärre och Lundquist.

Stockholm den 19 januari 1940.

Underdånigst

OTTO HOLMDAHL.

J. ENGVALL.

Gurli Hultengren.

Statskontorets

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 168, § 50.

Såvitt statskontoret kan finna, torde rättelse av samtliga de av riksdagens revisorer i förenämnda anmärkning påtalade felaktigheterna kunna vinnas genom ingripande från riksräkenskapsverket.

Ämbetsverket, som redan i ett den 7 november 1938 avgivet utlåtande förordat en omorganisation av skolöverstyrelsen, har emellertid intet att

erinra mot revisorernas uttalande om angelägenheten av att en dylik omorganisation kommer till stånd snarast möjligt.

Stockholm den 15 januari 1940.

Underdånigst

WILHELM BJÖRCK.

GUNNAR BRITTH.

Gunnar Berglöf.

Riksräkenskapsverkets

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 168, § 50.

Till Konungen.

Till åtlydnad av remiss den 15 december 1939 får riksräkenskapsverket härmed avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer under § 50 av berättelsen anfört rörande vissa iakttagelser angående länsstyrelsernas disposition av anslagen till folkskoleväsendet.

Revisorerna hava påtalat att utbetalandet och redovisningen av anslag till folkskoleväsendet sker efter mycket oenhetliga grunder och som stöd för detta påstående anfört vissa exempel. Riksräkenskapsverket, som får vitsorda de av revisorerna lämnade uppgifterna, vill till belysande av de påtalade missförhållandena i fråga om utbetalningen av statsbidrag för skolväsendet meddela, att under det sist förflutna kalenderåret mer än 1,000 anmärkningar framställts av riksräkenskapsverkets revision mot dylika utbetalningar.

I likhet med revisorerna anser riksräkenskapsverket att utbetalningsärenden rörande, bland annat, folkskoleväsendet böra centraliseras till en kameralbyrå i skolöverstyrelsen. Ämbetsverket har också vid flera tillfällen bestämt påyrkat en dylik centralisering för att råda bot på de oefterrättliga förhållandena å detta område. Kostnaden för denna kameralbyrå lärer med all sannolikhet uppvägas av de fördelar en centralisering av ifrågavarande utbetalningar skulle medföra.

Stockholm den 30 januari 1940.

Underdånigst

P. S. RUNEMARK.

V. ARVIDSSON.

I. d'Aubigné.

Skolöverstyrelsens

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 172, § 52.

Till Konungen.

Med anledning av härmed återgående nådiga remiss får skolöverstyrelsen i underdånighet anföra följande.

Överstyrelsen har infordrat yttrande i ärendet från styrelsen för upptagningsskolan å Manilla, vilket yttrande jämte av styrelsen inhämtad förklaring från rektor vid skolan här bifogas.

Sedermera har överstyrelsen även inhämtat bilagda utlåtande i ärendet från byggnadsstyrelsen.

Överstyrelsen vill i första hand såsom eget yttrande åberopa, vad av byggnadsstyrelsen anförts.

Härutöver vill överstyrelsen emellertid framhålla följande.

I likhet med byggnadsstyrelsen har överstyrelsen, som överstyrelsen redan anfört i sitt underdåniga yttrande den 10 mars 1939 i fråga om personlig lönefyllnad till rektor vid dövstumskolan å Manilla, utgått från att rektor borde bibehållas vid sin rätt till fri trädgård. Överstyrelsen har emellertid icke förrän genom nu föreliggande anmärkning erhållit kännedom om att dövstumskolans gårdskarl anlitats för trädgårdens skötsel. Då överstyrelsen anser det olämpligt, att så i framtiden får ske, finner överstyrelsen att vid hyresbeloppets bestämmande endast bör tagas hänsyn till förmånen av fri trädgård utan rätt till fri arbetskraft för dess skötsel.

Överstyrelsen tillställer skolstyrelsen och statens bostadsnämnd avskrifter av detta yttrande och byggnadsstyrelsens nämnda utlåtande för kännedom.

På grund av det anförda får överstyrelsen i underdånighet hemställa, att statsrevisorernas ifrågavarande anmärkning icke måtte föranleda någon vidare åtgärd.

I den slutliga handläggningen av detta ärende hava deltagit generaldirektören Holmdahl, avdelningschefen undervisningsrådet Engvall och undervisningsrådet Wagnsson, föredragande.

Stockholm den 16 januari 1940.

Underdånigst

OTTO HOLMDAHL.

RUBEN WAGNSSON.

Allan Wirgin.

Bilaga 1.

Till kungl. skolöverstyrelsen.

Genom resolution den 20 december 1939 har överstyrelsen anmodat styrelsen för Manilla dövstumskola att avgiva yttrande med anledning av vad i ett vid resolutionen fogat transumt av riksdagens senast församlade revisorers berättelse yttrats rörande trädgården vid Manilla.

Till följd härav får styrelsen överlämna ett från skolans rektor i ämnet

avgivet yttrande. Styrelsen får med anledning av vad som förekommit hemställa, att klara föreskrifter måtte utfärdas rörande de avlöningsförmåner, som jämlikt statsmakternas beslut må tillkomma rektorn på grund av tidigare innehavd ordinarie föreståndartjänst vid skolan.

Remissakten återställes.

Stockholm den 28 december 1939.

På styrelsens för Manilla dövstumskola vägnar:

AXEL AFZELIUS.

Emil Holmström.

Bilaga 2.

Till styrelsen för Manilla dövstumskola, Stockholm.

Med anledning av i riksdagens revisorers berättelse gjorda erinringar rörande »Trädgården vid upptagningsskolan å Manilla i Stockholm» får jag lämna följande uppgifter och förtydliganden.

Det av rektor vid Manilla dövstumskola disponerade planteringslandet är icke — såsom uppgives i ovan nämnda berättelse, § 52 — »omkring 2,500 kvadratmeter» utan enligt karta, tillhörande arrendekontrakt den 11 december 1909, 17 ar 9.7 kvadratmeter eller tillsamman 1,709.7 kvadratmeter. Av denna areal utgöra omkring 170 kvadratmeter grönsaksland (=»odlad jord»), under det att återstoden är beväxt med fruktträd och bärbuskar samt utlagd till gräsmatta. Den del av gårdskarlens arbetstid, som kan ha tagits i anspråk för biträde i trädgården torde böra bedömas med hänsyn till trädgårdsområdets verkliga storlek och användning.

Så vitt känt är har, under den tid skolan varit förlagd till Manilla, vid skolan anställd trädgårdsarbetare och gårdskarl fått biträda vid skötseln av åt rektor upplåtet planteringsland, utan att detta förhållande föranlett någon anmärkning från skolans styrelse eller revisorer. Denna mera än hundraåriga praxis har givit anledning till den uppfattningen, att den i kungörelse vid föreståndartjänstens ledigförklarande såsom löneförmån upptagna naturaförmånen »planteringsland» jämväl inneburit nödigt biträde vid trädgårdsområdets skötsel.

Enligt skolans räkenskaper för budgetåret 1938—1939 har från rektors trädgård till skolan försålts frukt, bär och grönsaker till ett sammanlagt belopp av kronor 84: 72 (utgiftsver. nr 73, kronor 79: 02 samt delposter å utgiftsverifikationerna 362 och 504 à kronor 3: 70 och 2: — resp). Priset på dessa produkter har debiterats lägre än i Stockholm gällande salupris.

Jämlikt Kungl. Maj:ts kungörelse den 15 juni 1939, nr 272, § 42, kan i förekommande fall ersättning för tjänstebostad avse även planteringsland eller dylikt, som följer med bostaden.

Beträffande avlöning åt vid distriktsskolorna anställd ordinarie personal vid övergång i statstjänst må följande uttalande ur riksdagens skrivelse till Konungen (nr 241 år 1938, sid. 10) anföras:

»Under avsnittet övergångsförhållanden har departementschefen uttalat sig för den principen, att vederbörande nu vid dövstumundervisningsväsendet anställda ordinarie befattningshavare icke böra genom övergången i statlig tjänst lida minskning i löneförmånerna vid den ordinarie tjänsten, samt

föreslagit, att det skulle överlåtas åt Kungl. Maj:t att från fall till fall besluta, huruvida och med vilket belopp lönefyllnad må utgå. Riksdagen, som medgiver, att det må ankomma på Kungl. Maj:t att från fall till fall besluta, huruvida och med vilket belopp sådan lönefyllnad må utgå, förutsätter emellertid, att Kungl. Maj:t vid bestämmandet av lönefyllnaden tillser, att ingen av ifrågavarande nu anställda ordinarie befattningshavare kommer att lida minskning i löneförmånerna vid den ordinarie tjänst, som av dem innehades vid övergången i statstjänst.»

Efter övergång i statstjänst den 1 juli 1938 har undertecknad å tidigare innehavd ordinarie föreståndartjänst vid Manilla dövstumskola fått vidkännas en löneminskning för budgetåret 1938/39 av kronor 961:04 — avkastning av trädgård icke medräknad. Genom Kungl. Maj:ts beslut den 15 juni 1939 har för samma budgetår tillerkänts mig en personlig lönefyllnad av 639 kronor 96 öre. Efter den 1 juli 1939 har sådan personlig lönefyllnad icke utgått.

Vid remissvarets avlåtande synes det önskligt att styrelsen jämväl hos Kungl. Maj:t hemställde om föreskrifter rörande de avlöningsförmåner, vilka jag jämlikt riksdagens beslut äger att uppbära å min nuvarande befattning på grund av tidigare innehavd ordinarie föreståndartjänst vid skolan.

Manilla, Stockholm, den 23 december 1939.

Ivar M. Ingvarsson.

Byggnadsstyrelsens

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 172, § 52.

Till kungl. skolöverstyrelsen.

Genom skrivelse den 11 innevarande januari har Ni anhållit om meddelande, huruvida vid beräknande av hyra för rektorsbostaden vid dövstumskolan å Manilla även inberäknats rektors rätt till trädgård och avkastning därav.

Med anledning härav får byggnadsstyrelsen meddela, att varken rätten till trädgården eller avkastningen därav inräknats i det av byggnadsstyrelsen föreslagna hyresbeloppet å 2,400 kronor inklusive ersättning för värme. Styrelsen har därvid, såsom i regel i liknande fall, utgått ifrån att det besvär och de kostnader, som skötseln av trädgårdsland medför, ofta uppväga ifrågakomna naturaförmån. Med hänsyn emellertid till här avsedda trädgårds nu uppgivna storlek och då dövstumskolans gårdskarl enligt uppgift biträtt vid trädgårdens skötsel, torde det icke vara oskäligt, att ovannämnda hyresbelopp något ökas på grund av här berörda förmån.

Då det av byggnadsstyrelsen föreslagna hyresbeloppet av rektor underställts statens bostadsnämnds prövning, torde nämnden vid frågans avgörande komma att taga hänsyn till ovan angivna förhållanden.

Stockholm den 15 januari 1940.

På kungl. byggnadsstyrelsens vägnar:

DAVID DAHL.

Sten Zethelius.

Statskontorets

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 172, § 52.

Statskontoret delar revisorernas uppfattning, att det hittills tillämpade förfaringssättet att skolans gårdskarl handhaft skötseln av rektors trädgård är anmärkningsvärt, i all synnerhet som rätt stora partier grönsaker från trädgården blivit försålda till upptagningsskolan och den vid skolan anställde befattningshavaren för dessa leveranser utskrivit räkningar, vilka rektor därefter attesterat. Statskontoret förutsätter som självfallet, att dessa påtagliga missförhållanden snarast undanröjas.

I den mån ifrågavarande trädgårdsland icke är att betrakta som sådan löneförmån, vid vilken rektor, enligt vad som förutsattes i samband med statens övertagande av dövstumundervisningsväsendet, skall bibehållas även efter statens övertagande av skolan, lärer sagda trädgårdsland, på sätt revisorerna framhållit, kunna utnyttjas för skolans ändamål.

Stockholm den 11 januari 1940.

Underdånigst

WILHELM BJÖRCK.

GUNNAR BRITTH.

Gunnar Berglöf.

Lantbruksstyrelsens

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 174, § 53.

Till Konungen.

Genom remiss har lantbruksstyrelsen anbefallts avgiva utlåtande över av riksdagens revisorer gjorda erinringar beträffande skollokalerna vid Vassbo lantbruksskola samt lantmanna- och lanthushållsskolorna i Färgelanda.

Med återställande av remissakten och överlämnande av bifogade från Kopparbergs läns hushållningssällskap rörande lantbruksskolan i Vassbo och från styrelserna för lantmanna- och lanthushållsskolorna i Färgelanda infordrade yttranden får lantbruksstyrelsen i ärendet anföra följande.

Av det utav Kopparbergs läns hushållningssällskap i egenskap av ägare av Vassbo lantbruksskola med tillhörande skolegendom avgivna yttrandet framgår, att hushållningssällskapet under åren 1934—1938 anvisat avsevärda belopp till förbättrande av byggnadsbeståndet vid Vassbo och att sällskapet i avvakan på riksdagens beslut angående ordnandet av den lägre lantbruksundervisningen icke ansett sig böra verkställa någon mera väsentlig ombyggnad av skolbyggnaderna. Så snart riksdagen fattat beslut angående omorganisationen av skolorna tillsatte hushållningssällskapet en kommitté med representanter för hushållningssällskapet, landstinget och skolorna i länet för utredning och avgivande av förslag till ordnandet av lantbruksundervisningen i länet, innefattande jämväl omorganisation av lantbruksskolan i Vassbo jämte ombyggnad av skolbyggnaderna.

Å styrelsernas för lantmanna- och lanthushållsskolorna i Färgelanda väg-

nar framhålla rektorn för skolorna K. Runestam och föreståndaren för lantmannaskolan S. Bengtsson i ovanberörda yttrande, att skolornas styrelse velat avvakta riksdagens beslut angående den lägre lantbruksundervisningens ordnande, innan de ville inkomma med framställning om anslag till nya skolbyggnader. Sedan riksdagen fattat beslut angående omorganisation av lantbruksundervisningen har vederbörande landsting på därom av lantmannaskolans styrelse gjord framställning uppdragit åt sitt förvaltningsutskott att utreda lokalbehovet för skolorna i fråga.

I de angivna yttrandena synas tillfredsställande förklaringar hava lämnats, varför de nämnda skolornas byggnadsfrågor fått tillsvidare anstå. Såsom av yttrandena vidare framgår hava också skolornas ägare respektive styrelser, så snart frågan angående ordnandet av den lägre lantbruksundervisningen blivit av riksdagen avgjord, vidtagit åtgärder för åstadkommande av bättre lokaler för skolorna.

De av riksdagens revisorer gjorda erinringarna beträffande ovannämnda skolors lokaler torde — då lokalföhållandena även vid många andra skolor på jordbrukets område icke motsvara nutida krav och fordringar på ändamålsenlighet och hygien — utgöra ett kraftigt stöd för lantbruksstyrelsens tidigare gjorda uttalanden angående det stora behovet av statsbidrag till byggnader vid lantmanna- och lanthushållsskolor.

I detta ärendes slutliga handläggning hava deltagit generaldirektören Sylvan samt byråcheferna Bjurstedt och P:son Arnegren.

Stockholm den 15 januari 1940.

Underdånigst

H. SYLVAN.

ARNE P:SON ARNEGREN.

Bilaga 1.

Till kungl. lantbruksstyrelsen.

Uti skrivelse av den 27 december 1939 har kungl. lantbruksstyrelsen infordrat yttrande i anledning av vad riksdagens revisorer uti § 53 i berättelsen för innevarande år anfört beträffande bristfälligheter i vissa lokaler vid Vassbo lantbruksskola. På grund härutav får Kopparbergs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott meddela följande.

Hushållningssällskapet äger och driver ifrågavarande skola sedan år 1858. En omläggning av skolformen vid Vassbo har sedan flera år tillbaka varit påtänkt för att få densamma bättre avpassad efter förhållandena inom länet. I avvaktan på statsmakternas beslut rörande den lägre lantbruksundervisningens omorganisation har hushållningssällskapet emellertid icke ansett sig böra vidtaga någon mera väsentlig ombyggnad av skolbyggnaden och däri inrymda elevrum.

Omedelbart efter det statsmakterna innevarande år fattat beslut beträffande berörda omorganisation, tillsatte hushållningssällskapet en kommitté, bestående av representanter för hushållningssällskapet, landstinget och skolorna för lantbruksundervisningen inom länet, för utredning och förslag till ett bättre ordnande av denna undervisning i Kopparbergs län. Kommitterade äro i princip eniga om, att Vassbo lantbruksskola skall omändras från

tvåårig lantbruksskola till ettårig lantmannaskola, varvid elevantalet beräknas ökat till 30, och en arkitekt har fått i uppdrag att utarbeta förslag till ombyggnad av skolbyggnaden och av norra flygelbyggnaden, vilken är avsedd till elevbostäder med samlingsrum.

Under senare år har hushållningssällskapet vidtagit följande reparationer och moderniseringar vid skolan:

1934—1935	Ombyggnad och reparation av skolans huvudbyggnad	för kronor 34,263: 32
1934—1935	Ombyggnad och reparation av den flygelbyggnad, som inrymmer elevhushåll samt personal- och elevrum	» » 16,886: 81
1935	Reparation av trädgårdsmästarbostaden och uppförande av packbod	» » 5,995: 18
1936	Ombyggnad av stall- och ladugårdsförmännens bostäder	» » 10,688: 74
1937	Reparation av rättarens och gårdssmedens bostäder, ny trappa samt inrättande av tvätt- och torkrum i skolbyggnaden jämte ombyggnad av häststallet och tillbyggnad av svinstallet	» » 23,002: 84
1938	Reparation av förste lärarens bostad	» » 6,813: 30.

Under innevarande år har skolans nötkreatursbesättning på grund av förekomsten av smittosam kastning blivit nedslaktad, och i samband därmed har ladugården moderniserats och nya djur inköpts.

Hushållningssällskapet har för avsikt att inom den närmaste tiden till kungl. lantbruksstyrelsen inkomma med ovan berörda, under utarbetande varande ritningar för att få desamma granskade och godkända.

Falun den 29 december 1939.

Kopparbergs läns hushållningssällskap
BERNH. ERIKSSON.

Knut Augustinson.

Bilaga 2.

Till kungl. lantbruksstyrelsen.

Med anledning av kungl. lantbruksstyrelsens skrivelse till styrelserna för lantmanna- och lanthushållsskolorna i Färgelanda av den 27 december 1939 få vi härmed å deras vägnar avgiva följande yttrande:

Skolornas styrelse har avvaktat riksdagens beslut beträffande den lägre lantbruksundervisningens ordnande, innan den ville komma med begäran om nya undervisningslokaler. Därefter togs frågan omedelbart upp. På styrelsesammanträdet den 22 maj 1939 tillsattes en kommitté för att utröna lämpligaste förläggning av lantmannaskolan, som förutsattes skola flytta (se bil.!).[1] Samtidigt upptogs även till behandling frågan om ny- och ombyggnader i Färgelanda, varigenom åtminstone tills vidare även lanthushållsskolans lokalbehov skulle bli tillgodosedda. Byggnadsplanen har vidare utarbetats av arkitekten John Åkerlund, Stockholm och lett till ett

[1] Ej här avtryckt.

preliminärt byggnadsförslag med en beräknad kostnad av 350,000 kronor. Efter framställning från styrelsen hos Älvsborgs läns landsting har detta uppdragit åt sitt förvaltningsutskott att utreda lokalbehoven för alla skolorna och inkomna med yttrande och förslag senast till sammanträdet 1941.

Landstingets direktör har meddelat muntligen, att förvaltningsutskottet i dagarna ämnar infordra preciserade uppgifter om lokalbehoven från samtliga skolor.

Färgelanda den 8 januari 1940.

Karl Runestam.
Rektor för Dalslands folkhögskola, lantmannaskola och lanthushållsskola.

Sam. Bengtsson.
Föreståndare för Dalslands lantmannaskola.

Medicinalstyrelsens

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 174, § 54.

Till Konungen.

Anbefalld i skrivelse den 15 december 1939 att inkomma med utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer uti § 54 av sin berättelse år 1939 anmärkt, får medicinalstyrelsen härmed i underdånighet anföra följande.

När medicinalstyrelsen i början av 1938 års mul- och klövsjukeepizooti förordnade extra veterinärer att tjänstgöra på de smittade gårdarna, på vilka samtliga med få undantag nedslaktningsmetoden tillämpades för smittans hämmande, utfärdades förordnanden för dessa i enlighet med bestämmelserna i kungl. brevet den 26 januari 1934 angående föreskrifter rörande ersättning vid uppehållande av läns- och distriktsveterinärbefattningar m. m. I detta brev var då fastställd bland annat ersättning åt veterinär, som innehade medicinalstyrelsens förordnande till fortsatt tjänstgöring å ställe, där smittosam husdjurssjukdom utbrutit, till 15 kronor per dag, om han är distriktsveterinär eller civil veterinärstipendiat, eljest till 20 kronor. Därutöver tillerkände medicinalstyrelsen veterinären rese- och traktamentsersättning för resa till och från tjänstgöringsorten jämlikt allmänna resereglementet. Någon ersättning därutöver, såsom traktamentsersättning under tjänstgöring ansåg sig medicinalstyrelsen ej berättigad att medgiva, då det tillerkända dagsarvodet enligt styrelsens förmenande borde inkludera eljest enligt gällande veterinärtaxa av den 8 december 1933 veterinär tillkommande ersättning för extra förrättning, synnerligast som förstnämnda kungl. brev uttryckligen föreskriver att genom dess föreskrifter med år 1934 upphävas samtliga dessförinnan meddelade bestämmelser i ämnet. Vid tidpunkten, då dessa förordnanden gåvos, avsåg tjänst för extra veterinär stadigvarande stationerande å gård, där mul- och klövsjuka utbrutit.

När så epizootin började breda ut sig och nå en sådan omfattning, att tillgången på extra veterinärer tvingade till tjänstgöring för en var av dem å flera gårdar samtidigt, ansåg sig medicinalstyrelsen berättigad medgiva ersättning för resekostnaderna även under tjänstgöringstiden de smittade gårdarna emellan, under det att i förordnandet till *fortsatt tjänstgöring å ställe, där smittosam kreaturssjukdom utbrutit,* ej gjordes annan ändring. Denna

medicinalstyrelsens uppfattning meddelades länsstyrelsen i skrivelse den 16 december 1938.

Mot denna tolkning av ovannämnda av Kungl. Maj:t givna föreskrifter i ämnet, enligt vilken veterinärkostnaderna skulle kommit att hållas inom skäliga gränser, framfördes till styrelsen genom dess mul- och klövsjukebyrå i Malmö (Jerlov) invändningar i skrivelse, i vilken erinrades om bestämmelsen i 11 § 2 mom. Kungl. Maj:ts kungörelse den 15 april 1935 (nr 106) med närmare föreskrifter angående bekämpande av smittosamma husdjurssjukdomar, enligt vilken veterinär tillkommande ersättning skall utgå jämlikt gällande taxa för veterinärs tjänsteförrättning. Ehuru det medicinalråd, (Frykholm), som handlagt skrivelserna den 13 och 16 december såsom byråärenden, ansåg tvivelaktigt, huruvida tjänstetaxan ägde sin giltighet gentemot de enligt kungl. brevet den 26 januari 1934 förordnade extra veterinärerna [extra veterinär räknas ej bland *tjänste*-veterinärer enligt 2 § 3 mom. åberopade kungl. kungörelse den 12 april 1935 (nr 106) varjämte 9 § 7 mom. talar om ersättning för av veterinär företagen förrättning enligt denna kungörelse, *där icke annorledes särskilt stadgas*], medgav medicinalstyrelsen (Höjer, Frykholm, v. Dardel) i skrivelse till dess mul- och klövsjukebyrå i Malmö den 4 januari 1939 ersättning till överveterinär och extra veterinär jämlikt veterinärtaxans 13 § för förrättningar enligt kungörelsen den 12 april 1935 (nr 106), samtidigt som medicinalstyrelsen i avsikt att hålla veterinärkostnaderna inom skäliga gränser ingick till Kungl. Maj:t med förslag om sänkning av de i kungl. brevet den 26 januari 1934 fastställda dagarvodena.

Jämlikt kungl. brevet den 20 januari 1939 ändrades ock dessa arvoden till *högst* 20, respektive 15 kronor för extra veterinär. I överensstämmelse härmed förordnades därefter extra veterinärer med dagarvode av 12 kronor eller, därest han var civil veterinärstipendiat, 9 kronor.

Emellertid framkom snart även krav från de i mul- och klövsjukekampen deltagande veterinärernas sida på traktamentsersättning enligt allmänna resereglementet i den utsträckning, som veterinärtaxans 13 § avsåge, det vill säga för förrättning, som tog i anspråk 7 timmar och därutöver. Så lång tid krävande *förrättningsresa* kan i Skåne endast tänkas för överveterinärs vidkommande, icke för extra veterinär, vars placering i förhållande till tjänstgöringsställena vederbörande överveterinär äger bestämma med hänsyn tagen till att resorna bliva så korta och litet tidsödande som möjligt. För att motsvara taxans ord om en förrättningsresa och sålunda komma i åtnjutande av dag- (möjligen ock natt-)traktamente synes flertalet extra veterinärer hava sammanslagit samtliga under ett dygn företagna tjänsteresor till *en* resa, ett förhållande, som medicinalstyrelsen [byråskrivelse från vederbörande medicinalråd (Frykholm) till mul- och klövsjukebyrån i Malmö den 6 februari 1939] ej ansett sig böra godkänna. Medicinalstyrelsen har ock i alla förordnanden medvetet undvikit ordet traktamentsersättning under förrättning, för vilken utgår särskilt arvode. Styrelsen tillåter sig i detta sammanhang påpeka, att ersättningen till de deltagande veterinärerna har utgått efter den i gällande veterinärtaxa fastställda ackordsprincipen, varigenom ersättningen kommit att stå i direkt proportion till det utförda arbetet.

I känslan av oenhetligheten i de givna bestämmelserna för ersättning åt veterinärer, särskilt i vad det rör mul- och klövsjukebekämpandet, och av möjligheten att utnyttja desamma till oskälig vinning av statsmedel, har medicinalstyrelsen, vilkens ledamöter Höjer och Jerlov äro medlemmar av de av Kungl. Maj:t den 11 februari 1939 tillsatta så kallade epizootisakkunniga, vid föredragning inför statsrådet och chefen för jordbruksdeparte-

mentet anmält sig komma att i dessa sakkunniges arbete genom dessa ledamöter bevaka att under den förflutna epizootien gjorda erfarenheter och bland annat just de av statsrevisorerna påtalade omständigheterna vinna beaktande. Så har också redan skett, även om de epizootisakkunniges betänkande ännu icke är avlämnat.

Härmed är förklaring given till statsrevisorernas påpekande av medicinalstyrelsens skiftande ståndpunkter. Återstår statsrevisorernas anklagelse för slöseri med statens medel. — Det må till belysande av denna anklagelse vara nog att anföra, att de preliminära besked, som i byråväg lämnades och från vilkas tolkning medicinalstyrelsen senare tog avstånd, inneburo en väsentligt lägre ersättning än den, som styrelsen sedan fann sig enligt bestämmelsen i gällande lag tvungen att medgiva. Styrelsens bemödanden att hålla nere statens utgifter för epizootien äro alltså underlaget för statsrevisorernas första anmärkning om skiftande ståndpunkter. Revisorernas båda huvudanmärkningar strida således enligt styrelsens förmenande mot varandra. Styrelsen, som erkänner riktigheten av den första, kan icke erkänna det berättigade i beskyllningen för slöseri.

Statsrevisorerna avtrycka ett i ett anmärkningsärende av styrelsen (Edén, Frykholm, Bastman) till kammarrätten den 8 november 1939 avgivit utlåtande, vilket förmenas visa, att ovisshet alltjämt kvarstår inom medicinalstyrelsen om de av Kungl. Maj:t utfärdade bestämmelsernas rätta innebörd. I utlåtandet angives i korthet det ovan skildrade förloppet och någon ny ståndpunkt framföres där icke.

Gentemot slutligen statsrevisorernas uttalande, att genom de skiftande tolkningarna en orättvisa skulle begåtts emot de olika veterinärerna, må erinras om att, för så vitt styrelsen kunnat finna, i efterhand en likartad bedömning enligt styrelsens den 4 januari 1939 tillkännagivna uppfattning skett i de olika länen.

I handläggningen av detta ärende hava deltagit generaldirektören J. Axel Höjer, generaldirektörens ställföreträdare, medicinalrådet E. Edén, medicinalrådet N. Frykholm, föredragande, t. f. byråchefen A. E. Bastman och extra byråchefen S. Jerlov.

Stockholm den 19 januari 1940.

Underdånigst

J. AXEL HÖJER.

NILS FRYKHOLM.

Daniel Heilborn.

Medicinalstyrelsens

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 181, § 55.

Sedan Kungl. Maj:t i skrivelse den 15 december 1939 ålagt medicinalstyrelsen att inkomma med förklaring över vad riksdagsrevisorerna i § 55 anfört rörande vissa kostnader vid mul- och klövsjukans bekämpande, får styrelsen anföra följande.

Till förklaring av statsrevisorernas anmärkning emot att juris kandidaten M. Berlin förordnats som amanuens under tiden 15—29 november 1938 och såsom sekreterare under tiden 30 november 1938 till 11 juli 1939 vid styrelsens avdelning i Malmö och att denne därför tillerkänts avlöning från och med den $^{30}/_{11}$ 1938 enligt 24:e lönegraden jämte tjänstgöringstraktamente,

vill styrelsen framhålla, att Berlin icke var extra tjänsteman i medicinalstyrelsen och att styrelsen därför jämlikt § 57 i civila icke-ordinarieregelmentet den 15 juni 1939 (nr 273) ägde fastställa avlöningsförmånerna för honom. Vid bestämmandet den 13 december 1938 av dessa förmåner valdes formen av ett vikariatsförordnande för en extra tjänsteman i styrelsen. Han kom följaktligen att erhålla månadsavlöning enligt lönegrad Ex. 24: 21 (cirka 656 kronor) jämte tjänstgöringstraktamente enligt gällande regler för gift befattningshavare i 24:e lönegraden. Någon övertidsersättning kunde då ej utgå, ej heller ersättning för så kallad passiv tjänstgöring. Arbetets självständiga och krävande art berättigade till de angivna löneförmånerna, cirka 950 kronor i månaden under tjänstgöringstiden. Hans förflyttning till Malmö för förordnandet, vars långvarighet icke kunde på förhand angivas eller beräknas, medförde för honom betydande utgifter, eftersom han måst lämna sin familj och sitt i Stockholm inrättade hem.

Den gjorda anmärkningen mot hans avlöningsförmåner synes styrelsen icke befogad.

Statsrevisorerna ha ytterligare funnit anmärkningsvärt, att verkställande ledamoten i medicinalstyrelsens Malmöavdelning, disponent Artur Börjesson, som jämväl var förordnad till ledamot av rådgivande nämnden för mul- och klövsjukeärenden, av medicinalstyrelsens avdelning i Malmö föreslagits att erhålla ett arvode av 30 kronor per dag.

Till förklaring härav vill styrelsen meddela, att i verkställande ledamotens uppdrag ingick ett mycket omfattande organisationsarbete för inköp av material, tillsyn och installationer m. m. under den tid, då mul- och klövsjukan krävde som mest arbete. Det förhållandet att Börjesson var ledamot av rådgivande nämnden och härför av Kungl. Maj:t tillerkänts rätt till arvode i enlighet med kungl. kungörelsen angående kommittéer av den $^{29}/_{8}$ 1921 torde ej kunna hindra, att han ersättes särskilt för arbete utanför kommittéuppdraget. Nämnden tillkom endast att deltaga i sammanträden under några timmar då och då. Börjessons arbete var av helt annan omfattning med en tjänstgöring, som ibland omfattade 18 à 20 timmar per dygn. Då tveksamhet emellertid rådde om den formella rätten för styrelsen att utanordna skälig ersättning till honom, underställdes frågan av medicinalstyrelsen Kungl. Maj:t, som genom beslut den $^{31}/_{3}$ 1939 bemyndigade medicinalstyrelsen att till Börjesson utbetala ett arvode av 30 kronor för varje för ifrågavarande uppdrag använd dag sedan den $^{9}/_{11}$ 1938.

Statsrevisorernas omnämnande av att medicinalstyrelsens mul- och klövsjukeavdelning i Malmö ansett sig oförhindrad att förordna om högre ersättning saknar grund. Börjesson tillsattes innan någon sådan avdelning inrättats, och Malmöavdelningens befattning med ärendet har endast utgjorts av en tillstyrkan av den högre ersättningen med vitsordande av omfattningen av Börjessons arbete.

Statsrevisorerna ha vidare funnit det anmärkningsvärt att mul- och klövsjukeavdelningen i Malmö försålt för desinfektionen av Sundfarare inköpta dammsugare till ett pris av 100 kronor per styck, vilken summa utgör cirka 70 % av inköpsvärdet. Statsrevisorerna säga sig ytterligare under hand ha erfarit, att försäljningen närmast ombesörjdes av styrelsens verkställande ledamot. Denna uppgift är riktig, och det arbete, som från detta håll nedlagts för att på för staten fördelaktigaste sätt avyttra ifrågavarande inventarier synes styrelsen värt allt erkännande. När persondesinfektionen upphörde, fanns nämligen ingen plats för förvaring av dammsugarna, och en omedelbar försäljning tedde sig därför som ur alla synpunkter förmånligast. Hänvändelse gjordes i första rummet till den firma, som levererat apparaterna, men densamma förklarade sig icke vilja återtaga dem annat än till

skrotvärdet. Dammsugarna funnos uppsatta på tre håll, i Malmö, Landskrona och Hälsingborg, och voro utvalda efter respektive städers elektriska kraftnäts spänning. En försäljning inom områden, där annan sådan fanns, var utesluten, då omspänning ställde sig ekonomiskt ogenomförbar. Samtidigt lanserades i marknaden en dammsugare, vilken som ny kostade 100 kronor. Under dessa förhållanden kunde styrelsen icke finna annat än att det erbjudna priset av 100 kronor, vilket endast kunde utvinnas genom mycket besvär och träget arbete från försäljarnas sida, ur statens synpunkt fördelaktigt. En försäljning å offentlig auktion, vilket från formell ståndpunkt kanske varit riktigast, hade enligt utlåtanden från omdömesgilla personer medfört väsentligt lägre genomsnittspriser än de nu erhållna. Att föreningen skånska andelsslakterier och Hallands slaktboskapsförening formellt ställde sig som köpare betydde endast att de utan avgift förmedlade penninginkasseringen, som härigenom kameralt underlättades.

Statsrevisorerna säga sig vidare under hand ha erfarit, att »åtskilliga av dammsugarna» försålts i obrutet skick. Denna uppgift kan gälla endast för ett par av de för Landskrona reserverade apparaterna. Resandefrekvensen blev nämligen här efter desinfektionsåtgärdernas påbjudande ytterligt ringa, varigenom behovet av dammsugare blev mindre än beräknat.

Vidkommande anmärkningen om att ersättningen för nedslaktade djur i åtskilliga fall legat över det normala saluvärdet vid ifrågavarande tid får styrelsen anföra, att den delar statsrevisorernas uppfattning att det förefaller som om i vissa län och i vissa fall de tillerkända summorna uppgått till högre belopp än som sannolikt vid vanlig försäljning kunnat uppnås. Styrelsen vill erinra om att tvångsnedslaktning av en kreatursbesättning åstadkommer betydande driftsstörningar vid ett jordbruk och i regel tillfogar ägaren avsevärd indirekt förlust. En viss hänsyn härtill måste alltid tagas vid värdenas fixering. Ur synpunkten av ett effektivt bekämpande av mul- och klövsjukan torde det å andra sidan vara viktigt att ersättningen hålles så låg, att det under inga omständigheter ter sig ekonomiskt fördelaktigt att få en besättning nedslaktad och inlöst. Även för den enskilde lantmannen måste ett sjukdomsutbrott ha karaktär av en hemsökelse, vars följder icke kunna eller skola bäras av staten enbart. Endast om en sådan uppfattning är allmänt rådande, ernås trygghet för att erforderlig försiktighet iakttages från allas sida. Styrelsen har emellertid ej haft några direkta möjligheter att i någon riktning påverka värderingen, vilken försiggått på föreskrivet sätt av de förordnade värderingsmännen, av vilka endast en av i regel tre är veterinär. De underhandsframställningar, som styrelsen i enstaka fall ansett sig böra göra, ha upptagits direkt avvisande av vederbörande värderingsmän. Emellertid har styrelsen sig bekant, att en utredning om fastställandet av vissa objektiva riktlinjer för värderingen är igångsatt av epizootisakkunniga och av dem kommer att i sinom tid framläggas. Till dess så skett torde det nuvarande systemet för värderingen kunna fortgå, då det är sannolikt att de påpekanden från statsrevisorernas sida, som nu gjorts, komma att uppmärksammas och i viss mån bli vägledande.

I handläggningen av detta ärende hava, förutom undertecknade, deltagit medicinalrådet N. Frykholm och t. f. byråchefen A. E. Bastman.

Stockholm den 19 januari 1940.

Underdånigst

J. AXEL HÖJER.

SIGB. JERLOV.

Daniel Heilborn.

Kommerskollegii

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 183, § 56.

Till Konungen.

I anledning av remiss av den 15 december 1939 rörande § 56 i riksdagens revisorers berättelse om ett från anslaget till vissa åtgärder på skogshushållningens område beviljat understöd får kommerskollegium anföra följande.

I samband med beslutet av den 12 januari 1939 om överlåtelse å G. Svanström av statsunderstöden för tillverkning och försäljning av trugor m. m. anbefallde Kungl. Maj:t kommerskollegium att före utgången av år 1939 till Kungl. Maj:t inkomma med anmälan rörande återbetalningsskyldigheten för understöden. I anledning härav anmodade kollegium den 26 oktober 1939 G. Svanström att inkomma med viss erforderlig utredning. Då något svar ej ingick uppdrog kollegium den 1 december 1939 åt landsfiskalen J. E. Byström att verkställa undersökning i ärendet. Från Byström har sedermera den 14 december 1939 inkommit yttrande. Av yttrandet framgår emellertid att såväl Lars Olof som Gunnar Svanström äro inkallade till krigstjänstgöring.

Med hänsyn härtill — och i betraktande av behovet av ytterligare utredning innan ståndpunkt tages till frågan om återbetalningsskyldigheten — har kollegium nödgats hos Kungl. Maj:t anhålla om anstånd tillsvidare med den anmälan rörande eventuell återbetalningsskyldighet, som det åligger kollegium att före utgången av år 1939 avgiva.

De uppgifter, som lämnats av landsfiskalen rörande trugtillverkningen och rörelsens bedrivande i övrigt, synas överensstämma med statsrevisorernas uttalanden. Att på grundval av sålunda föreliggande utredning grunda något omdöme om företaget synes dock ej möjligt, utan förutsättes ytterligare undersökning. För kollegii del framträder angelägenheten härav desto starkare som kollegium ej tidigare hörts i ärendet vare sig då understöden tidigare beviljades eller då de sedermera överflyttades på sönerna Svanström.

Remissakten återställes.

Underdånigst

AXEL GJÖRES.

AUG. BORGSTRÖM.

Hugo Wennerholm.

Skolöverstyrelsens

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 187, § 58.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 15 december 1939 har skolöverstyrelsen anbefallts att avgiva utlåtande med anledning av vad riksdagens senast församlade revisorer i sin berättelse (§ 58) yttrat angående medgivande för

lärare vid folk- och småskolor att kvarstå i tjänst efter uppnådd pensionsålder. Till åtlydnad härav får överstyrelsen i underdånighet anföra följande.

Genomgripande statliga löneregleringar för tjänstemän åtföljas i regel av betydande förbättringar i fråga om dessa tjänstemäns pensionsförmåner. Därvid uppstår frågan hur det bör förfaras med de befattningshavare, vilka uppnå pensionsåldern omedelbart innan de nya och förmånligare bestämmelserna träda i kraft. Bedömes denna fråga uteslutande med hänsyn till vad som är för staten ekonomiskt fördelaktigast, torde man komma till det resultatet, att så många befattningshavare som möjligt borde pensioneras, innan den högre pensionen kan ifrågakomma. Ett allmänt förbud för myndigheterna att låta befattningshavare kvarstå å tjänsten efter uppnådd pensionsålder, om därigenom skulle för befattningshavaren uppkomma rätt till högre pension, vore då motiverat. Några åtgärder eller auktoritativa uttalanden i den riktningen hava icke förekommit i samband med löne- eller pensionsregleringarna för lärarpersonalen vid folk- och småskolorna. Man kan tvärtom av vad som i berörda avseenden förekommit draga den bestämda slutsatsen, att statsmakterna velat bereda även de lärare, som stå färdiga att avgå kort tid före den nya pensionsrättens ikraftträdande, möjlighet att komma i åtnjutande av den högre pension, varav de genom lång tjänstgöring med jämförelsevis blygsamma löneförmåner gjort sig förtjänta.

Efter 1918 års riksdags beslut om ny lönereglering för lärare vid såväl statliga som statsunderstödda kommunala läroanstalter utfärdades kungörelse, nr 1092/1918, om ändring av vissa bestämmelser i förordningen och reglementet den 30 november 1866 (nr 75) angående folkskollärarnas pensionsinrättning. Till punkten 4 i denna kungörelse, nr 1092, fogades ett övergångsstadgande, vari föreskrevs, att vad som stadgats om skyldighet för lärare att senast vid viss ålder avgå från tjänst skulle i fråga om folkskollärare, som vore i tjänst anställd, då de nya pensionsbestämmelserna den 1 januari 1919 trädde i kraft, intill den 1 juli 1919 äga tillämpning allenast i det fall, att såväl vederbörande skolstyrelse som folkskolinspektör funne den pensionsberättigade lärarens avgång nödvändig med hänsyn till skolans bästa. Ehuru pensionsåldern bestämdes till 60 år, bereddes genom denna övergångsbestämmelse samtliga folkskollärare även i åldern 60—65 år tillfälle att kvarstå, så att de erhöllo den högre pensionen.

Beträffande lärarna vid de statliga läroanstalterna utfärdades icke någon allmän bestämmelse motsvarande det ovan angivna övergångsstadgandet rörande folkskollärare. Enligt vid den tiden gängse praxis erhöll nämligen statligt anställd lärare i regel tillstånd att kvarstå intill utgången av det läsår, under vilket han uppnådde pensionsåldern. Härav följde, att de lärare, som under höstterminen 1918 uppnådde pensionsåldern (65 år), kunde påräkna att få kvarstå även under vårterminen 1919. I syfte att bereda även lärare, som hade fyllt 65 år under läsåret 1917/18, den högre pensionen erhöllo vid detta övergångstillfälle jämväl dessa lärare rätt att kvarstå till utgången av vårterminen 1919.

Den löne- och pensionsreglering för lärare, som trädde i kraft den 1 januari 1938, åtföljdes ej av några särskilda bestämmelser om lättnader under övergångstiden i fråga om lärares skyldighet att avgå vid uppnådd pensionsålder. På grund av framställningar från lärare vid statliga läroanstalter om tillstånd att kvarstå i tjänst måste emellertid överstyrelsen jämförelsevis tidigt taga ställning till spörsmålet. I underdånigt utlåtande den 3 maj 1937 med anledning av en framställning från läroverkslektorn A. G. Löw om rätt att kvarstå i tjänst framhöll överstyrelsen, under åberopande

jämväl av förhållandena vid 1918 års lönereglering, att det måste anses skäligt, att även de lärare, som uppnådde pensionsåldern under tiden närmast innan bestämmelserna om den högre pensionen trädde i tillämpning, bereddes tillfälle att komma i åtnjutande av de förmånligare pensionsvillkoren. Överstyrelsen tillstyrkte, att Löw, som fyllde 65 år den 27 september 1937, skulle erhålla tillstånd att kvarstå till utgången av juni 1938 samt föreslog principiellt, att dylikt tillstånd skulle medgivas även övriga tjänstdugliga lärare, som under år 1937 uppnådde pensionsåldern efter den 30 juni. Genom nådigt beslut den 25 juni 1937 bifölls Löws framställning, och sedermera har Eders Kungl. Maj:t, så vitt överstyrelsen kunnat finna, bifallit samtliga liknande framställningar. I något fall erhöll även lärare, som uppnått pensionsåldern redan före den 1 juli 1937, tillstånd att kvarstå till och med vårterminen 1938. Dessa Eders Kungl. Maj:ts beslut hava icke föranlett anmärkning från riksdagens sida.

Statliga och kommunala myndigheter hava säkerligen ansett Eders Kungl. Maj:ts nu berörda beslut, liksom ock det ovan omnämnda övergångsstadgandet i kungörelsen 1092/1918, vara vägledande för deras eget ståndpunktstagande vid handläggning av frågor rörande lärares kvarstående i tjänst. De torde därför hava trott sig handla enligt statsmakternas intentioner, då de genom bifall till framställningar om rätt till kvarstående i tjänst berett lärarna möjlighet att komma i åtnjutande av den högre pensionen.

Riksdagens revisorer hava fäst särskilt avseende vid att ett antal lärare kvarstått under skolans ferietid i början år av 1938 men avgått, innan vårterminen börjat. Härigenom hade de förvärvat rätt till den högre pensionen utan att hava fullgjort någon tjänstgöring under år 1938. Överstyrelsen har i annat sammanhang uttalat sitt ogillande av att pensionsberättigad lärare tillåtits kvarstå under tid, som endast utgjordes av ferier, och ehuru överstyrelsen i likhet med riksräkenskapsverket finner, att i nu ifrågavarande fall formellt hinder att medgiva sådant kvarstående icke förelegat, anser överstyrelsen, att det hade varit lämpligare att även i detta fall tillämpa regeln, att pensionsberättigad lärare icke tillåtes att efter den 31 december eller 30 juni kvarstå allenast under skolans ferietid. Man torde dock icke kunna göra gällande, att den tjänstgöring, som en sålunda kvarstående ordinarie lärare fullgjort under vårterminen, skulle vara av så stort värde för statsverket att den högre pensionen därav kunde från ekonomisk synpunkt befinnas nämnvärt starkare motiverad än om avgången skett några månader tidigare, exempelvis den 1 februari. I det ena som det andra fallet har lärarnas kvarstående medgivits huvudsakligen i syfte att bereda vederbörande en bättre pension, och tidpunkten för avgången från tjänsten torde ha bestämts med hänsyn till vad som befunnits lämpligt i de olika fallen.

Vad slutligen angår det påtalade förhållandet, att pensionsberättigad lärares kvarstående skulle ha tillkommit på folkskolinspektörens initiativ, får överstyrelsen i korthet framhålla följande. En folkskolinspektörs verksamhet är lika litet i vad den berör skolväsendets ekonomiska förhållanden som i övrigt inskränkt till allenast utövande av tillsyn och kontroll. Han är också skolrådens och lärarnas rådgivare även beträffande skolfrågor av ekonomisk innebörd. Överstyrelsen kan icke finna, att en folkskolinspektör överskridit sin befogenhet eller eljest handlat klandervärt, om han under övergångstidens oklarhet i visst fall fäst skolrådets och lärarens uppmärksamhet därpå, att lärarens kvarstående i tjänst under begränsad tid skulle vid detta tillfälle medföra bättre pension, samt tillrått beslut härom. Givetvis beror även detta på uppfattningen om statsmakternas ställning till frågan, huruvida de lärare, som stodo på gränsen mellan de två pensionssyste-

men, borde beredas möjlighet att övergå till det nya och fördelaktigare. Överstyrelsen har i det föregående sökt påvisa, att de underordnade myndigheterna haft anledning att särskilt vid detta tillfälle välvilligt handlägga frågorna om lärarnas kvarstående.

I den slutliga handläggningen av detta ärende hava deltagit generaldirektören Holmdahl, avdelningschefen undervisningsrådet Engvall och undervisningsrådet Weijne, föredragande.

Stockholm den 3 januari 1940.

Underdånigst

OTTO HOLMDAHL.

JOSEF WEIJNE.

Einar Sprinchorn.

Telegrafstyrelsens

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 191, § 59.

Till Konungen.

Genom remiss den 22 december 1939 har telegrafstyrelsen anbefallts att avgiva utlåtande över vad riksdagens år 1939 församlade revisorer under § 59 av sin berättelse anfört angående telegrafverkets besparingsreglemente.

Riksdagens revisorer hade i sin år 1934 avgivna berättelse gjort liknande uttalande. Med anledning härav avgav telegrafstyrelsen den 8 januari 1935 utlåtande. Vad därvid av styrelsen anförts äger alltjämt giltighet.

Beträffande den lägre linjepersonalen får styrelsen meddela, att den överenskommelse, som träffats mellan styrelsen och vederbörande personalorganisation angående övertid vid resor, alltjämt är gällande. Den innebär, att förste reparatörer och reparatörer, såväl ordinarie som extra ordinarie, icke må beräkna övertidsersättning för dag, då resetraktamente uppbäres.

Dessa tjänstemän ha oftast sådana arbetsuppgifter, att de lämpligast resa ensamma. Ett upphävande av överenskommelsen ifråga skulle därför nödvändiggöra tidskontroll på alla de platser, som beröras av denna personals tjänsteresor. Om en sådan kontroll skulle bliva verkligt effektiv, måste så många tjänstemän nyanställas, att kostnaderna härför bleve orimligt höga. Någon besparing kan därför omöjligt beräknas uppstå genom ett upphävande av nämnda överenskommelse.

Många av ifrågavarande tjänstemän, särskilt ett stort antal extra ordinarie reparatörer, skulle genom den påtänkta ändringen komma i sämre ställning med avseende på traktamentsersättning än de linjearbetare, från vilka de rekryteras. Dessa arbetares förmåner äro reglerade genom kollektivavtal, som icke kan av styrelsen ensidigt ändras.

Två av revisorerna anförda exempel avse personalgruppen linjeunderbefäl och reparatörer. För denna personal, som omfattar cirka 1.800 personer, har tiden icke medgivit utförandet av någon sådan ingående bearbetning av tillgängliga uppgifter att härav kan visas, huruvida exemplen kunna anses representativa.

Däremot har viss utredning kunnat medhinnas för den del av distriktens personal, som har högre eller lägre teknisk utbildning.

Denna personal — ordinarie och extra ordinarie — har uppdelats i följande tre grupper:

I. Förste linjeingenjörer och linjeingenjörer.
II. Ingenjörsassistenter.
III. Ritare och kopister.

Av sistnämnda grupp ha endast de, som någon gång rest, medtagits. De av revisorerna nämnda kontoristerna hava endast i undantagsfall anledning att resa.

Utredningen omfattar tiden $^{1}/_{7}$ 1938—$^{31}/_{12}$ 1939 eller ett och ett halvt år samt avser tjänsteresornas tidslängd jämte kostnaden för traktamenten. Dessutom hava uppgifter infordrats om »övertiden» för dessa personalgrupper. Övertidsersättning till personal i grupperna I och II har ej utgått för denna tid. Då inga löpande anteckningar beträffande arbetstiden göras, har styrelsen föreskrivit, att den uppgivna tiden icke under några förhållanden finge överstiga den, som i verkligheten kunnat ifrågakomma. De nu angivna timantalen äro därför *minimisiffror*.

Utredningens resultat framgår av bilaga I och II,[1] vilken senare anger procentuella förhållandet mellan antalet resor av olika tidslängd.

Förklaringen till att de kortare resorna för grupp I äro förhållandevis talrika är den, att administrativa uppgifter nödga linjeingenjörerna att så ofta sig göra låter vara anträffbara på sina expeditioner. Ingenjörsassistenterna vistas däremot ofta under längre sammanhängande tid vid de större stations- eller kabelarbeten, vars ledning är dem anförtrodd.

Det av revisorerna anförda enstaka exemplet rörande nyssberörda personal har föranlett styrelsen att efterforska, vilken ingenjörsassistent som avses. Det är uppenbart, att exemplet gäller en ingenjörsassistent Källsson vid Stockholms felbyrå. Linjedirektören i Stockholm, som anmodats undersöka fallet, har meddelat, att revisorerna synas hava missuppfattat uppgifterna på reseräkningarna, varför de i revisorernas berättelse lämnade uppgifterna äro i viss mån missvisande.

Sedermera hava telegrafverkets ingenjörsförening och telegrafverkets tekniska tjänstemannaförening till styrelsen inkommit med i avskrift bilagda skrivelser.[1] Föreningarnas sakuppgifter angående omfattningen av och tiden för resorna överensstämma med linjedirektörens uppgifter.

Den av styrelsen nu gjorda utredningen rörande den tekniska personalens resor bekräftar vad styrelsen i sitt tidigare utlåtande anfört, nämligen att nu gällande bestämmelser väl fylla sitt ändamål med hänsyn till vid telegrafverket rådande säregna förhållanden.

Likaledes vill styrelsen allt fortfarande ställa långt gående krav på att personalen, utan att noggrant beräkna arbetstiden, med intresse offrar sig för sin tjänst.

Om ändring av vissa bestämmelser i allmänna resereglementet skall företagas, bör även där telegrafverkets i många avseenden utpräglade särställning vinna beaktande.

Remissakten återgår härjämte.

Vid detta ärendes avgörande hava närvarit generaldirektören Ericson, byråcheferna Ljungqvist, Lundgren, Hedén och Svensson, förste byrådirektören Holmgren samt t. f. byråchefen Olters.

Stockholm den 23 januari 1940.

Underdånigst.

HELGE ERICSON.

N. HEDÉN.

Sven Borg.

[1] Ej här avtryckt.

Bilaga I.

Resor under tiden 1/7 1938—31/12 1939.

Grupp	Antal tjänstemän	Traktamenten (antal och kostnad)					
		A Resor på 1—6 timmar		B Resor på mer än 6 timmar		C Summa	
		Antal	Kostnad	Antal	Kostnad	Antal	Kostnad
I	38	2,702	16,190	4,097	48,588	6,799	64,778
II	45	1,820	9,261	3.804	31,404	5,624	40.265
III	25	1,172	4,700	1,924	14,935	3,096	19,635

Grupp	Övertid (minim.), timmar			Trakt. kostnad pr övertidstimme kronor		Övertid i medeltal pr man och år	
	D Föranledd av resor	E I övrigt	F Summa	A/D	A/F	Antal timmar	I % av vanlig tjänstetid
I	18,816	11,408	30,224	—: 86	—: 54	530	28
II	11,946	7,587	19,533	—: 77	—: 47	290	15
III	4,812	1,333	6,145	—	—	166	8

Grupp I: Förste linjeingenjör
Linjeingenjör

Grupp II: Ingenjörsassistent

Grupp III: Ritare
Kopist

Linjebyrån i jan. 1940.

Riksräkenskapsverkets

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 224, § 65.

Till Konungen.

Till åtlydnad av Kungl. Maj:ts remiss den 22 december 1939 får riksräkenskapsverket härmed avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens senast församlade revisorer under § 65 av berättelsen angående statsverket anfört rörande statens allmänna fastighetsfond.

Riksräkenskapsverket vill då först erinra om att med den av 1937 års riksdag beslutade, från och med budgetåret 1938/39 tillämpade nya budgetordningen bland annat avsetts att skapa bättre garantier för att statens förmögenhetsställning, på längre sikt sett, skall upprätthållas. Detta syfte har

ansetts bäst tillgodoses genom en ordning, enligt vilken varje försämring av statens förmögenhetsställning klart kommer till synes såsom ett underskott å statsregleringen för ett visst budgetår, d. v. s. såsom en minskning av den s. k. budgetutjämningsfonden. I enlighet härmed gäller såsom första grundsats, att till skattemedel hänförliga kapitaltillgångar i finansieringshänseende likställas med lånemedel och alltså i likhet med lånemedel endast få disponeras för räntabla investeringar. Icke räntabla investeringar skola genast täckas medelst löpande inkomster samt omedelbart avskrivas. Verkställda investeringar i statens kapitalfonder komma alltså att ingå i statens i rikshuvudboken redovisade nettoförmögenhet endast till den del de beräknats ge upphov till räntabla kapitaltillgångar.

Ett upprätthållande av statens förmögenhetsställning på längre sikt har emellertid ansetts förutsätta, att vid utformningen av budgeten hänsyn tages jämväl till förluster, som kunna visas hava uppstått i fråga om kapitalinvesteringar, hänförliga till tidigare budgetår. Enligt den nya budgetordningen skall bland utgifterna å driftbudgeten under en särskild huvudtitel upptagas anslag för avskrivning av dessa kapitalmedelsförluster, i den mån förlusterna icke skola regleras genom anlitande av vederbörande fonders egna inkomster. För statens allmänna fastighetsfonds vidkommande gäller, att värdeminskning genom ålder och förslitning i princip är avsedd att täckas genom årliga avsättningar till värdeminskningskonto av fondens löpande inkomster. Av finanspolitiska skäl har dock denna årliga avskrivning ansetts böra kompletteras med en grundavskrivning, som direkt belastas budgeten i samband med beviljandet av vederbörande investeringsanslag. Härvid har, såsom närmare framgår av den av revisorerna lämnade redogörelsen, genom differentiering av grundavskrivningen erhållits två olika avskrivningsperioder, av vilka den kortare tillämpas beträffande fängelse- och sjukhusbyggnader samt byggnader för forsknings- och liknande institutioner. Vid bestämmandet av den tid inom vilken fullständig avskrivning skall hava kommit tillstånd har avgörande vikt ansetts böra tillmätas icke den beräknade varaktighetstiden utan den i regel väsentligt kortare tid, under vilken respektive byggnader kunna förväntas utan väsentliga ändringar på ett tillfredsställande sätt fylla ett ur statsmakternas synpunkt alltjämt aktuellt behov.

Med hänsyn till att efter budgetomläggningen endast räntabelt kapital skulle komma att tillföras kapitalfonderna, ansågs det av lätt förstådda skäl nödvändigt, att de i rikshuvudboken redovisade fondbehållningarna vid övergången till den nya budgetordningen ej endast som vanligt såvitt möjligt korrigerades för konstaterade direkta förluster utan därjämte justerades ned till värden som vore att anse som fullt förräntade. Vid denna reglering av statens bokförda förmögenhet, vilken genomfördes per den 30 juni 1938 och berörde flertalet kapitalfonder, upptogos å statens allmänna fastighetsfond redovisade byggnader i enlighet med 1938 års riksdags beslut i ämnet med belopp motsvarande det värde som skulle hava erhållits, därest de av 1938 års riksdag godkända nya avskrivningsreglerna hade kommit till användning från tiden för byggnadernas tillkomst. Nedskrivningen av värdet å de byggnader, som uppförts med skattemedel eller utgjorde s. k. ursprungligt statskapital, beräknades härvid med utgångspunkt från de värden, med vilka byggnaderna invärderats å fonden.

Att skattemedelskapital i enlighet med vad som beslutats av 1938 års riksdag alltjämt i viss utsträckning ingår i statens allmänna fastighetsfonds kapital har av revisorerna förklarats strida mot grunderna för den av 1937 års riksdag godkända nya budgetordningen. Av det ovan anförda torde utan vidare framgå, att så icke är förhållandet. Det kan tilläggas, att statens all-

männa fastighetsfond icke är den enda kapitalfond, å vilken fortfarande kvarstår skattemedelskapital.

Av den av riksräkenskapsverket lämnade redogörelsen för de till grund för den nya budgetordningen liggande principerna framgår vidare, att det å de olika kapitalfonderna efter den ovan berörda förmögenhetsregleringen kvarstående samlade statskapitalet, oavsett om det motsvaras av lånemedelskapital eller skattemedelskapital, enligt angivna principer skall, liksom fonderna sedermera tillfört kapital, såvitt möjligt bibehållas oförminskat. I fråga om statens allmänna fastighetsfond, vilken efter grundlig omprövning befunnits icke böra erhålla någon särställning i nu förevarande avseende, tillgodoses detta krav genom de årliga avsättningarna till värdeminskningskonto. Härav följer, att revisorernas förklaring, att avsättningarna till värdeminskningskontot i fråga om byggnader, som anskaffats med lånemedel, avse att frigöra i byggnaderna investerade lånemedel men beträffande byggnader, som uppförts med skattemedel, innebära en onödig hopsamling inom fastighetsfonden av skattemedel, icke torde kunna anses innefatta ett adekvat återgivande av de årliga avskrivningarnas verkliga innebörd.

Revisorerna hava även gjort gällande, att ur siffrorna i fastighetsfondens kapitalredovisning numera icke framgår fondegendomens uppskattade (»verkliga») värde och att värdet av den siffra, som i balansräkningen anger fondens kapital, därför kan ifrågasättas. I anslutning härtill hava revisorerna uttalat, att nämnda siffra, därest det i fonden ingående skattemedelskapitalet helt och hållet avskreves, åtminstone skulle angiva beloppet av å fonden efter verkställda avskrivningar kvarstående lånemedelskapital, om vilket belopp upplysning icke nu kunde erhållas ur balansräkningen.

Såvitt riksräkenskapsverket kan finna saknar den av revisorerna efterlysta uppgiften numera relevans. Efter övergången till den nya budgetordningen bilda statens i rikshuvudboken redovisade kapitaltillgångar ett ensartat kapital. Någon uppdelning av statskapitalet i lånemedelskapital och skattemedelskapital skall därför, enligt vad som uttryckligen förutsatts vid utformningen av den nya budgetordningen, icke vidare äga rum.

Att tillämpningen av de för fastighetsfonden fastställda nya avskrivningsreglerna skulle — om man bortser från de förskjutningar i tiden av avskrivningarna, som föranledas av anordningen med grundavskrivning — hava lett till att fastigheterna numera icke upptagas å fonden med sina verkliga värden, kan enligt riksräkenskapsverkets mening icke heller anses ådagalagt genom vad revisorerna anfört. Såsom framgår av det föregående hava de synpunkter som motiverat, att man, med avvikelse från praxis inom affärslivet, verkställer grundavskrivningar vid beviljandet av medel till statliga byggnadsföretag, gjort sig gällande även vid bestämmandet av den tid, inom vilken fullständig avskrivning skall hava kommit till stånd. Vidare är att märka, att de två olika avskrivningsperioder, som skola komma till användning, äro genomsnittligt beräknade. Härav följer, att om den fastställda avskrivningstiden skulle komma att befinnas vara för kort i fråga om en del byggnader, den beträffande andra byggnader kan antagas komma att till gengäld visa sig vara för lång. Revisorerna hava icke heller uttalat sig för någon förlängning eller ytterligare differentiering av avskrivningstiden.

Riksräkenskapsverket finner sig på grund av vad sålunda anförts icke kunna tillstyrka vare sig att den del av fastighetsfondens kapital, som hänför sig till byggnader, uppförda med skattemedel, omedelbart avskrives eller att de årliga avsättningarna till värdeminskningskonto för angivna byggnader bringas att upphöra, innan fullständig avskrivning kommit till stånd. Det kan tilläggas, att, därest den av revisorerna förordade omedelbara avskrivningen, såsom alternativt ifrågasatts, skulle genomföras direkt, detta

för de berörda byggnaderna i redovisningshänseende komme att innebära en återgång till de förhållanden, som voro rådande före fastighetsfondens inrättande. Ifrågavarande byggnader skulle med andra ord åter komma att stå utanför riksbokföringen.

En liknande återgång till tidigare förhållanden har av revisorerna ansetts påkallad ifråga om vissa å fastighetsfonden redovisade fastighetsvärden vilka icke äro att återföra till å riksstaten anvisade anslag, i det att dessa fastighetsvärden, ehuru de å fastighetsfondens skuldsida motsvaras av diversemedelsfonder och alltså icke ingå i fastighetsfondens kapital, föreslagits skola jämte diversemedelsfonderna genom direkt avskrivning avföras ur statsräkenskaperna. Riksräkenskapsverket kan självfallet icke heller i denna del biträda vad revisorerna förordat. Ämbetsverket kan vidare icke ansluta sig till den av revisorerna uttalade uppfattningen, att någon avsättning till värdeminskningskonto icke bör äga rum för ifrågavarande fastighetsvärden.

Nu angivna fastighetsvärden hänföra sig i främsta rummet till vissa av Uppsala och Lunds universitet disponerade fastigheter, vilka äro avsedda att brukas omedelbart för tillgodoseende av universitetens och deras institutioners behov av lokaler. Att den olikhet, som i fråga om universitetens å fastighetsfonden redovisade fastigheter faktiskt föreligger mellan å ena sidan fastighetsvärden vilka äro att återföra till å riksstaten anvisade anslag samt å andra sidan övriga fastighetsvärden, befunnits böra komma till direkt uttryck i redovisningen genom upptagande av mot sistnämnda fastighetsvärden svarande belopp å fastighetsfondens skuldsida under för ändamålet särskilt uppförda diversemedelskonton, sammanhänger med att det vid den av 1938 års riksdag beslutade utvidgningen av redovisningen å fastighetsfonden till att omfatta universitetens fastigheter ansetts angeläget att undvika varje rubbning i den rättsliga ställning, som av ålder tillkommit universiteten eller av dem disponerade fastigheter. Nu åsyftade anordning kan alltså icke anses utgöra något belägg för att statsmakterna skulle vara mindre intresserade av underhållet av de universitetsfastigheter, vilka icke anskaffats med å riksstaten anvisade medel. Det förhåller sig tvärtom så, att ett av skälen för utvidgningen av redovisningen å fastighetsfonden till att omfatta av universiteten disponerade fastigheter varit statens ökade intresse av att det i dessa fastigheter investerade kapitalet bibehålles.

Ett liknande intresse har i fråga om akademiska sjukhusets i Uppsala och Karolinska sjukhusets byggnader ansetts motivera, att medel årligen anvisas å fastighetsfondens stat jämväl till avskrivning å de delar av dessa byggnaders värden, som äro att återföra till bidrag från städer och landsting m. fl. Frågan, huruvida och i vilken utsträckning de korporationer, som bidragit till uppförande av å fastighetsfonden invärderade byggnader, böra lämna bidrag till bestridande av de årliga kostnaderna för täckande av värdeminskning å dylika byggnader, är emellertid — såsom framgår av proposition nr 201 till 1938 års riksdag med förslag till stat för fastighetsfonden för budgetåret 1938/39 m. m. — avsedd att göras till föremål för särskilt övervägande.

En tredje kategori av de å fastighetsfonden redovisade fastigheter, vilka icke anskaffats med statsmedel och därför icke medtagits i fondens kapital, representerar sjöhistoriska museet, för vilket ingen som helst avsättning till värdeminskningskonto ansetts böra äga rum. Den under uppförande varande byggnaden för institutet för folkhälsan är avsedd att behandlas på enahanda sätt, i den mån kostnaderna för byggnadens uppförande täckas medelst bidrag från Rockefeller Foundation.

Av det nu anförda torde framgå, att de av 1938 års riksdag fastställda avskrivningsreglerna såsom de i praktiken tillämpas icke — på sätt revisorerna synas hava velat göra gällande — innebära, att av skattemedel alltid skall,

så snart en byggnad doneras till staten, hopsamlas likvida medel å fastighetsfonden till ett belopp motsvarande anskaffningskostnaden för byggnaden.

Revisorerna hava framställt vissa detaljerinringar i avseende å värdeminskningskontot och dess behandling i redovisningen. De hava sålunda ansett, att kontot bör erhålla annan beteckning, som närmare motsvarar dess uppgift. Riksräkenskapsverket kan icke dela revisorernas uppfattning i nu angivna hänseende. Beträffande skälen härför får riksräkenskapsverket hänvisa till vad ämbetsverket anfört i det föregående.

I anledning av vad revisorerna anfört rörande redovisningen och dispositionen av de å fastighetsfonden genom avsättning till värdeminskningskonto erhållna likvida medlen må framhållas, att det genom vad 1938 års riksdag uttalat i ämnet (se riksdagens skrivelse nr 284) torde få anses avgjort, att mot verkställda avskrivningar svarande likvida medel skola disponeras för återbetalning till riksgäldskontoret av till fonden tidigare anvisade kapitalmedel. Under sådana förhållanden torde det icke, såsom revisorerna ifrågasatt, vara erforderligt, att angivna medel hållas åtskilda från fastighetsfondens övriga tillgångar och bilda en mot ett särskilt konto i rikshuvudboken svarande fond, i all synnerhet som det, i motsats till vad revisorerna uppgivit, förhåller sig så, att storleken av ifrågavarande tillgångar redan med nuvarande utformning av bokföringen direkt framgår av de räkenskaper, som av vederbörande förvaltningsmyndigheter upprättas för fastighetsfonden. Även beträffande den av revisorerna önskade uppdelningen av värdeminskningskontot på två rubriker, avseende den ena grundavskrivningar och den andra löpande avskrivningar, gäller, att den, såsom framgår av riksräkenskapsverkets årsbok, redan nu iakttages i redovisningen.

Riksdagens uttalande, att mot verkställda avskrivningar svarande likvida medel böra disponeras för återbetalning till riksgäldskontoret av till fastighetsfonden tidigare anvisade kapitalmedel, äger självfallet tillämpning även å de likvida tillgångar, som uppkommit genom årlig avskrivning av byggnader, uppförda med skattemedel. Riksräkenskapsverket kan därför icke i likhet med revisorerna finna det erforderligt, att likvida tillgångar av sist angivna slag bokföras för sig å ett särskilt konto. En sådan anordning måste enligt riksräkenskapsverkets mening även anses mindre lämplig, då — såsom riksräkenskapsverket tidigare framhållit — någon uppdelning av statskapitalet i lånemedelskapital och skattemedelskapital icke längre skall äga rum.

Revisorerna hava slutligen även funnit den nuvarande redovisningen av fastighetsfondens inkomster och utgifter vara behäftad med vissa brister. De hava i anslutning härtill ifrågasatt, huruvida icke de s. k. ersättningsanslagen — d. v. s. de å riksstaten uppförda anslagen för fastighetsfonden tillkommande ersättning för till statsmyndigheter upplåtna lokaler — i fortsättningen böra belastas allenast med de för täckande av de olika delfondernas utgifter erforderliga beloppen och alltså icke vidare påföras några belopp för täckande av den beräknade förräntningen av det i fonden investerade kapitalet. Fastighetsfonden skulle med andra ord icke bibehållas såsom produktiv fond.

Riksräkenskapsverket vill i anledning härav erinra om att man — såsom revisorerna också påpekat — med en fullständig redovisning å fastighetsfonden av de till fondegendomen hänförliga totala inkomsterna och utgifterna velat vinna, att lokalkostnaderna för olika förvaltningsgrenar huvudtitelsvis skulle framgå av riksstaten och budgetredovisningen och att en fullständig specifikation av dessa kostnaders uppdelning på olika myndigheter skulle kunna lämnas i samband med en systematisk utgiftsredovisning. Angivna fördelar synas riksräkenskapsverket vara så betydande, att fastighets-

fonden enligt ämbetsverkets mening även i fortsättningen bör behandlas såsom produktiv fond. I detta sammanhang bör uppmärksammas att i fråga om samtliga delfonder med undantag av byggnadsstyrelsens delfond gäller, att varje delfond har till uppgift att tillgodose behovet av lokaler för en enda myndighet eller enhetlig grupp av myndigheter, samt att lokalkostnaderna för var och en av åsyftade myndigheter respektive myndighetsgrupper numera efter den uppdelning som skett av ersättningsanslagen framgå direkt av riksstaten och budgetsredovisningen. Motsvarande specifikation av lokalkostnadernas fördelning på olika myndigheter upprättas för byggnadsstyrelsens delfond årligen av byggnadsstyrelsen samt lägges till grund för Kungl. Maj:ts beslut angående belastningen av de för denna delfond under de olika huvudtitlarna uppförda ersättningsanslagen. Nu angivna uppgifter kunna sedan, i den mån så med hänsyn till härmed förenade kostnader befinnes böra ske, sammanställas och publiceras exempelvis i riksräkenskapsverkets årsbok.

Att det beträffande samtliga delfonder med undantag av byggnadsstyrelsens delfond tillämpade sättet för beräkningen av ersättningsanslagen till följd av anordningen med differentierad grundavskrivning leder till att hyresersättningen blir lägre för anläggningar som beräknas vara utsatta för starkare värdeminskning, måste även enligt riksräkenskapsverkets mening anses mindre tillfredsställande men torde icke i nämnvärd grad förringa värdet av de fördelar, som man velat vinna med den nuvarande utformningen av redovisningen av fastighetsfondens inkomster och utgifter. I detta sammanhang må framhållas, att ifrågavarande olägenhet icke skulle hava uppstått vid tillämpning av ett på enhetlig grundavskrivning och differentierade årsavskrivningar baserat avskrivningssystem. En sådan lösning diskuterades också vid behandlingen av frågan om fastställande av nya avskrivningsregler för fastighetsfonden men befanns av särskilda skäl icke böra komma ifråga.

Det förhållandet, att ersättningsanslagen till byggnadsstyrelsens delfond beräknas efter andra grunder än ersättningsanslagen till de övriga delfonderna, torde icke heller kunna anses innebära någon mera allvarlig olägenhet. Därest emellertid så skulle befinnas vara fallet, torde det icke möta några hinder att för byggnadsstyrelsens delfonds vidkommande övergå till att beräkna ersättningsanslagen efter samma grunder som tillämpas för övriga delfonder. Riksräkenskapsverket vill dock framhålla, att om det, såsom revisorerna ifrågasatt, för närvarande icke skulle vara möjligt att med någon större grad av tillförlitlighet beräkna hyresvärdena för de å byggnadsstyrelsens delfond redovisade fastigheterna, motsvarande svårigheter enligt ämbetsverkets mening komma att uppstå vid den uppdelning av lokalkostnaderna på olika myndigheter, som måste ske även för den händelse ersättningsanslagen till delfonden skola beräknas på sätt nyss angivits.

Revisorerna hava till belägg för att fastighetsfonden icke bör bibehållas såsom produktiv fond vidare framhållit, att om man vill erhålla ett belopp, som ungefärligen uttrycker den med statens fastighetsrörelse förenade vinsten såvitt angår fastighetsfonden, en avkastning motsvarande fyra procent å det i fastigheterna investerade lånemedelskapitalet måste anses ge ett missvisande resultat. Riksräkenskapsverket vill härtill genmäla, att angivna procenttal i första hand avser icke att uttrycka vinsten av ifrågavarande fastighetsrörelse utan att angiva, vilken avkastning som med hänsyn till de utgifter staten får vidkännas för sin upplåning bör beräknas å det å fastighetsfonden redovisade statskapitalet för att ersättningsanslagen skola komma att återspegla de verkliga lokalkostnaderna för de berörda verken och myndigheterna.

Riksräkenskapsverket vill slutligen, med ytterligare understrykande av vad som i olika sammanhang redan framhållits, i det föregående, erinra om att utformningen av redovisningen å fastighetsfonden i alla de avseenden, den av revisorerna upptagits till granskning, varit föremål för en ingående prövning från såväl Kungl. Maj:ts som riksdagens sida. Det kan även förtjäna påpekas, att de av revisorerna berörda spörsmålen reglerats genom beslut av statsmakterna så sent som vid 1938 års riksdag. Efter denna tidpunkt hava, såvitt riksräkenskapsverket kan finna, inga omständigheter inträffat, vilka motivera den genomgripande ändring av riksdagens redan fattade beslut som ifrågasatts av revisorerna. De fastställda redovisningsnormerna hava enligt riksräkenskapsverkets erfarenhet tvärtom i tillämpningen hittills i stort sett visat sig vara ändamålsenliga och väl ägnade att tillgodose syftet med redovisningen å fastighetsfonden.

Stockholm den 13 januari 1940.

Underdånigst

P. S. RUNEMARK.

Anders Faxelius.